

Poliittinen kansalaisuus intersektionaalisena identiteettinä vaaliesitteissä

Annamari Huovinen

Poliittinen kansalaisuus
intersektionaalisena
identiteettinä vaaliesitteissä

Annamari Huovinen

Aalto University publication series
DOCTORAL DISSERTATIONS 175/2013

© Annamari Huovinen

ISBN 978-952-60-5405-6
ISBN 978-952-60-5407-0 (pdf)
ISSN-L 1799-4934
ISSN 1799-4934 (printed)
ISSN 1799-4942 (pdf)

Graafinen suunnittelu: Oy Graaf Ab

Unigrafia Oy
Helsinki 2013

Julkaisutilaukset:
Oy Graaf Ab
info@graaf.fi

Author

Annamari Huovinen

Name of the doctoral dissertation

Political citizenship as intersectional identity in election advertising

Publisher School of Business**Unit** Department of Communication**Series** Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS 175/2013**Field of research** Corporate Communication**Abstract**

In recent years the Finnish political field has been in a state of flux. This research is interested in examining how these changes impact the formation of political citizenship. Political citizenship is understood as an intersectionally constructed identity and studied in the context of election advertising. According to intersectionality theory, identity is constructed situationally in the intersection of different cultural, discursive categories. The general purpose of the study is to take part in the discussion concerning the discursive conditions of possibility with which political citizenship is defined. Thus it is possible to picture the boundaries that shape the negotiation on what kind of values and attitudes our society is based, or on which we would like it to be based.

This research belongs to the field of media and cultural studies and takes part in the discussion on political citizenship. The empirical materials show how the public and private are mixed, and how they jointly determine the norms of a proper citizen. The research question is: Through what kind of categorizations of gender, family status, ethnic group, and age is political citizenship defined? Political citizenship is also approached from the view of gender research. The empirical materials consist of election advertising brochures from two elections: the European parliamentary elections in 2009 and the Finnish national parliamentary elections in 2011. The materials are organized and interpreted by using member categorization analysis and qualitative matrices.

The research contributes theoretically and methodologically to the discussion of the need to redefine political citizenship by showing how the changing and multifaceted concept of political citizenship can be better understood by intersectional analysis in the context of election advertising. At the same time, the research presents solutions to some analytical problems in intersectionality research. On the societal level, this work contributes to discussion on gendered politics and the state of the gender contract in society: how the possibilities to access public spaces are still different for women and men, and what kind of potential there is to expand these spaces.

This study shows that the themes that emerge in societal debates are linked to the formation of citizens' identities through membership in different cultural categories. The themes that arise from the private field, such as family status or ethnic group, justify the distinctions that are used to determine categories that define citizenship. Thus, belonging to or not conforming to particular categories determines which kinds of identities are possible. Furthermore, as new identities are sought, they are constrained by boundaries of the gender contract and acceptable forms of portraying national identity.

Keywords intersectionality, identity, political citizenship, cultural studies, gender, election advertising, discourse

ISBN (printed) 978-952-60-5405-6**ISBN (pdf)** 978-952-60-5407-0**ISSN-L** 1799-4934**ISSN (printed)** 1799-4934**ISSN (pdf)** 1799-4942**Location of publisher** Helsinki**Location of printing** Helsinki**Year** 2013**Pages** 236

Tekijä

Annamari Huovinen

Väitöskirjan nimi

Poliittinen kansalaisuus intersektionaalisena identiteettinä vaaliesitteissä

Julkaisija Kauppakorkeakoulu**Yksikkö** Viestinnän laitos**Sarja** Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS 175/2013**Tutkimusala** Talouselämän viestintä**Tiivistelmä**

Suomalainen poliittinen kenttä on ollut viime vuodet muutostilassa. Tämä yhteiskunnallinen muutos näkyy poliittisessa kansalaisuudessa. Tässä tutkimuksessa poliittista kansalaisuutta tarkastellaan intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä vaalimainonnan kontekstissa. Intersektionaalisuusteorian mukaan identiteetti rakentuu tilanteisesti erilaisten kulttuuristen, diskursiivisten kategorioiden leikkauspisteessä. Tutkimuksen yleinen tarkoitus on ottaa osaa keskusteluun niistä diskursiivisista mahdollisuusehdoista, joilla poliittista kansalaisuutta määritellään ja joiden rajoja etsimällä neuvotellaan siitä, millaisille arvoille ja asenteille yhteiskuntamme perustuu tai toivoisimme sen perustuvan.

Tutkimus lukeutuu media- ja kulttuurintutkimuksen alaan ja ottaa osaa alalla käytyyn keskusteluun poliittisesta kansalaisuudesta. Tutkimusaineiston tarkastelu osoittaa, kuinka julkinen ja yksityinen sekoittuvat ja määrittävät yhdessä kunnollisen kansalaisen normeja. Työn tutkimuskysymys on, millaisten sukupuoleen, perheasemaan, etniseen ryhmään ja ikään liittyvien kategorisointien kautta poliittista kansalaisuutta määritellään. Poliittista kansalaisuutta lähestytään myös sukupuolentutkimuksen näkökulmasta. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu kaksien eri vaalien, vuoden 2009 europarlamenttivaalien ja vuoden 2011 eduskuntavaalien vaaliesitteistä. Aineiston järjestämisessä ja tulkinnessa on käytetty jäsenkategoria-analyysia ja laadullisia matriiseja.

Tutkimus kontribuoi teoreettisesti ja metodisesti keskusteluun poliittisen kansalaisuuden uudelleenmäärittelyn tarpeesta osoittamalla, kuinka muuttuvaa ja monitasoista poliittisen kansalaisuuden käsitettä voidaan ymmärtää paremmin intersektionaalisuusteorian avulla vaalimainonnan kontekstissa. Samalla tutkimus osoittaa ratkaisuja joihinkin intersektionaalisuustutkimuksen analyttisiin ongelmiin. Yhteiskunnallisesti työ osallistuu keskusteluun politiikan sukupuolittuneisuudesta ja yhteiskunnan sukupuolisopimuksen tilasta: siitä millä tavoin naisille ja miehille avautuvat tilat julkisella kentällä ovat edelleen erilaiset, ja toisaalta mitä mahdollisuuksia näiden tilojen laajentumisessa näyttää avautuvan.

Työ osoittaa, että yhteiskunnallisissa keskustelussa pinnalla olevat teemat ovat yhteydessä kansalaisten identiteettien muodostumiseen erilaisten kulttuuristen kategorioiden jäsenyyksien kautta. Yksityisen piiristä nousseet teemat kuten perheasema tai etninen ryhmä nousevat perusteluiksi eronteille, joiden avulla muodostetaan kategorioita ja määritetään kansalaisuutta. Näihin kategorioihin kuuluminen ja niistä erottuminen rakentaa siten poliittisten kansalaisten identiteettejä ja määrittää sitä, millaiset identiteetit ovat mahdollisia. Poliittisen kentän muutostilassa poliittisen kansalaisuuden identiteeteissä korostuu sekä sukupuolisopimuksen että oikeanlaisen suomalaisuuden rajojen etsintä.

Avainsanat intersektionaalisuus, identiteetti, poliittinen kansalaisuus, kulttuurintutkimus, sukupuoli, vaalimainonta, diskurssi

ISBN (painettu) 978-952-60-5405-6**ISBN (pdf)** 978-952-60-5407-0**ISSN-L** 1799-4934**ISSN (painettu)** 1799-4934**ISSN (pdf)** 1799-4942**Julkaisupaikka** Helsinki**Painopaikka** Helsinki**Vuosi** 2013**Sivumäärä** 236

Kiitokset

Akateeminen maailma on monin tavoin omanlaisensa verrattuna muihin yhteiskunnan aloihin. On ollut hätkähdyttävää huomata, miten voimakkaasti yhteisö on valmis kannustamaan ja auttamaan noviisitutkijaa. Tukea annetaan tunteja laskematta, koska se koituu koko yhteisön hyväksi.

Olen saanut työskennellä kolmen ohjaajan kanssa, joista jokaiselta olen oppinut paljon. Professori emerita Helena Kangasharjua kiitän uskosta haparoi-vaan tutkimussuunnitelmaani, jonka perusteella tulin valituksi kauppakorkeakoulun jatko-opinto-ohjelmaan. Helena, jaksoit opettaa minulle kärsivällisesti ja kädestä pitäen tieteenteon alkeet tutkimukseni alkuvaiheessa. Niihin oppeihin olen palannut lukemattomat kerrat työn edetessä.

Dosentti Pekka Pälli toimi väitöskirjani toisena ohjaajana ja tarjosi tinkimättömät vastaukset niin kysymyksiini diskursseista kuin väitökseen valmistautumisesta. Pekka, annoit kiireistä aikaasi aina kun sitä pyysin, ja tarkka ja asiantunteva kommentointisi työni eri vaiheissa paransi tekstiäni huomattavasti. Kiitos siitä.

Suurin kiitos ohjausvastuusta kuuluu professori Johanna Moisanderille. Johanna, sinut tunnetaan erinomaisena väitöskirjanohjaajana, ja olen kiitollinen, että olen saanut kuulua ohjattaviisi. Sinulla on ilmiömainen kyky ymmärtää, millaista tukea kukin ohjattava työn eri vaiheissa kaipaa, ja ihailen taitoasi motivoida, ymmärtää, opettaa ja etsiä ratkaisuja yhdessä opiskelijan kanssa, uudelleen ja uudelleen.

Kiitän lämpimästi professori Eva Heiskasta ja professori Susan Meriläistä työni esitarkastamisesta ja niistä lukuisista, tarkoista parannusehdotuksista, joiden avulla työni parani merkittävästi. Arvostan sitä, että olette halunneet antaa aikaanne perehtyäksenne työhöni.

Matkakumppanuudesta ja kuormankantoavusta kiitän Aalto-yliopiston jatko-opiskelijayhteisöä, etenkin Merja Porttikiveä, Susanna Kantelista, Heidi Hirstoa, Anu Harjua, Ella Lillqvistiä, Merja Mattilaa, Anna Salosta ja Marja-Liisa Niinikoskea. Erityisen suuret kiitokset kuuluvat ystävälleni ja kollegalleni Hanna Weseliukselle, jonka kanssa olemme tehneet tutkimusmatkoja maailman ääriin, sekä fyysisesti että henkisesti. Kiitos lisäksi kaikille Hurjille naisille, jotka otitte minut joukkoonne ja avasitte minulle oven gender-tutkimuksen kiehtovaan maailmaan.

Kauppakorkeakoulun viestinnän laitokselta kiitän erityisesti Marja-Liisa Kurosta, Marketta Majapuroa, Rita Järventie-Thesleffiä, Leena Louhiala-Salmista,

Anne Kankaanrantaa, Eija Ventolaa, Christa Uusi-Rauvaa, Taija Townsendiä ja Jaakko Autiota. Otitte minut lämpimästi vastaan Tokosta laitokselle muuttaesani. Lisäksi kiitän viestinnän laitosta hauskaista työhuoneesta Töölön kattojen yllä sekä koko viestinnän laitoksen työyhteisöä aina kannustavasta ja hyvästä työilmapiiristä.

Tutkimukseni rahoittamisesta suurimmat kiitokset osoitan Aalto-yliopiston tohtorikoulutuskeskukselle ja etenkin Tokon silloiselle johtajalle Pekka Korhoselle. Tohtorikoulutuskeskus Mechelininkadulla takasi minulle erinomaiset puitteet ja työskentelyrauhan kolmeksi ja puoleksi vuodeksi.

Koko Euroopan parlamentin Helsingin-tiedotustoimiston väkeä ja etenkin Pekka Nurmista ja Minna Ollikaista tahdon kiittää näköalapaikasta Euroopan parlamentin viestintään sekä avunannosta ja kiinnostuksesta tutkimustani kohtaan.

Olenainen osa tutkimustyön oppimista on osallistuminen kansainvälisiin ja kotimaisiin konferensseihin. Konferenssi- ja kurssimatkojen mahdollistamisesta kiitän tohtorikoulutuskeskuksen ja viestinnän laitoksen lisäksi Helsingin kauppakorkeakoulun tukisäätiötä usean konferenssivierailun rahoittamisesta, Helsingin Ekonomeja, joka avusti minua työni kannalta ratkaisevan tärkeän Tartossa järjestetyn ECREA-kesäkoulun rahoituksessa kesällä 2009, sekä Aalto-yliopiston Media Factorya, jonka turvin olen niin ikään saanut matkustaa.

Tutkimustyö uhkaa intensiivisyydessään toisinaan viedä noviisitutkijan mukanaan. Onneksi ympärilläni on pysynyt suuri joukko vanhoja ystäviä, jotka ovat jaksaneet vetää minut mukanaan reaali maailmaan aina kun ovat katsoneet tarpeelliseksi. Kiitos Lotta loppumattomasta kuuntelemisesta toisinaan hyvin nopealla varauksella, kiitos Sari rauhoittavista illoista teatterin ja musiikin maailmassa, kiitos Nina, Laura, Paula, Sari ja Kaisa sekä muut ystävät.

Kiitos äiti ja isä kodista, jossa lukeminen, oppiminen ja tiedonjano olivat itsestäänselvyys. Kiitos myös korvaamattoman arvokkaasta lasten- ja kodinhoitoavusta tutkimustyöni aikana. Kiitos Mikko, Annika ja pikkuinen Isabel läheisestä perheyhteisöstä.

Kiitos Julia, Johannes ja Mirjam äidin kasvattamisesta suhteellisuuden tajuun ja sen ymmärtämiseen, mikä elämässä on tärkeintä. Ennen kaikkea kiitos Mika siitä, että olet tehnyt kaikkesi, jotta olen saanut tehdä sitä työtä, joka minulle on ollut tärkeää. Toisenlaisen puolison kanssa tätä väitöskirjaa ei olisi koskaan edes aloitettu.

Helsingissä ja Vihtavuoressa marraskuussa 2013

Annamari Huovinen

Sisältö

Kiitokset	7
1 Johdanto	11
1.1 Kulttuurintutkimuksen lähestymistapa	13
1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen kontribuutio	18
1.3 Teoreettis-metodologiset lähtökohdat	21
1.4 Työn rakenne	26
2 Poliittisen kansalaisen identiteetti	29
2.1 Poliittisen kansalaisuuden lähtökohtia	29
2.2 Poliittinen kansalaisuus postmodernina identiteettinä	36
2.3 Poliittisen kansalaisen sukupuolittunut identiteetti	40
2.4 Identiteetti intersektionaalisena konstruktiona	52
2.5 Poliittinen kansalaisuus intersektionaalisena identiteettinä	58
3 Tutkimuksen konteksti, metodit ja aineisto	61
3.1 Tutkimuksen konteksti	61
Suomalainen yhteiskunta tutkimuksen makrotasona	62
Poliittinen kenttä tutkimuksen välitasona	67
Vaaliesitteiden genre tutkimuksen mikrotasona	70
3.2 Tutkimusmetodit	74
Visuaalisen aineiston analyysi	78
Jäsenkategoria-analyysi aineiston järjestämisen apuna	82
Laadulliset matriisit tulkinta-apuna	86
3.3 Tutkimusaineisto	88
3.4 Yhteenveto: Tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen viitekehys	92
4 Etnisen ryhmän representaatioita	97
4.1 Etninen suomalaisuus poliittisen kansalaisen voimavarana	98
Suomalaisuuden myyttinen kuvasto	98
Arjen tukipilarit: työ ja leipä	109
4.2 Etninen suomalaisuus uhanalaisena	120
Hyvinvointivaltio uhattuna	120
Järjestys, turvallisuus ja ulkoinen uhka	125

4.3	Poliittisen kansalaisen uusia etnisiä identiteettejä	131
	Eurooppalainen, sivistynyt ja suvaitseva kansalainen	131
	Maahanmuuttajat ja vähemmistöjen ääni	134
4.4	Pohdintaa	142
5	Perheaseman representaatioita	147
5.1	Poliittinen kansalainen perheenjäsenenä	148
	Ydinperhe ja yhteiskunta	148
	Familismin arvot	152
5.2	Poliittinen kansalainen perheensä hoivaajana	158
	Lempeät maan äidit	158
	Poliittisen kansalaisen pehmeä ja kova identiteetti	162
5.3	Poliittinen kansalainen perheensä vastuunkantajana	166
	Yksityinen on poliittista	166
	Arjenkantajat	169
5.4	Perheaseman variaatioita	173
	Ydinperheen laajennusta	173
	Poliittisen kansalaisen vanheneva ruumis	176
	Poliittisena kansalaisena sateenkaariperheessä	183
5.5	Pohdintaa	188
6	Se tavallinen tarina – vai onko?	193
6.1	Tutkimuksen teoreettiset ja metodologiset johtopäätökset	194
6.2	Tutkimuksen yhteiskunnalliset johtopäätökset	201
6.3	Tutkimuksen kriittistä arviointia	206
6.4	Jatkotutkimuksen aiheita	210
	Lähteet	213
	Liitteet	233
	Liite 1: Yhteenvedo tutkimusaineistosta	233
	Liite 2: Aineiston ehdokkaat aakkosittain	234

1

Johdanto

Poliitikot toimivat länsimaisen poliittisen järjestelmän mukaisesti kirjaimellisesti kansansa edustajina tehtävissään, joihin he ovat vaaleissa saaneet äänestäjiltä mandaatin. Vaalien lähestyessä halukkaat kansalaiset osoittavat kiinnostuksensa asettua ehdolle ja tuovat valitsijoiden nähtäville parhaansa mukaan käsityksensä siitä, millaista kansaa he tahtovat edustaa. Ehdokkaiden voidaan siten ajatella representoivan kukin oman näkemyksensä mukaan hyvää ja oikeaa kansalaisuutta erilaisten identiteettien kautta, näyttävän heijastuksia siitä, millaista kansalaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa juuri sillä hetkellä rakentuu ja pidetään suotavana. Poliittisten kansalaisten identiteetit eivät ole kuitenkaan heidän vapaasti valittavissaan, vaan monenlaiset kulttuuriset rajoitteet ja valtasuhteet osoittavat rajoja sopiville identiteeteille. Hyväksyttävä kansalaisuus saa erilaisia muotoja myös sukupuolesta riippuen.

Lähestyn tässä tutkimuksessa poliittista kansalaisuutta media- ja kulttuurintutkimuksen näkökulmasta ja tarkastelen poliittisen kansalaisen identiteettiä sukupuoleen, perheasemaan, etniseen ryhmään ja ikään liittyvien kulttuuristen kategorisointien kautta. Näitä kategorisointeja tarkastellaan intersektionaalisen identiteetin teoreettisen näkökulman valossa eli siitä näkökulmasta, miten eri kategoriat risteävät ja minkälaiset kategoriayhdistelmät ovat aikamme poliittisessa kulttuurissa mahdollisia. Kategoriat rakentuvat diskursiivisesti, kulttuurisessa puheessa ja usein voimakkaasti median ohjaamina. Tutkijalle diskurssit avautuvat representaatioiden eli erilaisten kulttuuristen esitysten kautta. Tutkimusaineistokseni olen valinnut vaaliesitteitä, joista tarkastelen poliittisten ehdokkaiden identiteettien representaatioita poliittisen mainonnan kontekstissa. Aineistona

on vuoden 2009 europarlamenttivaalien ja vuoden 2011 eduskuntavaalien esitteitä. Tarkastelen ehdokkaita poliittisina kansalaisina, joiden identiteetit näyttäytyvät esimerkkeinä kaikkien kansalaisten identiteeteistä. Tutkimukseni lukeutuu media- ja kulttuurintutkimuksen alaan ja ottaa osaa alalla käytyyn keskusteluun poliittisesta kansalaisuudesta.

Politiikan kenttä on muuttunut, ja siitä on tullut yhä moniulotteisempien merkitystaistelujen areena. Perinteisten poliittisten teemojen rinnalle poliittiseen diskurssiin on noussut uusia, henkilökohtaiseen elämään liittyviä aiheita. Tutkimukseni valottaa myös sitä, kuinka henkilökohtainen ja julkinen sekoittuvat ja määrittyvät uudelleen näkyvällä politiikan teon areenalla, vaalimainonnassa. Suomalainen poliittinen kartta on ollut viime vuosina muutoksessa, joka kumuloitui kevään 2011 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten nousuun neljänneksi suureksi puolueeksi kolmen perinteisesti suurimman puolueen rinnalle. Samaan aikaan on yhteiskunnallisessa keskustelussa oltu huolissaan kansalaisten vähäisestä kiinnostuksesta politiikkaan. On arveltu, että yleinen tyytymättömyys politiikkaan purkautui perussuomalaisten eduksi. Tällainen poliittisen kentän voimakas muutostilanne on epäjatkuvuuskohta, joka tarjoaa kiinnostavan tilaisuuden poliittisen kansalaisuuden tutkimukseen kulttuurisena ilmiönä.

Suomalaista yhteiskuntajärjestystä on pidetty naisten ja miesten yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta tasa-arvoisena, mutta naisten ja miesten tehtäväkentät ovat edelleen melko eriytyneet. Poliitiikan lisäksi yhteiskunnan toimintaa määrittääkin sukupuolisopimus (Hirdman 1988), joka määrittelee ne ääneenlausumattomat, kulttuuriset velvollisuudet ja oikeudet, joiden mukaan naisten ja miesten väliset suhteet, samoin kuin sukupolvien väliset suhteet järjestyvät. Perinteinen pohjoismainen sukupuolisopimus on muuttunut hiljalleen kotiäitisopimuksesta tasa-arvosopimukseksi ja siitä samanarvoisuusopimukseksi, mutta naisten ja miesten erillisyyt ja toisiaan täydentävyys ovat edelleen monin tavoin suomalaisenkin yhteiskuntajärjestyksen pohjana. (Rantalaiho 1994.) Tarkastelen työssäni poliittista kansalaisuutta myös sukupuolentutkimuksen näkökulmasta ja tutkin, millainen sukupuolisopimus näyttäisi määrittelevän poliittisen kansalaisen kulttuurista identiteettiä.

Mistä kansalaisuuden uudelleenmäärittämisessä sitten oikein on kyse? Tutkimukseni ehdottaa, että poliittisen kansalaisen identiteetti on murroksessa, joka heijastelee monenlaisia yhteiskunnallisia muutoksia ja odotuksia. Tässä murroksessa korostuu sekä sukupuolisopimuksen että oikeanlaisen suomalaisuuden rajojen etsintä. Vaaleissa ehdolle asettuvat kansalaiset edustavat kansalaiskelepoisuuden ihanteita. Ihanteiden muutos näkyy myös puoluekentän uusjakona ja kertoo siten niistä jännitteistä ja valtasuhteista, joita kansalaisuuteen liittyy.

1.1 Kulttuurintutkimuksen lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa tarkastelen poliittista kansalaisuutta media- ja kulttuurintutkimuksen, tarkemmin sanoen kulttuurintutkimuksen birminghamilaisen koulukunnan¹ käsitteistön kautta. Puhun jatkossa lähinnä kulttuurintutkimuksesta, mutta ymmärrän tutkimukseni laajemmin kuuluvaksi media- ja kulttuurintutkimuksen traditioon, joka on moni- ja poikkitieteinen kokonaisuus ja tutkii usein kriittisestä näkökulmasta erilaisia nykykulttuurin ja -viestinnän ilmiöitä. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti, kuinka kulttuurintutkimus on käsitteellistänyt poliittista kansalaisuutta.

Kulttuuri² on kulttuurintutkimuksen alalla usein määritelty merkitysjärjestelmäksi (Williams 1991, 207) tai representaatiojärjestelmäksi, jonka kautta ihmiset ymmärtävät arkielämäänsä (Moisander ja Valtonen 2006, 8). Se ei merkitse sosiaalisesti integroivaa normi- ja arvojärjestelmää, joka tuottaisi sosiaalista järjestystä, vaan kulttuuri syntyy, siirtyy ja sitä myös kyseenalaistetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Se on sarja merkityksellisiä sosiaalisia käytäntöjä (Rose 2001, 14). Siten myös poliittisen ehdokkaan identiteetti muodostuu merkityksellisissä käytännöissä, esimerkiksi vaalimainonnalle tyypillisenä representaatiokäytäntönä. Kulttuuri viittaa siis tietyn sosiaalisen ryhmän koko elämäntapaan sellaisena kuin se rakentuu representaation ja vallan kautta (mts. 9), toimintaan, jossa ihmiset rakentavat ympäristöään ja tuottavat siihen merkityksiä (Seppänen 2005, 16–17). Määritelmiä yhdistää toimijoiden aktiivisuus, joka voi tosin olla myös tiedostamatonta (Seppänen 2005, 16).

Kulttuurintutkimus oli alun perin yksi yleisen sosiologian haaroista (Williams 1991, 14). Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa kehittyi työväenluokan kysymyksiä pohtivan kulttuurintutkimuksen haara (Kellner 1998, 37), jota edustivat mm. Raymond Williams, Edward Thompson ja Richard Hoggart (Rojek 2007). Sittenmin kulttuurintutkimuksesta tuli suosittu tutkimusote 1970-luvun Birminghamissa (Turner 2003; Saukko 2005). Birminghamilainen koulukunta työskenteli Stuart Hallin johdolla mm. identiteettitutkimuksen parissa. Kulttuurintutkimus on kuitenkin haaroittunut

- 1 Stuart Hallin 1960-luvun lopulta lähtien johtamaa kulttuurintutkimuksen birminghamilaista koulukuntaa pidetään kriittisen kulttuurintutkimuksen syntypaikkana (Herkman 2006, 23). Kulttuurisen identiteetin kysymykset ovat olleet yksi Hallin keskeisiä tutkimuskohteita, ja häntä pidetään yhtenä kulttuurisen identiteetin tutkimuksen keskeisistä teoreetikoista (Pantti 2004; Lehtonen 2002).
- 2 Kulttuuri-sana juontuu latinan verbistä *colere*, joka tarkoittaa viljelemistä, hoitamista, ja myöhemmin myös hengenviljelyä (Williams 1991, 10). Historiallisesti kulttuurilla on tieteellisesti viitattu perinteisiin ja periytyviin tietoihin ja taitoihin, mutta yhteiskuntatieteiden kulttuurinen käänne nosti kiinnostuksen kohteiksi kielen, symbolit ja diskurssit (Lönnqvist ym. 1999, 30–31). Modernin kulttuurintutkimuksen perustana ovat perinteet, mutta ne nähdään muuntuvina, jatkuvasti elävinä (Williams mts. 184).

toisaallekin; tunnetuinta haaraa birminghamilaisen lisäksi edustanee etenkin kriittistä viestintätutkimusta harjoittanut Frankfurtin koulukunta, jonka piirissä ovat toimineet mm. Theodor Adorno ja Max Horkheimer.

Monitieteisyys on kulttuurintutkimukselle ominaista, ja olisikin syytä puhua kulttuurintutkimuksen sijaan monikossa kulttuurintutkimuksista (Turner 2003, 9; Herkman ym. 2006, 11; 21; Pantti 2004), johon alan englanninkielinen nimi, *cultural studies* myös viittaa. Monitieteisyys lieneekin yksi kulttuurintutkimuksen suosion syistä. Varhainen brittiläinen kulttuurintutkimus määritteli kulttuurin tietyn kansakunnan tai yhteisön, tai williamsilaisittain tietyn ihmisryhmän tai muun sosiaalisen joukon elämäntavaksi, *a whole way of life* (Williams 1991, 10–11), ja Hallin (1992; ks. Seppänen 2005, 37) mukaan kulttuurilla ymmärrettiin yhteiskuntien ja ryhmien muuttuvia elämäntapoja ja merkitysten verkostoja. Hallin johtama kulttuurintutkimuksen birminghamilainen koulukunta jatkoi Williamsin edustaman brittiläisen kulttuurintutkimuksen työtä postmodernista näkökulmasta (Rojek 2007).

Kulttuurintutkimus on laaja ilmiö, joka sai alkunsa kulttuurin käsityksen kyseenalaistamisesta 1950- ja 1960-luvuilla (Seppänen 2005, 34–37). Kulttuuri oli perinteisesti jaettu korkeaan ja matalaan kulttuuriin, mutta jako alkoi 1950- ja 1960-luvuilla horjua, kun modernin ajan maailmankuvan pirstaloituminen postmodernin ajan tyylien, mallien ja kuvien heijastumiksi, kertaumiksi ja muunnelmiksi toi mukanaan uudenlaisen tietokäsityksen. Postmodernin ajattelutavan mukaan ei ole olemassa objektiivista tapaa tarkastella ilmiöitä, ei tarkastelua ilman tarkastelijan omaa näkökulmaa. Tarkastelijan asema ylipäättään kyseenalaistettiin: postmoderni subjekti ei ole pysyvä vaan epäjohdonmukainen, häilyvä ja tilanteittain muuttuva. (Cameron 1996, 28–29.) Postmodernissa ajattelussa arvioidaan uudelleen myös se käsitys, että kulttuuri käsitteenä asettuisi vastakkain luonnon kanssa, samoin kuin se, miten sosiaalista ja biologista sukupuolta (*gender* ja *sex*) tutkitaan. Nämä käsitteet rakentavat toisiaan, eikä toinen ole käsitettävissä ilman toista. (Haraway 1989, 12.) Luonnon ja biologisen sukupuolen pitäminen ensisijaisena kulttuurisen ja sosiaalisen yli vaikeuttaa sen näkemistä, että myös luonto ja biologinen ovat kulttuurisia.

Kulttuurintutkimus ylipäättään ei ole selvärajainen tai siisti tutkimussuuntaus vaan pikemminkin sisäisesti ristiriitainen ja rosoinen, kuten Hall (1996a) sitä kuvaa. Kulttuurintutkimuksen yleinen tutkimusongelma on, kuinka sosiaalista todellisuutta ja sosiaalista järjestystä tuotetaan, ylläpidetään, haastetaan, neuvotellaan ja muutetaan (Moisander ja Valtonen 2006, 7). Poliittinen kenttä kuten muukin kulttuurinen todellisuus on jatkuvassa muutoksessa. Poliittinen kansalaisuus näyttäytyy tässä tutkimuksessa yhtenä elementtinä, jossa muutos realisoituu neuvottelun kautta.

Kulttuurintutkimusta on kritisoitu sen ristiriitaisesta tavasta yhdistää hermeneutiikkaa, siis yksilön inhimillistä ymmärrystä ja tulkintaa, poststrukturalistiseen, konstruktionistiseen tietokäsitykseen: kuinka yksilön ymmärrys tai kontekstikaan rakenteineen voi olla ”tosi”, jos kriittisen poststrukturalistisen näkemyksen mukaan todellisuus kokemuksineen ja rakenteineen on sosiaalisesti rakentunutta? (vrt. Saukko 2005.) Nämä lähtökohdat myös tekevät kulttuurintutkimuksesta toisinaan varsin korkealentoista teorianrakentelua – alaa on moitittu myös yhteiskunnallisuuden unohtamisesta teoriankehityksen kustannuksella (Herkman ym. 2006, 9). Saukko (ma.) kuitenkin toteaa, että eri perspektiivien vapaa yhdistely ja huomion kiinnittäminen näkökohtiin, jotka eivät sovi valmiiseen teoriaan, voi rikastaa analyysia ja johtaa moniulotteisempiin tuloksiin.

Hallilaista kulttuurintutkimusta erityisesti on pidetty liian eklektisenä ja sallivana. Hall itse kieltäytyi kiinnittämästä tutkimustaan mihinkään tiettyyn teoriaan tai metodologiaan, mikä kriitikoiden mukaan johti joidenkin käsitteiden väljään käyttöön. Toisaalta juuri tätä tietoista pyrkimystä etsiä uusia tulintoja tieteenalojen välisiä rajoja rikkoen on pidetty Birminghamin koulukunnalle leimallisena ja sen vahvuutena (Brooks 2007; Kellner 1998, 37). Feministinen liike piti sekä birminghamilaisten tutkimusta että työyhteisöä maskuliinisena ja feministisiä kysymyksiä välttelevänä. Hallin teksteissä naisnäkökulma on kuitenkin avoimesti läsnä. (Rojek 2007.)

Poliittinen kansalaisuus on perinteisesti määrittynyt suhteessa valtioon, ja kansalaisuutta on tieteellisesti pohdittu ensisijaisesti valtiokansalaisuuteen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta. Nykyisissä länsimaisissa yhteiskunnissa valtioajattelu on kuitenkin murtumassa ja yhteiskunnat voimakkaasti moniarvoistumassa. Suomalaista yhteiskuntaa viime vuosina herätelleet keskustelut ovat usein tavalla tai toisella kytkeytyneet yhteiskunnan moniarvoistumiseen. Hyväksyttäväksi tai oikeanlaiseksi koettu kansalaisuus onkin oiva mittari sille, missä yhteiskunnan kulttuurisen monimuotoisuuden rajat kulkevat.

Tässä työssä poliittista kansalaisuutta tarkastellaan jatkumona, jonka passiivisen ja aktiivisen osallistumisen ääripäiden väliin sijoittuu monenlaisia toimijoita. Poliitiikkaan pääsee mukaan lähtemällä toimintaan järjestöjen kautta, ja ammattipoliitikoksi pääsyyn vaaditaan asettuminen ehdolle vaaleihin ja kansalaisten vaaleissa antama mandaatti poliittiseen virkaan. Poliitikot ja äänestäjät ovat siis poliittisia kansalaisia kaikki, mutta erilaisissa asemissa. Poliittisten ehdokkaiden identiteetit ovat usein monimerkityksisiä, jotta ne vetoaisivat mahdollisimman moneen äänestäjään. Tästä saattaa johtua, että olemme viime vuosina nähneet oikeistolaisia työväen puolustajia ja kuulleet vasemmistolaista yrittäjäpuhetta (vrt. Lehtonen & Koivunen 2010).

Poliittinen kenttä ja poliittinen päätöksenteko sinänsä eivät ole perinteisesti olleet kulttuurintutkimuksen keskiössä, vaan ne ovat jääneet politiikan tutkijoi-

den alueeksi (Hermes & Dahlgren 2006). Yhteiskuntatieteitä, joihin kulttuurintutkimuksenkin voi lukea, voinee pohjimmiltaan pitää poliittisina tieteinä sen vuoksi, että ne ovat usein perustavanlaatuisesti kiinnostuneita symbolisen vallan strategioista ja mekanismeista. Sen vuoksi ne eivät voi olla neutraaleja, puolueettomia tai epäpoliittisia eivätkä tule koskaan saavuttamaan luonnontieteiden kaltaista ristiriidatonta asemaa. (vrt. Bourdieu & Wacquant 1992/1995, 75.) Näille moninäkökulmaisille tieteenaloille on tyypillistä, että myös niiden käsitteiden määritelmät ovat monimuotoisia ja usein neuvottelun kohteena, mikä asettaa tutkijalle omat haasteensa.

Kulttuurintutkimuksen näkökulma voikin olla hyödyksi kansalaisuustutkimukselle siksi, että perinteinen kansalaisuuskäsitys valtiokansalaisuuteen liittyvine oikeuksine ja velvollisuuksineen on vanhentunut, mutta kansalaisuuteen liittyvä ajatus kuulumisesta ja pois sulkemisesta ei ole (Stevenson 2001; ks. myös Kantola 2003; Bhandar 2010). Nämä jaot vain tehdään nykyään enenevässä määrin kulttuurisesti eikä juridisesti. Lisäksi kulttuurintutkimuksen näkökulma kansalaisuuteen on kyseenalaistavampi kuin politiikan tutkijoiden: Perinteisen demokratiatutkimuksen taustalla on ajatus yksilöstä, jonka on saatava riittävästi tasapuolista tietoa voidakseen toimia poliittisesti. Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta kaikki tieto ei kuitenkaan ole kaikille kansalaisille yhtä tärkeää tai kiinnostavaa (Lewis 2006), ja yksilön poliittiset identiteetit ylipäätään muuttuvat ja muotoutuvat tilanteisesti ja ajassa, joten ajatus kansalaisen rationaalisesta, pysyvästä minuudesta ei sovi kulttuurintutkimuksen ajattelutapaan.

Couldry (2006) on etsinyt kulttuurintutkimuksen kontribuutiota politiikan ja kansalaisuuden tutkimukseen ja esittänyt, ettei pitäisi puhua kulttuurisesta kansalaisuudesta vaan kansalaisuuden kulttuureista. Perinteisen poliittisen kansalaisuuden on katsottu muuttuneen kulttuuriseksi kansalaisuudeksi, kun kansalaiset ovat alkaneet muodostaa uudenlaisia ryhmiä ja toiminnan muotoja puoluetoiminnan rinnalle. Puhun tässä tutkimuksessani poliittisista kansalaisuuksista toisinaan monikossa, ja näkökulmani kansalaisuuteen on postmodernin minuuskäsityksen mukainen: yksilön identiteetit vaihtelevat ja muuttuvat kulttuurisesti ja tilanteisesti, jolloin minuutta ei voida kiinnittää tiettyyn, pysyvään identiteettiin. Siten myös kansalaisuus saa monia muotoja niin yksilöiden kuin yhteiskunnan toiminnassa (vrt. Dahlgren 2006).

Pitäisikin siis kyseenalaistaa, mitä kulttuurinäkökulma ylipäätään kansalaisuudessa tarkoittaa, eikä hyväksyä helppoa selitystä siitä, kuinka perinteinen käsitys kansalaisuudesta on korvautunut kulttuurisilla eli postmoderneilla, liikkuvilla kansalaisuuksilla kansalaisyhteiskunnan vahvistumisen myötä (Couldry ma.). Kulttuuriseen kansalaisuuteenkin nimittäin kuuluu ajatus kuulumisesta yhtenäiseen (ala)kulttuuriin, jonka voi nähdä ristiriitaisena postmodernin identiteettikäsityksen kanssa. Lisäksi kulttuurinen kansalaisuus ja kansalaisyhte-

teiskunnan nousu eivät Couldryn mukaan ainakaan toistaiseksi ole muuttaneet vakiintuneita (puolue)poliittisia käytänteitä kuten vaaleja ja vaalikampanjointia sekä niihin liittyviä valtasuhteita ja hierarkioita. Couldry toteaa, että kulttuurisen kansalaisuuden, tai uusien poliittisten kansalaisuuksien, määrittelemine on vaikeaa, koska ne sekoittavat julkista ja yksityistä kenttää. Juuri tämä julkisen ja yksityisen vaikea rajanveto vaikuttaa edelleen myös naisten ja miesten erilaisiin kansalaisuuksiin. Tuon tutkimukseni empiirisessä osassa esiin joitakin keskeisiä tapoja, miten.

Myös Dahlgren (2006) kytkee kansalaisuuden käsitteen muutoksen yksityisen ja julkisen kentän rajanvetoon. Hänen mukaansa kansalaisuuden perinteinen määrittely julkisella kentällä ei riitä, koska ihmiset tekevät itse kansalaisuutensa: lähtevät mukaan politiikkaan yksityisistä syistä, joiden tarkasteluun ei poliitikantutkimuksen käsitteistö yllä mutta joihin kulttuurintutkimus voi tarttua. Julkisella ja yksityisellä on tässä tutkimuksessa naisten ja miesten erilaisen aseman selittämisen lisäksi toinenkin merkitys. Aineiston tarkastelu osoittaa, että sekä yksityisen että julkisen kentän resursseja tarvitaan poliittisen identiteetin rakentumiseen. Poliittisten kansalaisten tasapainoilu näiden kenttien välissä vaihtelee lisäksi mm. poliittisen sitoutumisen ja sukupuolen mukaan. Tarkastelen identiteettiä intersektionaalisenä (Crenshaw 1991) rakennelmana, mikä ohjaa huomiota sosiaalisten kategorioiden yhteyksiin aineistossa: intersektionaalisuusteorian mukaan identiteetit syntyvät sosiaalisten kategorioiden leikkauspisteissä.

Määrittelemme kansalaisuuden aina sen mukaan, millaisen yhteiskunnan ja poliittisen yhteisön tahdomme (Mouffe 1991, 60). Suomalainen politiikka ei 2000-luvulla ole perustunut niinkään ideologisille eroille kuin markkinatalouden toteuttamiselle, jopa markkinavetoiselle konsulttitoiminnalle (Kantola 2003), mikä vaikuttaa myös kansalaisuuden määrittymiseen. Kulttuurintutkimus on hänen mukaansa keskittynyt marginaaleihin politiikan kentällä ja välttellyt vallankäyttöä ja päätöksenteon ytimiä. Myöskään Hermesin ja Dahlgrenin (2006) mukaan kulttuurintutkimuksessa ei juuri ole keskitytty politiikkaan eikä valta-asetelmiin niiden kohdalla, joilla valta on. Poliittiset ehdokkaat ovat osaa tätä eliittiä. Lisäksi sukupuolinäkökulma on usein jäänyt paitsioon poliittisen identiteetin tutkimuksessa – naispoliitikkojen kampanjastrategioita, mediapeittoa ja heidän edustamiaan erilaisia poliittisia kysymyksiä on kyllä tutkittu, mutta itse henkilöitä ei ole juuri tarkasteltu (van Zoonen 2006). Tässä tutkimuksessani minäkään en sinänsä tutki nais- tai miespoliitikkoja henkilöinä, vaan tarkastelen representaatioiden kautta, kuinka identiteetin eri kategoriat suhteutuvat sukupuolen kategoriaan.

1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen kontribuutio

Tämän tutkimukseni *yleinen tarkoitus* on ottaa osaa keskusteluun niistä diskursiivisista mahdollisuushdoista, joilla poliittista kansalaisuutta määritellään. Kansalaisuus muotoutuu diskursseissa, joiden rajoja etsimällä neuvotellaan siitä, millaisille arvoille ja asenteille yhteiskuntamme perustuu tai toivoisimme sen perustuvan. Vakiintuneita kulttuurisia normeja kuten perinteistä sukupuoli-sopimusta rikkovat identiteetit kertovat siitä, miten paljon kulttuuriset rajat ovat venytettävissä, ja toisaalta perinteisemmät identiteetit puolestaan perustelevat sukupuolisopimuksen vahvaa otetta yhteiskunnassa.

Työni tavoitteena onkin tutkia poliittista kansalaisuutta intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä vaalimainonnan kontekstissa. Intersektionaalisuusteorian mukaan identiteetti rakentuu tilanteisesti erilaisten kulttuuristen kategorioiden leikkauspisteessä. Näitä kategorioiden leikkauspisteitä päästään tarkastelemaan representaatioiden kautta. Kategoriat saavat eri yksilöiden kohdalla erilaisia merkityksiä, toisinaan yksilön tilaa kapeuttaen mutta toisinaan antaen samanaikaisesti tilaa uudentaville identiteeteille.

Empiirisesti tarkastelen suomalaisten poliittisten ehdokkaiden identiteettien representaatioita vaaliesitteissä. *Työni tutkimuskysymys on, millaisten sukupuoleen, perheasemaan, etniseen ryhmään ja ikään liittyvien kategorisointien kautta poliittista kansalaisuutta määritellään.* Olen siis valinnut analyysini kohteiksi aineistosta muutamia aineistossa keskeisiä identiteettikategorioita. Tarkastelen, millaisia merkityksiä perheasema ja etninen ryhmä saavat suhteessa sukupuoleen, ja miten ikä muuttaa näitä merkityksiä. Identiteettiä rakentavia kategorioita on periaatteessa lukematon määrä, ja tämän tutkimuksen aineistostakin olisi analyysiin löytynyt monta muutakin kategoriaa. Esimerkiksi yhteiskuntaluokan merkitysten tarkastelu muuttuvan puoluekartan suhteen olisi ollut kiinnostavaa.

Olen rajannut tutkimani kategoriat edellä mainitsemiini, sillä näiden identiteettikategorioiden ympärille julkisessa keskustelussa rakentuvat teemat kuten maahanmuutto ja työelämän tasa-arvo ovat nähtävissä suomalaisen poliittisen kentän muutosta ajavina teemoina. Heijastan näiden kategorioiden representaatioita jonkin verran myös ehdokkaiden puoluesidonnaisuuteen – oikeistolainen suomalaisuus on erilaista kuin vasemmistolainen – ja mietin, miksi kategoriat tarjoavat naisille ja miehille erilaisia poliittisen kansalaisuuden mahdollisuuksia. Sukupuolisensitiivisyys on työssäni mukana koko tutkimuksen läpäisevänä näkökulmana.

Intersektionaalisuustutkimus on perinteisesti nähnyt identiteettiä rakentavat kulttuuriset kategoriat identiteettiä rajoittavina siten, että tutkimuksen

keskiössä on ollut toiseuden käsite. Identiteettiipiirteiden leikkauspisteiden avulla on etsitty syitä erilaisille toiseuden kokemuksille. Identiteettikategoriat muodostuvat erontekojen eli sisään- ja ulossulkemisen kautta, mikä synnyttää toiseuden kokemuksia. Tämän tutkimuksen empiirisessä osassa nostan esiin tapoja, joilla intersektionaaliset kategoriat voivat kuitenkin toimia myös identiteettiä vahvistavina, eivät vain rajoittavina. Kategorisointiin liittyy silti aina myös vallankäyttö, ja kategorioihin liittyvät eronteot rakentavat monimutkaista vallan verkostoa, jonka tarkastelu on mahdollista intersektionaalisuusteorian avulla. Kategorisoinnin intersektionaalinen analyysi antaa uutta ymmärrystä siihen, miksi etenkin naisten ja miesten mutta muidenkin kulttuuristen ryhmien mahdolliset kansalaisuuden paikat ovat erilaisia. Kulttuuriset, diskursiiviset arvot ja normit asettavat ne kulttuuriset mahdollisuusehdot, joiden varaan identiteetit rakentuvat. Identiteettikategoriat leikkaavat toisiaan eri tavoin, ja ne ovat aina rakentuneet myös sukupuolisidonnaisesti.

Kulttuurintutkimus on siis kiinnittänyt huomiota siihen, että kansalaisuus muodostuu monella elämänalueella, julkisen lisäksi myös yksityisellä kentällä (esim. Vega 2010). Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuottaa *teorettinen kontribuutio* intersektionaalisen identiteetin tutkimukseen käsitteellistämällä poliittista kansalaisuutta intersektionaalisena identiteettinä vaalimainonnan kontekstissa. Intersektionaalisuusteoriaa on yhdistetty kansalaisuuden tutkimukseen jonkin verran (esim. Yuval-Davis 2007; Verloo 2006; Ferree 2009; Rottmann & Ferree 2008³), mutta intersektionaalisuustutkimuksessa on etenkin metodologiaan liittyviä ongelmia, joihin ei aiemmassa tutkimuksessa ole olemassa tyydyttäviä ratkaisuja ja joihin myös kansalaisuustutkimuksessa viitataan (Bhandar 2010; Yuval-Davis 2007; Ferree 2009). Työni osallistuu siten toisaalta edellä kuvaamaani keskusteluun poliittisen kansalaisuuden uudelleenmäärittelyn tarpeesta osoittamalla, kuinka poliittista kansalaisuutta voidaan ymmärtää paremmin intersektionaalisuuden kautta, ja toisaalta osoittaa, kuinka joitakin intersektionaalisuustutkimuksen solmukohtia⁴ voidaan ratkaista käyttämäni metodiikan avulla.

Yhteiskunnallisesti otan työlläni osaa keskusteluun politiikan sukupuolituneisuudesta ja yhteiskunnan sukupuolisopimuksen tilasta: siitä, millä tavoin naisille ja miehille avautuvat tilat julkisella kentällä ovat edelleen erilaiset, ja

3 Yuval-Davis (2007) esittää, että kansalaisuutta ei nykyisessä poliittisessa kontekstissa voi tarkastella ilman kuulumisen käsitettä; Verloo (2006) tarkastelee erilaisiin sosiaalisiin kategorioihin liittyviä epätasa-arvotekijöitä ja kuinka ne jäävät huomiotta erityisryhmistä puhuttaessa; Ferree (2009) tarkastelee Saksan ja Yhdysvaltojen erilaisia kehystyksiä sosiaalisille kategorioille; Rottmann & Ferree (2008) puolestaan esittävät intersektionaalisen analyysin laeista päähuivin käytöstä ja syrjinnästä Saksassa.

4 Intersektionaalisen identiteetin tutkimuksen keskeiset tutkimusaukot koottuna luvussa 2.5.

toisaalta, mitä mahdollisuuksia näiden tilojen laajentumisessa näyttää avautuvan. Tutkimukseni osoittaa, että yhteiskunnallisessa keskustelussa pinnalla olevat teemat ovat yhteydessä kansalaisten identiteettien muodostumiseen erilaisten kulttuuristen kategorioiden jäsenyyksien kautta. Yksityisen piiristä nousseet teemat kuten perheasema tai etninen ryhmä nousevat perusteluiksi eronteolle, joiden avulla muodostetaan kategorioita ja määritetään kansalaisuutta. Näihin kategorioihin kuuluminen ja niistä erottuminen rakentaa siten poliittisten kansalaisten identiteettejä ja määrittää sitä, millaiset identiteetit ovat mahdollisia.

Tarkastelen empiirisen tutkimuksen avulla identiteettien muotoutumista eri diskursseissa kiinnittäen erityistä huomiota valtavirrasta poikkeaviin subjektipositioihin eli toimija-asemiin, jotka muodostuvat kulttuuristen merkityskamppailuiden tuloksena eri yhteiskunnan areenoilla. Kulttuuriset kategoriat, jotka empiirisesti ovat kiinnittäneet eniten huomiota, nousevat politiikan totuttujen teemojen ulkopuolelta: perheasema ja etninen ryhmä ja näiden suhde sukupuolen kategoriaan. Lisäksi teen havaintoja iän merkityksistä eri kategorioissa. Esimerkiksi maahanmuuttokeskustelu on pitkälti keskustelua siitä, mitä on oikeanlainen suomalaisuus, ja keskustelu vaikuttaa väistämättä poliittisten kansalaisten identiteetteihin diskursiivisen neuvottelun kautta; kysymykset toivotunlaisesta kansalaisuudesta jäsentävät ja siten määrittelevät keskustelua identiteeteistä. Toisaalta suuri osa ehdokkaista toteuttaa perinteistä sukupuolijärjestystä, jossa perinteinen (valkoinen, suomenkielinen) ydinperhe ja naisen ja miehen asemat ovat ristiriidattomasti esillä. Perinteisestä suomalaisuudesta tai sukupuolijärjestyksestä poikkeavat kansalaisuuden representaatiot ovat kuitenkin kiintoisia merkkejä yhteiskunnallisen arvomaailman muutoksista – millaiset uudenlaiset toimija-asemat ovat mahdollisia, ja millaisin diskursiivisin valinnoin niitä perustellaan?

Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu kaksien eri vaalien, vuoden 2009 europarlamenttivaalien ja vuoden 2011 eduskuntavaalien vaaliesitteistä. Poliittiset ehdokkaat esittävät vaalimainonnassaan omaa käsitystään hyvästä poliittisesta kansalaisuudesta. Kun tarkasteltavia esitteitä on satoja, ne avaavat tutkijalle kiinnostavan ikkunan poliittisen kansalaisen identiteettien monimuotoisuuteen. ”Ihmishahmoja käyttävä mainoskuvasto on aina sukupuolimainontaa”, kirjoittaa Rossi (2003, 11). Sukupuolen merkitys identiteetin rakentumisessa onkin yksi tutkimukseni lähtökohtia. Mainonta on voimakas identiteettien muokkaaja ja sikäli hyvä tutkimuskohde feministisesti orientoituneelle tutkimukselle, että se huomion herättämiseen pyrkiessään ylikorostaa sukupuolen ja seksuaalisuuden merkitystä ja vastaavasti typistää yksilön muita ominaisuuksia (mt.).

Vaalikampanja on myös aktiivinen areena poliittisten maailmojen sosiaaliselle rakentumiselle (Herzog 1987), ja vaaleissa määrittävät hyvän kansalaisen

kriteerit ehdokkaiden esittäessä parhaita puoliaan äänestäjien houkuttelemiseksi. Monet hyvän poliittisen kansalaisen kriteereistä ovat näkyviä, mutta paljon äänenlausumatonta on luettavissa edustajien mainoksista. Viime kädessä äänestäjä vertaa ehdokasta omaan moraaliseen kuvaansa kunnon kansasta ja sen kunnollisesta edustajasta. Tällä tutkimuksellani haluan avata uusia näkökulmia poliittisen kansalaisen identiteetin rakentumiseen ja kertoa ainakin osin uudenlaisen tarinan poliittisen kentän toimijoista tämän päivän Suomessa.

1.3 Teoreettis-metodologiset lähtökohdat

Tutkimukseni edustaa kulttuurintutkimusta myös poikkitieteellisyydellään. Se sijoittuu ensisijaisesti kulttuurintutkimuksen kentälle, mutta sen teoreettinen ja metodologinen pohja rakentuu osin kriittisen diskurssintutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen aloille. Kriittisen diskurssintutkimuksen kentällä on toki tehty paljon sukupuolentutkimustakin, samoin kulttuurintutkimuksessa, joten alojen tutkimusperinteistä löytyy paljon yhteistä. Mainitut kolme tieteenalaa yhdistäen tutkimustani voisi luonnehtia kriittiseksi diskurssintutkimukseksi feministisen media- ja kulttuurintutkimuksen alalla. Lisäksi olen kerännyt aineistoni politiikan kentältä, mutta tutkimuskysymykseni eivät vastaa politiikan tutkijoiden kysymyksenasetteluja, jotka keskittyvät tyypillisesti poliittisiin teemoihin, prosesseihin ja instituutioihin. Käyn tässä luvussa läpi mainitsemiäni tieteenalojen keskeisiä, tutkimukseni kannalta relevantteja teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia.

Poliittisen kansalaisuuden nähdään tässä tutkimuksessa rakentuvan kulttuurisina, diskursiivisina identiteetteinä. Kuten edellä todettiin, poliittinen kansalaisuus näyttäisi olevan muutoksessa, mutta sen käsitteellistäminen on hankalaa eikä perinteinen valtiokansalaisuus riitä selittämään muutoksia. Tässä tutkimuksessa tulkitsen kansalaisuutta postmoderneina, liikkuvina identiteetteinä, joita käsitteellistän sosiaalisten identiteettikategorioiden ja niihin liittyvien valta-asetelmien kautta. Identiteettejä on pohdittu valtavasti eri yhteiskunta- ja humanististen tieteiden piirissä. Identiteetin käsite on monimutkainen, mutta sen avulla pystytään käsittelemään monia sellaisia keskeisiä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä, joihin voi muilla keinoin olla vaikea päästä käsiksi.

Niin kulttuurintutkimus kuin kriittinen diskurssintutkimus ja nykyinen, ns. kolmannen aallon feminismikin perustuvat konstruktionistiseen tietokäsitykseen, jonka mukaisesti maailman nähdään rakentuvan oman ajattelumme ja toimintamme kautta ja myös säilyvän ainoastaan niiden kautta (Berger & Luckmann 1966/1994). Konstruktionismi on sateenvarjokäsite, jonka alle mahtuu monia näkökulmia, mutta tässä työssäni tarkoitan konstruktionistisella

nimenomaan sosiaalista konstruktionismia. Se korostaa todellisuuden sosiaalista rakentumista, siis yksilöiden välisen vuorovaikutuksen merkitystä. Maailma saa merkityksensä yhteisen neuvottelun kautta.

Tarkemmin määritellen tutkimukseni kiinnittyy poststrukturalistiseen kriittisen media- ja kulttuurintutkimuksen traditioon ja etenkin sen hallilaiseen koulukuntaan, joka näkee identiteetin⁵ hajanaisena, alati muuttavana ja eri tilanteissa erilaisista subjektiviteeteista koostuvana rakennelmana, jonka avulla paikannamme itsemme ja muut ja säätelemme olemistamme ja elämistämme (Hall 1999, 11–20). Nämä subjektiviteetit rakentuvat diskursiivisesti, kulttuurin välityksellä representaatioissa (Hall 1997) eli puheessa, teksteissä ja käytännöissä.

Media- ja kulttuurintutkimus⁶ on moni- ja poikkitieteinen kokonaisuus, jonka kiinnostuksenkohteita ovat ja ovat olleet esimerkiksi joukkoviestinnän kritiikki, kulutuskulttuuri, populaarikulttuurin teemat, kulttuurienvälisyys ja feminismi. Media- ja kulttuurintutkimus on usein lähellä viestinnän tutkimusta ja keskittyy viestinnän teemoihin kulttuurisesta näkökulmasta. Viestinnän tutkimusta ja kulttuurintutkimusta yhdistää lisäksi usein kriittinen ote yhteiskuntaan.

Viestinnän- ja kulttuurintutkimuksen yhtymäkohdista nousi myös feministinen media- ja kulttuurintutkimus (Puustinen ym. 2006). Hall (1996a) kirjoittaa kiintoisasti, että vaikka birminghamilainen koulukunta halusi ottaa osaa feministiseen liikkeeseen ja avata sille ovet kulttuurintutkimukseen, feminismi otti alan omakseen omilla ehdoillaan ja lupaa kysymättä. Media- ja kulttuurintutkimuksen ja sosiologian suhde on läheinen mutta myös kiistanalainen; kulttuurintutkimus eriytyi alun perin yleisestä sosiologiasta tavoitteenaan keskittyä kulttuuriin itsessään, ilman laajempaa sosiologista kehystä, mikä johti kulttuuriseen käänteeseen (*cultural turn*), kulttuurin ymmärtämiseen kaikenkattavana kattokäsitteenä. (Edwards 2007; Kellner 1998, 37.)

Tarkastelen identiteetin rakentumista intersektionaalisuuden käsitteen avulla. Intersektionaalisuustutkimus juontaa juurensa Yhdysvaltoihin, jossa feministisesti orientoituneet tutkijat alkoivat kiinnittää huomiota hegemonisen, valkoisen, keskiluokkaisen, valtaapitävän väestön marginaaliin jäävien, monella tavalla toiseutta kokevien naisten identiteetteihin. Sittemmin tutkimus on laajentunut marginaaleista hegemonisempiinkin identiteetteihin. Tutkimuksen keskiössä on kuitenkin identiteetin ymmärtäminen sosiaalisina, kulttuurisina, toisiaan leikkaavina kategorioina. Intersektionaalisuudella viitataan identiteettitutkimuksessa yksilön ominaisuuksien kuten iän, sukupuolen, rodun tai yhteiskuntaluokan erilaisiin yhdistelmiin ja niiden merkitykseen identiteetin

5 Identiteetistä käsitteenä lähemmin alaluvussa 2.2.

6 Toisinaan nimellä mediakulttuurin tutkimus (*media culture*, esim. Kellner 1998).

rakentumisessa (esim. Holvino 2010). Kulttuurintutkimuksen ja feministisen tutkimuksen näkökulma onkin pitkälti samanlainen keskittyessään vallan rakentumiseen marginaaleissa ja pyrkiessään ymmärtämään tavallista, arkipäiväistä kokemusta.

Kulttuurintutkimuksen näkökulma tarkentaa tämän identiteettejä koskevan tutkimuksen nimenomaan kulttuurisiin identiteetteihin, jotka Hallin (1999, 19) mukaan ovat identiteetin ne puolet, jotka liittyvät tiettyihin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai kansallisiin kulttuureihin. Hallilaisen kulttuurintutkimuksen perimmäinen kiinnostus liittyy kuitenkin representaation ja vallan suhteeseen (Pantti 2004). Identiteetit ovat olleet keskiössä Hallin tutkimuksissa, ja hän yhdistää kulttuurisen identiteetin muutokset länsimaisen ihmisen identiteettikriisiin ja näkee postmodernin identiteetin olevan jatkuvassa liikkeessä kulttuuristen esitysten muovaamana.

Kulttuuriset merkitykset, joita identiteetit kantavat, ilmenevät erilaisina diskursseina ja diskursseissa. Identiteetin eri osa-alueet ovat intersektionaalisia (ks. alaluku 2.4.), kulttuurisia kategorioita. Nämä kategoriat muotoutuvat tiettyissä rajoissa, joita säätelevät diskurssiiviset mahdollisuusehdot. Diskurssin määritelmä vaihtelee tieteenaloittain (esim. Kenny ym. 2011, 180), mutta postmoderni diskurssintutkimus ymmärtää diskurssit ”sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona” (Fairclough 1997, 31). Hall (1997, 6) määrittelee diskurssit tavoiksi viitata tai rakentaa tietoa eri aiheista. Hänelle ne ovat ideoiden, kuvien ja käytäntöjen muodostumia tai yhteenliittymiä, jotka tarjoavat tapoja puhua, toimia ja tietää asioista, sosiaalisista toiminnoista tai instituutioista yhteiskunnassa. Nämä diskurssiiviset muodostumat määrittelevät, mikä on ja ei ole sopivaa kuhunkin aiheeseen liittyen ja millaiset henkilöt tai asiat aiheita ilmentävät. Siten myös esimerkiksi suomalaisuus näyttäytyy eri diskursseissa erilaisena.

Diskurssiteoreetikot Ernesto Laclau ja Chantal Mouffe mainitaan usein kulttuurintutkimuksen alan diskurssintutkimuksissa. Yksi heidän diskurssiteoriaansa keskeisiä käsitteitä on antagonismi. He tarkoittavat sillä vastakkainasettelua, jota ilman politiikanteko on mahdotonta. Laclau ja Mouffen diskurssiteoria keskittyykin nimenomaan politiikan kentälle, demokratiatutkimukseen. Heidän tavoitteenaan on antagonismista toimivassa demokratiassa seuraava agonismi, vastakkainasettelun jalostaminen radikaaliksi ja moniarvoiseksi demokratiaksi, joka voi toteutua ainoastaan kollektiivisten identiteettien kautta. Nämä kollektiiviset identiteetit syntyvät vastakkainasettelussa toisiinsa nähden, joten yhteiskunta on rakentunut identiteetteihin perustuvien antagonististen rajojen varaan. (Laclau & Mouffe 1985/2001, xiv; Mouffe 2000; Mouffe 1993/2005; Mouffe 2005.) Myös poliittiset kansalaisuudet rakentuvat antagonistisesti, ja ideologisista vastakkainasetteluista syntyvä keskustelu on keskeinen osa demokraattista päätöksentekojärjestelmää.

Identiteetin kategorioista kaikkein merkittävimpanä on pidetty sukupuolen kategoriaa (esim. Smith 1991, 4; Stark ym. 2010). Ymmärrän sukupuolen tässä tutkimuksessa performatiivisena: sukupuoli ei vain yksinkertaisesti ole, vaan se tehdään. Sukupuolen performatiivisuudesta kirjoittanut Butler (esim. 1990/2006, 235) perusti ajatuksensa sukupuolieron tuottamisesta Foucault'n genealogiseen teoriaan: sukupuoliero, kuten muutkin käsitteelliset jaot, ovat vallan tulosta, ja siten muutettavissa. Sukupuoli⁷ on "rakennettu identiteetti, performatiivinen suoritus, johon arkinen sosiaalinen yleisö – itse toimijat mukaan lukien – uskoo ja jonka se itse esittää uskomuksena". Performatiivisuuden käsite taas juontaa juurensa Derridaan, jonka mukaan tuotamme todellisuutta kielen ja ruumiin keinoin, toiston avulla. (Butler 1990/2006, 25; Pulkkinen & Rossi 2008, 10–11.) Feministinen mediatutkimus on perinteisesti pitänyt Butlerin teoriaa sukupuolesta yhtenä lähtökohtanaan (Saarenmaa 2010, 26).

Performatiivisuuden ydin on ensinnäkin siinä, että sukupuoli syntyy Butlerin (1990/2006, 25) mukaan sen kehäpäätelmän tuloksena, että sukupuolittuneen olemuksen oletus juuri tuottaa sukupuolen. Toiseksi sukupuoli tehdään, mutta se ei ole yksittäinen teko vaan rituaalinomaista toistoa. Kaikki sukupuolentutkijat eivät allekirjoita Butlerin radikaaleimpia väitteitä täysin, esimerkiksi sitä, että biologinen sukupuoli määräytyisi täysin sosiaalisesti. Kyse ei kuitenkaan ole sukupuolierosta tai sen biologisuudesta sinänsä, vaan siitä, että on sopimuksenvaaraista, kuinka yksilöiden erilaisia piirteitä luokittelemme: mitä biologisia piirteitä kutsumme sukupuolisiksi, mitä emme.

Kuten mm. Butler (1990/2006, 27) on tuonut esiin, sukupuolia on enemmän kuin kaksi. Ylipäätään sukupuolten kuvaaminen verbaalisesti on ongelmallista, kuten Butlerkin (mts. 55) huomauttaa: maskuliinisella voidaan yhtä hyvin kuvata miestä kuin naista, samoin feminiinisellä. Tässä tutkimuksessa tarkastelemani kulttuuriset kategoriat ja niihin liittyvät merkitykset eli perheasema ja etninen ryhmä sekä niiden suhde sukupuoleen ja ikään ovat kaikki identiteettiä rakentavia, henkilöön liittyviä ominaisuuksia. Meistä jokainen edustaa jompaakumpaa tai jotakin sukupuolta⁸. Samoin meistä jokainen kuuluu johonkin etniseen ryhmään. Perheasema saa aineistossa monia merkityksiä ja ilmenemismuotoja yli virallisen luokituksen⁹: yksin elävä ehdokas voi korostaa perheen tärkeyttä

7 Suomen kielen käsite sukupuoli rakentaa osaltaan havainnollisesti käsitystä kahdesta, toisiaan täydentävästä puoliskosta (Rantalaiho 1994, 18). Esimerkiksi englannin *gender* ja ruotsin *kön* eivät sisällä samaa ajatusta.

8 Sukupuolen dikotomia elää vahvana käytännössä, mutta teoriassa se on kyseenalaistettu sukupuolentutkimuksessa jo pitkään. Judith Butlerin *Gender Trouble* (1990/2006) avaa seikkaperäisesti sukupuolen tuottamisen problematiikkaa. Esimerkiksi Luce Irigaray (esim. 1993/2004) on puolestaan purkanut olettamuksia, joita kahteen, vastakkaisina nähtyyn sukupuoleen on sosiaalisesti rakentunut.

9 Ks. lähemmin luku 5.

itselleen, kun taas ydinperheen jäsen ei välttämättä mainitse perhettään esitteessään lainkaan. Myös ikä vaikuttaa sukupuolten representaatioihin, joten olen käsitellyt sitäkin lyhyesti. Käsittelen kaikkia kulttuurisia kategorioita tässä tutkimuksessa teoreettisesti jatkumoina, en dikotomioina.

Yleisesti ottaen tutkimukseni paikantuu feministisen tutkimuksen kentällä uudempaan jälkistrukturalistiseen aaltoon, joka käsittää identiteetin etsinnän tärkeämmäksi kuin naisten intressien vahvistamisen. Sukupuolen kategoria perustuu työssäni teoreettisesti butlerilaiseen performatiiviseen käsitukseen sukupuolesta, ja tarkastelen poliittista kansalaisuutta sukupuolittuneina, kulttuurisina, diskursiivisina identiteetteinä. Hallilaista identiteettitutkimusta on usein sovellettu postkoloniaaliseen feministiseen tutkimukseen ja fokusoitu moninkertaisen toiseuden kulttuuriin merkityksiin (Brooks 2007). Sivuan tätä näkökulmaa omassa tutkimuksessani maahanmuuttajanaisten kohdalla.

Sukupuoli on tutkimuksessani oletettu muita kategorioita vahvemmaksi, koska se näyttää vaikuttavan kaikkiin muihin kategorioihin tavalla tai toisella ainakin tämän tutkimuksen aineistossa. Sukupuolen kategorian tarkastelu tuo usein myös esiin valtasuhteita. Kansalaisten tasa-arvon pitäisi olla lähtökohtaisesti itsestään selvää, ja nimenomaan sukupuolten tasa-arvoon on kiinnitetty huomiota pitkään ja eri näkökulmista. Kuitenkin naisten ja miesten representaatiot eroavat aineistossa selvästi toisistaan. Nämä eronteot luovat ehdokkaiden välille valtahierarkioita.

Valta kytkeytyy diskurssiin väistämättä, koska diskurssi sisältää aina totuusregiimin eli jonkin ideologian. Tämä erottaa diskurssin muista puheen tavoista ja teemoista. Vallan ilmenemisen monimuotoisuudesta johtuen ne sosiaaliset oletukset ja hegemoniset valtasuhteet, joita diskursiivisesti tuotetaan, ylläpidetään, neuvotellaan ja haastetaan, ovat monimutkaisia ja hienovaraisia (Lazar 2005). Näiden oletusten ja suhteiden tutkiminen on kriittisen diskurssitutkimuksen tehtävä, ja niiden avulla voidaan ymmärtää myös esimerkiksi sukupuolittunutta valtaa.

Diskurssien valtasuhteet ovat jatkuvan neuvottelun alaisia ja siten myös jatkuvassa liikkeessä. Suurin valta on hegemonisilla diskursseilla. Vallalla olevat diskurssit ensinnäkin määräävät, mikä on oikeaa ja tavoiteltavaa tietoa sekä vastaavasti sulkevat tietoa ulkopuolelleen vaientamalla tai marginalisoimalla sitä, toiseksi määrittävät toimijoiden välisiä suhteita. (Wodak 2009, 35; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 58.) Jatkuvan uudelleenneuvottelun tuloksena diskurssit ovat alttiina muutokselle. Uusia diskursseja syntyy ja vanhoja kuolee jatkuvasti. Ne määrittyvät aina suhteessa toisiin diskursseihin. (Gee 1999.) Yhteiskunnallinen keskustelu koostuu siten erilaisista, keskenään kilpailevista diskursseista.

Poliittista kansalaisuutta määrittävät diskurssit ammentavat yhteiskunnallisista puheenaiheista ja kytkevät siten kansalaisuuden identiteetit poliittisen

kentän muutoksiin. Neuvottelu hegemonisista diskursseista näkyy esimerkiksi keskusteluna oikeanlaisesta suomalaisuudesta. Tarkastelen tässä tutkimuksessa erityisesti marginaaliin jääviä identiteetin representaatioita, sillä yhteiskunnallisten muutosten voi olettaa alkavan marginaaleista. Lisäksi valtasuhteet aiheuttavat toiseutta, joiden ymmärtäminen on intersektionaalisen identiteettiteorian lähtökohta.

1.4 Työn rakenne

Työni ensimmäiset kolme lukua luovat pohjan analyysille. Tässä *johdantoluvussa* olen taustoittanut työtäni esittelemällä työni tutkimustehtävän ja joitakin keskeisiä teoreettis-metodologisia lähtökohtia, jotka nousevat kriittisestä kulttuurintutkimuksesta, diskurssintutkimuksesta ja sukupuolentutkimuksesta työtäni ohjaavina näkökulmina. *Toisessa luvussa* rakennan työni käsitteellisen viitekehyksen ja esitän, kuinka poliittista kansalaisuutta voidaan ymmärtää kulttuurisista kategorioista intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä. Kuten mainitsin, sukupuolen mainitaan usein olevan yksilön identiteetin kaikkein määrävin kategoria (esim. Smith 1991, 4; Stark ym. 2010), ja on myös katsottu, että sukupuoleen perustuva ylivalta olisi itse asiassa ylivallan kaikkein vahvin muoto (Bourdieu 1992/1995, 166). Sen vuoksi kiinnitän erityistä huomiota sukupuolen kategoriaan ja sen linkittymiseen muihin tarkastelemini kategorioihin.

Kolmannessa luvussa esittelen työni kontekstin, metodiikan ja aineistot. Tarkastelen ensin lyhyesti suomalaista yhteiskuntaa sosiopoliittiselta ja kulttuuriselta kannalta tutkimusympäristönä. Metodisesti tutkin aineistoni identiteetikategorioita diskursiivisina konstruktioina. Diskurssianalyysi ei kuitenkaan tarjoa varsinaisia analyysityökaluja, joten olen käyttänyt aineiston järjestämisessä ja tulkinnassa jäsenkategoria-analyysia ja laadullisia matriiseja, jotka sopivat sekä diskurssianalyysin että kulttuurintutkimuksen ajattelutapoihin. Käsittelen ensin joitakin diskurssianalyysin metodisia taustaoletuksia ja kerron sen jälkeen muutamia huomioita aineiston tekstiä ja kuvaa yhdistävästä luonteesta ja sen huomioon ottamisesta analyysissa. Kerron myös tarkemmin jäsenkategoria- ja matriisianalyyseistä ja niiden toteutuksesta työssäni. Luvun lopussa kokoan työn analyttisen ja käsitteellisen viitekehyksen yhteen kuvioon.

Analyysini esittelen luvuissa neljä ja viisi. *Neljännessä luvussa* tarkastelen, millaisia etnisten ryhmien representaatioita aineistossa ilmenee ja millaisia diskursiivisia merkityksiä ne saavat suomalaisuuteen liittyen. *Viidennessä luvussa* pohdin, millaisia merkityksiä perheasemaan aineistossa rakentuu sekä miten ehdokkaan ikä vaikuttaa representaatioihin. Näiden kategorioiden havaintoja peilaan pitkin matkaa sukupuolen kategoriaan pohtien, miten se vaikuttaa rep-

resentaatioihin. Työni viimeisessä, *kuudennessa luvussa* kokoan tutkimukseni tulokset ja pohdin, millaisen tarinan tutkimukseni kertoo poliittisen kansalaisen identiteeteistä ja tämän päivän suomalaisesta yhteiskunnasta. Lisäksi käsittelen erilaisia rajoitteita tutkimukseeni liittyen ja esitän muutamia aiheita mahdollisiin jatkotutkimuksiin.

2

Poliittisen kansalaisen identiteetti

Tässä luvussa esitän työni teoreettisen viitekehyksen, jossa käsitteellistän poliittista kansalaisuutta intersektionaalisesti rakentuneena kulttuurisena identiteettinä vaalimainonnan kontekstissa. Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta kansalaisuutta voidaan ymmärtää laajemmin kuin politiikan tutkimuksen käsitteistön avulla. Tämän tutkimuksen ymmärrys poliittisesta kansalaisuudesta ulottuu julkiselta kentältä yksityiselle: kotiin, naisen ja miehen paikkoihin, perheeseen ja suomalaisen kulttuurin juurille.

Käsittelen ensin alaluvussa 2.1 poliittista kansalaisuutta ja kansalaisuuden käsitettä ylipäättään sekä avaan alaluvussa 2.2 poliittista kansalaisuutta postmodernina identiteettinä. Alaluvussa 2.3 pohdin poliittista areenaa sukupuolentutkimuksen näkökulmasta poliittisten kansalaisten toimintakenttänä, ja alaluvussa 2.4 avaan intersektionaalisen identiteetin aiempaa tutkimuskirjallisuutta sekä yhdistän sitä poliittisen kansalaisuuden käsitteeseen. Alaluvussa 2.5 käyn vielä läpi aiemman intersektionaalisuustutkimuksen tutkimusaukkoja ja osoitan, kuinka oma tutkimukseni vie eteenpäin kyseisen alueen tutkimusta ja tuo lisäymmärrystä poliittisen kansalaisuuden muuttuvaan käsitteeseen.

2.1 Poliittisen kansalaisuuden lähtökohtia

Kansalaisuuden merkityksiä on pohdittu Aristoteleen ajoista lähtien. Kansalaisuus on perinteisesti kytkeytynyt kansallisvaltioihin, ja sen määritelmään on

sisäänrakennettuna erottelu sisä- ja ulkopuolisiin: henkilöihin, joilla on kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet, sekä muihin, joilla niitä ei ole. Kansalaisuuden on tavallisesti katsottu jakautuvan kolmeen osaan: siviilioikeuksiin kuten ilmaisun- ja uskonnonvapauteen, poliittisiin oikeuksiin eli oikeuteen äänestää ja asettua ehdolle vaaleissa sekä sosiaalsiin oikeuksiin, jotka liittyvät kansalaisten sosiaaliseen tasa-arvoon kuten luokkakysymyksiin (Marshall 1950/2006). Keskustelu kansalaisvelvollisuuksista juontaa juurensa antiikin Kreikkaan saakka, kun taas vapaa kansalainen oikeuksineen liittyy valistusajalta periytyvään liberaalipoliittiseen ajatteluun (Lister 1997, 13). Sanana *kansalainen* viittaa historiallisesti ja etymologisesti kaupunkilaisuuteen ja myöhemmin valtioon. (Isin & Turner 2002.)

Käsitystä pysyvistä ja itsenäisistä kansallisvaltioista on kuitenkin riepoteltu niin politiikan kuin historian tutkijoiden toimesta jo pitkään, ja viimeisten parinkymmenen vuoden aikana on herännyt uudenlaista teoreettista keskustelua myös kansalaisuudesta (Isin & Turner 2002). Muun muassa kansalaisuuden yhteys yhteiskuntaluokkaan ja etnisyyteen on ollut tutkimuksen kohteena: on kyseenalaistettu, onko moderni kansalaisuus kuitenkaan merkinnyt yhtäläistä tasa-arvoa eri luokista ja etnisistä taustoista tuleville kansalaisille (Siim 2000, 27). Samoin kansalaisuuden ja sukupuolen suhde on herättänyt tutkijoissa kiinnostusta. Feministinen tutkimus on osoittanut, että eurooppalaiset hyvinvointiyhteiskunnat ovat perustuneet sukupuolittuneille käsityksille palkkatyöstä ja palkattomasta kotityöstä, jolloin demokraattisella, tasa-arvoisella kansalaisella on itse asiassa implisiittisesti tarkoitettu nimenomaan mieskansalaista (mts. 27, 31; Julkunen 2010, 55). Naisten poliittista kansalaisuutta on sen sijaan käsitelty ristiriitaisesti: vaikka naisilla on yksilöinä täydet kansalaisoikeudet, naisten oikeuksien ajaminen yhtenä ryhmänä on tullut korostaneeksi naisten erityisyyttä ja siten eroa miehiin nähden, etenkin hoivaamiseen liittyen (McDonagh 2002).

Käsitystä tasa-arvoisesta, täydet kansalaisoikeudet omaavasta yhteisön jäsenestä on ylipäättään kyseenalaistettu monin tavoin (Siim 2000, 27–28; Isin & Turner 2002), samoin kuin Habermasin teoriaa julkisesta tilasta, jossa kansalaiset voivat toimia yhdenvertaisina (Hohendahl 1979; Calhoun 1992, 3–4; Kellner 2000). Fairclough ym. (2006) ovat kuitenkin huomauttaneet, että monet viimeaikaiset tutkimukset eivät ole nojanneet empiiriseen aineistoon kuin epäsuorasti ja jääneet siten teoreettisiksi ja usein normatiivisiksi. Janoski ja Gran (2002) toteavat, että kansalaisoikeuksia pitäisi pohtia uudelleen niin, että ne vastaisivat paremmin minuuden ja identiteettien monimutkaisuutta. Tällä he viittaavat siihen, että kansalaisuusehtojen tiukentuessa länsimaissa erilaisia kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ajavat poliittiset ryhmittymät muodostuvat juuri identiteettipiirteiden, esimerkiksi etnisyyden, sukupuolen tai äidinkielen, ympärille. Siksi myös kansalaisuustutkimuksen pitäisi yltää ymmärtämään kan-

salaisuutta erilaisten identiteettiipiirteiden kautta. Tutkimukseni osaltaan pyrkii tähän intersektionaalisuusteorian soveltamisen avulla.

Kulttuurintutkimuksen kiinnostuksen kohteina ovat usein olleet juuri erilaisten identiteettikategorioiden kuten yhteiskuntaluokkien, etnisyyden ja sukupuolen saamat merkitykset, muiden toiseutta aiheuttavien tekijöiden ohella, sekä niihin liittyvät valtasuhteet. Tarkastelen tässä työssäni poliittista kansalaisuutta kulttuurintutkimuksen näkökulmasta eli liberaalipoliittista, aktiivista toimijuutta laajempänä kulttuurisena ilmiönä ja pohdin kulttuuristen kategorioiden merkityksiä kansalaisuuden rakentumisessa.

Kansalaisuuden käsitteeseen on sisäänrakennettuna ajatus johonkin kuulumisesta. Voidaksemme määritellä kansalaisen on siis määriteltävä yhteisö, jonka jäsen kansalainen on. Konstruktionistisesta näkökulmasta yhteisöt ovat kuvitteellisia ja symbolisia, mutta eivät tämän vuoksi yhtään vähemmän todellisia, kuten Hall (1999, 13) huomauttaa. Anderson (1991, 6) määrittelee kansakunnan (*nation*) kuvitteelliseksi poliittiseksi yhteisöksi – kuvitteelliseksi, koska kukaan sen jäsenistä ei voi tuntea kaikkia muita jäseniä. Hallin (mt.) mukaan kansakunta on kulttuurinen representaatiojärjestelmä; ihmiset tietävät kuuluvansa tiettyyn kansaan, koska ovat kansakuntansa representaatioiden kautta oppineet kansaansa liitetyn kulttuurin. Siten kansallisuutta tuotetaan jatkuvasti representaatioiden avulla. Näihin tunnistamiimme kansakuntiin identifioidumme kansalaisina (Hall 1999, 47).

Kansakuntien on näyttädyttävä aina samanarvoisten yksilöiden syvänä kumppanuutena, riippumatta siitä, miten eriarvoisia niiden jäsenet käytännössä ovat (Anderson 1991, 7). Elleivät kansalaiset uskoisi kansakuntaansa ja omaan asemaansa sen jäsenenä, he eivät olisi valmiita toimimaan sen puolesta; suomalaiset eivät olisi lähteneet talvisotaan ylivoimaista vihollista vastaan ilman yhteistä kansallistunnetta. Talvisota ei myöskään myöhemmässä kansallisessa kertomuksessa olisi saanut myyttisiä mittoja, ellei sitä olisi tarvittu yhteisen suomalaisen tarinan rakentamiseen. Suurin osa kansalaisuustutkijoista pitää kansallisvaltion ja kansalaisuuden yhteyttä välttämättömänä, mutta kulttuurintutkimuksen näkökulmasta tätäkin suhdetta on kyseenalaistettu. Sassenin (2002) mukaan kansalaisuudella on instituutiona monia ulottuvuuksia, joista vain osa on selvästi kytköksissä kansallisvaltioon.

Mouffe (1991) kutsuu poliittista yhteisöä käsitteellä *respublica* (julkinen tila) ja määrittelee kansalaisuuden poliittiseksi identiteetiksi, joka syntyy identifiikaatiossa *respublicaan*. Ymmärrän tässä työssäni kansalaisuuden mouffellaisittain identiteettinä, joka muodostuu yksilön sosiaalisten kategorioiden leikkauspisteessä suhteessa julkiseen tilaan. Tämän julkisen tilan eettis-poliittiset periaatteet määräävät normit, jotka säätelevät kansalaisen käytöstä (Mouffe 1991). Poliittisella kansalaisuudella tarkoitan edellisestä johtuen niitä yksilön

identiteettejä, jotka liittyvät poliittiseen yhteisöön ja jotka erontekojen kautta määrittävät yksilön suhdetta tähän yhteisöön. Poliittinen yhteisö voi perustua (ainakin) paikallisuuteen, etnisyyteen, uskontoon, kansallisuuteen, alueellisuuteen, transnationalisuuteen tai kansainvälisyyteen, ja yksi yksilö voi olla useamman kuin yhden poliittisen yhteisön kansalainen (Yuval-Davis 2007). Poliittiset identiteetit, jotka ovat aina kollektiivisia identiteettejä, muodostuvat eroista ”meidän” ja ”teidän” välillä, kuten muutkin identiteetit (Mouffe 2000). Keskustelu kansalaisuudesta on siten laajentunut virallisten oikeuksien määrittelystä erilaisten ryhmien tunnistamisen ja tunnustamisen suuntaan. Keskustelun tavoitteena on ymmärtää ja ottaa paremmin huomioon erilaiset kansalaisuudet ja niiden väliset hierarkiat; näennäisen yhdenvertaisuuden sijaan osa kansalaisista näyttää jäävän marginaaliin ja toisen asemaan.

Ryhmiiin kuulumisen avulla neuvotellaan oikeanlaisesta poliittisesta kansalaisuudesta. Suomalaisessa yhteiskunnassa poliittista keskustelua ovat hämmentäneet viime vuosina mm. Suomen asema EU:ssa ja maahanmuutto (esim. perheen yhdistämispaukset), perheen asema yhteiskunnassa toisaalta uudenlaisten perhemuotojen kuten sateenkaariperheiden osalta (mm. yhdenvertainen avioliittolaki) ja toisaalta perheiden, etenkin äitien tasapainoilu lasten ja uramahdollisuuksien välillä (mm. subjektiivinen päivähoito-oikeus). Poliittisen kansalaisuuden muotoutuminen on siis itsessään poliittinen prosessi, jossa aineksina ovat paitsi rationaalinen harkinta ja deliberaatio, myös yksilöiden erilaiset tarpeet ja toiveet. Kansalaisuuskeskustelu määrittää siten poliittisen kansalaisen mahdollisia identiteettejä.

Yhteiskunnassa pinnalla olevat aiheet heijastuvat vaalimainontaan, josta erilaisia sosiaalisia identiteettikategorioita muodostamalla rakennan tässä tutkimuksessa kuvaa suomalaisesta poliittisesta kansalaisesta. Kansalaisuus siis paikantuu kontekstiinsa, kulloisenkin hetken yhteiskuntaan, joka sekin muuttuu ajassa. Ylipäätään yhteiskunta ei ole mikään yhtenäinen tai kiinteä kokonaisuus, joka tuottaisi itseään itsestään, evolutiivisesti (Hall 1999, 25), vaan se on yksilöiden kulttuurisesti, kollektiivisesti tuottama yhteisö.

Kansalaisuuden ja kansallisuuden käsitteitä käytetään osin päällekkäisinä. Kansalaisuus voidaan kapeimmillaan määritellä yksilön ja valtion (tai muun tunnustetun yhteisön) väliseksi viralliseksi suhteeksi. Kansallisuudesta puolestaan on tullut kansalaisuuden merkitsevin lähtökohta sen vuoksi, että maailmaa alettiin hahmottaa nimenomaan kansallisvaltioiden kautta. (Sassen 2002.) Kansallisvaltion käsite on sittemmin historian- ja yhteiskuntatutkijoiden toimesta kyseenalaistettu ja kiistanalainen (esim. Hutchinson 2000; Sassen 2002). Siitä huolimatta kansalaisuus ja kansallisuus ovat meille edelleen tärkeitä käsitteitä, joilla määrittelemme itseämme ja joilla meitä mielellään määritellään. Kansalliset kulttuurit ovatkin yksi kulttuuristen identiteettien keskeisistä käsitteistä

(Hall 1999, 45). Kuuluminen erilaisiin etnisiin, kansallisiin ryhmiin määrittää poliittisen kansalaisen identiteettiä ehkä korostetustikin verrattuna kansalaisuuden muihin muotoihin, ainakin vaaliaineiston kontekstissa, sillä vaalit ja kansalaisuus kytkeytyvät yhteen jo lähtökohtaisesti: ehdolle asettumisen ehtona on kansalaisuus, ja äänestämistä pidetään kansalaisvelvollisuutena.

Kansallisuuteen liitetään monenlaista kulttuurista sisältöä, jota omaksumme vasta kulttuuriin kasvaessamme ja siinä eläessämme. Suomalaiseksi ei synnytä, suomalaiseksi kasvetaan. Hallin (1999, 46) mukaan kansakunta on symbolinen yhteisö, jonka jäseniä kansakunnan jäsenet ovat. Kansakunta koostuu kansalaisistaan, joten kansalaiset ovat osallisia kyseisen kansallisuuden representaatiosta toistaen, uusintaen ja vastustaen sitä. On siis tiedettävä, mitä on suomalaisuus, jotta voi tuntea itsensä suomalaiseksi. Suomalaisuus ei sinänsä ole kovin vanha ilmiö; kansalliset kulttuurit ylipäättään eivät ole (Hall 1999, 46). Suomalaisten historia valjastettiin kuitenkin Suomessakin palvelemaan nationalistisia tarkoituksia, ja se vakiinnutettiin osaksi kansanvalistusta (Fewster 2006). Poliittisen kansalaisen identiteetissä kansallisten, etnisten kategorioiden jäsenyydet kantavat mukanaan kulttuurista perimää, mutta tämä perimä on myös vastustettavissa tai muutettavissa. Kellään ei ole yksinoikeutta määritellä, mikä on oikeanlaista suomalaisuutta.

Kansallisvaltioita on kritisoitu modernin maailman ilmiöinä ja kiinnitetty huomiota mm. siihen, että valtiot eivät ole koskaan olleetkaan kulttuurisesti tai eettisesti yhtenäisiä: luokka-, uskonto- ja alueellisia eroja on aina ollut. (Hutchinson 2000; Anderson 1999.) Näistä eroista on neuvoteltu kansallisvaltioita rakennettaessa. Toisaalta jo ennen kansallisvaltioiden aikaa eri alueiden kesken on ollut laajempia yhteyksiä, suhteita ja verkostoja. (Hutchinson ma.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnittänyt huomiota etnisen ryhmän merkityksiin poliittisen kansalaisuuden identiteetin rakentumisessa. Tarkastelu osoittaa, kuinka kansalaisuuden rakentuminen on kontekstisidonnaista: suomalainen yhteiskunta neuvottelee parhaillaan suhtautumisestaan toisaalta Eurooppaan, joka taloudellisen vakauden sijaan aiheuttaa epävakautta, ja toisaalta maahanmuuttoon ilmiönä, joka vaikuttaa suomalaiseen kulttuuriin.

Valtion näkökulmasta kansalaisuudella tarkoitetaan ”valtion ja yksityisen henkilön välistä laillista suhdetta, joka sisältää molemminpuolisia oikeuksia ja velvollisuuksia” (Maahanmuuttovirasto 2011). Samalla tavoin kapeasti määriteltynä poliittista kansalaisuutta voidaan pitää ainoastaan kansalaisen oikeutena äänestää ja toimia virassa (Cohen 1996, sit. McDonagh 2002), mutta kuten sanottua, tässä työssä poliittinen kansalaisuus on määritelty laajemmin. Kielitoimiston sanakirja (KS 2011) määrittelee kansalaisuuden ”henkilön jäsenyydeksi valtiossa”. Saman lähteen mukaan kansallisuudella tarkoitetaan ”henkilön kuuluvuutta johonkin kansa(kunta)an”. Esimerkkinä jälkimmäisestä annetaan ”Ruotsin

kansalainen, joka on kansallisuudeltaan turkkilainen”. Henkilön kansalaisuus on siis sopimuksenvarainen asia, kansallisuus pikemminkin syntyperään viittaava ominaisuus tai tunne, ei välttämättä pysyvä. Sen määrittäminen on vaikeaa, ja ulkopuolisen toimesta mahdotonta. Suomalainen voi siis olla suomalainen kansalaisuudeltaan ja/tai kansallisuudeltaan, ja kansallisuutensa voi määrittää vain henkilö itse. Sanomattakin lienee selvää, että suomalaisuus kansallisuutena saa lukemattomia eri tulkintoja.

Etninen puolestaan on ”kansaa, rotua tai heimoa koskeva, kansallinen”. Se viittaa ”perinteittensä, rotunsa, uskontonsa, kieltensä tms. seikkojen perusteella muusta väestöstä erottuvaan ryhmään”. (KS 2011.) Etnisyys on siis kulttuurinen termi, samoin kuin kansallisuus. Kansalla ei ole Suomessa yhteiskunnallisessa keskustelussa tarkoitettu ainoastaan väestöä empiirisessä mielessä, vaan se on aina ollut myös poliittinen käsite. Sen avulla on ajettu erilaisia ihanteita antamalla sille eri aikoina erilaisia merkityksiä. (Lehtonen & Koivunen 2010.) Analysoin neljännessä luvussa poliittisen kansalaisen identiteetin rakentumista etnisen ryhmän käsitteen kautta ja etsin merkityksiä niin perinteiselle etniselle suomalaisuudelle kuin perinteistä kuvaa haastaville, uusille suomalaisuuksille. Suomea pidetään tyypillisesti varsin homogeenisenä kansakuntana, jossa monikulttuurisuus on toistaiseksi vieraampaa ja ehkä myös huonommin siedettyä kuin useimmissa muissa länsimaissa. Sen vuoksi erilaisten etnisyyksien merkitykset poliittisen kansalaisuuden rakentumisessa ovat kiinnostava analyysikohde monikulttuuristuvan yhteiskuntamme kannalta.

Suomalaisen kansallistunteen nousu on yleensä paikannettu 1800-luvun loppupuolelle. Ennen kuin kansa saattoi tuntea itsensä suomalaiseksi, oli oltava autonominen valtiomuoto ja kansallista kulttuuria, johon suomalaiset saattoivat kiinnittyä (vrt. Jääsaari ym. 2010). Kansallisuus perustuu ”meidän” määrittelyyn, joka tapahtuu epäsuorasti nimeämällä ne, jotka eivät meihin kuulu. Tyypillisesti ”me” tarkoittaa aktiivisia kansalaisia, jotka hallitsevat itse elämänsä, kun taas ”ne”, muut, ovat ihmisiä, joiden hallitsemiseen tarvitaan yhteiskuntaa. (Lehtonen & Koivunen 2010.) Mediakentällä tuotettu ”me” on Lehtosen ja Koivusen (2010) mukaan ”kuulumisen, kelpoisuuden ja kunnollisuuden mittatikku, yhteiskunnan hegemonisen järjestyksen tukipylväs”. Poliittisen kansalaisen identiteetti vaaliesitteissä on malliesimerkki tällaisesta me-ryhmän määrytymisestä. Siinä ”me” kurottaa mahdollisimman korkealle kunnollisuuden mittatikulla, mutta samalla tavoitellen yleisöä leveästi eri yhteiskunnan osista. Yleisö muodostaa kuvitellun vastuullisten kansalaisten joukon, joiden arvoille uskottavan politiikan identiteetti rakentuu.

Sekä kansalaisuutta, kansallisuutta että etnisyyttä on edellä määritelty kuulumiseksi johonkin kansaan tai kansakuntaan. Kuulumisella tarkoitetaan ihmisen syvää emotionaalista tarvetta liittyä toisiin ihmisiin (Yuval-Davis 2003). Se

on eri muodoissaan ollut yksi sosiologian keskeisiä tutkimuskohteita aina (ma.). Poliitiikkaan kuulumisen käsitteen yhdistää ihmisten tarve kuulua yhteisöön. Äänestäminen on osin heijastusta tästä tarpeesta toteuttaa kuulumistaan yhteisöön tai yhteisöihin, tämän tutkimuksen tapauksessa suomalaisen yhteiskuntaan tai esimerkiksi tiettyyn puolueeseen tai jonkin asian kannattajiin. Kansalaisuus pitää sisällään lupauksen elämän merkityksellisyydestä: yksilöllä on paikkansa osana kansakuntaa (Hutchinson 2000), silmukkana ketjussa, joka rakentaa yhteisön mennyttä ja tulevaa. Yuval-Davis (ma.) kirjoittaa, että kuuluminen tulee näkyväksi vasta kun sen kohde, esimerkiksi kotimaa, on uhattuna, sillä se aiheuttaa kuulumisen politisoitumisen. Kansallisen puolustaminen näkyykin usein pelon ja uhan diskurssina.

Kuulumisen käsitteen tarkasteluun kulttuurintutkimuksen näkökulmasta liittyy usein myös vallan, valtasuhteiden ja identiteetin rakentumiseen perehtyminen (Hermes & Dahlgren 2006). Kansalliseen ideologiaanhan liittyy aina vallankäyttö, koska mukaan ottamisen ja ulkopuolelle jättämisen eli inklusion ja eksklusion prosessit johtavat rasismiin, ja tuo rajanveto on olennainen osa kansallisuuden tuottamista (Yuval-Davis 1993). Poliittisen kansalaisen identiteetit eivät rakennu samanarvoisiksi, vaan hegemoniset identiteetit näyttäytyvät vahvempina ja itseisarvoisina, kun taas marginaalisempia identiteettejä pitää perustella ja puolustella. Nämä hierarkkiset suhteet liittyvät erontekojen valtaan ja perustuvat kulttuuriseen normistoon: mitä yleisemmin hyväksyttyjä identiteetin eri osa-alueet ovat, sen itsestään selvempi ja perustelemattomampi poliittisen kansalaisen asema on.

Suomessa kaikilla kansalaisilla on kuitenkin periaatteessa lähtökohtaisesti samat oikeudet, sillä länsimainen poliittinen kansalaisuus perustuu demokratiaan, jossa tavoitteena on, että kansalaiset ovat juridisesti samanarvoisessa asemassa. Kansalaisoikeuksia on historiallisesti tarkasteltu kolmesta teoreettisesta näkökulmasta: liberaalteoreettisesta, konsensukseen pyrkivästä (kommunitaristisesta) sekä osallistuvasta republikanismista (Lister 1997, 13–14). Janoskin ja Granin (2002) mukaan uusimpana suuntauksena voidaan pitää maltillista postmodernia pluralismia, jota edustavat mm. Ernesto Laclau ja Chantal Mouffe. Periaatteessa kaikki kansalaisoikeudet ovat poliittisia, sillä ne ovat lakisääteisiä tai perustuvat muuten julkishallinnon määräyksille (Janoski & Gran 2002). Poliittisen kansalaisuuden katsotaan vaativan yhteiskunnan, jossa kansalaisilla on ensinnäkin kansalais- ja poliittiset oikeudet, ja toiseksi riittävät sosiaaliset oikeudet. Janoski ja Gran (2002) lisäävät edellisiin vielä oikeudet osallistua yhteisön toimintaan. Nämä oikeudet yhdessä mahdollistavat ainakin teoriassa kansalaisten poliittisen toimijuuden (Lister 1997, 33–34; Isin & Turner 2002).

Perusoikeusryhmien painotukset vaihtelevat maittain. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sosiaaliset oikeudet ovat saaneet suurimman painon, mikä näkyy

esimerkiksi ilmaisenä koulutuksena (Isin & Turner 2002). Lister huomauttaa kuitenkin, että tällaisen toimijuuden taustaoletuksena on vapaa ja aktiivinen yksilö, jolla ei ole esimerkiksi terveydellisiä rajoitteita. Hän erottaakin kansalaisena olemisen ja toimimisen. Kansalaisena olo sisältää itsessään periaatteessa mahdollisuuden poliittiseen osallistumiseen, mutta kansalaisena toimiminen vaatii yksilöltä käytännön toimintakykyä. Siten kansalaisuus voidaan nähdä sekä asemana että käytäntönä (Lister 1997, 41). Itse asiassa kyse on jatkumosta, joka mahdollistaa eriasteisen poliittisen toiminnan passiivisesta aktiivisesti osallistuvaan. (mts. 41; Janoski & Gran 2002). Parry (1992, ks. Lister 1997, 25) mukaan poliittisen toiminnan määrittely on tosin aina kyseenalaista, koska rajanveto poliittisen ja ei-poliittisen välillä on osoittautunut vaikeaksi. Osa niistä kulttuurisista piirteistä, jotka painavat toisia poliittisia kansalaisia marginaaliin, onkin juuri näitä osallistumiseen tavalla tai toisella liittyviä. Aktiivinen poliittinen kansalainen tarvitsee esimerkiksi riittävät viestintävalmiudet, mm. kielitaidon, voidakseen osallistua politiikkaan tasa-arvoisena muiden kansalaisten kanssa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen poliittisten ehdokkaiden identiteettien rakentumista peilinä kaikkien kansalaisten identiteeteille. Sen vuoksi puhun poliittisista kansalaisista; poliittiset ehdokkaathan kantavat kaksoisroolia sekä yksityisinä kansalaisina että julkisina poliittisina ehdokkaina, ja kansalaiset asettuvat kaikki edellä mainitulle Listerin jatkumolle, eri määrin aktiivisina. Ehdokkaiden identiteetit voidaan siten nähdä ideaalikansalaisen identiteetteinä, sillä politiikat ovat esikuvia, jotka omalla olemuksellaan osoittavat, millaista toimintaa kansalaisilta odotetaan (Railo 2011, 256). Ehdokkaiden identiteettejä analysoimalla tutkin siis myös, millaista ideaalikansalaisuutta 2000-luvun Suomessa rakentuu.

2.2 Poliittinen kansalaisuus postmodernina identiteettinä

Poliittinen kansalaisuus on siis periaatteessa jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle avoin tila, johon kansalaiset asettuvat poliittisesti aktiivisempina tai passiivisempina. Käsitteellistän poliittista kansalaisuutta työssäni identiteettinä, joka määrittyy erilaisten kulttuuristen kategorioiden risteysinä. Tällaisia identiteetikategorioita ovat esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkastelemani sukupuoli, perheasema, etninen ryhmä ja ikä, sekä muun muassa yhteiskuntaluokka, uskonto, koulutustausta ja maantieteelliset kategoriat ja periaatteessa lukematon määrä muita kategorioita.

Poliittisen kansalaisen identiteetit, kuten muutkin identiteetit, rakentuvat aina tilanteisesti ja performatiivisesti, eli ne ovat muuttuvia ja ”olemassa” vain

uudelleen rakentuvina subjektiasemina kussakin tilanteessa ja kontekstissa. Identiteettejä rakentavat kulttuuriset kategoriat ovat kulttuurisia koodeja, jotka toimivat diskursiivisina resursseina performatiivisen identiteetin tuottamisessa. Kaikki identiteettiä rakentavat kulttuuriset kategoriat perustuvat erontekoon ja liittyvät siten läheisesti johonkin kuulumiseen, siihen, kuka on yhteisön jäsen ja millä perusteella, kuka taas jää ulkopuolelle (Hall 1999, 11–12, 16; Mouffe 2000).

Kulttuurintutkimus on jakautunut moneen haaraan, joiden käsitykset minuudesta ja identiteetistä eroavat toisistaan. Tämän tutkimukseni identiteettikäsitys pohjautuu poststrukturalistiseen kulttuurintutkimukseen, jossa identiteetti nähdään pirstoutuneena ja jatkuvasti neuvottelun alaisena. Yksilön identiteetit eivät ole pysyviä eivätkä paikannu ruumiiseen, eivät kulje mukamme vaan muodostuvat representaatioissa, kuten vaaliesitteissä. Siten poliittisen kansalaisen identiteetit ovat erillään itse henkilöistä. On selvää, että ainakin vaaliesitteissä ehdokkaat ovat hyvinkin tunnistettavissa representaatioistaan, se kuuluu vaalimainonnan luonteeseen, mutta politiikan kentältäkin löytyy helposti esimerkkejä henkilöiden hyvinkin erilaisista representaatioista. Naistenlehden kannessa iltameikissä poseeraavaa ministeriä saattaa olla vaikea tunnistaa, jos hänen representaationsa poikkeaa suuresti esimerkiksi siitä, miltä hän näyttää iltatutustien haastattelussa. Silloinkaan olennaista ei ole, mikä representaatioista on paras tai eniten ”oikea”, koska postmodernit identiteetit eivät ole palautettavissa mihinkään todelliseen minuuteen, vaikka olisivatkin yhdistettävissä fyysisiin henkilöihin.

Tässä näkemyksessä poliittisen kansalaisen identiteeteistä irrallaan fyysisestä henkilöstä on kyse postmodernista minuuskäsityksestä. Postmodernin subjektin keskeinen ominaisuus on, että sen keskiössä ei ole minuutta, yhtä edes jossakin määrin pysyvää, ns. oikeaa tai todellista minää. Biologian sijaan postmodernin subjektin minuu rakentuu historialle (Hall 1999, 23). Postmoderni subjekti saa tilanteisesti vaihdellen erilaisia subjektiasemia eli identiteettejä, joita tuottavat erilaiset sosiaaliset jaot (mts. 26). Nämä asemat voivat olla antagonistisia eli vastakkaisia ja myös keskenään ristiriitaisia. Asemat ja identiteetit eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan jatkuvassa muutoksessa.

Hall (1999, 39) kääntääkin katseen valmiin identiteetin etsimisestä identifi kaation tarkasteluun, ja kuvaa identiteettiä ei jonakin meissä piilevänä vaan päinvastoin jonkin puutteena, joka täydentyy ja täyttyy ulkopuoleltamme sen mukaan, kuin kuvittelemme toisten näkevän meidät. Identifi kaatio on hänen mukaansa prosessi, joka ei koskaan valmistu. Identifi kaatio on loputonta samastumista erilaisten henkilöiden tai ryhmien piirteisiin. Se ei epäonnistu tai onnistu, eikä sitä voi hylätä tai lopettaa. Arkikielessä identifi kaatio ymmärretään johonkin samastumiseksi, jonkin tunnistamiseksi ja ymmärtämiseksi, mutta

diskurssintutkijalle identifikaatio on loppumatonta konstruktioita. (Hall 1996c, 2, 248.)

Identiteetit ovat siis aina yhteydessä kontekstiinsa eli kulttuuriinsa, kieleensä ja historiaansa. Ne perustuvat eroille ja ilmenevät erojen kautta: ilman sairautta ei ole terveyttä, ilman mustaa ei valkoista. Määritämme itsemme vastakohtia vasten. (Hall 1999, 11–12, 16; Mouffe 2000.) Poliittisen kansalaisen identiteettien representaatioissa vaaliesitteissä myös vastaidentifikaatio on tyypillinen identiteetin rakentamisen keino, sillä poliittinen vastakkainasettelu vaatii ehdokkaita ideologista erottumista toisistaan, mikä korostaa ehdokkaiden identiteettien eroja. Vastaidentifikaatiolla tarkoitetaan identifioitumisesta vastakkaiseen (kuin oletettuun) ryhmään. Vastaidentifikaatio voi ilmetä myös dis-identifikaationa, ryhmän ulkopuolelle tarkoituksella jäämisenä, mikä myös voi olla identiteetin rakentamisen tapa (Holmer-Nadesan 1996; Thomas 2009). Kennyn ym. (2011, 180) mukaan dis-identifikaatio voi ilmetä esimerkiksi etäännyttämisen, kyynisyyden, huumorin tai vastustuksen kautta. Ehdokas voi sanoutua irti vaikkapa yhteisen EU-valuutan kannattajista ja perustella sen kautta isänmaallisuuttaan, mikä taas voi olla hänelle tapa rakentaa suomalaista identiteettiä.

Identiteetti on aina ollut tärkeä näkökulma kansalaisuuteen, koska se mahdollistaa ulkopuolelle jääneiden henkilöiden ryhmäytymisen ja siten joukkovoiman käytön oikeuksien vaatimiseksi (Janoski & Gran 2002), mikä on politiikanteon keskeinen tarkoitus. Rakentaessaan yhteistä identiteettiä poliittiset ryhmät luovat myönteistä minäkuvaa ja toisaalta vahvistavat ryhmänsä rajoja. Identiteetti rakentuukin sekä ryhmän sisäisen diskurssin ja neuvottelun tuloksena että ulkopuolisten toimesta. (Vaara ym. 2003). Poliittisen kansalaisen identiteetti muodostuu siis paitsi hänen representaatioissaan, myös hänen representaatioidensa suhteessa toisiin representaatioihin.

Poliittisen kansalaisen identiteettien kulttuurisuus viittaa niihin identiteetin puoliin, jotka ”liittyvät siihen, että kuulumme joihinkin selvärajaisiin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai (ennen kaikkea) kansallisiin kulttuureihin” (Hall 1999, 19). Identiteettikäsityksen muutosta pysyvästä hajakeskitetyksi on perusteltu sillä, että nämä kulttuuriset kategoriat eivät ole enää pysyviä, vaan jatkuvan muutoksen ja uudelleenmäärittelyn kohteina (mts. 20). Sen vuoksi myöskään identiteetin käsite ei enää tarkoita subjektin pysyvää olemusta, jolloin postmodernille subjektille leimallinen identiteettityö mahdollistuu. Meidän on käsiteltävä identiteettejä ymmärtääksemme itseämme ja maailmaa (mts. 15). Voi tosin kysyä, mihin perustuu Hallin käsitys aiemmin selvärajaisista kulttuureista. Kulttuurien rajat lienevät ennenkin olleet epäselvät, mutta moderni maailma näki rajat suoraviivaisemmin. Postmodernin ajan hengessä rajojen pysyvyys ja selkeys on sittemmin kyseenalaistettu.

Identiteettitutkimus on vakiinnuttanut asemansa diskurssitutkimuksessa viime vuosikymmeninä (Hall 1996, 1), ja olennainen syttymissyy tutkimusinnostukselle on ollut postmoderni ymmärrys siitä, että ei ole olemassa ehjiä, pysyviä ja itseään kannattelevia subjekteja, kuten jälkikartesiolainen länsimainen maailmankuva on olettanut (Hall 1999, 31; 245), vaan modernit identiteetit nähdään pirstoutuneina, hajakeskitettyinä (mts. 20). Subjekti koostuu siten monista identiteeteistä, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisiakin (mts. 22). Tämän tuloksena postmoderni subjekti on alati muuttuva; se mukautuu jatkuvasti maailman representaatioihin ympärillämme. Vaikka kulttuuriset identiteetit eivät muodostakaan yhtenäistä, johdonmukaista subjektiä, voimme kuitenkin ainakin tilapäisesti kokea identifioituvamme niihin. (mts. 23.)

Kiinnostus identiteettejä kohtaan yhdisti ensimmäisenä uusia yhteiskunnallisia liikkeitä: feminististä liikettä, rauhanliikettä, vallankumousliikkeitä ja nuorisoliikkeitä muiden muassa, jotka jokainen vetosivat kannattajiensa sosiaaliseen identiteettiin. Niiden kautta syntyi identiteettipoliittikka. Feminismin osaksi tässä politiikassa jäi sukupuolittuneen subjektifikaation näkyväksi tekeminen ja selittäminen (Hall 1999, 43–44). Esimerkiksi Butler (1990/2006, 241) ymmärtää identiteetin merkityskäytännöksi, jossa ”kulttuurisesti ymmärrettävät subjektit mielletään sääntöjen sitomiksi diskurssin tuloksiksi”.

Identiteetti onkin syrjäyttänyt yhteiskunnallisen ja puoluepoliittisen aktiivisuuden kansalaisuuden määrittelyssä. Sen myötä esimerkiksi sukupuolen merkitys poliittisen kansalaisuuden määrittelyssä on lisääntynyt, mikä näkyy esimerkiksi vuoden 1994 presidentinvaaleissa, joissa ehdokkaan sukupuolesta tuli olennainen kysymys. (Jääsaari ym. 2010.) Samalla tavoin identiteettikysymykseksi nousi vuoden 2012 presidentinvaalien toinen kierros, jossa tällä kertaa neuvoteltiin siitä, onko presidentin seksuaaliselle suuntautumiselle vaihtoehtoja. Kansalaisuus onkin sekä historiallisesti että teoreettisesti vahvasti sukupuolitunut käsite. Siitä huolimatta sukupuolinäkökulma on usein ohitettu kansalaisuutta koskevissa tutkimuksissa. (Bussemaker & Voet 1998.) Mainitsin aiemmin, että sukupuolen on sanottu olevan identiteetin kategorioista kaikkein perustavanlaatuisin (esim. Smith 1991, 4; Stark ym. 2010). Sen vuoksi olen kiinnittänyt siihen erityistä huomiota poliittisen kansalaisen identiteetin määrittelyä tutkiesani. Kirjoitan siitä tarkemmin aluvussa 2.3 sekä työni empiirisessä osassa, jossa esitän, millä tavoin naisten ja miesten poliittisen kansalaisuuden mahdollisuudet eroavat toisistaan.

Identiteetit eivät siis ole kansalaisuuden (ja muiden sosiaalisten kategorioiden) seurausta, vaan pikemminkin kansalaisuutta tuotetaan identiteetteihin sisältyvien ominaisuuksien kuten rodun, etnisyyden tai sukupuolen kautta (esim. Janoski ja Gran 2002). Postmoderni identiteettikäsite haastaa siten kansalaisuuden, joka käsitteenä perustuu yhtenäiselle, pysyväälle minuudelle – kerran

suomalainen, aina suomalainen. Minuuskäsityksen muutoksen voidaan siten ajatella olevan yksi syy sille, miksi kansalaisuustutkimus on saanut uutta vauhtia viime vuosikymmeninä.

2.3 Poliittisen kansalaisen sukupuolittunut identiteetti

Ymmärtääksemme, kuinka poliittisten kansalaisten identiteettien representaatioita olisi tulkittava, on poliittiset kansalaiset sijoitettava suomalaiselle poliittiselle areenalle. Kuten Hall (1990) on todennut, kulttuuriset identiteetit ovat identifikaation pisteitä, jotka muodostuvat historian, kulttuurin ja vallan diskursseissa. Suomalaisen politiikan käytännöt ja asetelmat ovat saaneet nykymuotonsa vähitellen, historiallisten kulttuuristen muutosten myötä. Etenkin sukupuolten vastakkainasettelun perinne valtasuhteineen politiikassa on pitkä.

Länsimaisen demokratian viimeisten sadan vuoden kehityksen perusteella voisi ajatella, että naiset ovat nousseet miesten rinnalle tasavertaisiksi poliittisiksi kansalaisiksi ja vaikuttajiksi. Tilastollisesti näin pitkälti onkin: Naisia on totuttu näkemään miesten rinnalla niin kansanedustajina kuin ministereinä, joissakin maissa myös pääministereinä ja presidentteinä. Suomi nauttii maineestaan yhtenä maailman tasa-arvoisimmista maista, ja suomalaiset muistavat mainita naisten suuren osuuden kansanedustajistaan ja kuinka Suomi antoi naisille äänioikeuden ensimmäisenä maana Euroopassa¹⁰.

Tästä huolimatta naisten asema politiikassa ei ole ollut eikä vielääkään ole itsestään selvä. Naisten poliittiset tehtävät ovat keskittyneet pehmeinä pidetyille sektoreille kuten sosiaali- ja terveys- sekä koulutusosalle siinä missä ns. kovat salkut ovat olleet enimmäkseen miesten hallussa (Kuusipalo 2011, 9–12). Lisäksi nais- ja miespolitiikkojen mediarepresentaatiot eroavat toisistaan monin tavoin (esim. van Zoonen 2006). Yleisesti ottaen naispolitiikkoja vaivaa edelleen kaksoisdiskurssin vaatimus: naisen on pystyttävä esiintymään uskottavana poliitikkona mutta sen lisäksi todistettava jatkuvasti olevansa riittävän naisellinen. (Wagner & Wodak 2006; Railo 2011.)

Esimerkiksi Hvenegård-Lassen (2013) on todennut, että sukupuolten tasa-arvon alleviivaaminen politiikassa itse asiassa saattaa aiheuttaa sukupuolten eriarvoistamista, koska media arvioi naispolitiikkojen suoriutumista herkästi

10 Vuonna 1906, kolmantena maailmassa Uuden-Seelannin ja Australian jälkeen. Naiset saivat äänioikeuden ensimmäisinä siis länsimailman rajaseuduilla, eivät kulttuurisen kehityksen edelläkävijävaltioissa. (Sulkunen 1997.) Harvemmin muistetaan mainita, että miesten äänioikeus tuli Suomeen viimeisten länsimaiden joukossa (Rantalaiho 1994, 20).

juuri heidän naisellisten piirteidensä kautta tarkastellen, sopiiko heidän tapansa edustaa sukupuoltaan poliitikolle. Jos naisen arvioidaan esiintyvän erityisesti naisena, media ottaa käyttöön sukupuolikortin käsitteen arvellen naisen pyrkivän hyötymään sukupuolestaan politiikassa (ma.). Miehen kohdalla kysymys tarkoituksellisesta hyötymisestä sukupuolen avulla kuulostaisi oudolta – mikä osaltaan kertoo miehen edustavan poliitikon normia. Feministinen tutkimus on vuosikymmenestä toiseen kysynyt, miksei perinteinen sukupuolisopimus jo murru, vaikka naiset periaatteessa ovat päässeet mukaan lähes kaikille miehille aloille (esim. van Zoonen 2006).

Toisaalta myös miehen asema poliittisena kansalaisena muuttuu. Valkoisen, keski-ikäisen heteromiehen valta-asema politiikassa on vahva, mutta myös toisenlaisia identiteettejä on tarjolla: suomalaisuus voi olla muutakin kuin valkoista, ja perhe muuta kuin ydinperhe. Miesidentiteettien muutoksen ja traditionaalisen maskuliinisuuden kyseenalaistumisen on arveltu olevan yhteydessä myös poliittisiin muutoksiin, etenkin populistipuolueiden nousuun länsimaissa (Korhonen 2012, 53). Perinteinen sukupuolisopimus on siis edelleen voimassa politiikassa, mutta siinä näkyy murtumia, jotka kertovat arvomaailman muuttumisesta yhteiskunnassa.

Politiikka on perinteisesti ollut miesten aluetta, johon naiset on vähitellen päästetty. Suomessa, kuten muuallakin, naisten poliittisten mahdollisuuksien lisääntyminen liittyi nationalistiseen liikehdintään (Sulkunen 1997). Ensimmäinen suomalainen naisministeri Miina Sillanpää valittiin vuonna 1926. Silti naisten varsinainen läpimurto suomalaisen politiikan ylimpiin virkoihin tapahtui vasta vuosituhatlupien lopulla: Ensimmäinen puolustusministerin salkku 1990, ulkoministerin salkku 1995, ensimmäinen naispresidentti 2000 ja naispääministeri 2003. Poliittista edustusta voidaan pitää sukupuolittuneena, jos politiikan toimijat edustavat enimmäkseen toista sukupuolta tai jos naisten ja miesten ajatellaan ajavan politiikassa eri asioita. Tämä on ollut tilanne suomalaispolitiikassa, jossa naisille on perinteisesti osoitettu lähinnä sosiaali- ja koulutuspolitiikan tehtäviä¹¹. Naistutkimuksen vakiintumisella omaksi tieteenalaksi on ollut merkitystä sille, että politiikan mieskeskeisyyteen alettiin vaatia muutosta. (Kuusipalo 2011, 9–12.)

Suomalainen ylpeys tasa-arvoisesta yhteiskunnasta on monesti osoitettu sudenkuopaksi tasa-arvotyössä (vrt. Kuusipalo 2011, 17; Julkunen 2010, 74–75): tasa-arvon edistämisessä on vielä paljon tehtävää niin molempien sukupuolten

11 Ns. kovien salkkujen haltijat eivät välttämättä ole sen vaikutusvaltaisempia kuin muidenkaan. Olennaista sen sijaan on, että naiset pääsivät ensi kertaa käyttämään ylintä päätäntävaltaa aloilla, joita ei ole perinteisesti pidetty naisten ”luontaiseen” osaamiseen kuuluvina. Siten naista puolustusministerinä voidaan pitää tärkeämpänä tasa-arvon symbolina kuin naista sosiaali- ja terveysministerinä, vaikka sosiaali- ja terveysministeriön budjetti on puolustusministeriön budjettia suurempi (Valtion talousarvio 2013).

kuin monien vähemmistöjenkin osalta, ja suomalaisten käsitys Suomesta tasa-arvoisena maana estää ihmisiä näkemästä tasa-arvo-ongelmia. Suomi kuuluu toki maihin, joissa naisilla on periaatteessa vapaus toimia tasa-arvoisesti miesten kanssa kaikilla aloilla. Se on pitkän työn tulosta, eikä suomalaisnaisten asemaa ole syytä väheksyä, jos sitä vertaa moniin muihin kulttuureihin. On kuitenkin tärkeää tehdä näkyväksi niitä tapoja, joilla sukupuolta tuotetaan politiikassa. On vaikea kuvitella ominaisuutta, jonka suhteen valtaa voitaisiin yhtä monitahoisesti arvioida poliittisen ehdokkaan kannalta kuin suhteessa sukupuoleen (Parvikko 2001).

Sukupuolentutkimuksen näkökulmasta poliittista kansalaisuutta on kritisoitu monella tavalla. Ensinnäkin ajatus tasa-arvoisista kansalaisista julkisessa tilassa on perustunut valkoisen, keskiluokkaisen mieskansalaisen malliin, jolloin nainen on poliittisena kansalaisena ollut valmiiksi toisen asemassa. Toiseksi naiset on äiteinä aina työnnetty pois julkisesta tilasta, yksityisen tilan puolelle – tämän oikeuttamiseksi naisella ei ole tarvinnut olla lapsia, vaan pelkkä äitiyden mahdollisuus on riittänyt kyseenalaistamaan naiskansalaisen kelpoisuuden politiikassa (Railo 2011, 193). Tämä kritiikki on osaltaan johtanut intersektionaalisen näkökulman huomioimiseen kansalaisuustutkimuksessa. (Siim 2000, 29–30.) Mouffen (1993/2005, 79) mukaan feministit ovat tasoittaneet monella tavoin naisten tietä tasa-arvoisiksi kansalaisiksi miesten rinnalla, mutta heitä on kritisoitu siitä, että he ovat hyväksyneet mieskansalaisuuteen perustuvan poliittisen järjestelmän sellaisenaan. Yksi muutosehdotus on tullut ns. maternalisteilta, jotka ovat tahtoneet hoiva-ajattelun (*politics of care*) sekä äitiyden ja perhekeskeisyyden poliittisen kansalaisuuden ytimeen. Vastakkaisen kritiikin mukaan heiltä kuitenkin puuttuu teoreettinen argumentti siitä, kuinka äitiys ja perhe olisivat yhdistettävissä demokratian ideaaliin. (mts. 79–80; Lister 1997, 30–31.)

Poliittisen kansalaisen identiteetissä sukupuoli ja kansallisuus¹² intersektionaalisina kategorioina liittyvät toisiinsa monin tavoin, ja sukupuolten välisiä suhteita käytetään kansallisuuden rakentamiseen. Kansakuntien nationalistiset projektit on tyypillisesti kytketty (miespuoliseen) eliittiin, joka on kerännyt kansanperinnettä ja muuntanut sitä kirjalliseen muotoon, ja luonut taiteen ja tieteen keinoin kansakunnalle myyttistä menneisyyttä (Yuval-Davis 1993; Hall 1999, 47–51). Suomen lisäksi samalla tavalla, toisenmielisten ideologioiden puristuksessa, kansallisvaltiota on synnytetty mm. Saksassa, Irlannissa, Puolassa ja juutalaisten keskuudessa (Hutchinson 2000). Yuval-Davis (ma.) osoittaa, että

12 Kansallisuuden käsite on lähellä etnisyyden käsitettä, ja niitä käytetään toisinaan synonyymisesti. Tässä tutkimuksessa käytän etnisen ryhmän käsitettä analyysin apukäsitteenä. Etninen suomalaisuus saa analyysissä samanlaisia merkityksiä kuin mihin Yuval-Davis ja Hall tässä viittaavat puhuessaan kansallisuudesta. Olen määritellyt kansalaisuuden, kansallisuuden ja etnisyyden käsitteitä tarkemmin luvussa 2.1.

naisella on merkittävä rooli kansallisuuden rakentamisessa. Nainen ei kuitenkaan ole ollut esillä, koska kansallisen identiteetin rakentamisen areena on ollut julkinen, ja naisen tila puolestaan on ollut yksityinen.

Suomalainen nationalistinen diskurssi rakensi aikoinaan juuri sukupuolittunutta kansakuntaa, jossa naiset nähtiin ”äitikansalaisina” ja ”naiskansana”, joita edustamaan tarvittiin nimenomaan naisia. Tätä käytettiin perusteluna vaatimuksille päästää naiset mukaan politiikkaan (Kuusipalo 2011, 15), ja tämän maternalistiseksiin politiikaksi kutsutun ajattelun mukaisesti naiset Suomessa saivat juuri opetus- ja sosiaalipoliittisia tehtäviä politiikassa; niiden ajateltiin soveltuvan naisten osaamiseen parhaiten (mts. 22). Yuval-Davisin (1993) mukaan naissukupuoli osallistuu kolmella tavalla kansallisen identiteetin rakentamiseen: kulttuurin välittäjänä ja siirtäjänä, kansallisen yhtenäisyyden merkitsijänä sekä biologisena tuottajana. Näihin kolmeen positioon liittyy sikin sokin erilaisia merkityksiä tyttöjen ns. sopivan käytöksen varjelemisesta eri kulttuurien välisen avioliittojen juridisiin ongelmiin tai äidinkielen (nimensä mukaisesti) korostamiseen. Yuval-Davisin (ma.) mukaan naiset symboloivat usein kansallista yhtenäisyyttä, monin tavoin. Kehtolaulut, perinteiset pitoruoat ja vieraanvaraiset emännät kannattelevat kansallisuutta samoin kuin Suomi-neito, Elovena-tyttö tai vaikkapa missi-instituutio.

Sukupuolen tuottamista ja merkityksiä on tutkittu valtavasti, mutta ainakin suomalaisessa politiikan tutkimuksessa sukupuolinäkökulma on ollut perinteisesti marginaalinen ilmiö (Kantola & Holli 2004). Toisaalta myös politiikan tutkimus on viime vuosina poikkitieteellistynyt, ja sukupuolentutkimuksen ote politiikan tutkimukseen on saanut jalansijaa myös esimerkiksi talouden ja mainonnan tutkimuksen kautta (ma.). 1990-luvun aikana poliittisen viestinnän tutkijat ovat kiinnittäneet enenevästi huomiota sukupuolinäkökulmaan poliittisessa mainonnassa, mutta suuri osa tutkimuksesta on tehty Yhdysvalloissa (Carlson 2001).

Carlson (2001) on verrannut tutkimuksessaan nais- ja miesehdokkaiden vaalistrategioita Yhdysvalloissa ja Suomessa ja todennut, että maasta riippumatta sekä nais- että miesehdokkaat korostavat kovia, perinteisesti miehisiksi koettuja teemoja ja piirteitä kampanjassaan. Kiintoisasti naiset kuitenkin tuovat lisäksi esiin pehmeitä teemoja ja siten pehmentävät ehdokasimagoaan. Carlson tulkitsee tämän kaksoisstrategian heijastavan tarvetta pohtia sitkeästi pysyviä sukupuolistereotyyppioita vaaliareenalla. Carlsonin tutkimus tukee jossain määrin havaintojani omasta aineistostani, joskin hänen tutkimustaan voi kritisoida samasta syystä kuin sukupuolen huomioivia tutkimuksia usein: Carlson vertaa naisten strategioita miesten strategioihin, jolloin hän olettaa miesten strategiat ensisijaisiksi, normiksi, johon naisia, toisia, verrataan.

Naispoliitikoiden sukupuolen tuottamisesta ruotsalaisissa lehtikuviissa on todettu, että naispoliitikoiden sukupuoli ja tyypittely on monimutkaisempaa kuin aiempi tutkimus on osoittanut (Kroon Lundell & Ekström 2008). Mm. Hillary Clintonin mediakehystystä tutkineen Townsendin (2012, 48) mukaan naisjohtajien kuvaaminen mediassa riippuu tilanteisesta kontekstista, ja se liittyy erityisesti tilanteen uutisarvoon. Naisia tyypillisesti stereotypisoidaan, mutta he myös itse käyttävät stereotypioita hyväkseen, vastustavat ja uusintavat niitä (mts. 49). Toisaalta naispuolisten poliittisten johtajien representaatioiden on todettu sekä jäävän näkymättömiin julkisuudessa että näkyviin päästessään korostavan naisten muita kuin johtajuuteen liittyviä ominaisuuksia (Mavin ym. 2010).

Dahlerup (1988, ks. Carlson 2001) on analysoinut, mitä politiikan naisistuminen tuo tullessaan, kun kriittisen massan raja, hänen tutkimuksessaan 40 %, ylittyy. Olennaisia piirteitä ovat muutokset poliittisessa kulttuurissa, muutokset reaktioissa naispoliitikoihin ja muutokset poliittisessa diskurssissa. Hän mainitsee sukupuolistereotyyppien vähenemisen, poliittisen kielen ja kulttuurin sävyn pehmenemisen sekä epämuodollistumisen ja asiallistumisen. Suomi on tuon kriittisen massan rajan ylittänyt, mutta ovatko arviot toteutuneet? Aina-kin näyttää siltä, että sekä Dahlerupin että Carlsonin käyttämät termit ”kova” ja ”pehmeä” eivät ole yksiselitteiset politiikan kentällä. Sukupuolia kuvaavat termit ylipäätään ovat hankalasti paikannettavissa. Sen sijaan saattaa olla, että poliitikoiden identiteetit monipuolistuvat ja saavat moninaisempia toiminnan mahdollisuuksia ja tiloja. Kategoriat leikkaavat toisiaan yhä useammalla tavalla, minkä seurauksena myös sukupuolidikotomia hämärtyy. Sen myötä myös ehkä sukupuoleen liittyvä stereotypisointi vähenee.

Jo pitkään on tiedetty, että luokittelemme toisiamme sukupuolistereotyyppien mukaisesti varhaislapsuudesta saakka (Cowan & Hoffman 1986; O'Brien ym. 2000). Näistä stereotypioista puhutaan usein sukupuolijärjestyksinä, jotka viittaavat ensinnäkin naisen ja miehen hierarkkiseen eroon, toiseksi tilallisiin järjestyksiin, jotka naisille ja miehille ovat tyypillisiä, esimerkiksi jako yksityiseen ja yleiseen. Sukupuolijärjestyksiin liittyy aina tärkeysjärjestys; kaikki tilat eivät ole yhtä tärkeitä. (Jokinen 1997.) Kuusipalon (2011, 14) mukaan naisten poliittisen aliedustuksen tärkeimpänä syynä on pidetty sukupuolittavaa dikotomiaa, joka on jakanut naiset henkilökohtaiseen ja yksityiseen, miehet julkiseen ja yleiseen elämänpiiriin.

Feministit kiinnostuivat kielen sukupuolirakenteita ylläpitävistä piirteistä 60- ja 70-luvuilla. Taustalla oli ajatus, että jos ihminen altistuu jatkuvasti kielenpiirteille, jotka ylläpitävät stereotypioita, hän alkaa uskoa niihin eikä enää erota vääristymiä. (Cameron 1996, 22.) Cameron (mts. 24–26) kirjoittaa naisten kielestä sekä erilaisesta kielenkäytöstä eri areenoilla, siitä huomiosta, että hän naisena joutuu joillakin areenoilla käyttämään kieltä, joka ei tunnu omalta. Hän

vertaa kokemuksiin miehisinä pitämiinsä akateemisiin käytänteisiin, esimerkiksi seminaaritapaamisten älyllisiin kamppailuihin, joissa paras mies voitti ja joissa naiset joko vaiennettiin tai he vetäytyivät areenalta (ks. myös Katila & Meriläinen 2002). Samanlaisia kokemuksia stereotypisen sukupuolittuneista kielenkäytön paikoista löytyy helposti eri elämänalueilta.

Pohjimmiltaan kyse ei varmaankaan ole vain kielestä, vaan kieli tuo näkyväksi monimutkaisempia tunteita itsen sopimattomuudesta annettuun tilaan. Koska naisen paikka ei perinteisesti ole ollut poliittisella kentällä, hän joutuu edelleen perustelemaan läsnäolonsa siellä. Perinteinen kuva julkisuudessa toimivasta miehestä, hyvästä politiikasta, korostaa esimerkiksi rohkeutta. Tämä näkyy vaaliesitteissä kääntäen: moni nainen kuvaa itseään pelottomaksi tai rohkeaksi, kun taas miesten ei tarvitse sitä tehdä. Toisaalta naisen on tasapainoteltava rohkeuden ja siveyden välillä. Rohkealla naisella kun on mediassa myös seksistinen tulkintansa, mikä vihjaa kunnollisen naisen siveellisyyteen. Julkisuudessa toimimisen ja sukupuolen suhteen on myös kiinnostavaa, että julkisella tai yleisellä naisella viitataan yhä edelleen siveettömään naiseen.

Rohkeutensa todistamisen lisäksi naiskansalaisen on muutenkin perusteltava pätevyytensä politiikan kentällä. Iris Marion Young (1980; ks. myös Veijola 2004 ja Anttonen 2000) on kuvannut naisten suhtautumista omiin kykyihinsä kuvaavanimisessä artikkelissaan *Throwing Like a Girl*. Hänen mukaansa naiset samanaikaisesti sekä uskovat että eivät usko kykyihinsä: suorittaessaan jotakin tehtävää, vaikkapa palloa heittäessään, he suorittamisen lisäksi tarkkailevat itseään ulkopuolisen silmin, ovat toiminnan kohde. Tämä johtaa suorituksen teennäisyyteen, näyttelemiseen, mikä ei välttämättä ole edes tietoisista tai intentionaalisista. Veijola (2004) nimittää tätä epävarmaa tekemistä hauskesti hesitatiiviksi.

Ns. kaksoisdiskurssin vaatimus, jonka mukaan naisen on todistettava olevansa pätevä sekä naisena että poliitikkona, liittyy myös hesitatiiviin. Se saattaa olla toiminnan tapa, jonka avulla naiset pystyvät suoriutumaan molemmissa kategorioissa uskottavasti ja pehmentämään niiden välistä ristiriitaa, joka johtuu julkisen ja yksityisen kentän eri vaatimuksista. Toisaalta myöskään perinteinen mieheys ei sovi ongelmitta poliittisen kentän uskottaviin toiminta-asemiin. Mieskuvan muutos kohti pehmeämpiä, perhekeskeisempiä toimija-asemia näyttäytyy myös miesten kaksoisdiskursseina, mistä esitän esimerkkejä tämän työn analyysiosassa.

Poliittiset kansalaiset, sekä naiset että miehet, tekevät sukupuoltaan toiminnallaan. Yksilöt tekevät asioita, joita heiltä odotetaan, tavalla jota heiltä odotetaan. Erityisesti miesmäisiksi koettujen asioiden tekeminen on uhka naisen identiteetille, ja päinvastoin. (vrt. Veijola 2004.) Jokinen (2004) kutsuu jakoa

naisten ja miesten töihin sukupuolitapaisuudeksi. Naistapaista on mm. hoitaa lapsia ja miestapaista käyttäytyä aggressiivisesti¹³. Jokinen jakaa sukupuolitapaisuuden kahtia: ensinnäkin tavaksi tullee sukupuoliapaisuudeksi, kuten kotitöiden jakautumiseen naisten ja miesten töihin, ja toiseksi tietoiseksi sukupuoliapaisuudeksi, kuten naisellisuuden korostamiseen ja siitä nauttimiseen. Kiinnostavaa onkin, että monet naiset itse eivät pidä esimerkiksi kotitöiden määrällisesti epätasaista jakautumista epäoikeudenmukaisena, vaan esimerkiksi kiitollisuudenosoituksena kumppaniaan kohtaan (Petrassi 2012).

Tässä yhteydessä on syytä ottaa esiin naiseuden ja naisellisuuden sekä mieheyden ja maskuliinisuuden käsitteet. Jokinen (2004) huomauttaa, että naisellisuus on hankala käsite, sillä se viittaa toisaalta naistapaisuuteen – naiselle tyypillisiin töihin ja tekemisen ja olemisen tapoihin – toisaalta normatiivisiin naisihanteisiin. Koska näitä kahta ei voi erottaa toisistaan, naisellisuutta on vaikea analysoida kantavalla pohjalla, uppoamatta relatiivisiin keskusteluihin siitä, mikä lopulta on naisellista ja kenen mielestä. Universaalia naisellisuutta ei tietenkään ole olemassa, ja naisia ei pidäkään nähdä homogeenisena kategoriana, vaan sukupuolijako leikkaa aina muiden kategorioiden kuten etnisyyden, luokan, iän, seksuaalisuuden jne. kanssa (esim. Yuval-Davis 1993). Sukupuolentutkimus on pitkään keskittynyt ruotimaan mainonnan sukupuolittuneita representaatioita naisnäkökulmasta, mutta yhtä lailla maskuliinisuutta tuotetaan mainonnassa, ja miehille sallitut ja mahdolliset tilat ovat kulttuurisesti säädeltyjä ja hyväksyttyä maskuliinisuutta ohjaavia (Schroeder & Zwick 2004). Käytän tämän tutkimuksen empiirisessä osassa sukupuolen käsitettä jatkumona, samoin kuin muitakin tutkimiani sosiaalisia kategorioita.

Poliittisella kentällä nais- ja miestapaisuus ei tule esiin niinkään itse poliittisen työn kautta, vaan median ja mainonnan, jotka kiinnittävät huomiota etenkin naispoliitikkojen ulkonäköön, asuvalintoihin ja yksityiselämään ja vahvistavat toiminnallaan perinteistä sukupuolijärjestystä. Erving Goffman (1976) on ruotinnut jo 1970-luvulla mainonnan kuvastojen sukupuolisuutta ja todennut, että mainonnassa pyritään näyttämään sukupuolijärjestys luonnollisena ja ideaalisena olemisen tapana. Luonnollisen vaikutelman aikaansaamiseksi kuvat on huolellisesti lavastettu ja roolit esitetty. Mainostajat eivät kuitenkaan itse luo kuvaamaansa maailmaa nais- ja miestapaisuuksineen vaan heidän luomansa representaatiot saavat vaikutteensa samoista kulttuurisista lähteistä kuin kaikki muukin kulttuurissa ilmenevä sosiaalinen toiminta. (mt. 84.) Goffman näyttää seikkaperäisesti, kuinka esimerkiksi eleillä, käsien asennoilla tai katseilla luodaan valtahierarkioita sekä naisille ja miehille tyypillisiä tapoja poseerata. Nämä mai-

13 Esimerkit Jokisen (2004).

nonnan representaatiot ovat muuttuneet hämmästyttävän vähän neljässäkymmenessä vuodessa.

Goffmaninkin esittelemä katseen kohteena oleminen on itse asiassa monimutkainen kokemus, jota on tutkittu laajemminkin, esimerkiksi ruumiillisuuden kautta. Ruumis on nykykulttuurissamme sukupuolieron paikka (Julkunen 2010, 186), ja sukupuolen representaatioita tutkittaessa kulttuuriset luokitukset tulevat usein tulkituiksi juuri ruumiin kautta. Poliitikassa, jossa valkoinen mies on kansalaisnormi, toisenlaiset kansalaiset erottuvat usein juuri ruumiillisten ominaisuuksiensa, esimerkiksi sukupuolen tai ihonvärin perusteella (Puwar 2004).

Ruumiillisuuden tutkimus onkin noussut tärkeään osaan sosiologiassa viimeisten parinkymmenen vuoden aikana (Jokinen ym. 2004b; Jokinen 1997). Konstruktionistisesta näkökulmasta ruumiiseen sijoittuu sosiaalisia merkityksiä: ”ruumis on sosiaalisten merkitysten paikka, sosiaalinen symboli ja pinta, mihin valtasuhteet kirjoittuvat”, kuten Julkunen (2004, 20) kirjoittaa. Naiset ovat katseen kohteina nuoresta asti, eikä kokemus ole aina myönteinen¹⁴ (mts. 30). Kokemus ruumiin kelpaavuudesta ajaa naisia ahtaisiin muotteihin, vaikka vaatimukset ovat usein irrationaalisia, esimerkiksi pituuden tai painon suhteen (mts. 31). Ulkonäköruumis kuitenkin säätelee monin tavoin naisen elämää, ja sen avulla mitataan naisen arvoa. Naiset, enenevässä määrin miehetkin, käyttävät paljon aikaa nk. ruumistyöhön, jolla he säätelevät ruumistaan ja ulkonäköään. (Kosonen 2004, 69.) Myös miesten lihavuutta siedetään yhteiskunnassa paremmin kuin naisten (Kyrölä 2005).

Miehetkin ovat tietenkin katseen kohteina. Miehen perinteinen julkinen asu, kokopuku, suojelee häntä kuitenkin ruumiilliselta vertailulta toisiin miehiin kuin haarniska tai univormu. (vrt. Hänninen 1997.) Poliitikan mediajulkisuudessa yksi silmiinpistävimpiä visuaalisia eroja naisten ja miesten välillä onkin pukeutuminen. Tyypillisessä poliittisen uutisen ryhmäkuvassa vaikkapa EU-huippukokouksesta kymmenien mustien pukujen muodostamasta tapetista erottuu tyypillisesti muutama kirkkaanvärinen jakkupuku. Naispoliitikkojen pukeutumistyyli on lähellä mieskollegoitaan, mutta naiseus erottuu maltillisissa kengänkoroissa, hameenhelmassa ja hillityssä korujen käytössä. Poliittisessa elämässä nainen tasapainoilee naiseuden ja maskuliinisen politiikanteon käytäntöjen välillä.

Poliittisen kansalaisen identiteettien representaatioita säätelee myös ikä. Erityisen kiinnostavaa on, kuinka ikä ja ruumiillisuus saavat erilaisia merkityk-

14 Katseen kohteena oleminen on syvempi inhimillinen kokemus kuin pelkkä naiseen kohdistuva, usein arvioivaksi koettu katse. Myös näkymättömyys voi olla loukkaavaa. (Kosonen 1997.) Tässä yhteydessä keskityn vain poliittisen ehdokkaan ruumiillisuuteen julkisen katseen alle asetettuna.

siä sukupuolesta riippuen (Laiho & Ruoho 2005; Kangas & Nikander 1999, 7). Kulttuurimme mediarepresentaatioissa korostuu pyrkimys yhdenikäisyyteen. Miesten kohdalla ikä ei vaikuta representaatioihin samalla tavoin kuin naisten, eikä yhdenikäisyyteen ole samanlaista painetta kuin naisilla, joiden vanheneminen on saanut paikantaa kulttuurin torjuntaa aiheuttavia ominaisuuksia kuten elinvoiman vähenemistä, ja joita on eri alojen asiantuntijoiden avulla jatkuvasti työstettävä nuoremman näköisiksi. (Halonen 2005.)

Ehkäpä räikeimmin ikäsyryjä näkyy työelämässä. Naisen työnsaanti alkaa noin 45-vuotiaana vaikeutua merkittävästi (Korvajärvi 1999, 86). 1990-luvun jälkeen ikääntyneimpien työssäkäynti on lisääntynyt huomattavasti lähinnä siksi, että työntekijöiden eläkeikä on kasvanut, mutta ikääntyneiden työnsaanti on kohentunut vain hiukan (Sihto & Sardar 2012). Poliitikassa tilanne on toinen, ainakin poliittisten edustajien ikärakennetta katsoen. Poliitikassa kokemus saat-
taa olla korkeammalle arvostettu tekijä kuin muualla työelämässä, ja kokemus voi karttua ainoastaan iän myötä. Toinen, varmaankin tärkeämpi syy kuitenkin lie-
nee, että siinä missä työntekijöiden ikärakenteesta määräävät pitkälti rekrytoin-
nista päättävät henkilöt, poliittiset edustajat saavat työpaikkansa kansalaisilta,
jotka mielellään äänestänevät oman ikäluokkansa ehdokkaita, jolloin poliittiseen
työhön päätyy vanhempia henkilöitä kuin muualla työelämään¹⁵. Äänestäjäkun-
nan vanheneminen väestön ikärakenteen muutoksen myötä on nähty ongelma-
nakin, mm. siten, että eläkeikäisillä on mahdollisuus estää esimerkiksi eläkejär-
jestelmän uudistusta omia etujaan heikentävään suuntaan (Vaarama 2009, 49).
Kiinnostavaa on, että vaikka eri-ikäisten poliittisten kansalaisten representaatiot
ovat selvästi erilaisia sukupuolesta riippuen, julkinen ikää ja työelämää koskeva
keskustelu on tyypillisesti sukupuolineutraalia (Korvajärvi 1999, 87). Virallinen
puhe toistaa käsityksiä ikääntyvien työelämävalmiuksista, mutta termit ”ikään-
tyvä” ja ”ikäntynyt”¹⁶ peittävät alleen sukupuolen merkitykset.

Naiset eivät tule arvioiduiksi esimerkiksi ikänsä ja sukupuolensa mukaan
ainoastaan miesten taholta, vaan naiset myös itse aktiivisesti luokittelevat toisi-
aan erilaisin kulttuurisin määrittein ja siten ylläpitävät toiseuttavia käytäntöjä
(esim. Kangas & Nikander 1999, 9) ja siten toimivat olemassa olevan sosiaalisen
järjestyksen voimakkaimpina tukijoina. Sukupuolittava esiintyminen ei toki
koske vain naisia vaan yhtä lailla miehiä, tai vähemmän dikotomisesti ilmaistuna

15 Uusimpien saatavissa olleiden tietojen mukaan vuonna 2013 kansanedustajien keski-ikä oli 50 vuotta. Vanhin edustaja oli 72-vuotias ja nuorin 27-vuotias. (Eduskunta 2013.) Suoma-
laisten europarlamentaarikoiden keski-ikä vuonna 2013 oli 54 vuotta. Heistä nuorin oli
32- ja vanhin 70-vuotias. Suomalaisten palkansaajien keski-ikä vuonna 2011 oli puolestaan
40 vuotta (TK 2013c).

16 WHO:n määritelmän mukaan yli 45-vuotiaat työntekijät määritellään ikääntyviksi työn-
tekijöiksi. Ikääntynyt työntekijä taas viittaa yli 55-vuotiaisiin työntekijöihin. (Utriainen
2009, 26.)

kaikkia kentän toimijoita. Myös Bourdieu (1992/1995, 45) toteaa, että toimijat eivät ainoastaan ole osallisia syrjintään ja alistamiseen, vaan osallistuvat siihen itse. Vallan ilmentymänä ja seurauksena nämä epätasa-arvon perustalla olevat rakenteet muuttuvat näkymättömiksi. Siten sosiaalisen järjestyksen tukeminen ei useimmiten olekaan tietoista, vaan se johtuu kunkin osallistujan habituksen ja kulloisenkin kentän tiedostamattomasta yhteensopivuudesta. (mts. 45).

Bourdieun mukaan toisen sukupuolen ylivalta osoittaa, että symbolinen väkivalta toteutuu juuri tiedostamatta ja tahtomatta. Tämä ylivalta somatisoituu kahdella tavalla: ensinnäkin rakentamalla ihmisten biologiselle sukupuolelle sosiaalisia ominaisuuksia ja toisekseen rakentamalla biologiaan perustuvaa yhteiskunnallista käsitystä, siis biologisoimalla yhteiskunnallista rakennetta. Yhteiskunta muokkaa hänen mukaansa fyysistä olemustamme niiden yleisten odotusten mukaisiksi, joita sukupuoleemme kohdistuu. (Bourdieu 1992/1995, 208–209.) Bourdieu korostaa miehistä ylivaltaa, mutta kuten minunkin tutkimukseni osoittaa, kyse on yhtä lailla miehen kuin naisenkin paikan osoittamisesta politiikassa biologisoimalla sosiaalista. Tällä tavalla miehillä ja naisilla on erilaiset mahdollisuudet yhteiskunnallisissa peleissä kuten politiikassa, liike-elämässä ja tieteessä, jotka Bourdieun mukaan (mts. 209) ovat kehittyneissä yhteiskunnissa kaikkein kehittyneimpiä aloja. Tämä tarjoaa myös selityksen sille, miksi naispoliitikot, joiden työtehtävät eivät eroa mieskollegoidensa tehtävistä, pyrkivät tai joutuvat poseeraamaan klassisen feminiinisinä vaalimainoksissaan, miehet vastaavasti maskuliinisina.

Politiikan tutkimukseen perehtyneet sukupuolentutkijat ovat pitkään enustaneet, että naisten nousu politiikan johtopaikoille rikkoisi ja laajentaisi perinteistä koodistoa siitä, millainen on hyvä poliitikko ja poliittinen kansalainen (van Zoonen 2006). Tätä kehitystä on kuitenkin mutkistanut kaksi nykypolitiikkaan vaikuttavaa keskeistä tekijää: politiikan henkilöityminen ja popularisoituminen (ma.). Aslama ja Jääsaari (2004) ovat todenneet, että poliittinen julkisuus on popularisoitunut länsimaissa käsi kädessä naisten poliittisen etenemisen kanssa. Poliitiikan henkilöityminen ja popularisoituminen ovat yhdessä luoneet ilmiön, jota voi kutsua julkkispolitiikaksi (*celebrity politics*, van Zoonen 2006). Ilmiöön voi lisätä vielä konsumerismin: poliitikot ovat kaupan, ja heitä markkinoidaan, shoppaillaan ja kulutetaan vaalikampanjan aikana kuin mitä tahansa kulutushyödykettä. Toisaalta ei ole osoitettu, että poliitikkojen viihdejulkisuudesta olisi ainakaan suoraan mitattavissa olevaa hyötyä poliitikoille (Moring & Mykkänen 2012).

Suomessakin käynnistyy vaalien alla aina keskustelu julkkispoliitikoista ja siitä, millä kriteereillä poliittisia ehdokkaita olisi syytä valita. Joka vaaleissa valituksi tuleekin ehdokkaita, jotka ovat äänestäjille ennestään tuttuja julkisuudesta. Osa heistä tulee urheilun tai viihdejulkisuuden puolelta, osa esimerkiksi talouselämän merkkitehtävistä, ja nämä aiemmat resurssit painottuvat tavalla

tai toisella heidän representaatioissaan. Heidän identiteettinsä rakentumista voisi tutkia lähemminkin, mutta en ole tässä tutkimuksessa keskittynyt siihen erityisesti. Julkkis-ilmion pohtiminen poliittisten kansalaisten yhteydessä on kuitenkin sikäli kiintoisaa, että julkisuus ja politiikka kietoutuvat toisiinsa nykyisessä mediakulttuurissa väistämättä. Poliitikkojen on mahdotonta välttää mediajulkisuutta, eikä se liene suotavaakaan. Julkisuuden määrä ja laatu on kuitenkin heikosti hallittavissa, ja toisista poliitikoista tulee julkisempia kuin toisista.

Julkkispoliitikoista ja julkisuuspolitiikasta puhuttaessa on syytä todeta, että suomen- ja englanninkieliset termit eivät ole täysin vastaavat. Englanniksi julkisuuden henkilöistä käytetään yleensä termiä *celebrity*, joka tarkoittaa suomeksi mainetta ja kuuluisuutta. Suomessa vastaavaan käyttöön on yleistynyt termi ”julkkis”, julkisuuden henkilö, vaikka julkisuus yleisemmin kääntyy englanniksi *publicityksi*, millä tarkoitetaan paremminkin yleisesti tunnettua ja julkista, salaisen tai salatun vastakohtaa. *Celebrity* ja julkkis ovat 1900- ja 2000-luvun median tuotteita, ja juuri tämä median luoma julkisuus on ilmiö, joka poliitikkoihinkin liittyy. (KS 2011; van Zoonen 2006).

Van Zoonen (2006) kirjoittaa kiinnostavasti, kuinka maine ja kuuluisuus (engl. myös *fame*) ovat tyypillisesti olleet miesten omalla työllään hankkimia ominaisuuksia, kun taas julkisuus on nähty naisten ominaisuutena, koska se perustuu mediassa olemiseen, ei tekemiseen. Tässäkin kieli toistaa perinteistä jakoa aktiiviseen mieheen ja passiiviseen naiseen, mikä taas juontaa juurensa jakoon yksityisen ja yleisen alueella – nainen ei ole päässyt tekemään julkisia mainetekoja, koska hänen tilansa on ollut yksityinen, kotiympäristö. Suomessa etenkin naispoliitikot poseeraavat säännöllisesti naistenlehtien kannessa, ja mediagenren sekoittuessa naistenlehtimäisiä piirteitä siirtyy myös poliittiseen mainontaan, mikä taas muokkaa poliittisten kansalaisten identiteettien representaatioita.

Kuuluisuuden katsotaan yleisesti olevan perua Hollywood-tähtien muokkaamisesta elokuvien nais- ja miestähtien kaltaisiksi. Näin elokuvien tarinat siirtyivät todelliseen elämään. (Van Zoonen 2006.) Voimakkaasti sukupuolitunut tähtikultti eli vahvana ja yhtenäisenä Suomessakin 1960-luvulle asti. Sen jälkeen mediajulkisuus on pirstaloitunut ja monenlaisia perinteistä kuvastoa rikkovia ja uudistavia julkistyypppejä on noussut esiin. Poliitiikka on kuitenkin yksi kaikkein perinteisimpiä julkisuuden aloja. Sen nais- ja mieskuvat ovat edelleen kaavamaisia, eikä politiikan visuaalisen kuvaston naistenlehtimäistyminen välttämättä helpota poliitikkojen mediaesiintymistä. Naisen liikkumavara on politiikassa kapeampi kuin ehkä millään toisella alalla (van Zoonen 2006).

Naiseus, tai feminiinisyys, ei kuitenkaan ole pelkästään este politiikassa. Naispoliitikot hyödyntävät eri tavoin naiseuttaan, esimerkiksi naiseuteen liitettyjen ulkonäöllä erottumisen, seksuaalisuuden tai hoivaamisen kautta. Van Zoonen

(2006) on kirjoittanut Tarja Halosesta maan äitinä, jonka suosio on perustunut ainakin hoivaamiseen ja toisaalta humoristiseen suhtautumiseen omaan ulkonäköönsä. Halosen ulkonäköön kohdistunut jatkuva ja intensiivinen huomio ja huoli siitä, miltä presidentin tulisi näyttää, kertoo kuitenkin omaa kieltään siitä, kuinka julkisuudessa toimivaa naista halutaan edelleen määrittää. Samanlaista kritiikkiä ei miespresidentteihin juurikaan ole kohdistunut. Presidentti Ahtisaaren paino ja polviongelmat olivat vitsailun aihe hänen presidenttikaudellaan, mutta niidenkään ei katsottu vaikuttavan hänen työhönsä¹⁷.

Railon (2011, 198–192) mukaan mediassa ei enää 2000-luvulla ole juuri kyseenalaistettu naisten kykyä toimia politiikassa, mutta heidän ruumiillisuuttaan on vahdittu yhtä tarkasti kuin ennenkin, usein korostamalla, kuinka naispoliitikot hallitsevat ruumiinsa täydellisesti elämäntapojensa avulla ja kestävät siten julkisen työn paineet. Naisten ja miesten ruumiiden erilainen käsittely mediassa uusintaa käsitystä naisista ruumiillisina ja miehistä henkisinä olentoina (Railo mt. 128). Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että populaarijulkisuus näyttää vetävän politiikkaan nuoria julkkisnaisia, mutta vakava politiikka on edelleen nais- ja miesäijien aluetta. Aslaman ja Jääsaaren (2004) osuvaa ilmausta lainaten. Edelleen vakavasti otettavan politiikon on siis oltava asiallinen ja kova, mutta hän voi hetkeksi pehmentyä näyttämään inhimillisyytensä esimerkiksi vaalimainonnassa.

Suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetti näyttää siis noudattelevan pitkiä perinteitä naisten ja miesten erilaisissa mainos- ja mediarepresentaatioissa. Elomäki (2007) on luonut kiinnostavan katsauksen kansalaisuuden ja sukupuolen representaatioihin suomalaisissa eduskuntavaalijulisteissa vuodesta 1945 vuoteen 2003. Sukupuoli ja kansalaisuus ovat hänen mukaansa kietoutuneet vahvasti yhteen poliittisessa mainonnassa, minkä vuoksi myös kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet ovat näyttäytyneet erilaisina naisille ja miehille. Nainen esiintyy aina naiskansalaisena, ei kansalaisen yleisenä esimerkkityyppinä, johon kaikki kansalaiset voisivat samastua. Se rooli on varattu miehille. Perinteisesti myös heteroseksuaalisen ydinperheen malli poliittisessa kuvastossa on ollut vahva. Aslama ja Jääsaari (1997) ovat puolestaan tutkineet, toimivatko naispoliitikot julkisuudessa muutosagentteina vai ovatko he pikemminkin muutoksen kohteita julkisuudessa, muiden saneleman politiikan tulosta. He totesivat, että naiset ovat saaneet Suomessa usein huomiota politiikan ensimmäisinä, siis ensimmäisenä naispresidenttinä, -pääministerinä tai -puhemiehenä.

17 van Zoonen tosin kertoo useita esimerkkejä muista länsimaaisista korkean tason miesjohtajista, joiden ulkonäöstä on mediassa vitsailtu. Satunnaisia esimerkkejä löytyy Suomestakin, mutta lähtökohtaisesti miesten ruumiin katsotaan sopivan politiikkaan, kun taas naisruumiis muodostaa ongelmia liittyen syömiseen, nukkumiseen ja sopivaan pukeutumiseen (Railo 2011, 128), Railo (mt.) esittää aiheesta seikkaperäisiä esimerkkejä.

2.4 Identiteetti intersektionaalisena konstruktiona

Luokittelemme itseämme ja toisiamme jatkuvasti sekä itse että yhteiskunnan toimesta. Toisinaan luokittelu on epäoikeudenmukaista ja estää näkemästä ihmisiä yksilöinä. Etenkin ihmisten etninen luokittelu koetaan helposti ahdistavana. Silti kategorisointi on meille perustavanlaatuisen tärkeää, koska ymmärrämme maailman kullekin kulttuurille tyypillisten yleisten luokitusten kautta. Ilman näitä luokituksia ympärillämme oleva näyttäytyisi meille käsittämättömänä. Ihminen kuuluu väistämättä erilaisiin ryhmiin, ja näitä ryhmiä muodostamme sekä itse että niitä muodostuu toisten ihmisten luokittelun seurauksena. Koska luokittelu koetaan usein loukkaavana, pidämme ymmärryksemme omana tietonamme mutta hyödynnämme luokituksiamme silti jatkuvasti. Kulttuuriset identiteetit syntyvät ryhmien välillä havaitsemiemme erojen kautta, niiden joiden kautta ymmärrämme ”mitä todella olemme” (Hall 1990).

Luokittelu eli kategorisointi onkin tärkeä diskursiivinen käytäntö, jonka avulla ihmiset rakentavat todellisuuttaan. Erojen ja vastakkaisuuksien havaitseminen on elintärkeää, mutta erot ovat olemassa vain katsomisen ja puheen tulkitsemina. Erot perustuvat kulttuurisille järjestyksille, jotka määräävät eron teon perusteet. Nämä perusteet eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan ne muuttuvat kulttuuristen muutosten mukana. Kulttuurin merkitys toisaalta näiden koodien ylläpitäjänä ja rakentajana, toisaalta niiden murtajana ja kyseenalaistajana on olennainen. (vrt. Foucault 1966/2010, 17.)

Tämän työn neljännessä luvussa analysoin poliittisen kansalaisen identiteettiä erilaisten suomalaisuuteen liittyvien merkitysten kautta ja käytän analyysin apukäsitteenä etnisen ryhmän kategoriaa. Ymmärrän etnisyyden identiteetin kategorioina, joihin jokainen yksilö kuuluu. Suomalaisessa yhteiskunnassa valkoinen, suomenkielinen, Suomen-syntyinen etninen identiteetti on yleisempi kuin edellisistä piirteistä poikkeava, mutta yhtä kaikki ns. kantasuomalaisetkin kantavat mukanaan omaa etnisyyttään. Hall (1996b) korostaakin, että etnisyyks ei rajoitu marginaaliin, toisenlaisiin. Olemme tottuneet pitämään etnisyyttä eksoottisena, muualta kotoisin olevana, puhuessamme etnisestä musiikista ja etnisistä ravintoloista. Valta-asetelmat ovat kuitenkin paikallisia, ja suomalainen on muissa kulttuureissa samalla tavoin eksoottisen etninen kuin toisesta kulttuurista tuleva Suomessa. Etninen suomalaisuus on kiinnostava tutkimuskohde siksikin, että suomalaisuuden merkitykset näyttäytyvät usein itsestään selvinä, vaikka suomalaisuus saakin monenlaisia merkityksiä; postmodernissa maailmassa yhtä, oikeaa suomalaisuutta ei enää ole.

Hall (2005) kirjoittaa kulttuurisen kategorian käsitteen muutoksesta. Ihmisillä on toisinaan tapana viitata ”ennen vanhaan”, jolloin maailma oli

selkeämpi, aikaan ennen postmodernia. Hall puhuu entisajan kulttuurisista käsitteistä ylikäsitteinä, *master concepts*. Sellainen oli esimerkiksi suomalaisenkin yhteiskunnan luokkajako vielä 1960-luvulla, pitkälti myös sukupuolijako. Esimerkiksi luokkataistelun toisilleen vastakkaiset ryhmät olivat selvät, työväki tunnisti itsensä ja toisensa siinä missä porvarikin. Kategorioiden väleihin toki pudottiin ennenkin, mutta marginaalit eivät olleet huomion kohteina. Tällaisia ylikäsitteitä ei Hallin mukaan enää ole, vaan niiden tilalle on astunut jatkuva identiteettityö ja kategorioiden kyseenalaistaminen¹⁸.

Kategorisoinnin monimutkaisuus ja sen välttämättömyyden ymmärtäminen ei estä kriittistä pureutumista luokitusten usein ahdasmieliseen ja aina valtaaan kietoutuvaan olemukseen. Luokittelu johtaa nimittäin helposti stereotypioihin, jotka typistävät tietyn kategorian kuvauksen muutamaaan piirteeseen, jotka sitten yleistyvät ja luonnollistuvat. Stereotypiat ovat yksinkertaistettuja mielipiteitä tai kuvia, joita ylläpidämme toisten ryhmien kaikista jäsenistä (Kenny ym. 2011). Niiden luonteeseen kuuluu normalisointi. Tämän ominaisuutensa vuoksi ne ovat aina myös symbolisen vallan väline. Stereotypisointi on voimallinen keino myös poliittisten kansalaisten erottua toisistaan, määrittää, kuka kuuluu mihinkin ryhmään ja kuka jää ulkopuolelle.

Tässä työssäni tutkin, kuinka poliittista kansalaisuutta määritellään erilaisten kategorioiden leikkauspisteissä, siis intersektionaalisina identiteetteinä. Koska kategoriat ovat edellä kuvatulla tavalla hajakeskitettyjä ja pirstaleisia, en ole lähtenyt määrittämään, mitkä (valmiit) kategoriat poliittisen kansalaisen identiteettiä määrittävät. Se ei olisi mahdollista, koska kategorioiden rajat eivät ole pysyviä. Tarkastelen identiteetin kategorioita toisin päin: etsien merkityksiä joita kategoriat saavat. Katson siis, millaisia ovat ne sukupuolen, perheaseman, etnisen ryhmän ja iän kategoriat, joiden kautta poliittinen kansalaisuus määrittyy aineistossa.

1990-luvulla virinnyt uusi, monitieteiseksi laajentunut kansalaisuustutkimus on siirtynyt juuri identiteetin ja eron tutkimuksen suuntaan kyseenalaistaessaan erilaisten sosiaalisten ryhmien asemaa yhteisöissä (Isin & Turner 2002). Sen vuoksi intersektionaalisuusteoria, joka käsitteellistää identiteettiä sosiaalisten kategorioiden leikkauspisteinä, soveltuu hyvin myös poliittisen kansalaisuuden tutkimukseen.

Intersektionaalisuus ei ole analyttinen käsite, jonka voisi liittää jonkin toisen alan teoreettiseen kehikseen sellaisenaan, vaan se kantaa itsessään ymmär-

18 Postmodernia maailmankuvaa on myös kyseenalaistettu 1990-luvulta lähtien, mutta uudelle ajalle ei ole vakiintunut nimeä toistaiseksi. Tämän post-postmodernin uudet ylikäsitteet liittyvät uusliberalismiin ja evoluutiopsykologiaan, joiden determinismi valtaa tilaa tyhjältä ja vaikeasti tartuttavalta postmodernilta. (Esim. Braidotti 2005.) Samaan essentialistisen kaipuuseen ennen postmodernia aikaa saattaa vastata populistisen oikeiston nousu länsimaissa.

rystä sosiaalisesta rakentumisesta (Ferree 2009). Intersektionaalisuustutkimus on lähtöisin pyrkimyksestä ymmärtää epätasa-arvoisuuden eri ulottuvuuksia sen sijaan että tartuttaisiin vain yhteen yksilön piirteeseen, kuten rotuun tai sukupuoleen, ja tulkittaisiin hänen asemaansa sen perusteella, jolloin ehkä hyvä pyrkimys saattaisi kääntyä stereotypisoivaksi. Alan perusoletuksiin liittyvä pyrkimys tasa-arvoisuuteen lienee siis vaikuttanut alan kriittiseen luonteeseen. Erilaisia sosiaalisia kategorioita yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden lähteinä on tutkittu pitkään, ja sukupuolentutkimuksen näkökulmastakin jo ainakin 1970-luvulta asti (Yuval-Davis 2007), mutta varsinaisen intersektionaalisuus-käsitteen kehittäjänä pidetään Kimberle Crenshaw'ta (Gunnarsson 2011; Yuval-Davis 2006; 2007), joka käytti kyseistä termiä ensimmäisen kerran vuonna 1989 (Yuval-Davis 2007). Crenshaw kiinnitti huomiota siihen, että tutkittaessa naisten kokemaa väkivaltaa ei värillisten naisten intersektionaalisia identiteettejä ole osattu ottaa riittävästi huomioon. Kun naisista ja mustista väkivallan uhreina puhutaan eri diskursseissa, mustat naiset jäävät marginaaliin kategorioissa. (Crenshaw 1991.)

Poliittista kansalaisuuttakaan ei siis performatiivisena, intersektionaalisena identiteettinä voi tutkia vain yhden yhteiskunnallista asemaa määrittävän identiteetikategorian kautta. Tämä on intersektionaalisuusteorian perusajatus: Ihminen ei ole vain nainen, valkoinen, nuori tai työväenluokkainen. Hän on niitä kaikkia yhtä aikaa, ja edustaa lisäksi lukemattomia muita kategorioita. (Crenshaw 1991; Mc Call 2005; Gunnarsson 2011; Yuval-Davis 1993.) Esimerkiksi nainen on kategoriana kyseenalaistettu osittain siksi, että naisesta ei voi ottaa irti naiseutta ja tarkastella sitä, vaan naiseuden kategoria toteutuu vain kokonaisuuden osana.¹⁹ Intersektionaalisuus teoreettisena, metodologisena ja käsitteellisenä näkökulmana onkin viime aikoina saavuttanut merkittävää jalansijaa feministiteoreetikkojen joukossa (Gunnarsson 2011), ja sitä on pidetty jopa merkittävimpana kontribuutiona feministiseen teorianmuodostukseen sukupuolen ymmärtämisen osalta (Shields 2008).

Sukupuolen ymmärtämistä intersektionaalisuus lisää ensinnäkin, koska se paljastaa ja kyseenalaistaa eri tieteenaloilla yleisiä oletuksia sukupuolen kategorian homogeenisyydestä, ja toiseksi, koska se ottaa huomioon, kuinka voimakkaasti yksilön sosiaaliset identiteetit vaikuttavat yksilön kokemukseen ja ymmärrykseen omasta sukupuolestaan. Intersektionaalisuus on tärkeä näkökulma sukupuolen teoriaan siksi, että se pakottaa tutkijan asettumaan toisen asemaan ja siten, Shieldsin (2008) sanoin, oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Ylipäätään su-

19 Gunnarsson (2011) kyseenalaistaa tämän väitteen, sillä hänen mukaansa naiseuden on oltava jotakin erotettavaa, muuten naisia ei voitaisi väheksyä juuri naiseutensa vuoksi. Hän perustaa argumentaationsa kuitenkin kriittisen realismin tutkimusperinteeseen ja etsii siten ns. todellista naiseutta, mikä epistemologisesti eroaa muusta tässä käydyssä keskustelusta intersektionaalisuuteen liittyen sekä tämän työn epistemologisista lähtökohdista laajemminkin.

kupuoli ei liity vain lisääntymiseen, yhtä vähän kuin esimerkiksi etnisyyss liittyisi vain ihonväriin tai kansalaisuuteen. Intersektionaalinen teoria auttaa näkemään, kuinka monin tavoin nämä ja muut identiteetin sosiaaliset kategoriat liittyvät identiteettejä muodostaviin prosesseihin. Näitä prosesseja päästään tutkimaan diskurssien kautta. (Ferree 2009.)

Politiikan tutkimuksessakin intersektionaalisuusteoriaa on käytetty, mutta Hancockin (2007) mukaan politiikan tutkimuksen kvantitatiiviseen traditioon se on ollut vaikeasti istutettavissa. Kategorioiden vaikea rajaaminen ja luokkien moninaisuus on johtanut tulosten heikkoon selitysvoimaan. Intersektionaalisuudella on kuitenkin politiikan tutkimuksessakin nähty sovellettavuutta ainakin kriittisessä oikeustieteessä sekä poliittisten käytäntöjen, ihmisoikeuksien ja etnisiin ryhmiin liittyvän politiikan alueilla. Erityisesti sen on nähty voivan lisätä ymmärrystä tilanteissa, joissa demokraattisen, periaatteessa tasa-arvoisen järjestelmän on huomattu käytännössä kohtelevan eri identiteetin omaavia yksilöitä epätasa-arvoisesti. (Hancock 2007.)

Verloo (2006) on kiinnittänyt huomiota siihen, että demokraattinen järjestelmä ottaa kyllä yleensä huomioon marginaaliryhmät erityisryhminä, mutta tulee niputtaneeksi kaikki marginaalit samaan luokkaan, mikä saattaa lisätä näiden eriarvoisuutta. Hän ehdottaa intersektionaalisuustutkimusta avuksi erilaisten marginaaliryhmien parempaan tunnistamiseen. Siten poliittiset toimenpiteet voisivat ottaa paremmin huomioon sen suuren vaihtelun, joka erilaisiin marginaalisiin kategorioihin sisältyy. Ferreen (2009) mukaan juuri kategorisointi ja järjestykseen asettaminen ovat keskeisiä diskursiivisia keinoja politiikassa.

Yuval-Davis (2007) on tarkastellut mahdollisuuksia hyödyntää intersektionaalista analyysia kansalaisuuden tutkimuksessa. Hän kirjoittaa, että yksilö ei ole ainoastaan yhden vaan useamman poliittisen yhteisön kansalainen, ja avaa kansalaisuutta kuulumisen käsitteen kautta: yksilö voi olla yhtä aikaa paikallisen, etnisen, uskonnollisen, kansallisen, alueellisen, transnationaalisen ja kansainvälisen poliittisen yhteisön jäsen. Hänenkin näkökulmastaan eronteko ja sen aiheuttama toiseus on keskeistä, ja nämä toiseudet riippuvat toisistaan. Ei ole olemassa yleistä ”mustaa” tai ”valkoista” ilman sukupuolta tai yhteiskuntaluokkaa. Toisena esimerkkinä kansalaisuuden tutkimukseen liittyvästä intersektionaalisuusanalyysista mainittakoon Welshin, Carrin ja MacQuarrien (2006) tutkimus, jossa todettiin, että naisen kokemus omasta identiteetistään vaikuttaa siihen, kuinka hän kokee seksuaalisen häirinnän. Kanadassa tehdyssä tutkimuksessa etnisesti valtaväestöä edustavat kansalaiset ilmoittivat häirinnästä useammin kuin maahanmuuttajat, jotka kokivat häirinnän liittyvän heidän rotuunsa ja ulkopuolisuuteensa ja olevan siten ymmärrettävämpää. Suomesta käsin intersektionaalisuusteoriaa ovat käyttäneet mm. Kantola ym. (2012) kartoittaessaan tasa-arvoa pohjoismaisessa kontekstissa.

Intersektionaalisuuden käsite ei ole ristiriidaton, ja sitä käytetään tutkimuksessa toisinaan epäjohdonmukaisesti ja moniselitteisesti (Phoenix & Pattynama 2006). Etenkin feministinen tutkimus on kyseenalaistanut intersektionaalisten kategorioiden olemusta. Ferreen (2009) mukaan osa intersektionaalisuustutkimuksesta käsittelee kategorioita jähmettyneinä ja muuttumattomina identiteetin piirteinä, mikä ei edistä hierarkkisten valtasuhteiden purkamista. Hänen mukaansa kategoriat pitäisikin nähdä prosesseina luokkien sijaan ja keskittyä näiden prosessien keskinäisiin suhteisiin. Shields määrittelee intersektionaalisuuden samansuuntaisesti mutta abstraktimmin: ”sosiaalisten identiteettien väliseksi toisilleen rakentuviksi suhteiksi”. Tässä tutkimuksessa intersektionaalisuus määritellään juuri tällaisten Ferreen (2009) ja Shieldsin (2008) tarkoittamien jatkuvassa liikkeessä olevien, diskursiivisten, kulttuuristen kategorioiden suhteiksi, jotka yhdessä muodostavat tilanteisesti muuttuvia identiteettejä. Olennaista on, että kategoriat vaikuttavat aina toisiinsa, rakentuvat suhteessa toisiinsa.

Sosiaalisia jakoja esiintyy yhteiskunnassa monilla tasoilla, organisatorisilla, yksilöiden välisillä, kokemuksellisilla ja representationaalisilla, ja yksilöt kokevat nämä jaot ja tulevat luokitelluiksi ja kohdelluiksi niiden mukaan eri tavoin eri tilanteissa ja konteksteissa (Yuval-Davis 2006). Tässä tutkimuksessa keskityn sosiaalisiin jakoihin ja niiden yhdistelmiin nimenomaan representaatioissa. Tila ei anna myöden käsitellä esimerkiksi sitä, kuinka poliittiset kansalaiset itse kokevat identiteettinsä eri sosiaalisten kategorioiden leikkauspisteissä.

Kun halutaan tarkastella identiteetin muodostumista intersektionaalisuuden käsitteen kautta, on ensin pohdittava, miten ryhmät syntyvät. Pälli (2003) tutkii väitöskirjassaan ihmisryhmän diskursiivista rakentumista. Hänen työnsä on lingvistinen, joten se keskittyy siihen, kuinka ryhmiä rakennetaan kielen avulla. Hänen mukaansa kategorisaation ja diskurssien tutkimus on hyvin lähellä toisiaan (mts. 188). Koska pidän kategorisointia keskeisenä identiteetin muodostumisen ymmärtämisessä, olen valinnut diskurssianalyttisen tutkimukseni käytännön työkaluksi jäsenkategoria-analyysin. Kerron tästä metodista enemmän kolmannessa luvussa.

Intersektionaalisuustutkimuksessa otetaan usein lähtökohdiksi jo valmiiksi nimetyt tietyt ryhmät, tyypillisesti sukupuoli, luokka ja etnisyys tai rotu sekä seksuaalisuus. Usein tutkimuksissa viitataan, että kategorioita voisi olla muitakin, tai että niitä periaatteessa on lukematon määrä. Tiettyjen kategorioiden vakiintuminen vaikuttaisi kuitenkin johtavan analyysien samankaltaistumiseen, mikä pohjimmiltaan sotii intersektionaalisuuden ydinajatusta vastaan: yksilö pitäisi nähdä kokonaisena, ei osana valmiita kategorioita. Kivimäki (2012, 37) pohtii intersektionaalisuuteen liittyvää erontekoa myös todeten, että intersektionaalista identiteettiä ei oikein voi tutkia muuten kuin luokittelemalla. Intersektionaalinen analyysi mahdollistaa kuitenkin ns. kaksoiskulttuurisuuden

ymmärtämisen: onko kahden kulttuurin yhtäaikaisuus yksilön identiteetissä rikkaus, jollaisena esimerkiksi kaksikielisyyttä tyypillisesti pidetään, vai taakka, kuten usein luokkakokemuksissa?

Intersektionaalisuustutkimuksessa keskeistä on myös erilaisten kategorioiden päällekkäisyys ja limittäisyys ja näihin liittyvät ristiriidat. Intersektionaalisen identiteetin katsotaan syntyvän juuri erilaisten kategorioiden leikkauspisteissä. Nämä leikkauspisteetkin voivat tuottaa monenlaisia identiteettejä, ja alisteisetkin kategoriat voivat toimia vapauttavina tai vastarintana, esimerkiksi jos ne karnevalisoidaan, kuten camp.

Intersektionaalisuustutkimusta on kritisoitu myös siitä, että vaikka se auttaa näkemään eri kategorioiden vaikutuksia, se ei kuitenkaan auta tunnistamaan ja tulkitsemaan sitä kokemusta, joka kategorioiden leikkauspisteissä syntyy (Crenshaw 1989). Lisäksi on väitetty, että intersektionaalisuuden ajatus on luotu auttamaan valkoista, keskiluokkaista tutkijaa näkemään sosiaalisten kategorioiden ongelmia, joita hän itse ei etuoikeutetun asemansa vuoksi näe. Tämä lienee totta sikäli, että intersektionaalisuustutkimus syntyi mustien naisten kokemusten ymmärtämiseksi. Toisaalta jokainen yksilö on jossakin kategoriassa toinen, ainakin joissakin konteksteissa.

McCall (2005) on ehdottanut, että intersektionaalisuustutkimuksen seuraava vaihe saattaisi olla kategorioiden hylkääminen kokonaan (ks. myös Gunnarsson 2011). Tämä johtaisi epäilemättä metodologisiin ongelmiin. Kuinka sitten valmiiden kategorioiden vaikutus voitaisiin muuten välttää – sellaisinaanhan ne toimivat itse asiassa vastoin intersektionaalisuuden perimmäistä ideaa, yksilön näkemistä yksilönä, ei kategorian osana. Toisaalta mitään ilmiötä ei tieteen keinoin voi tehdä ymmärrettäväksi ilman kielellisesti ilmaistuja käsitteitä, joten kategoriatkin on kiinnitettävä käsitteisiin, jotta niistä ylipäätään voidaan keskustella. Voisiko metodologiaa kehittää siten, että tutkimuksen vastaajat saisivat itse määritellä kategoriansa, narratiivisuuden kautta? Pällin (2003, 190) mukaan ryhmäominaisuus on yksilön resurssi käytettäväksi diskurssissa. Sen vuoksi nimenomaan yksilön oman kategorisoinnin tarkastelu on tärkeää. Vai onko mahdollista löytää jokin muu metodi, joka sivuuttaisi kankeat ja ylhäältä annetut kategorisoinnit? Ehkäpä kategorioiden sijaan pitäisi keskittyä nimenomaan leikkauspisteisiin, niiden moniulotteisiin merkityksiin ja tulkintoihin.

Poliittiset identiteetit ovat usein keskenään ristiriitaisia, mutta ristiriitaisuus on demokraattisen politiikan keskeinen ominaisuus. Hallin (1999, 14) mukaan politiikka on ylipäätään mahdotonta ilman vallankäyttöä, ideologiaa, asemien ottamista ja linjojen ylittämistä. Sukupuoli taas on yksi keskeisistä yksilön identiteettiä rakentavista sosiaalisista kategorioista. Sukupuoli-identiteetti määrittää ja ohjaa monia muita identiteettejä (esim. Smith 1991, 4; Stark ym.

2010). Myös politiikassa sukupuoli on ollut ja on edelleen vaikuttava tekijä. Siitä kirjoitan seuraavaksi.

2.5 Poliittinen kansalaisuus intersektionaalisena identiteettinä

Olen tämän luvun alussa esittänyt, kuinka poliittista kansalaisuutta on tutkimuksessa aiemmin käsitteellistetty ja kuinka tämä perinteinen ymmärrys poliittisesta kansalaisuudesta osana valtiokansalaisuutta on alkanut tuntua vanhentuneelta ja riittämättömältä sen myötä, kun kansallisvaltioiden asema on alkanut kyseenalaistua länsimaissa postmodernina aikana, yhteiskuntien monikulttuuristuessa. Olen käynyt läpi keskustelua siitä, kuinka kulttuurintutkimuksen kentällä on kiinnostuttu kansalaisuudesta ja nähty, että kulttuurintutkimuksen tarjoama laaja ja julkisen kentän lisäksi yksityiselle kentälle ulottuva näkökulma kansalaisuuteen saattaisi tuoda lisäymmärrystä myös poliittisen kansalaisuuden käsitteeseen (esim. Couldry 2006; Vega 2010).

Kulttuurintutkimuksen näkökulma kansalaisuuteen ei kuitenkaan ole selvä eikä ristiriidaton. On esitetty (Bhandar 2010), että vaikka kulttuurinen näkökulma kiistatta auttaa ymmärtämään kansalaisuutta laajemmin ja syvemmin ja purkaa kansalaisuuteen liittyvää syrjintää, se saattaa kuitenkin itsessään ylläpitää syrjiviä rakenteita, koska ensinnäkin juuri kulttuuriset piirteet erottavat ihmisiä toisistaan stereotyyppisesti, ja koska toiseksi kulttuuri helposti keskustelussa typistyy muuttumattomaksi kontekstitiedoksi, joka juuri ylläpitää stereotypioita, esimerkiksi kuvaa kaikista muslimeista potentiaalisina terroristeina. ”Kulttuuristamalla vähemmistöjä luodaan niitä”, kirjoittaa Bhandar (ma.) osuvasti. Hänen mukaansa tarvitaankin kansalaisuuden tutkimusta, joka ei ottaisi kulttuurisia kategorioita valmiina, annettuina, vaan lähestyisi kansalaisuutta käytänteiden kautta. Näin voitaisiin nähdä, kuinka kansalaisuuden kulttuuriset piirteet politisoituvat.

Tarkastelen tässä työssä poliittista kansalaisuutta intersektionaalisena identiteettinä. Intersektionaalisuustutkimuksessa on tunnistettu sama tutkimusaukko, joka edellä nähdään poliittisen kansalaisuuden ymmärtämisen ongelmana: Kuinka intersektionaalinen teoria ylettäisi käsitteellistämään identiteetin rakentumista ilman identiteetin intersektionaalisten kategorioiden jäykistymistä stereotypioita ylläpitäviksi luokiksi? Ongelmaa on pohtinut mm. Ferree (2009), joka ei pidä riittävänä erilaisten intersektionaalisten positioiden listaamista vaan toivoo kiinnitettävän huomiota siihen, kuinka valta näissä positioissa toimii eri kategorioiden leikkauspisteissä. Myös Ferree näkee tärkeänä intersektionaalisuuden ymmärtämisen eri kategorioiden muuttuvina suhteina,

ei staattisina leikkauspisteinä, ja toivoo kehitettävän analyttisiä malleja näiden suhteiden ymmärtämiseksi. Yuval-Davis (2007) on puolestaan kiinnittänyt huomiota kategorioiden tunnistamisen vaikeuteen. Hänen mukaansa kategoriat ovat usein monitulkintaisia, mikä vaikeuttaa analyysia. Intersektionaalisuustutkimus on nähty tyypillisesti juuri metodologisesti haastavana (Shields 2008).

Jatkuvassa liikkeessä olevien kategorioiden ja niiden yhtä lailla muuttuvien suhteiden analyttinen tarkastelu onkin vaikeaa. Olen tutkimuksessani ratkaisuut tämän ongelman näkemällä identiteettien representaatiot pysäytyskuvana, yhtenä hetkenä, jolloin identiteetit ovat olleet niissä asennoissa, joissa ne vaalimainoksissa katsojalle representoituvat. Olen kuitenkin käyttämässäni metodiikassa, jäsenkategoria-analyysissa ja sen pohjalta kokoamissani matriiseissa, kuvannut identiteettiipiirteitä jatkumoina, jotka siis mahdollistavat piirteiden ymmärtämisen liikkuvina. Jatkumot ovat siten yksi tapa estää analyysia kiveytymästä muuttumattomiksi kulttuurisiksi stereotyyppioiksi. Analyysin kautta nähdään myös, kuinka poliittisen kansalaisuuden representaatioissa ei ole kyse vain olemassa olevien identiteettien esittämisestä vaan niiden työstämisestä ja kehittämisestä – siitä, mitä identiteeteillä tehdään, miten ne muuttavat poliittista kansalaisuutta. En myöskään ole perustanut analyysia valmiille kategorioille vaan olen antanut kategorioiden nousta aineistosta jäsenkategoria-analyysin avulla. Siten olen välttänyt Bhandarin (2010) ja Yuval-Davisin (2007) mainitseman ongelman kulttuurin jäykistymisestä valmiiksi kategorioiksi stereotyyppisine piirteineen.

Yuval-Davisin (2007) mukaan keskeistä olisi ymmärtää, kuinka identiteetin eri kategoriat käytännössä kietoutuvat toisiinsa ja rakentavat toisiaan. Tähän tutkimukseeni antaa osaltaan vastauksia asettamalla tutkittuja identiteetin kategorioita vastakkain ja pohtimalla, millaisia merkityksiä niiden yhteisvaikutus saa, esimerkiksi kuinka perheellisen naischdokkaan ja perheellisen mieschdokkaan identiteetit eroavat toisistaan. Kategorioita rakentavat piirteet nousevat aineiston visuaalisista ja verbaalisista aineksista, eikä näitä aineksia ole tutkimuksessa keinotekoisesti eroteltu toisistaan vaan nimenomaan pyritty tulkitsemaan kokonaisuutena.

Kuten olen edellä kuvannut, intersektionaalisuustutkimus kaipaakin nimenomaan analyttisiä ratkaisuja, ja näiden ratkaisujen löytäminen kehittäisi myös poliittisen kansalaisuuden käsitettä. Tämä työni vastaa osaltaan näihin avoimiin kysymyksiin kehittämällä työkaluja intersektionaalisen identiteetin ymmärtämiseen liittämällä visuaalista analyysia jäsenkategoria-analyysiin ja soveltamalla näitä intersektionaalisuustutkimukseen ja poliittisen kansalaisuuden määrittämiseen. Siten poliittisen kansalaisuuden tarkastelu intersektionaalisten kategorioiden kautta auttaa ymmärtämään myös yhteiskunnallisten muutosten mukana muuttuvaa ja monitasoista poliittista kansalaisuutta.

3

Tutkimuksen konteksti, metodit ja aineisto

Tutkimukseni tarkoitus on valottaa poliittista kansalaisuutta tämänhetkisessä suomalaisessa yhteiskunnassa ja osoittaa, miten poliittista kansalaisuutta voidaan määritellä intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä. Olen valinnut tutkimusaineistokseni vaalimainontaa, koska se heijastaa suoraan niitä yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka juuri vaalikampanjan edellä ovat olleet neuvottelun alla ja joiden kautta poliittisten kansalaisten identiteetit representoituvat. Vaali-esitteet ovat ajankohtainen ja kattava läpileikkaus suomalaiseen poliittiseen kansalaisuuteen, ja koska nimenomaan henkilöesitteet tyypillisesti esittävät yhden ehdokkaan kukin, ne tarjoavat tutkijalle satoja yksittäisiä identiteettejä, joita vertaamalla ja eri tavoin vastakkain asettamalla on mahdollista muodostaa kokonaiskuva poliittisen kansalaisen identiteeteistä.

3.1 Tutkimuksen konteksti

Yksikään teksti ei ole olemassa yksinään, ilman kontekstia, ja konteksti määrää aina tulkinnan tavan. Eri konteksteissa tekstit saavat erilaisia tulkintoja, joten analyysin pohjaksi täytyy määritellä, mitkä kontekstuaaliset tekijät määrittävät aineiston luentaa. Analyysin tekstit vaikuttavat myös toistensa tulkintaan. (Esim. Turner 2003, 103.) Kulttuurintutkimuksen lähtökohdista konteksti hahmottuu kulttuurin perusmääritelmän, ”koko elämäntavan” (*a whole way of life*; Williams

1991, 11), ympärille: kulttuurintutkimuksen konteksti on ymmärrettävä laajasti. Osa kulttuurintutkimuksesta on keskittynyt tekstien tuottamisen prosesseihin, osa itse representaatioihin, osa tekstien vastaanottoon. Tässä tutkimuksessa olen tehnyt rajauksen tutkia vain representaatioita, enkä siten ota huomioon sitä, kuinka vaaliesitteet on tuotettu tai esimerkiksi miten tietoisia ovat erilaiset valinnat, jotka tuottavat tietynlaisia identiteettirepresentaatioita. En myöskään tutki vaaliesitteiden vastaanottoa tai niiden kansalaisissa herättämiä tulkintoja. Olen siten rajannut tutkimukseni kontekstiksi ne tasot, jotka vaikuttavat juuri vaaliesitteiden representaatioissa syntyviin merkityksiin ja ohjaavat siten tulkin- taani aineistosta.

Tutkimukseni konteksti on kolmitasoinen. Tutkimuksen makrokonteks- tina on 2000-luvun suomalainen yhteiskunta, jonka kulttuuristen normien ja sääntöjen varaan vaalimainonta rakentuu ja joka määrittää, millaiset poliittisen kansalaisen representaatiot ovat vaalimainonnassa mahdollisia. Välitason kon- tekstina tutkimuksessani näen Appadurain (1990) esittämän, yhteenkietoutuneen media- ja ideokentän. Tämän tason tarkoituksena viitekehyksessäni on auttaa tulkitsemaan aineistoani kulttuurintutkimuksen linssin läpi: media-ideokenttä on kulttuurisia vaikutteita uusintava, säilyttävä ja kierrättävä virta, jossa poliitti- nen mainonta kulkee osana laajempia kulttuurisia virtauksia. Nämä kulttuuriset ideat vaikuttavat toisiinsa ja niitä on mahdoton tulkita irrallaan toisistaan. Tut- kimusaineistoni on mainontaa, mutta appadurailaisittain nähtynä mainonta on osa mediamailmaa. Tutkimukseni kontekstin mikrotason muodostaa kuitenkin vaalimainonta, jota tarkastelen omana genrenään, jota säätelevät juuri kyseisen genren vaatimukset. Käsittelen tässä luvussa näitä kontekstin kolmea tasoa. Aloitan suomalaisen yhteiskunnan kulttuuristen piirteiden kuvailulla ja kerron sitten hiukan Euroopan unionista ja europarlamenttivaaleista sekä eduskuntavaaleista.

■ Suomalainen yhteiskunta tutkimuksen makrotasona

Tässä tutkimuksessa tarkastelen suomalaista vaalimainontaa suomalaisen yh- teiskunnan kontekstissa. Eri kulttuureissa sosiaaliset kategoriat muodostuvat erilaisiksi (Yuval-Davis 2006). Siten suomalaisessa kulttuurissa esimerkiksi koti- äidin kategoria saa erilaisia merkityksiä kuin vaikkapa ranskalaisessa. Tiettyyn kategoriaan liittyvät piirteet saattavat lisäksi yhdessä kulttuurisessa kontekstissa liittyä vallankäyttöön ja marginalisointiin, toisessa eivät (ma.). Tämä kulttuurien erilaisuus aiheuttaa tietyn haasteen aineiston tulkinnalle. Tutkimus ei anna tilaa kulttuurien väliselle vertailulle siten, että puhuessani Suomesta tai suomalaisuu- desta voisin varmistaa, onko kulloinkin kyseessä oleva asia nimenomaan leimal- lisen suomalainen. Olen analysoinut aineistoa tämän tiedostaen ja pyrkinyt varo- vaisuuteen siinä, mitä pidän suomalaisena. Seuraava lyhyt katsaus suomalaiseen

yhteiskuntaan nostaa esiin suomalaisuudesta joitakin yleisiä piirteitä, joita olen aineiston katsonut heijastelevan.

Suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetin representaatiot muodostuvat suomalaista yhteiskuntaa, sosiaalista ja kulttuurista taustaa sekä poliittista kulttuuriamme ja järjestelmäämme vasten. Millainen yhteiskunta ja kulttuuri piirtyy representaatioiden taustalle? Ensinnäkin Suomi on pieni länsimainen valtio, joka eurooppalaisesta näkökulmasta katsoen sijaitsee EU:n koilliskulmassa. Suomen maantieteellistä etäisyyttä Keski-Eurooppaan lisää Itämeri. EU:sta katsottuna olennaista on myös, että Suomella on Venäjän kanssa yli 1 300 kilometriä yhteistä maarajaa, joka on samalla myös EU:n ja Schengen-alueen ulkorajaa. Suomi tunnetaan pohjoismaisesta hyvinvointimallistaan, joka tosin on kokenut kolauksia 1990-luvun lamasta lähtien, ja Suomella on maine kylmänä ja kalliina maana, joka on tilastollisesti maailman tasa-arvoisimpia. Kerromme asuvamme rauhallisessa, turvallisessa ja luonnonläheisessä maassa, jolla on erikoinen kieli. Ylläpidämme kulttuuristamme melankolista mielikuvaa: raskas, työntäyteinen elämä ja periksiantamattomuus, kovuuskin toistuvat niin perinteisessä kuin modernissa kulttuurissa. Sotavuodet ja sitä seurannut kylmän sodan ja suomettuneisuuden aika sekä toisaalta 1990-luvun raju lama pitkäkantoisine seurauksineen ovat yhteiskunnallisesti yhä pitkälti käsittelemättä, mikä heijastuu nykypäivän politiikkaan ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. (Saukkonen 1999, 170–180; Apo 1996, 31.)

Suomalainen poliittinen kulttuuri on nojannut pitkään kristillis-isänmaalliseen, maatalousvaltaiseen elämäntapaan, josta on kerrottu yhteisten ponnistusten avulla rakennetun vauras hyvinvointiyhteiskunta. Kaupungistuminen ja teollistuminen ovat ohjanneet politiikan painotuksia, samoin nopea talouskasvu. Nykyään Suomi loistaa elintasotutkimuksissa milloin koulujen oppimistulosten, milloin parhaan asuinpaikan mukaan mitattuna. Yhteiskunnan uhkatekijöinä ovat keskusteluissa olleet viime vuosina mm. syrjäytyminen ja etenkin nuorten putoaminen yhteiskunnan ulkopuolelle, maatalouden ja yleisemmin maaseudun elinolojen vaikeutuminen, työttömyys ja työpaikkojen karkaaminen halvan työvoiman maihin sekä globaalien markkinavoimien valta. (Niiniluoto 2008.) Suomalaisen vallan ilmentymiä ovat perinteisesti olleet uskontojen valta, väkivalta ja viinan valta, joka liittyy merkittävästi väkivaltaan, jonka muodoista etenkin perheväkivalta on Suomessa ongelma. Vuonna 2006 julkistetun tutkimuksen mukaan suomalaisnaisella on yli kaksinkertainen riski joutua perheväkivallan uhriksi verrattuna EU:n keskiarvoon (UM 2006). Vaikka väkivalta tunnustetaan ongelmaksi, sen joidenkin muotojen voi nähdä elävän hiljaa hyväksytyinä kulttuurin syvemmissä virtauksissa.

Suomessa on ollut tapana ajatella, ettei Suomi ole ollut luokkayhteiskunta enää vuosikymmeniin, eikä koskaan samalla tavalla kuin esimerkiksi Venäjä tai

Iso-Britannia. 2000-luvun taitteessa virinnyt uusi luokkatutkimus on tuonut esiin niitä ongelmia, joita on lakaistu maton alle ylpeilemällä yhteiskunnan luokattomuudesta, samalla tavoin kuin sukupuolittuneen yhteiskunnan ongelmia on kieltäydytty näkemästä, kun Suomea on pidetty tasa-arvon mallimaana. Suomi on toki luokkayhteiskunta, on jossakin määrin aina ollut, ja 2000-luvulla on käynyt ilmeiseksi, että Suomi on jakautumassa kahtia, pärjääjiin ja syrjäytyviin, entistä voimakkaammin. Luokka-asema on yksi intersektionaalisuustutkimuksen yleisimmin analysoiduista identiteettikategorioista, mutta tässä työssäni en ole ottanut sitä mukaan analyysiin lähinnä tilanpuutteen vuoksi – muitakin tutkimusasetelman ulkopuolelle jääneitä, sinänsä kiinnostavia kategorioita olisi ollut. Suomalaisen yhteiskunnan väitetty luokattomuus ja tasa-arvoisuus näkyvät kuitenkin aineiston identiteeteissä, ja kirjoitan niistä havaintojen kautta empirisessä osassa.

Suomalaisen ja laajemmin koko länsieurooppalaisen politiikan on väitetty pudonneen arvotyhjiöön, koska niin oikeiston – koti, uskonto, isänmaa – kuin vasemmistonkin – solidaarisuus ja anti-imperialismi – perinteiset iskulauseet eivät enää kosketa kansaa (esim. Niiniluoto 2008). Niiniluodon mukaan kyse on tyhjiön sijaan arvojen runsaudesta ja pirstaloitumisesta. Tämä lienee totta: myös politiikka on kulkenut muun yhteiskunnan mukana yhtenäiskulttuurista postmoderneihin rakenteisiin. Tyhjiön syynä lienee myös pitkään hoettu valtapuolueiden linjan yhtenäistyminen, mikä toisaalta heijastelee myös luokkarakenteen muutosta.

Suomi keskiluokkaistui pikku hiljaa 1960-luvulta lähtien, ja 1980-luvulla ajateltiin luokkarakenteen jo jääneen taakse. 1990-luvun lama muutti kuitenkin tilanteen, ja yhteiskuntaluokkien väliset erot alkoivat jälleen kasvaa. Keskiluokka on edelleen Suomen suurin yhteiskuntaluokka, mutta siitä erottuu yhä pahemmin yhteiskunnan ulkopuolelle jäävä syrjäytyneiden joukko. (Melin & Roine 2008.) Valtapuoluepolitiikan vaihtoehdottomuus on antanut sijaa populismin nousulle, niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa. Suomessa populismi murtautui kertaheitolla koko kansan tietoisuuteen kevään 2011 eduskuntavaalien ja perussuomalaisen puolueen vaalivoiton myötä. Populismin nousu mullistaa politiikan kenttää Suomessa enemmän kuin mikään muu ilmiö vuosikymmeniin.

Sukupuolentutkimuksen näkökulmasta lisättäköön vielä, että suomalainen nainen on perinteisesti työskennellyt miehen rinnalla agraariyhteiskunnan ajoista asti. Yhteiskunnallisen tasa-arvon on katsottu edenneen Suomessa moneen muuhun länsimaahan verrattuna helpommin ja nopeammin siksi, että naisille on ollut luontevaa olla mukana työelämässä; kotirouvakulttuuri ei koskaan oikein juurtunut Suomeen. (Kosonen 2004; Julkunen 2010, 81.) Toisaalta Suomen mainetta tasa-arvon mallimaana on pidetty harhaanjohtavana, koska Suomi ei kaikilla rintamilla suinkaan ollut Euroopan ensimmäisiä tasa-arvotyön tekijöitä

(vrt. Kuusipalo 2011, 17). Lisäksi naisten laajempi siirtyminen palkkatyöhön kodin ulkopuolelle yleistyi vasta 1950-luvulta lähtien²⁰, mikä toi yhteiskuntaan uudet sukupuolittuneet ongelmat mm. lastenhoitoon liittyen.

Euroopan unioni ja europarlamenttivaalit Suomessa

Suomi liittyi Euroopan unionin (EU) jäseneksi 1. tammikuuta 1995, ja Suomen eduskunta valitsi samaan aikaan aloittaneet Euroopan parlamentin (EP) 16 ensimmäistä suomalaisjäsentä. Europarlamentaarikon ammatti on ollut Suomessa olemassa siis vasta alle kaksikymmentä vuotta. Sinäkin aikana EU on muuttunut ja laajentunut nopeasti lisäten vaikutusvaltaansa yhä uusille aloille.

Euroopan parlamentti koostuu 27 EU-jäsenmaan edustajista, joita on kuluvalle vaalikaudella 2009–2014 yhteensä 736. Parlamentti on EU:n toimielimistä ainoa, jonka edustajat on valittu suoralla kansanvaalilla, eli he edustavat suoraan EU-kansalaisia. Parlamentin toimikausi on viisi vuotta, ja se työskentelee pääosin Brysselissä, minkä lisäksi se matkustaa kuukausittaiseen täysistuntoon Strasbourgisiin.

Suomen 13 europarlamentaarikkoo eivät muodosta omaa suomalaisedustajien ryhmäänsä, vaan he toimivat kukin poliittista kantaansa vastaavassa EU-ryhmittymässä. EU-puolueet eivät vastaa suoraan Suomen puoluejärjestelmää, eivätkä EU-puolueet ole esillä Suomessa samalla tavoin kuin kansalliset puolueet. (EP 2010.) EU:n jatkuva ongelma on kansalaisten matala kiinnostus EU-asioita kohtaan, ja EU-vaaleja on Suomessa, kuten muissakin EU-maissa, pidetty ns. toissijaisina vaaleina (Ferrara & Weishaupt 2004) kansallisten vaalien ollessa niitä tärkeämmät. Vuoden 2009 vaaleissa, joiden vaalimateriaalia on tämän työni aineistona, äänestysprosentti Suomessa oli 44,3, kun se esimerkiksi edellisissä eduskuntavaaleissa vuonna 2007 oli 69,9 (YLE 2009).

EU-vaaleissa on joitakin erityispiirteitä, jotka saattavat vaikuttaa vaalimainontaan. Ensinnäkin vaaleissa ei ole merkitystä sillä, mikä puolueista nousee suurimmaksi, koska valitut parlamentaarikot ovat kukin osa suurempaa EU-ryhmäänsä. Sen vuoksi puolueen mainostaminen ei ole tärkeää (mikä mainonnassa selvästi näkyykin puoluetunnusten vähäisyytenä). Pienemmät puolueet hyötyvät näin suurten kustannuksella. (Ferrara & Weishaupt 2004.)

20 Sotavuosina naisia siirtyi palkkatyöhön korvaamaan rintamalle lähetettyjen miesten työpanosta (Satka 1994, 76–77), ja jo vuonna 1940 maatalouden ulkopuolella työskentelevistä henkilöistä 42 % olikin naisia. Naiset ja miehet siirtyivät siis teollisuustyöhönkin pitkälti yhtä aikaa. Maataloudessa työskenteli tuolloinkin kuitenkin vielä 78 % väestöstä (Vattula 1981, 74; TK 2013e). Suomi oli varsin maatalousvaltainen maa 1960-luvulle asti, jolloin esimerkiksi ulkopuoliselle lastenhoidolle ei ollut nykyistä vastaavaa tarvetta.

Suomalaiset eivät perinteisesti ole pitäneet eurooppalaisuutta osana identiteettiään, mutta tunne eurooppalaisuudesta on kuitenkin hitaasti edennyt. Vuonna 2009 suomalaisista 48 % ilmoitti Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) tutkimuksessa kokevansa itsensä paitsi suomalaiseksi, myös eurooppalaiseksi. EU-jäsenyyteen suhtautui 40 % kansalaisista myönteisesti, 26 % kielteisesti, mikä kuvaa EVAn mukaan paluuta 2000-luvun alun EU-myönteisempään asenneilmastoon. (EVA 2009.) Yleisesti ottaen suomalaiset ovat perinteisesti suhtautuneet EU:hun varsin kielteisesti verrattuna muihin EU-maihin, eivätkä ole olleet erityisen kiinnostuneita EU-asioista (Mörä 2008). EU:n vuonna 2009 toteuttamassa Eurobarometri-kyselyssä suomalaiset jakoivat epäilevimmän asenteen Ranskan kanssa siitä, kuinka hyvin Euroopan parlamentti kuuntelee EU-kansalaisia, ja Ruotsin kanssa siitä, kuinka tehokasta EP:n toiminta on. Kiinnostavasti sen sijaan suomalaiset luottavat kansalliseen parlamenttiinsa eniten Euroopassa tanskalaisten jälkeen. (EB 2009.)

Suomalaiset saavat lähes kaiken EU-tietonsa mediasta (esim. Mörttinen 2000, 112), ja kielteinen ja harhaanjohtavakin uutisointi saa helposti jalansijaa Suomessa. Huhut päättömistä direktiiveistä vaikuttavat voimakkaasti kansalaismielipiteeseen (Mörttinen ja Törnudd 2006, 389), ja niiden oikominen jälkikäteen on vaikeaa (Huovinen 2010a). Vuonna 2012 alkanut eurokriisi on koetellut voimakkaasti median ja kansalaisten uskoa EU:hun ympäri Eurooppaa ja muokannut EU:n julkista kuvaa negatiivisemmaksi. Talouskriisi on korostanut Pohjois- ja Etelä-Euroopan taloudenpidon eroja, ja suomalaiset ovat kokeneet joutuneensa syyttään maksajan rooliin, kun heikomman talouden EU-maat ovat yksi toisensa perään ajautuneet ongelmiin.

EU:n vaikeudet olivat ainakin osasyynä kevään 2011 poliittisen kentän murrokseen Suomessa. Eduskuntavaaleissa ryöppysi esiin pidempään patoutunut muutospaine, joka muutti politiikan voimasuhteet kertaheitolla – miten pysyvästi, sitä seurataan tämän tutkimuksen kirjoitusvaiheessa.

Eduskuntavaalit Suomessa

Suomessa neljän vuoden välein toimitettavilla eduskuntavaaleilla on merkittävä demokratiaa ylläpitävä tehtävä. Vaalien kautta kansalaiset ilmaisevat päätöksentekijöille mielipiteensä. Jos demokratia toimii hyvin, kansalaisten ja päättäjien mielipiteissä ei ole jyrkkiä eroja. Viime vuosikymmeninä äänestysaktiivisuus on vähentynyt Länsi-Euroopassa yleisesti, Suomessa eduskuntavaalien osalta vielä nopeammin kuin muiden maiden parlamenttivaaleissa. (Paloheimo 2005.) Eduskuntavaalien 2011 äänestysprosentti oli 70,5, joka oli 2,6 % korkeampi kuin edellisissä eduskuntavaaleissa ja joka katkaisi vuodesta 1983 keskeytyksettä jatku-

neen äänestysprosentin laskun (TK 2011; Wass & Borg 2012). Kevään 2011 vaalit olivat kuitenkin Suomen poliittisella kartalla poikkeukselliset muutosvaalit.

Pikkupuolueeksi vakiintunut perussuomalaiset nosti vuoden 2010 aikana kannatustaan noin kymmenellä prosenttiyksiköllä, mikä sai aikaan poliittista kuohuntaa vaalien alla ja nosti etenkin perussuomalaisille tärkeän maahanmuuttokysymyksen kaikkien suurten puolueiden vaalilinjauksiin. Ennakoon perussuomalaisten paikkamäärän lisääntymistä eduskunnassa osattiin odottaa, mutta keskeiseksi kamppailuksi veikkattiin silti keskustan ja sd:n taistelua toiseksi suurimman puolueen asemasta. (Borg 2012.)

Jytky yllätti. Perussuomalaiset nosti paikkalukunsa viidestä 39:ään ja sai koko maan äänistä 19,1 prosenttia nousten samalla Suomen kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi. Suurimman puolueen paikan sai kokoomus keskustan jäädessä vaalien selväksi häviäjäksi ja menettäessä 16 paikkaa edellisiin vaaleihin verrattuna. Vastaavanlaista uusien protestipuolueiden nousua oli ollut nähtävissä jo aiemmin monissa Euroopan maissa ja mm. vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa. (TK 2011; Borg 2012; Moring & Mykkänen 2012.)

Kevään 2011 eduskuntavaalikampanjoinnissa näkyvät vaalien alla yhteiskuntaa voimakkaimmin puhuttaneet aiheet, maahanmuutto ja Euroopan vaikea taloustilanne. Jo jossain määrin laantunut, vuoden 2007 eduskuntavaaleja seurannut vaalirahakohu nousi uudelleen esiin (Borg 2012). Moringin ja Mykkäsen (2012) mukaan vaalikampanjoinnissa ei vaalien poikkeuksellisesta lopputuloksesta huolimatta ollut kuitenkaan huomattavissa erityistä muutosta, ja perussuomalaiset nousivat vaalien voittajaksi siitä huolimatta, että heidän kampanjansa oli selvästi epäammattimaisempi kuin muiden (suurten) puolueiden. Toisaalta voi olla, että perussuomalaisten kannattajiin ei vedonnut muiden puolueiden mainostomistomaisen viestinnällinen ote, jolloin perussuomalaisten kiistämättä viestinnällisesti hajanainen kampanja auttoi puoluetta vaalivoittoon.

■ Poliittinen kenttä tutkimuksen välitasona

Jos suomalainen yhteiskunta sosiaalis-kulttuurisine, historiallisine piirteineen muovaa vaalimainonnan representaatioita, niin poliittinen kenttä tarkentaa edelleen poliittisen kansalaisen mahdollisia identiteettejä. Käsittelen seuraavassa poliittista kenttää ensin osana diskursiivista, poliittista kuvastoa kierrättävää mediavirtaa, ja tarkastelen sen jälkeen joitakin suomalaisen poliittisen kentän keskeisiä piirteitä.

Bourdieu on hahmottanut vaalien yhteiskunnallista ja poliittista kontekstia kentän käsitteen avulla. Hänen mukaansa kenttä on samanaikaisesti konfliktin ja kilpailun tila, jossa osallistujat kamppailevat saadakseen monopolin kullakin kentällä käypään pääomaan. Tieteen kentällä kamppaillaan tieteellisestä

auktoriteetista ja uskonnon kentällä pyhittävästä auktoriteetista (Bourdieu & Wacquant 1992/1995, 38; Kauppi 2006). Samalla tavoin politiikan kentällä taistellaan poliittisesta auktoriteetista. Vallan kentän Bourdieu (mts. 38) näkee eräänlaisena metakenttänä, joka sulkee muut kentät osittain sisäänsä.²¹ Asemasta tai positiosta kentällä voidaan päätellä, millaisia pääomia henkilöllä on käytössään. Bourdieun yhteiskunnallisen hallinnan teoria painottaa juuri politiikan symbolisia aspekteja ja poliittista representaatiota. (Kauppi 2006.)

Bourdieun käsitys poliittisesta kentästä on raadollinen. Hänen mukaansa politiikka on valtapeliä, yksityisten intressien naamiointia yhteiseksi hyväksi. Hänen politiikan teoriassaan tärkeässä osassa on valtuutus: se, kuinka yksi henkilö edustaa ryhmää, joka kuitenkin jää aina määrittelemättömäksi kyseisen henkilön ollessa keskiössä (Purhonen 2006). Luottamus ja usko ovatkin keskeisiä demokraattisessa järjestelmässä: poliittiseen valintaan liittyy aina epäsuora usko siihen, että edustaja todella toteuttaa lupauksensa. Äänestäjä ei tee valintaansa vain ideologioiden vaan myös henkilöiden välillä, kunkin edustajan habituksen perusteella. (Kauppi 2006.)

Bourdieun kenttäteoriaa tuorempi ja kulttuurintutkimuksen lähtökohtiin sopivampi onkin Appadurain (1990) esittelemä jako etno-, tekno-, finanssi- sekä media- ja ideokenttiin. Nämä viisi kenttää muodostavat yhdessä globaalin kulttuurisen virran, jossa erilaiset ilmiöt ja vaikutteet soljuvat päällekkäisinä ja toisiinsa kietoutuneina. Ne ovat moniulotteisia rakenteita, joissa vaikuttavat syvästi erilaiset historialliset, kielelliset ja poliittiset tekijät. Appadurai kutsuu näitä kenttiä kuvitteellisten maailmojen rakennuskiviksi, mikä kuvaa kenttien pohjimmaista ajatusta hyvin. Etnokentällä Appadurai tarkoittaa ihmisvirtoja, jotka siirtyvät maailmassa paikasta toiseen, esimerkiksi turisteja ja pakolaisia. Teknokenttä puolestaan kuvaa teknologian globaalia liikkuvuutta, finanssienttä vastaavasti maailmanlaajuisia rahan liikkeitä ja mediakenttä tiedon ja muun mediasisällön rajatonta bittivirtaa ympäri maailman. Ideokenttä tarkoittaa ideologioiden liikettä, esimerkiksi poliittisten ja uskonnollisten liikkeiden leviämistä maailmassa. Appadurain mukaan kaksi viimeksi mainittua kenttää ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa. Kenttien rajat ylipäätään eivät ole selkeitä, ja kentät eivät myöskään sijaitse selvästi reaali- tai kuvitteellisessa maailmassa vaan niissä molemmissa.

Tällaisena kulttuurisena virtana näen poliittisen kentän, jolta olen aineistoni kerännyt. Mainokset kulkevat virran mukana toiset näkyvämmiin pinnalla, toiset enemmän piilossa. Koska aineistoni on kerätty kaupungilta mainostenjaka-

21 Bourdieun kentän käsitettä on myös kritisoitu mm. rakenteellisesti joustamattomaksi, ja sitä on pidetty liian itseriittoisena, koska se toimii omalakisesti, ottamatta huomioon kontekstia, mikä esimerkiksi päivänpolitiikassa (poliittisella kentällä) olisi mahdotonta (Kauppi 2006).

jilta, vaalimökeiltä ja puoluetoimistoista, mukana ovat näkyvimmin esillä olleet esitteet. Aineistoni ei ole ”täydellinen”, jos sellaisella tarkoitettaisiin jokaisen vaaleissa mukana olleen ehdokkaan esitteen mukanaoloa, sillä osa ehdokkaista mainostaa hyvin vähän, jotkut eivät ollenkaan.

Appadurai mainitsee itse mainonnan osana mediakenttää, ja poliittisen viestinnänkin osalta on helppo todeta niiden erottamisen olevan mahdotonta. Mediakulttuuri pyörittää, toistaa ja muuntaa samoja aiheita eri medioissa ja julkisissa kehyksissä. Kadulla kulkija voi saada käteensä vaalimainoksen ja nähdä samanaikaisesti saman ehdokkaan kioskin ikkunassa naistenlehden kannessa tai iltapäivälehden lööpissä. Hän tulkitsee näitä poliitikkojen identiteettien representaatioita jossakin määrin eri tavoin eri konteksteissa, siis esimerkiksi vaaliesitteessä tai naistenlehdessä, mutta yhtä kaikki nämä representaatiot ovat osa samaa julkisuutta, joka ympäröi meitä ja vaikuttaa meihin jatkuvasti, ilman että voimme sitä tai reaktioitamme siihen estää.

Suomalaista poliittista kenttää voidaan historiallisessa mielessä pitää varsin vapaana ja kestäväenä. Ulkopoliitiikan merkitys on historiallisten syiden vuoksi korostunut, ja poliittiset erimielisyydet ovat usein kääntyneet ”yhteisen suomalaisen edun” ajamiseksi. Vielä 1980-luvulla Suomen poliittista kulttuuria leimasi konsensuskulttuuri, ja etenkin tupon, tulopoliittisen sopimuksen merkitys yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä oli merkittävä. Suomessa vallitsi pitkälti yhtenäiskulttuuri ja vähemmistöjen sietokyky oli vähäistä. (Saukkonen 2003.) Silloiseen tilanteeseen verrattuna Suomi on muuttunut nopeasti. Sekä Euroopan unionin jäsenyys että yleinen taloudellinen, teknologinen ja kulttuurinen globalistuminen ovat avanneet Suomea ja muuttaneet myös poliittista kulttuuria avoimemmaksi ja moniarvoisemmaksi.

Suomalaisten usko sekä demokratiaan että valtiollisiin instituutioihin, etenkin poliisiin, on aina ollut eurooppalaisittain korkeaa. Usko politiikkaan heikkenee Euroopassa pohjoisesta etelään mentäessä. Epäily on kuitenkin lisääntynyt Suomessakin pikku hiljaa 1980-luvulta lähtien. (Matila & Sänkiäho 2005, 78–80.) Vuoden 2011 eduskuntavaalien alla Suomi oli keskellä vaalirahasotkua, mikä näkyy myös vaalimainonnassa. On mahdollista, että ehdokkaiden identiteetti- ja representaatioissa korostuukin luotettavuus hyvän poliittisen kansalaisen ominaisuutena edellä mainitun syyn vuoksi.

Suomessa on käytössä monipuoluejärjestelmä, jonka useimpien poliittisten puolueiden juuret ulottuvat jo 1900-luvun alkupuolelle. Monipuoluejärjestelmä on osoittautunut käytössä kestäväksi. Suomalainen poliittinen järjestelmä on aina ollut varsin vahvasti valtiojohtoinen, mutta kunnallinen itsehallinto on kuulunut järjestelmän perusteisiin. Kansan enemmistön kuuluminen evankelisluterilaiseen kirkkoon on leimannut myös poliittista arvomaailmaa verrattuna moniuskontoisempiin länsivaltioihin. (Saukkonen 2003.) Nämä kaikki edellä

mainitut tekijät ovat jättäneet jälkensä siihen, mitä Suomessa pidetään hyvänä poliittisena kansalaisuutena, ja ne vaikuttavat siihen, millaista poliittista kansalaisuutta vaaliesitteissä tuotetaan. Kerron seuraavaksi lyhyesti suomalaisen vaalimainonnan piirteistä.

▪ Vaaliesitteiden genre tutkimuksen mikrotasona

Vaaliesitteet ovat osa vaalikampanjaa, joka on Borgin ja Moringin (2005, 47) mukaan ”tapahtumasarja, jossa puolueet ehdokkaiseen ja äänestäjät kohtaavat toisensa”. Vaalikampanjaa käydään mediailmoittelun ja journalistisen palstatilan havittelun lisäksi ulkomainonnan avulla ja kadulla äänestäjiä tavaten ja esitteitä jakaen. Televisiossa perinteeksi ovat vakiintuneet vaaliväittelyt, joissa tyypillisesti suurimpien puolueiden puheenjohtajat tai nimekkäimmät ehdokkaat ottavat mittaa toisistaan eri teemoista. Viime vuosien nousevana ilmiönä vaalitaistelu on levinnyt merkittävässä määrin myös sosiaaliseen mediaan. Kampanjointi näkyy vakiintuneina käytäntöinä, kuten julisteiden ripustamisena ulkotelineisiin (Hovi-Wasastjerna 1999, 135), ja siinä, kuinka ehdokkaat esitetään (näennäisen) tasavertaisina: ehdokkaiden kuvat, nimet ja numerot täyttävät vaalijulisteet täsmällisin rivein. Edelmanin (1985, 3) mukaan vaalit ovat ihmisille kanava ilmaista tyytyväisyyttään ja tyytymättömyyttään ja nauttia sitoutumisen tunteesta.

Vaalimainonta noudattelee samoja mainonnan sääntöjä kuin tuotemainonta (Hovi-Wasastjerna 1999, 23). Viranomaisaholta vaalimainontaa ei Suomessa juurikaan säädelä (Oikeusministeriö 2012). Vaalimainonnan rajaaminen on sikäli vaikeaa, että vaalimateriaalina käytetään usein jo aiemmin, muihin tarkoituksiin laadittua poliittista materiaalia, mutta jos ajatellaan varta vasten vaaleja varten suunniteltua mainontaa, niin siihen voitaneen laskea vaaliesitteiden lisäksi vaalijulisteet ja -lehdet, printtimainonta sisältäen ulkomainonnan ja lehtimainonnan, sekä tv-, radio- ja Internet-mainonta.

Tämän tutkimuksen aineistona on ainoastaan vaaliesitteitä, joten tarkastelen tässä ensisijaisesti niitä, eikä tarkoitukseni ole tämän aineiston perusteella kertoa, millaisia suomalaiset poliitikot ovat, tai antaa kattavaa kuvaa suomalaisesta poliittisesta mainonnasta tai kulttuurista. Sen sijaan vaaliesitteet tässä laajuudessa²² ovat mainio pysäytyskuva poliittisten kansalaisten representaatioiden tarkasteluun 2010-luvun taitteessa. Poliittisen kansalaisuuden tuottamisen ja näiden kansalaisidentiteettien rakentumisen tarkasteluun henkilöesitteet sopivat hyvin, koska niistä jokainen muodostaa omanlaisensa kuvan suomalaisesta poliittisesta kansalaisesta. Esitteiden identiteettejä voidaan tarkastella purka-

22 Koko aineistossa on 211 henkilöesitettä.

malla niitä kategorioihin ja kokoamalla ja vertailemalla eri kategorioiden saamia merkityksiä.

Tarkastelen seuraavassa vaaliesitteitä genrenäkökulmasta, koska esitteet muodostavat oman, tunnistettavan genrensä, jonka piirteet vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä niiden katsotaan kantavan. Otan genren määrittelyn lähtökohdaksi tässä Swalesin (1990, 58) suosituksen (Mäntynen 2006, 51; Shore & Mäntynen 2006) määritelmän, jonka mukaan genrellä tarkoitetaan kommunikatiivisten tekojen tai tapahtuminen luokkaa tietyssä diskurssiyhteisössä, jolla on yhteisiä viestinnällisiä päämääriä. Samaan genreen kuuluvilla teksteillä on yhteisiä kommunikatiivisia päämääriä, ja genren tärkein piirre onkin siihen kuuluvien tekstien yhteinen kommunikatiivinen tavoite (Shore & Mäntynen 2006). Genrerajat ovat liukuvat, mutta kun yksittäisillä teksteillä on riittävästi samankaltaisuuksia, luokittelemme ne kuuluviksi samaan lajiin (Shore & Mäntynen 2006). Vaaliesitteiden kommunikatiivinen tavoite on markkinoida potentiaalisille äänestäjille ehdokkaita – heidän olemassaoloon, mielipiteitään ja poliittisia tavoitteitaan – äänestyspäätöksen tekemiseksi.

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 79–81) näkevät genren diskurssintutkimuksen näkökulmasta sosiaalisen ja diskursiivisen toiminnan järjestyneenä, vakiintuneena muotona. Genren ja diskurssin ero on siinä, että siinä missä diskurssit merkityksellistävät maailmaa, genret rakentavat tilannesidonnaisemmin sosiaalista toimintaa. Vaalimainonnan genreen kuuluvat esitteet rakentavat monenlaisia diskursseja. On relevanttia ottaa huomioon, millaiseen genreen tämän tutkimuksen aineisto kuuluu, sillä ensinnäkin genren tunteminen tarkentaa tulkintojen tekemistä, ja toiseksi sen perusteella voi tarkastella, millainen aineisto ylittää genren rajat ja on siten ehkä signaali poikkeuksesta joukossa – mikä saattaa merkitä sitä, että diskurssi on muutoksessa, tai sitä, että kyseinen poikkeus vastustaa vakiintunutta diskurssijärjestystä.

Perinteinen genreanalyysi on keskittynyt analysoimaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. Vaaliesitteissä tekstilajin tunnistettavuuteen vaikuttaa olennaisesti myös visuaalisuus. Tämän tutkimuksen näkökulmasta genren määrittely pelkästään verbaalisten piirteiden kautta ei olekaan mielekästä. Visuaalisen kulttuurin analyysia kehittänyt Rose (2001) määrittelee (visuaalisen) genren konstailematta tavaksi luokitella visuaalisia kuvia tiettyihin ryhmiin. Kuvilla, jotka kuuluvat samaan genreen, on tiettyjä yhteisiä piirteitä. Gledhillin (1997) mukaan taas genrejä ei voida määritellä pelkästään kokoamalla piirteitä, jotka aina ja kaikkialla toteutuisivat tietyissä genreissä. Sen sijaan genrejä voidaan erotella tarkastelemalla näiden piirteiden suhteita toisiinsa.

Edellisiä määritelmiä yhdistämällä voidaan kulttuurintutkimuksen näkökulmasta siis ajatella, että genrellä tarkoitetaan kulttuurista tapaa luokitella erilaisia kulttuurisia piirteitä kuten tekstiä, kuvaa, ääntä jne. erilaisiin ryhmiin,

joilla on yhteisiä kommunikatiivisia tavoitteita. Näiden ryhmien muotoutumista säätelevät kulttuuriset käytänteet. Vakiintuneet genret, kuten vaaliesitteet, ovat kulttuurin jäsenten helposti tunnistettavissa, ja genren piirteiden noudattaminen helpottaa niiden ymmärtämistä – mahdollinen äänestäjä odottaa näkevänsä vaaliesitteessä ehdokkaan kuvan, nimen, yleensä äänestysnumeron ja puolueen sekä tietoa ehdokkaan ajatuksista politiikan suhteen.

Genreajattelu tuntuu osin vanhanaikaiselta nykymaailmassa, jossa media sekoittaa genrejä sumeilematta leikitellen niiden mitä erilaisimmilla ja erikoisimmilla yhteenkietoutumilla (esim. Ridell 2006). Poliittinen mainonta ja vaaliesitteet sen osana ovat kuitenkin, ainakin toistaiseksi, pysyneet melko uskollisesti perinteisissä kaavoissaan. Olennaista minun tutkimukseni kannalta on, että eri genret perustuvat lukijoiden (tai yleisön) sosiokulttuurisiin käsityksiin ja odotuksiin. Sukupuolentutkimuksessa genre on toisinaan otettu mukaan analyysin osaksi, mutta sitä on käytetty kulttuuristen kuvastojen tai symbolien tulkinnan osana (Heikkinen & Voutilainen 2012). Samassa tehtävässä se on myös tässä tutkimuksessa: kulttuuriset tulkinnat ovat läheisesti sidoksissa kontekstiinsa. Vaalimainonnan genren ymmärtäminen auttaa tulkintojen teossa.

Vaaliesitteet voivat muodoltaan olla esimerkiksi A4-lehtisiä, postikortteja, haitariksi taitettuja vihkosia tai pieniä sanomalehtiä. Niiden ulkoisten ominaisuuksien tutkiminen ei ole sinänsä tässä tutkimuksessa muuten kiinnostavaa, mutta esitteistä yleisesti voidaan todeta, että ne ovat kooltaan yleensä melko pieniä, jotta ne sopivat potentiaalisen äänestäjän käteen ja taskuun, ja paperiltaan laadukkaita, jotta ne vaikuttaisivat arvokkailta ja kulkeutuisivat lähimmän jätteen sijaan vastaanottajansa mukana pidemmälle ja tulisivat ajan kanssa tarkastelluiksi. Jos esitteitä verrataan vaikkapa ulkomainontaan, jossa viestin on mentävä perille silmänräpäyksessä, esitteissä on paljon pientä tekstiä, symboleja, kuvia ja viestejä tarkempaa perehtymistä varten. (Hovi-Wasastjerna 2011.)

Olennainen osa vaalimainontaa on visuaalisuus (Hovi-Wasastjerna 1999, 4). Vaalimainonnassa toistuvat samat visuaaliset kliseet yli puoluerajojen, esimerkiksi kasviaiheet, maisemat ja yhteenliitetyt kädet. Tätä selittää se historiallinen tekijä, että ennen apurahajärjestelmiä taiteilijat tekivät tilapäistöinä yleisesti kuvitustöitä, myös puolueille. Samat henkilöt piirsivät symboleja poliittisesta suunnasta riippumatta, jolloin politiikassa perinteisiksi mieltämämme symbolit päätyivät niin oikeiston kuin vasemmiston käyttöön (Hovi-Wasastjerna 1999, 14). Kuvakerronnalla on politiikassa vahva perinne myös siksi, että sortokaudella 1899–1905 poliittiset tekstit olivat kiellettyjä. Siksi kuvaa käytettiin poliittisena välineenä²³. (mts. 26) Poliittisen mainonnan kansalliset symbolit ovat syntyneet

23 Tämäkin kertoo kiinnostavasti siitä, kuinka teksti on nähty poliittisesti vaarallisena vaikuttamisen välineenä, toisin kuin kuva.

tuona aikana (mts. 33). Varsinaisesti vaalimainonta sai Suomessa muotonsa ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 1907, ja vaikutteita siihen otettiin Saksasta (mts. 135).

Vaalimainonta on sisällöltään tyypillisesti selkeää ja yksinkertaista, koska viestin oikea tulkinta on tärkeää. Samasta syystä vaalimainonnassa harvoin otetaan suuria riskejä. Toisto ja huomiokynnyksen nopea ylittäminen on tärkeää. (vrt. Hovi-Wasastjerna 1999, 19.) Tyypillinen vaaliesite esittää etusivullaan kuvan ehdokkaasta, tämän nimen, usein jonkin tittelin, äänestysnumeron ja sloganin. Esitteen muu mahdollinen teksti sisäsivuilla tai kääntöpuolella tarjoaa lisätietoa ehdokkaan ajatuksista. Vaaliesitteet genrenä, kuten genret tyypillisesti, sisältää piirteitä monesta genrestä. Vaaliesitteiden genressä näkyy piirteitä myös muista mediagenreistä kuten naistenlehtigenreistä ja uutisista.

Vaalimainontaa tarkasteltaessa on huomioitava, että mainonnassa yleensä henkilöitä käytetään kuvaamaan mainostettavan tuotteen tai palvelun ominaisuuksia, kun taas vaalimainonnan erityispiirre on, että mainosten henkilöt ovat itsessään tuote, jota mainostetaan. Vaikka tutkinkin representaatioita, en imagonrakennus- tai mainonnan prosesseja sinänsä, on todettava, että medianäkyvyyteen verrattuna poliittisen kampanjoinnin ehdoton etu poliitikoille on, että he voivat itse vaikuttaa siihen, millaisen kuvan äänestäjät heistä saavat. Suomen vaalijärjestelmässähän äänestäjä joutuu samalla kertaa valitsemaan sekä henkilön että puolueen. Karvosen (2012) mukaan suomalaisessa vaalijärjestelmässä ehdokkailla onkin merkittävän suuri mahdollisuus vaikuttaa menestymiseensä henkilökohtaisella kampanjoinnillaan.

Johnstonin ja Barton Whiten (1994) mukaan tämä vaikutusmahdollisuus on erityisen tärkeä juuri naisehdokkaille. Ensinnäkin naisehdokkaat saavat heidän mukaansa vähemmän julkisuutta ja julkisuus on stereotyyppistä, toiseksi myös äänestäjät näkevät naisehdokkaat stereotyyppisesti. Tutkimus on toteutettu Yhdysvalloissa, ja Suomen tilanne poikkeaa Yhdysvalloista siinä mielessä, että Suomessa naiset ovat määrällisesti tasa-arvoisessa asemassa politiikassa. Toisaalta etenkin naisten esitteissä näkyy selvästi naistenlehtigenrejen sekoittuminen vaaliesitteiden genreen, mikä näyttäisi vaikuttavan naisehdokkaiden toimijasemiin. Myös mainoskuvastosta yleisemmin tuttu ihmisruumiin seksuaalinen esittäminen ja katseen kohteeksi asettuminen vaikuttaa nimenomaan naisten representaatioihin vaalimainonnassa.

Keskeinen piirre henkilöiden esiintymisessä vaalimainoksissa on myös tapa, jolla henkilöt esitetään kuvan keskipisteinä, muotokuvan tapaan. Tällainen ikoninen esitystapa korostaa henkilön asettumista katseen kohteeksi, symboloimaan laajemmin jotakin ideaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 97–98). Poliittinen ehdokas esiintyy vaaliesitteessään ideaalisena poliittisena kansalaisena ja kansansa ikonisena edustajana. Ylipäätään kaikessa esiintymisessään ihmisillä on taipumus esittää itsensä parhain päin ja piilottaa ”likainen työ”, kuten Goffman

(1959/1990, 53) sitä kutsuu, vaikka katsojakin toki ymmärtää ehdokkaan representaation olevan harkittu ja kontekstiin sopivaksi valittu. Esiintymiseen henkilöt saavat usein hiljaista tukea edustamaltaan instituutiolta (mts. 56). Tässä tutkimuksessa tällaisina instituutioina voidaan pitää esimerkiksi puoluetoimistoja, jotka avustavat poliittisia ehdokkaita vaalikampanjoinnissa.

Vaalimainonta syntyy ehdokkaiden ja puolueiden yhteistyönä, ja visuaalisia ja tekstuaalisia ratkaisuja tekevät ainakin joissakin tapauksissa myös graafiset suunnittelijat sekä mainos- ja viestintätoimistot. On vaikea sanoa, kuinka suuri osa kunkin yksittäisen esitteen viestimästä kuvasta on kenenkin toimijan vastuulla. Osuudet vaihtelevat oletettavasti suuresti eri ehdokkaiden ja puolueiden kohdalla. Ainakin jo 1980-luvulla puolueet ovat jakaneet kampanjaoppaita ehdokkaille, ja 1990-luvulla puolueilla on ollut valmiita ilmoitusmalleja, joiden taittomalli on ollut kaikilla ehdokkailla sama, mutta johon ehdokas on voinut itse lisätä kuvansa ja tekstit. Tämä selittää osin puolueiden vaaliesitteiden yhtenäisiä ilmeitä ja toisaalta sitä, miksi esimerkiksi naistenlehtigenre sekoittuu vaalimainonnan genreen: mainosten suunnittelijat eivät tunne poliittista koodistoa vaan sekoittelevat sitä muihin kulttuurisiin koodeihin. (Hovi-Wasastjerna 2011; 1999, 19.)

Tämän tutkimuksen kohteena ovat kuitenkin poliittisten kansalaisten identiteettien representaatiot vaaliesitteissä, joten en kiinnitä huomiota siihen, kuka on päättänyt, millaisia kandidaattien esitteet ovat. Sosiaalisen konstruktionismien hengessä ajattelen myös, että poliittinen kulttuuri, esimerkiksi juuri vaaliesitteiden muodossa, on osa niin monimutkaista kulttuurista kudelmaa, että yksittäisten toimijoiden osuuksien selvittäminen sen luomisessa olisi joka tapauksessa vaikeaa. Todellisuus muotoutuu jatkuvassa, jossakin määrin pysyvässä, silti jatkuvasti muuntuvassa prosessissa, jota luomme ja vastaanotamme tahtomattamme ja tahtoen, tiedostamattamme ja tiedostaen.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tämän tutkimukseni metodiikka perustuu diskurssianalyysiin työtä ohjaavana väljänä näkökulmana siten, että sosiaalisen todellisuuden nähdään rakentuvan ja ilmenevän diskurssien kautta. Diskurssianalyysi on ”tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen ym. 2004a, 10). Työn varsinaiset empiiriset työkalut ovat jäsenkategoria-analyysi ja laadullinen matriisianalyysi. Kumpikaan niistä ei ole leimallisesti diskurssianalyyttinen työkalu, mutta ne auttavat järjestämään ja avaamaan aineiston diskursseja. Lisäksi nämä molemmat analyysin välineet kohtelevat kuvaa ja tekstiä samoin periaattein ja kokonaisuuden osina,

mitä olen pitänyt tärkeänä ottaen huomioon, että aineistoa on voitava analysoida yhtäaikaaisesti sekä verbaalisten että visuaalisten piirteiden kannalta. Katson molempien työkalujen sopivan hyvin myös kulttuurintutkimuksen näkökulmaan.

Mainitsin aiemmin, että vaaliesitteet ovat kuin pysäytyskuva poliittisten kansalaisten senhetkisistä identiteettirepresentaatioista. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 39) puhuvat pysäytyskuvasta diskurssianalyysin yhteydessä. Diskurssit kun ovat jatkuvassa muutoksessa, ja analyysia varten on saatava kiinni jostakin kulmasta, johon analyysin voi kiinnittää. Diskurssit eivät kuitenkaan muutu hallitsemattomasti tai sattumanvaraisesti, vaan niissä on erilaisia järjestyksiä, joita tällaisesta pysäytyskuvasta voidaan havaita. Koska diskurssit ovat luonteeltaan muuttuvia, analyysi voi olla vain menneen rekonstruktio. Tämä tietysti pätee lähes kaikkeen empiiriseen tutkimukseen.

Faircloughin (2003, 24) mukaan diskurssijärjestykset ovat sosiaalisten käytänteiden joukko. Niillä tarkoitetaan diskursseille tyypillisiä ja tunnistettavia tapoja järjestyä tietyissä konteksteissa. Vaalimainontaan sisältyvät diskurssijärjestykset ovat kulttuurissamme varsin vakiintuneita, minkä vuoksi meidän on melko helppo tunnistaa niitä. Toisaalta diskursiivisten käytänteiden ja niiden kautta diskurssijärjestyksen muutokset ovat diskurssintutkijan kannalta kiinnostavia, sillä niiden kautta voidaan tulkita kulttuurisia muutoksia.

Diskurssianalyysia voidaan tehdä monin tavoin. Kriittisen diskurssianalyysin edustaja Norman Fairclough korostaa yksityiskohtaista, monipuolista ja monitasoista analyysia. Faircloughin tarkastelu toimii esimerkkinä ns. pienen d:n diskurssin analyysista, jossa diskurssilla ymmärretään kielenkäyttöä sosiaalisena toimintana²⁴. Ison D:n diskursseilla puolestaan tarkoitetaan kulttuurisia ajattelutapoja, jotka siirtyvät tilanteesta toiseen samoina näkökulmina ja käsityksinä. (Gee 1999; Fairclough 2003; Alvesson & Kärreman 2000.) Ison D:n diskurssianalyysista voidaan pitää esimerkkinä Foucault'n analyyseja hulluudesta tai seksuaalisuudesta, joissa diskurssi kattaa kokonaisia aikakausia ja niiden hegemonisia ajattelutapoja.

Kirjoitin luvussa 1.3 Ernesto Laclau ja Chantal Mouffin diskurssiteoriasta, johon kuuluu antagonismin korostaminen. Poliitikot saavat vaalimainonnassaan antagonistisia toimija-asemia, ja antagonismin käsite kuuluu demokraattiseen politiikkaan perustavanlaatuisesti. Antagonistiset toimija-asetat eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne palvelevat aina tiettyä tilannetta ja kontekstia. Myös poliittisten ehdokkaiden identiteetit rakentuvat antagonististen toimija-asettien varaan. Toimija-asetat noudattelevat (tai rikkovat) diskurssijärjestyksiä, joissa

24 Faircloughin analyysimalli on kolmitasoinen, ja hän ottaa tekstuaalisen käytännön lisäksi huomioon kaksi muuta kontekstia: diskurssikäytännöt ja sosiaaliset käytännöt. Faircloughin diskurssianalyysi pohjautuu foucaultlaiseen diskurssianalyysiin.

on siis nähtävissä erilaisia säännönmukaisuuksia. Näitä säännönmukaisuuksia voidaan kutsua myös merkitystihentymiksi. Identiteetit rakentuvat toimija-asemistä, ja diskurssit toimivat toimija-asemien kautta. Näitä toimija-asemia tarkastelemalla voidaan siis saada tietoa identiteeteistä ja diskursseista, jotka niitä mahdollistavat ja rajaavat. En noudata tässä työssäni sen tarkemmin laclau-mouffelaista diskurssianalyysiä kuin muitakaan rajattuja näkökulmia, vaan työtäni voi pitää diskurssianalyttisenä lähinnä sen vuoksi, että näen poliittisen viestinnän rakentuvan diskursseina ja identiteettien merkitysten muodostuvan diskursseissa. Siten diskurssianalyysi toimii työssäni analyysia ohjaavana näkökulmana.

Diskurssin ja identiteetin suhdetta on pohdittu diskurssikirjallisuudessa pitkään, mutta viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tutkimuksessa on yhdistynyt kielen ymmärtäminen diskursseina ja identiteetin rakentuminen sosiaalisesti, ja näiden yhdistyminen sosiaalisissa konteksteissa (De Fina 2012). Tämä tutkimushaara pohjautuu lingvistiikkaan kielen ja diskurssin tutkimuksen kautta sekä psykologiaan identiteettitutkimuksen kautta, mutta näkee lähestymistavassaan yhtymäkohtia edellisten lisäksi ainakin sosiologiaan, etnometodologiaan, kriittiseen teoriaan, feminismiin, filosofiaan, kulttuurintutkimukseen, ja kulttuurimaantieteeseen (Benwell & Stokoe 2006, 6).

Benwell & Stokoe (mt. 6) määrittelevät tutkimushaaran pohjaksi identiteetin laajasti: *who people are to each other*, mitä ihmiset ovat toisilleen (mt. 6). Määritelmä korostaa identiteetin rakentumista toisten ihmisten havaittavaksi, ei siis joksikin, jota yksilöt itsessään olisivat. Tämä lähtökohta palvelee myös tämän tutkimukseni käsitystä identiteetistä sosiaalisesti, representaatioiden kautta rakentuvana ja tilanteittain muuttuvana. Diskurssin ja identiteetin tutkimusta yhdistävä tutkimussuuntaukseen ei anna valmiita työkaluja diskurssin ja identiteetin tutkimukseen, vaan sen piirissä käytetään laajalti erilaisia menetelmiä. Tässä työssä käytetty jäsenkategoria-analyysi jakaa tutkimussuuntauksen lähtökohtaymmärryksen niin diskurssista kuin identiteetistä (Benwell & Stokoe 2006, 8).

Yleensä identiteettejä aletaan pohtia tilanteessa, jossa ei olla ihan varmoja siitä, mihin kuulutaan (Bauman 1996, 19). Identiteetit ovat valintojen tulosta, ja näitä valintoja voidaan tietoisesti myös varioida. Toisin tekeminen on siis mahdollista, ja tapa kyseenalaistaa vakiintuneita diskurssiivisia järjestyksiä. Tämä mahdollistaa uudenlaisten identiteettien synnyn. Butlerin (1990/2006, 25) mukaan identiteetti muotoutuu juuri niistä ilmaisuista, joiden on sanottu olevan sen tuotoksia. Siten identiteettejä ja niiden rakentumista voidaan tutkia myös ulkoisten seikkojen, kuten ulkoasun, ruumiin ja käytöksen kautta sekä representaatioina.

Olen rajannut tutkimustehtäväni poliittisen kansalaisen identiteettien *representaatioiden* tutkimiseen, ja ajattelen, että identiteetti ja sen kategoriat, esimerkiksi sukupuoli, ovat kielitekoja ja rakentuvat sosiaalisesti. En siis tarkastele sitä, kenen toimesta tai millaisen tuotantoprosessin seurauksena vaalimainokset ovat sellaisia kuin ovat. Olen halunnut vetää rajan myös identiteetin *rakentamiseen*, siis tutkia sitä, millaisia identiteettejä mainoksissa rakentuu ja millaisia merkityksiä identiteetit saavat, kiinnittämättä huomiota ehdokkaisiin aktiivisina toimijoina, jotka itse mahdollisesti haluavat rakentaa tietynlaista identiteettiä mainonnassaan. Poliitikon tietoinen imagonrakennus on kiinnostava ilmiö sinänsä, mutta ei tämän tutkimuksen kohteena. Yhtä kaikki, representaatiota voidaan pitää tällaisena pysäytyskuvana, jonka kautta identiteettiä rakentaviin diskursseihin pääsee käsiksi.

Representaatio on yksi kulttuurintutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Hall (1999, 140) ymmärtää representaation sekä käsitteeksi että käytännöksi. Representaatiolla viitataan nimensä mukaisesti asioiden uudelleen esittämiseen. Siten jokainen representaatio on aina uusi uudessa kontekstissaan, mutta toisaalta hyödyntää aiempia kulttuurisia resursseja (vrt. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 56). Laihon ja Ruohon mukaan (2005, 8–9) representaatioilla tarkoitetaan jonkin ryhmän tai asian esittämistä ja edustamista kuvassa tai tekstissä. Representaatiot eivät kuitenkaan ainoastaan esitä ja heijasta todellisuutta, vaan myös omalta osaltaan tuottavat todellisuutta. Tätä kutsutaan representaation kaksoismerkitykseksi ja se tekee representaatioista poliittisia, koska ne väistämättä rajaavat pois samalla kuin tuovat jotakin esiin (esim. Kivimäki 2012, 13).

Representaation luenta ei ole yksiselitteistä, koska sama representaatio saattaa kantaa useampaa kuin yhtä merkitystä. Hall (1999, 143) kirjoittaa kuvan representaatiosta, että sama kuva saattaa kantaa monia erilaisia, jopa vastakkaisia merkityksiä. Se antaa siis mahdollisuuden erilaisille merkityksille, eikä sillä voida sanoa olevan yhtä oikeaa merkitystä. Tutkijaa ohjaa ajatus, että kontekstiin nojaten representaatiolle voi kuitenkin antaa ensisijaisen merkityksen. Representaatioon liittyy aina valta: kuka saa esittää asian ja millä tavalla?

Identiteettirepresentaatiot voivat olla tietoisia tai tiedostamattomia, ja aineistoni perusteella näyttää siltä, että ainakin osa ehdokkaista leikkii tarkoitussellisestikin identiteetillään. Tällä seikalla ei ole sinänsä vaikutusta analyysiini; poliittisen kansalaisen identiteettirepresentaatiot ovat yhtä olemassa olevia riippumatta siitä, ovatko ne tietoisien rakentamisen tulosta. Havainto on kuitenkin kiinnostava, jos pohditaan poliittisen kansalaisen identiteettien rakentumista vallan kannalta: ehdokkaat voivat vaikuttaa identiteetteihinsä jonkin verran, mutta hallittavissa identiteetin representaatiot eivät ole.

Diskurssianalyysi on tutkimusote, jossa tutkija voi perustella tulkintansa ainoastaan ”seurustelemalla aineistonsa kanssa riittävän tiiviisti” ja raporttoimalla

havaintonsa (Jokinen ym. 2004a, 13). Heidän mukaansa diskurssianalyytikon tärkein metodinen valmius on halu tunnistaa aineistostaan ihmettelyn aiheita (mts. 13). Tämä lause on ollut ohjenuorani käitellessäni jäsenkategoria- ja matriisianalyysia aineistoni läpikäynnissä ja tulkinnessa: merkityssysteemejä ei analysoida aineiston ominaisuuksien mekaanisella kirjaamisella (mts. 28), vaikka olen sitäkin jonkin verran tehnyt tulkinnan helpottamiseksi ja yleiskuvan saamiseksi. Järjestelmällisinkin analyysi jää tyhjäksi ja merkityksettömäksi, ellei tutkijaa ohjaa aito herkkyyks sille, mikä aineistossa on hätkähdyttävää, kummallista, poikkeavaa tai jollakin muulla tavalla ennakko-odotuksia rikkovaa.

▪ Visuaalisen aineiston analyysi

Tutkimukseni aineisto, vaaliesitteet, ovat verbaalisesti ja visuaalisesti rikasta tutkittavaa. Tämä seikka on kuitenkin asettanut omat haasteensa metodisille valinnoille. Kuinka löytää lähestymistapa, joka ottaisi sekä verbaalisen että visuaalisen aineksen huomioon tasavertaisena ja yhdessä?

Seppänen (2001, 149) toteaa kuvallisen ja ei-kuvallisen havainnon välisen erottelun olevan vain analyttinen²⁵. Kaikki näköhavaintomme ovat visuaalisia, myös teksti jota luemme (Seppänen 2005, 16). Siten kuvan ja tekstin välinen raja on viime kädessä aina veteen piirretty viiva. Kulttuurintutkimus korostaa kokonaisvaltaista analyysia rajojen korostamisen sijaan. Tässäkin tutkimuksessa näen havaintojen muodostuvan nimenomaan kokonaisuudessa. Perustan havaintoni välillä verbaalisiin, välillä visuaalisiin piirteisiin, mutta en erota kuva- ja tekstiosuuksia toisistaan erillistä analyysia varten. Kaikki havaintoni olen peilannut laajempaan kulttuuriseen taustaan: Mitä havainnot kertovat kulttuuristamme? Onko tulkintani uskottava ja ymmärrettävä kontekstissaan, niin suomalaisen yhteiskunnan, poliittisen kentän kuin vaaliesitegenrekin ympäristössä²⁶?

Visuaalinen analyysi on kulttuurintutkimuksen ja diskurssianalyysin kentällä verrattain uutta. Kvantitutkimus tai laajemmin visuaalisen kulttuurin analyysi, kuten termi näyttää vakiintuneen, alkoi yleistyä vasta 1970-luvulla, jolloin se laajeni taidehistorian alalta poikkitieteelliseksi tutkimusotteeksi ja sai kannatusta kulttuurintutkimuksen nosteessa etenkin media- ja viestinnän tutkimuksen aloilla. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksesta alettiin puhua vasta 1990-luvulla, ja sen rooli korostui etenkin yhteiskuntatieteiden alueella. Tekstin- ja kuvantutkimusta yhdistävät tutkimukset, etenkin menetelmällisesti ansioituneet, ovat vähissä. Oppikirjoja aiheesta alkoi ilmestyä varsinaisesti vasta

25 Kuvanlukutaidosta lähemmin esim. Kress & Van Leeuwen 2001; Kupiainen 2007.

26 Viittaan tässä tämän työn kontekstin kolmeen tasoon, joista kirjoitan luvussa 3.1, Tutkimuksen konteksti.

2000-luvun puolella, ja tutkimusalan merkitys kasvanee edelleen. (Seppänen 2005, 17–18.) Ei olekaan ihme, että visuaalisen kulttuurin tutkimukselle tunnetaan tarvetta (esim. Evans & Hall 1999); jos modernismia on tutkittu ja määritetty sanomalehtien ja kirjallisuuden kautta, niin postmodernin aikakauden ikoniset tunnukset ovat nimenomaan visuaalisia (Mirzoeff 1999, 3).

Toisaalta kuvien tutkimus juontaa juurensa ainakin antiikin ajalle, ja visuaalisia tai piktoriaalisia käänteitä on eri tutkimusaloilla nähty vuosisadasta toiseen. Nykyajan visuaalisen tutkimuksen merkitystä ei sinänsä voi perustella kuvien huimalla lisääntymisellä nykyaikana, ja kuten Mitchell (1994, 13; ks. Seppä 2007) huomauttaa, tutkijat eivät ymmärrä kuvan olemusta juuri enempää kuin vuosisatoja aiemminkaan. Kuvien tulkinnassa täytyy lähteä kontekstista, ja ehkä keskiössä tulisi olla se, kuinka kulttuuriset, historialliset ja representationaaliset konventiot muokkaavat esteettistä kulutusta – mainoskuvahan on itsessäänkin tuote, jonka kuluttaja valitsee (Schroeder 2006).

Kuvan ja tekstin analyysi samanarvoisina ja rinnakkain ei olekaan käytännössä helppoa, sillä kuvan ja tekstin analyysin yhteismitattomuus näyttää helposti tuottavan analyyttisiä ongelmia. Moisanderin ja Valtosen (2006, 87–89) näkemys kriittisestä diskurssianalyysistä kulttuurintutkimuksen työkaluna korostaa tekstin ja kuvan yhteistulkintaa: pelkän symbolijärjestelmän tulkinnan sijaan aineiston piirteet liitetään osaksi laajempaa kontekstia eli kulttuurista merkitysjärjestelmää, kuvien ja tekstien katkeamatonta kulttuurista ketjua, jonka avulla symboleja on tulkittava. Kulttuurintutkimuksen ymmärrys visuaalisuudesta on siis laava. Omassa tutkimuksessani olen hahmottanut kontekstin kolmitasoisena, ja aineistosta tekemäni havainnot olen säännönmukaisesti peilannut näiden kolmen tason kautta. Visuaalinen ja verbaalinen tuottavat havaintoja yhdessä, eivät erillään toisistaan tai kontekstistaan.

Visuaalisella tarkoitetaan ylipäätään silmin havaittavaa ominaisuutta ja näkyvää todellisuutta (Seppänen 2005, 16, Rose 2001, 6). *Visuaalisen kulttuurin* Seppänen (mts. 17) määrittelee edellisen kanssa yhteensopivasti mutta hiukan hankalasti ”näköaistiin nojautuvaksi merkitysvälitteiseksi toiminnaksi ja tämän toiminnan tuotteiksi”. Mirzoeff (1999, 5) sen sijaan lähtee kiinnostavasti ajatuksesta, että visuaalinen kulttuuri ei riipu niinkään kuvista vaan nykymaailman taipumuksesta visualisoida olemassaolonsa. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksen uutuusarvo onkin juuri ymmärryksessä siitä, että merkityksiä syntyy ja rakentuu visuaalisessa itsessään (mts. 6). Samansuuntaisesti Rose (2001, 9) näkee visuaalisen kulttuurin visuaalisten kohteiden sosiaalisina ehtoina ja vaikutuksina. *Visuaalisen järjestyksen* käsite puolestaan tarkoittaa visuaalisen todellisuuden säännönmukaisuuksia ja niihin sisältyviä merkityksiä (Seppänen 2001, 14), mikä lähestyy teoreettisesti diskursiivisen järjestyksen käsitettä.

Kieli, niin tekstuaalinen kuin visuaalinenkin, rakentuu merkityksistä, eikä yksittäinen kielenkäyttäjä voi kiinnittää sanojensa merkitystä haluamakseen, koska yleisö tulkitsee viestin osana omaa todellisuuttaan. Tekstinpiirteet ovat täysin vastaavasti kaikkien tulkitsijoiden silmille samanlaisina, pysyvinä esillä kuin kuvienkin, eikä tekstin tilanteinen vaihtelu ole sen vähäisempää kuin kuvankaan. Vaaliesitteiden visuaalinen viesti näyttää usein vähintään yhtä tarkkaan harkitulta kuin verbaalinenkin, joten ne molemmat ansaitsevat yhtä huolellisen ja järjestelmällisen analyysin. Miksi siis olemme tottumattomia tulkitsemaan akateemisesti kuvaa, vaikka elämme kuvavirtojen pyörityksessä ja tulkitsemme niitä arjessamme aivan sujuvasti? Tulkintojen teoreettinen ja metodinen ankkurointiko vain tuottaa ongelmia?

Yksi syy saattaa löytyä katsojan subjektiivisuuden myöntämisestä. Pysytymme sanomaan, mitä itse kuvassa näemme, mutta pelkäämme yleistää tulkin- taamme. Toisaalta mikään ei puolusta sitä, että tekstin tulkinta olisi vähemmän subjektiivista. Toinen syy saattaa olla se, että mediakentällä (appadurailaisittain laajasti ymmärrettynä) kuva on tyypillisesti nähty tekstin apulaisena: teksti laaditaan ensin, ja sitten katsotaan, josko sitä voisi kuvittaa tavalla tai toisella lukijan huomion herättämiseksi ja lisäinformaation tarjoamiseksi (esim. Mirzoeff 1999, 6). Seppäsenkin (2001) analyyseissä, jotka muuten ottavat kuvan ja tekstin kokonaisvaltaisesti huomioon, kuvantulkintaa puolustetaan sillä, että yksin tekstintulkinta on riittämätöntä, jolloin tekstintulkinta asetetaan siis implisiittisesti ensisijaiseksi. Vaaliaineistossa kuvan- ja tekstintulkinta on sikäli moninaisia media-aineistoja helpompaa, että vaaliesitteiden genre on varsin yhdenmukainen. Esitteissä on lähes aina pääkuva, joka esittää ehdokasta. Usein niissä on lisäksi muita kuvia, joko ehdokkaasta tai hänelle läheisistä aiheista, sekä pienempiä kuvituskuvia, taustoja ja niin edelleen. Kuvien merkitysten luenta on aina tulkintaa, kuten tekstinkin, mutta poikkeukset on helppo havaita, ja niiden merkitysten tulkintaan löytyy kontekstiin tukeutuen yleensä melko todennäköisiä tulkinta-avaimia.

Evans ja Hall (1999) tuovat esiin kaksi seikkaa, jotka perustelevat tutkimus- traditioita, joissa kuva on nähty alisteisena tekstille. Ensinnäkin yhteiskuntatut- kimuksen lingvistinen käänne on korostanut verbaalisen merkitystä visuaalisen yli, ja toiseksi kuvantutkimus ei ole paneutunut kulttuurisiin merkityksiin vaan esimerkiksi valokuvan tutkimus on kääntynyt helposti välinejohtoiseksi, siis valokuvauksen tutkimukseksi, jolloin kulttuuri on jäänyt sivummalle. He nä- kevät diskurssin käsitteen keskeisenä visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa, sillä diskurssi palauttaa merkityksen visuaalisen keskiöön.

Mitä visuaalisen tutkimuksen metodiikka sitten on? Seppäsen mukaan (2001, 14) visuaalinen lukutaito on ”visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä” (mts. 16). Nämä visuaaliset järjestykset, joista voi

puhua myös vakiintuneina piirteinä, kantavat merkityksiä kuten sanallisetkin diskurssit. Niitä voidaan tutkia samanlaisin keinoin kuin mitä tahansa yhteiskunnallista ilmiötä (Seppänen 2005, 27). Visuaalinen ei siis ole satunnaista kuvavirtaa, vaan siinä muodostuu rakenteita ja järjestyksiä kuten verbaalisessakin tekstissä. Visuaaliset järjestykset ovat aina inhimillisen toiminnan tulosta, ja ne sisältävät vakiintuneita ja kulttuurisia merkityksiä. (Seppänen 2001, 34–36.) Sekä visuaaliset että verbaaliset järjestykset ovat merkityksiä kantavia osatekijöitä, jotka rakentavat diskursiivisia järjestyksiä. Tällainen visuaalisen kulttuurin tutkimus on siis epistemologisesti brittiläisen kulttuurintutkimuksen linjoilla (Seppänen 2005, 25). Ylipäätään kulttuurintutkimus on paradigmana salliva, ja sen sisällä metodiikan merkitystä ei ole erityisesti korostettu.

Rose (2001, 15–16) antaa joitakin lähtökohtia kriittiseen visuaaliseen metodologiaan. Ensinnäkin kuvat on otettava vakavasti, sillä visuaalisilla representaatioilla on omat vaikutuksensa. Kuva ei siis saa jäädä tekstin apulaiseksi, kuten aiemmin jo kirjoitin. Toiseksi on ajateltava visuaalisten kohteiden sosiaalisia ehtoja ja vaikutuksia. Kuvat sitovat asioita ja ihmisiä yhteen mutta myös erottavat niitä toisistaan. Esimerkiksi naispoliitikkoja eri suuntiin vetävät diskurssit ja naisehdokkaiden tasapainoilu näiden diskursiivisten vaatimusten välillä näkyy kuvista toisinaan selvemmin kuin tekstistä.

Tällaisten luokitusehtojen ja niitä tuottavien käytänteiden tarkastelu on kriittisen visuaalisen analyysin tehtävä, aivan kuten kriittisessä tekstianalyysissäkin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi eli eri identiteettikategorioihin liittyvien merkitysten ymmärtämiseksi käytän tulkinnassa apuna jäsenkategoria-analyysia. Kolmanneksi Rose painottaa tutkijaa pohtimaan omaa tapaansa katsoa kuvaa. Tulkitsija ei ole viaton vaan riippuvainen omasta kulttuurisesta kontekstistaan siinä missä aineistonsakin. Reflektoin tutkija- ja tulkitsijaminääni tutkimuksen lopussa alaluvussa 6.3.

Käytännön näkökulmaa antaa myös Goffmanin (1959/1990, 32–34) analyysi performanssista. Hän kuvaa (piilotettujen kulissien taustan vastakohtana) etualaa, esiintymisen näyttämöä. Kaikki siihen kuuluva vaikuttaa siihen, millaisen vaikutelman saamme: tausta, esineistö, symbolit samoin kuin kohteen henkilökohtaiset ominaisuudet kuten vaatteet, sukupuoli, ikä ja muu ulkonäkö, asento, ilmeet ja niin edelleen. Vakiintuneille esityksille on yleensä olemassa vakiintunut näyttämö, hän kirjoittaa (mts. 37.) Poliittisessa mainonnassa tämä on helposti nähtävissä, mikä johtuu juuri vaaliesitegenren pysyvistä ja tunnistettavista piirteistä.

Rossin (2003, 13) mukaan visuaalisen kulttuurin tutkimus erottuu taidehistoriasta tutkimuskohteiltaan, jotka eivät ole perinteisesti korkeakulttuurisia vaan lähtökohtaisesti mitä tahansa visuaalisia ilmiöitä tai esityksiä. Visuaalisen kulttuurin tutkimukselle on leimallista juuri hierarkioiden kyseenalaistaminen

ja purkaminen sekä arjen visuaalisuuden esittäminen. Kuvantulkinnan sijaan tulkita voidaan mitä tahansa näkyvää. Olennaista on merkitysten tulkinta, joka kiinnittyy tiukasti kontekstiin: merkitysten tulkinta on voimakkaasti kulttuurisidonnaista. (mts. 15.)

Valitessani tutkimukseni metodiikkaa lähdin etsimään välineitä, jotka sopivat ensinnäkin kulttuurintutkimuksen näkökulmaan ja toiseksi diskurssi-analyyttiseen viitekehykseen. Kolmas vaatimus oli, että metodin on kohdeltava aineiston niin visuaalisia kuin verbaalisiakin piirteitä samanarvoisesti, niitä erottamatta. Jäsenkategoria-analyysi ja laadullinen matriisianalyysi täyttävät nämä vaatimukset. Ne molemmat auttavat tuomaan esiin aineiston diskursiivisia järjestyksiä. Lisäksi sukupuolentutkimuksen näkökulma työssäni vaatii myös visuaalista analyysia. Mainonnan kuvakieli on vahvasti sukupuolittunutta, ja suurin osa mainonnasta vahvistaa stereotyyppistä maskuliinisen ja feminiinisen dikotomiaa (Schroeder & Zwick 2004).

Työni analyysiosassa, luvuissa neljä ja viisi, kuljetan analyysia kuvien ja tekstiesimerkkien kautta. Jotkin kuvista ovat mukana enemmänkin illustratiivisina, jotta lukija voi itse arvioida kuvasta havaintojeni paikkansapitävyyttä. Useimpia kuvia avaan tekstissä nostoen niistä esiin joitakin piirteitä, joiden näyttäminen kuvan kautta on helpompaa kuin niiden kuvaaminen verbaalisesti. En kuitenkaan käytä kuvien analyysissa mitään tiettyä, mekaanista analyysityökalua, vaan niiden tulkinta perustuu edellä kuvaamieni näkökulmien kautta huolelliseen lähilukuun ja esitteiden tarkasteluun ja luokitteluun kokonaisuuksina jäsenkategoria-analyysin ja matriisien avulla. Analyysin kuvat olen siten valinnut sen perusteella, mikä parhaiten tukee havaintojeni esittämistä lukijalle.

■ Jäsenkategoria-analyysi aineiston järjestämisen apuna

Jäsenkategoria-analyysi perustuu keskustelunanalyysia kehittäneen Harvey Sacksin (1992) ajatteluun. Sacks pyrki luomaan työvälineen, joka auttaisi näkemään säännöt, joita ihmiset käyttävät luokitellessaan asioita ja luodessaan siten kulttuurisia järjestyksiä (Nikander 2010). Hän etsi kuvailuamme ohjaavaa systeemiä, kuvailun ehtoja, joihin luokittelumme perustuu. Sacksia ei kiinnostanut kategorioiden sisältö sinänsä vaan tapa, jolla niitä käytämme. (Peräkylä 2005.) Kuten kehysanalyysikin, jäsenkategorisointi on tapa, jonka avulla järjestämme rutiininomaisesti havaintojamme ja jonka avulla voidaan selittää identiteettien, sosiaalisten suhteiden ja jopa instituutioiden rakentumista (Baker 1997). Tätä analyysitapaa on käytetty diskurssianalyttisessä tutkimuksessa juuri ryhmien ja kategorioiden muotoutumisen ymmärtämiseksi (Pälli 2003, 16). Tämän tutki-

muksen metodiksi se sopii myös sen vuoksi, että identiteetin intersektionaalisena konstruktiona nähdään rakentuvan juuri kulttuurisista kategorioista.

Jäsenkategoria-analyysi on systemaattinen tapa analysoida aineistoa siten, että luokittelu ei jäisi vain yksinkertaisen nimeämisen tasolle (Moisander 2001, 150). Keskeistä analyysissä on ajatus siitä, että kun viittaamme johonkin ihmiseen tai asiaan, viittaamme itse asiassa aina laajempaan kategoriaan, ns. *jäsenkategoriaan*, joita ovat esimerkiksi nainen, äiti ja oikeistopoliitikko. Nämä kategoriat järjestyvät kategoriapareiksi, joiden oletamme kuuluvan yhteen. Tavallisia *va-kiopareja* ovat esimerkiksi nainen ja mies, äiti ja isä tai äiti ja lapseton nainen, tai oikeisto- ja vasemmistopoliitikko. Laajemmin ne voivat järjestyä *kategoriakoosteiksi*²⁷, kuten äiti, isä, sisko, veli ja isoisa (jne.), tai oikeisto-, vasemmisto-, vihreä ja keskustapoliitikko (jne.).

Jokainen henkilö kuuluu samanaikaisesti useaan kategoriaan, mutta eri kategoriakoosteissa. Äiti on siis äiti yhdessä koosteessa, mutta toisessa hän voi olla tytär tai sisar. *Kategoriasidonnainen toiminta* taas kuvaa sitä, että liitämme kategoriaan tyypillisesti erilaisia toimintoja. Äiti hoivaa, lapseton nainen luo uraa ja niin edelleen. Samalla tavoin odotamme, että tietyn kategorian edustaja ei tee tiettyjä asioita, esimerkiksi vihreä poliitikko aja yksityisautoilijoiden etua. Siten myös tiettyyn toimintaan viittaaminen tuo läsnä olevaksi kategorian, johon kyseinen toiminta sopii. Tunnetuin esimerkki tästä on Sacksin esittämä ”The baby cried. Mummy picked it up.” (Sacks 1992, 40; Baker 1997; Housley & Fitzgerald 2002; Nikander 2010; Peräkylä 2005; Moisander 2001, 150–152.)

Jäsenkategoria-analyysiin liittyy joitakin perussääntöjä²⁸. Ensinnäkin kuvauksen luomiseen riittää vain yksi kategorisointi, vaikka useampiakin voi käyttää. Toiseksi vakioparin toinen osapuoli on aina myös olemassa, jos toinen mainitaan. Kiintoisaa on, että kategorisoinnin kohde varautuu usein itsekin siihen, että hänet luokitellaan tietyllä tavalla. (Nikander 2010). Tästä löytyy vaalimainonnasta runsaasti esimerkkejä. Ehdokas, joka on taustaltaan Irakin kurdi ja jonka nimi viittaa islaminuskoon, ei mainitse taustaansa esitteessään mitenkään, mutta kertoo olevansa naimisissa kantasuomalaisen kanssa. Näin hän valmistautuu jo ennalta murtamaan luokituksen, jonka mukaan hänen puolisolllaan olisi sama etninen tausta kuin hänellä, ja toisaalta sitoo itsensä kantaväestöön perheensä kautta. Jäsenkategoria-analyysi antaa mahdollisuuden tarkastella kulttuurimme moraalisia järjestyksiä: mitkä tai millaiset toimija-asetat ovat suotavia, toivottavia tai kunniallisia, mitkä taas peitettäviä, seliteltäviä tai puolusteltavia (Moisander 2001, 152).

27 Rossi (2003, 17) käyttää samantapaista metodologiaa mutta kutsuu kategoriakoosteiksi yhdistämistä syntagmaattisiksi operaatioiksi.

28 Jäsenkategoria-analyysin sovelluksista ja kehitysehdotuksista ks. Housley & Fitzgerald 2002.

Tarkoitukseni on siis soveltaa jäsenkategoria-analyysia aineistoon, jossa visuaalinen ja verbaalinen aines kietoutuvat toisiinsa siten, ettei merkitysten tulkitseminen vain toisesta ilman toista ole relevanttia. Tämä tuottaa joitakin haasteita. Ensinnäkin visuaalisen aineiston analyysi ei ole edes siinä määrin yksiselitteistä kuin tekstiaineiston. Tämä seikka kaataa vastuuta tutkijan tulkinnoille, jotka on pystyttävä perustelemaan hyvin. Toiseksi jäsenkategoria-analyysi korostaa tulkitsijan omien kategoristen käsitysten taka-alastamista ja keskittymistä siihen, kuinka kategoriat muodostuvat aineistossa, aiheiston puhujien ja kirjoittajien toimesta. Koska jäsenkategoria-analyysin tausta on keskusteluanalyysissa ja suurin osa sitä koskevasta kirjallisuudesta liittyy haastatteluaineistojen analyysiin (esim. Baker 1997, Nikander 2010), on ymmärrettävää, että metodi korostaa aineiston toimijoita.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen representaatioita, joten tulkitsijan omien käsitysten taka-alastaminen liittyy enemmänkin siihen, etten tutkijana tule nähneeksi aineistossa valmiiksi odottamiani identiteettikategorioita vaan annan kategorioiden nousta aineistosta. Ylipäätään kaikki tulkinnot on tehtävä siitä, mitä aineistossa on näkyvissä. En esimerkiksi voi pohtia, miksi naiset korostavat vanhemmuuttaan selvästi miehiä enemmän poliittisen kansalaisen identiteeteissään, koska en voi tietää, kuinka moni ehdokkaista todellisuudessa on äiti tai isä. Sen sijaan näyttää siltä, että politiikassa kokeneille ehdokkaille vanhemmuuden esiintuominen ei ole yhtä merkittävää kuin uusille ehdokkaille. Tämä päätelmäni perustuu kuitenkin aineiston ulkopuoliseen tietoon monen tunnetun ehdokkaan perheellisyydestä.

Kolmanneksi voidaan pohtia yleistettävyyden haastetta, vaikka yleistettävyys ei sinänsä laadullisen tutkimuksen tae olekaan. Sen sijaan on ehkä parempi puhua mikro- ja makrotasoista. Kulttuurintutkimuksen paradigmaan ei kuulu havaintojen laskeminen aineistosta ja siten lukujen avulla tulkinnan oikeellisuuden tai merkittävyyden perustelu. Olen kuitenkin pitänyt ohjenuoranani puuttua vain ilmiöihin, jotka toistuvat aineistossa riittävän voimakkaana, jotta voin perustellusti väittää niillä olevan merkitystä politiikan identiteetin rakentumisessa. Nikander (2010) viittaa tähän kirjoittaessaan, että jäsenkategoria-analyysi liikkuu mikro- ja makrotasojen välillä ja toimii siten metodologisena linkkinä demografisten kategorioiden kuten sukupuolen tai kansallisuuden makrotason, ja toisaalta tilanteisen puheen mikrotason välillä. Nikander (ma.) itse asiassa toteaa, että jäsenkategoria-analyysillä saattaisi olla potentiaalia intersektionaalisuustutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa asetan valitsemiani kategorioita ristiin ja valotan siten niiden intersektionaalista luonnetta.

Jäsenkategoria-analyysissa ensimmäinen tehtävä on paikallistaa keskeiset kategoriat aineistossa ja hahmottaa niistä tavallisimpia vastinpareja kuten nainen-mies, oikeisto-vasemmisto, nuori-vanha. Aineistosta löytyisi mahdollisia

kategorioita sadoittain, jos vaikkapa eri ammatit tai koulutustaustat laskettaisiin omiksi kategorioikseen. Välillä kategoriat mainitaan aineistossa nimeltä, välillä ne tulevat esiin implisiittisesti, minun aineistossani esimerkiksi kuvien kautta. Olen valinnut kategorioista ne, jotka esiintyvät aineistossa vahvoina ja joilla on näkyvää merkitystä representaation kannalta, mutta huomionut toisaalta myös vastinpareja, jotka rikkovat perinteisiä parijakoja, kuten heteroseksuaalista matriisia.

Toinen tehtävä on etsiä toimintaa, joka assosioituu kuhunkin kategoriaan toteuttaen sitä. Olen esimerkiksi havainnoinut, kuinka oikeisto- ja vasemmistomiehet tekevät eri asioita, tai millaista toimintaa kytkeytyy suomalaisuuteen, millaista taas eurooppalaisuuteen tai kansainvälisyyteen. Toiminnot voivat tulla joko voimakkaasti esiin tai näkyä implisiittisesti. Tämä kategoriasidonnainen toiminta voi joko tukea ja vahvistaa kulttuurisesti tuttuja toimintamalleja tai toisaalta kyseenalaistaa niitä. Perinteisesti äiti hoivaa lasta ja huolehtii toisista, tai kunnon mies on rohkea. Toisinaan jokin toiminta saattaa vahvistaa perinteistä toimintaa, vaikka pinnalta katsoen ensin näyttäisi päinvastaiselta: nainen, joka esitteessään kertoo aikovansa toimia pelottomasti, tai toinen, joka kertoo olevansa tiukka eikä anna periksi, vahvistaa itse asiassa kuvaa pelkäävistä naisista. Miesehdokkaan ei tarvitse kertoa olevansa peloton, koska miehen sosiaaliseen kategoriaan pelottomuus liitetään automaattisesti.

Kolmas tehtävä on etsiä kategorioiden ja toimintojen välisiä yhteyksiä, jotka kertovat, kuinka kategorian jäsenet toimivat, tai kuinka he voivat tai heidän pitäisi toimia. (Baker 1997.) Tämä kolmas tehtävä tuo mukaan ideologiset sitoumukset: mikä on politiikolle suotavaa tai hyvää toimintaa, mikä taas ei-toivottavaa tai huonoa. Näitä sitoumuksia olen tarkastellut etsimällä kategorioiden ja toimintojen välisiä yhteyksiä: ”Minulla on 3- ja 6-vuotiaat lapset ja asumme vanhassa puutalossa Espoossa”, kertoo vihreä ehdokas liittäen perhekategorioiden idylliseen puutaloelämään.

Nikanderin (2010) mukaan on myös etsittävä me- ja he-parit, eli katsottava, kuinka aineisto jakaa maailmaa jäsenyyksiin. Identiteettihän tunnistetaan juuri eron kautta (Hall 1999, 12–13), ja näihin eroihin perustuu ajattelu kategorioista, joiden jäsenyydet määrittävät identiteettejä. Identiteettikategorioiden lisäksi on paikannettava institutionaalisten käytäntöjen jäsenyydet, joihin valta on usein kietoutunut (ks. myös Jokinen ym. 2004a, 75). Usein esiintyviä jäsenyyksiä aineistossani ovat esimerkiksi perheenjäsenyys sekä erilaiset ammatilliset kategoriat ja luottamustehtävät. Huomioin näitä kategorioita aineiston tulkinnassa, mutta en käy niitä systemaattisesti läpi.

Kategorisointia tutkimusmenetelmänä on myös kritisoitu: Hacking (2009, 149) on todennut, että yhteiskuntatieteissä ja psykologiassa tuntuu olevan jatkuva tarve luokitella ihmisiä luonnontieteiden mallin mukaan, kuin se tekisi

tutkimuksesta jollakin tapaa oikeampaa tai objektiivisempaa. Toiseksi sukupuolentutkimuksen näkökulmasta voidaan pohtia, kuinka järkevää on rakentaa sukupuolta perinteisten kategorioiden varaan, kun se toistaa dikotomista jakoa kahteen sukupuoleen (Ronkainen 1999, 187). Toisaalta, kuten olen aiemminkin todennut, intersektionaalisen identiteetin tutkiminen on vaikeaa ilman luokittelua. Luokittelua kiertäville analyysimenetelmille varmasti olisi kuitenkin tarvetta.

Olen lähilukenuit aineistoani edellä kuvaamallani tavalla jäsenkategoria-analyysia hyödyntäen ja rakentanut sitten aineistosta selvästi esiin nousseiden kategorioiden pohjalta matriiseja, joista kirjoitan seuraavaksi.

■ Laadulliset matriisit tulkinta-apuna

Miles ja Huberman (1994) käyttävät matriiseja monin tavoin hyödyksi laadullisessa tutkimuksessa. Matriisit auttavat hahmottamaan aineistoa visuaalisesti ja sopivat rikkaan aineiston esittämiseen tiivistetysti. Matriisit pakottavat pohtimaan, mikä osa aineistosta todella vastaa tutkimuskysymyksiin, ja auttavat fokuoimaan olennaiseen aineistossa. Matriisin perusajatus on risteyttää kaksi tai useampia perusulottuvuuksia ja katsoa, kuinka ne suhteutuvat toisiinsa. (mts. 239.) Matriisit ovat kvantitatiivisen tutkimuksen perusvälineistöä, mutta ne voivat toimia myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkinnan työkaluina.

Tässä tutkimuksessa matriisien ei ole tarkoitus tuottaa dataa tai tietoa sinänsä, vaan ne tarjoavat mahdollisuuden ajatusten järjestämiseen ja tulkintojen tekoon sekä tulosten havainnollistamiseen tiiviissä ja fokusoidussa muodossa. Kuten Miles ja Huberman muistuttavat (mts. 242), matriisi esittää aina vain osan aineistosta, jolloin sen perusteella esitetty tulkintakin on ohuempi kuin mikä koko aineistosta olisi näytettävissä. Heidän mukaansa myös mahdolliset ongelma- ja aukkokohdat on syytä huomioida ja esittää myös lukijalle. Kulttuuritutkimuksen lähtökohdista ajattelen, ettei ole syytä edes olettaa, että aineisto jakautuisi tasaisesti tai kauniisti erilaisiksi matriiseiksi. Sen sijaan hankalasti asettuvista kohdista saattaa löytyä jotakin erityisen huomionarvoista tai kiinnostavaa.

Järjestettyäni aineiston jäsenkategoria-analyysin mukaisesti ja löydettyäni sen avulla tutkimukseni kannalta keskeiset kategoriapiirteet olen siis hahmottellut näiden kategorioiden pohjalta erilaisia matriiseja, joihin olen tiivistänyt aineistoani. Rakentamani matriisit ovat kaksiulotteisia, mutta niissä voisi olla ulottuvuuksia enemmänkin. Teknisesti kolmi- tai neliulotteisten matriisien esittäminen on kaksiulotteisella paperilla kuitenkin hankalaa, joten esitän tämän luvun lopussa alaluvussa 3.4 koostematriisin piirtämistäni kaksiulotteisista matriiseista havainnollistamaan sitä, kuinka eri kategorioita voi heijastaa toisiinsa.

Jokaisessa piirtämässäni matriisissa on ollut pystyakselina sukupuoli. Vaaka-akseleina ovat vaihdelleet etninen suomalaisuus perinteisestä kansainväliseen, ikä nuoresta vanhaan, puolue oikeistosta vasemmistoon, perheasema arvioituna perheen näkyvyyden perusteella ehdokkaan esitteessä näkymättömästä korostettuun sekä ehdokkaan toimintakenttä yksityisestä julkiseen. Nämä akselien kategoriat eivät ole yhteismitallisia, mutta niitä voidaan kuitenkin kaikkia ajatella jatkumoina, mikä mahdollistaa niiden kuvaamisen matriiseissa. Seuraavassa tarkastelen hiukan eri kategorioita ja niiden piirteitä analyysin kannalta.

Sukupuolentutkimus on perinteisesti keskittynyt enemmän vasemmistokuin oikeistopuolueiden naiskuvaan (Kantola & Holli 2004). Tämän tutkimuksen aineistossa on mukana europarlamenttivaalien osalta viisi aineistonkeruuhetkellä suurinta suomalaismuuttoa (kokoomus, sd, keskusta, vihreät ja vasemmisto) sekä eduskuntavaalien osalta seitsemän suurinta (edellisten lisäksi perussuomalaiset ja ruotsalaiset). Sekä vasen että oikea siipi ovat siis edustettuina. En perehdy syvällisesti tässä tutkimuksessa puolueiden välisiin eroihin sukupuolittuneissa representaatioissa, mutta tuon tämän näkökulman kuitenkin esiin näyttääkseni, että sukupuoli esitetään poliittisen kansalaisen identiteeteissä erilaisena puoluekannasta riippuen.

Periaatteessa koko aineiston voisi asettaa jokaiseen edelliseen matriisiin, mutta se ei antaisi tutkimuksen kannalta olennaista lisätietoa. Esimerkiksi ehdokkaan iän kannalta matriisi kertoo, että eri-ikäisten naisten representaatiot poikkeavat toisistaan selvästi, miesten eivät juurikaan. En kuitenkaan ole asettanut ehdokkaita järjestykseen heidän oletetun ikänsä pohjalta, vaan karkea jako riittää näyttämään tämä kulttuurisen eron.

Vaaka-akselien kategoriat poikkeavat hiukan toisistaan sen perusteella, kuinka helposti ne solahtavat kaksiulotteisiksi jatkumoiksi. Analyysissa perheen representaatioihin heijasteleman iä on periaatteessa helppo jatkumo, vaikka olenkin perustanut analyysini iän osalta representaatioon, en todelliseen ikään, joka ei kaikista esitteistä käy ilmi. Samoin puoluekannan pohjana on helppo käyttää perinteistä jakoa oikeistosta vasemmistoon siten, että puolueet asettuvat jatkumolle samoin kuin eduskunnan istuntosalissa. Europarlamentaarikkojen osalta jatkumo on laadittu vastaamaan ehdokkaiden suomalaista puoluekantaan, vaikka he toimivat europarlamentissa parlamentin puolueissa, jotka eivät vastaa kaikilta osin kovin hyvin suomalaista puoluekarttaa.

Perheen näkyvyys esitteissä ei ole suoraviivaista, vaan perheen merkitykset tulevat esiin eri tavoin, eivätkä ne ole suoraan riippuvaisia ehdokkaan omasta elämäntilanteesta. Osa (oletettavasti) perheellisistä ehdokkaista ei tuo perhettään esiin millään tavalla, kun taas toiset pitävät ystäviään tai lemmikkejään perheensä tai tärkeänä osana sitä. Perhe saa lisäksi erilaisia merkityksiä eri ehdokkaiden kohdalla. Puran näitä, samoin kuin ehdokkaiden ikään liittyviä merkityksiä

tarkemmin viidennessä luvussa. Suomalaisuus kulttuurisena kategoriana toimii osin samoin kuin perhe: se voi tulla näkyvästi esiin ehdokkaan esitteessä tai jäädä taustalle, ja se voi saada monenlaisia representaatioita. Toisaalta ehdokkaan voidaan tietenkin aina, tahtomattaankin, katsoa edustavan jonkinlaista suomalaisuutta.

Olen lisäksi jakanut ehdokkaat julkiseen ja yksityiseen kenttään. Tämä matriisi eroaa aiemmista siten, että olen matriisiin valitsemieni ehdokkaiden kohdalla esittänyt sekä heidän julkisen että yksityisen representaationsa matriisissa. Tyypillinen piirre aineistossa on, että esitteen julkisivu, etupuoli, esittää ehdokasta julkisella kentällä. Tämän vastapainoksi esitteen takasivu kuvaa ehdokasta yksityisellä kentällä. Ero käy usein selväksi asuvalinnoista, kuvauspaikoista ja esitteen teksteistä.

Pystyakselin sukupuoli esiintyy matriisissani jatkumona ja kuvastaa siten sukupuolentutkimukselle tyypillistä ajatusta siitä, että sukupuoli ei ole dikotomia. Matriisin osalta sukupuolen ääripäiksi ovat asettuneet maskuliinisuuden ja feminiinisuuden perinteiset, kulttuuriset representaatiot, joiden määrittelemineen on tietenkin tilannesidonnaista ja jatkuvasti muuttuvaa. Pystyakselin tarkoituksena ei ole luokitella ihmisiä mekanistisesti enemmän tai vähemmän naisiin tai miehiin vaan tuoda esiin, miten monenlaisia sukupuolen representaatioita aineistoon mahtuu, ja kuinka ne limittyvät toisiinsa ja muihin kategorioihin monin tavoin.

Kun olin etsinyt aineistostani edustavat ehdokkaat matriisien eri ruutuihin, aloin etsiä matriisiin avainsanoja, jotka kuvastaisivat merkityksiä, joita näistä kategorioiden intersektionaalisista pisteistä löytyy. Nämä avainsanat ovat samoja, joita nostan esiin analyysissani. Olen merkinnyt ne kursivilla, jotta tekstiä on helpompi seurata. Esitän luvussa 3.4 tiivistetysti tutkimukseni analyttisen viitekehyksen, jossa matriisit toimivat analyysityökaluina. Työni viimeisessä, kuudennessa luvussa esitän lisäksi koostematriisin, johon olen koonnut tutkimukseni päätulokset.

3.3 Tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen aineistona on kaksi kokonaisuutta: otos kesällä 2009 pidettyjen europarlamenttivaalien suomalaisista vaaliesitteistä sekä otos kevään 2011 eduskuntavaaliesitteistä. Yhteensä aineistossa on 212 esitettä. Nämä vaaliesitteet ovat kyseisten vaalien suomalaisten ehdokkaiden henkilöesitteitä sekä muutama useamman ehdokkaan yhteisesite. Molemmat aineistot on koottu kyseistä vaalipäivää edeltäneiden kahden viikon aikana puolue toimistoista ja puolueiden vaalimökeiltä Helsingistä. Aineistonkeruutapani perustuu kulttuurintutkimuksen

kentällä tuttuun *bricolage*-ajatukseen, jonka mukaan kulttuurintutkija toimii usein kuin vanhanajan käsityöläinen: otetaan se materiaali, mitä käsillä on, ja katsotaan, mitä siitä saadaan aikaan (esim. Moisander & Valtonen 2006, 97; Kivimäki 2012, 39). Kumpikaan vaaliaineisto ei ole kvantitatiivisessa mielessä täydellinen sikäli, että se ei sisällä jokaista esitettä, joka vaaleissa on jaettu. Sen sijaan se antaa kattavan kuvan siitä materiaalista, johon kaupungilla kulkiessaan ei voinut olla törmäämättä.

Aineistot poikkeavat joiltakin osin toisistaan. Europarlamenttivaalien äänestyspiirinä on koko maa, joten vuonna 2009 samoja esitteitä jaettiin kaikkialla Suomessa. Europarlamenttivaalien aineistoa kerätessäni valitsin Suomen viisi sillä hetkellä suurinta puoluetta ja pyysin niiltä kaiken aineiston, joka sillä hetkellä oli saatavilla. Puolueet olivat kokoomus, sd, keskusta, vihreät ja vasemmistoliitto. Vaalitoimistot kuhisivat kampanjaväkeä, ja esitteitä oli ladottu monenkirjaviksi pinoiksi pitkin lattioita, tuoleja ja seinänvieriä. Kaikki toimistot suhtautuivat pyyntöni ystävällisesti ja keräilivät minulle esitteitä sitä mukaa kun niitä käsiinsä saivat. Osa esitteistä sain heti mukaani, joistakin toimistoista kävin hakemassa niitä myöhemmin. Täydensin valikoimaa vaalimökeiltä ja karsin kaksoiskappaleet myöhemmin työhuoneellani. Useammasta toimistosta kerrottiin, että osa ehdokkaista ei koskaan toimitakaan esitteitään puolue toimistolle, vaan he jakavat niitä ainoastaan itse. Myöhemmin laskin, että Suomen sittemmin valitusta 13 euroehdokkaasta kymmenen esite löytyy aineistostani. Läpipäässeiden näkyvyys on siis ollut suuri. Uskoakseni tällä perusteella aineistoani voi pitää tarkoitustaan vastaavana. Yhteensä aineistossani on 62 europarlamenttivaaliehdokkaan esite.

Vajaat kaksi vuotta myöhemmin tutkimukseni eteni vaiheeseen, jossa päätin laajentaa poliittisen kansalaisen identiteetin rakentumisen tutkimisen europarlamentaarikoista suomalaispoliitikoihin laajemminkin, ja keräsin talteen eduskuntavaalien 2011 vaaliesitteet. Vaalien lopputuloksesta tuli käännekohta suomalaispolitiikassa, ja puolueiden voimasuhteet pyörähtivät uuteen asentoon perussuomalaisten noustessa neljänneksi suureksi puolueeksi kolmen vanhan rinnalle. Koska uudenlaista vaalitulosta ennakoitiin laajalti, päätin laajentaa aineistonkeruutani, ja otin edellisten viiden puolueen lisäksi mukaan perussuomalaiset ja rkp:n. Vaalit pidettiin sunnuntaina 17.4.2011, ja edellisen keruutavan hyväksi havainneena keräsin aineiston jälleen varsinaista vaalipäivää edeltävien kahden viikon aikana.

Merkittävin ero europarlamentti- ja eduskuntavaaliehdokkaiden aineistossa on se, että eduskuntavaaleissa vaalipiirejä on 15. Koska aineistoni on kerätty Helsingissä, se sisältää enimmäkseen Helsingin vaalipiirin esitteitä, sekä lisäksi jonkin verran Uudenmaan vaalipiirin esitteitä. Eduskuntavaaliaineistossani on

149 eri ehdokkaan henkilöesite²⁹. Heistä 24 valittiin eduskuntaan. Aineistoni on tämän tutkimuksen lähtökohtia ja kysymyksenasetteluja ajatellen edustava otos vaalimainonnasta, mutta oletettavaa on, että aineisto ja sen myötä analyysi olisi erinäköinen, jos aineisto olisi kerätty kaikista vaalipiireistä. Pohdin tätä lisää luvussa 6.3, Tutkimuksen kriittistä reflektointia. Tutkimuksen lopussa liitteissä 1 ja 2 on lisätietoa aineistostani. Olen aineistoa luokitelllessani varustanut jokaisen esitteen juoksevilla arkistonumerolla, jonka lukija löytää analyysia lukiessaan jokaisen esimerkkikatkelman ja -kuvan jäljestä. Lisäksi olen merkinnyt viitteeseen lukemisen helpottamiseksi ja taustoittamiseksi ehdokkaan sukupuolen³⁰ ja puolueen. Henkilöiden nimiä en ole merkinnyt viitteisiin, vaikka ne ovat toisinaan pääteltävissä esimerkeistä. Olen katsonut tämän ratkaisun palvelevan tutkimustani paremmin, koska tarkastelen sitä, miten poliittista kansalaisuutta ylipäättään määritellään intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä, en yksittäisten poliitikkojen identiteettejä.

Tutkimukseni kontekstissa kuvaamani ajatus appadurailaisesta media-kentästä, jossa media ja mainonta tuottavat ja kierrättävät kulttuurisia ideoita, perustelee hyvin aineistonhankintani lähtökohtia: Aineistoni on kerätty tarkoituksella kentältä, ei arkistoista, jolloin keruutilanne vastaa mahdollisimman hyvin sitä tilannetta, joka potentiaalista äänestäjää kohtaa. Toiset ehdokkaat ovat aina näkyvämmiin vaaleissa esillä, toiset enemminkin riviehdokkaina. Se, millaista aineistoa tutkijanhaaviini sain pyydystettyä, riippui kunkin puolueen tilanteesta vaalitoimistoilla ja vaalimökeillä sekä paikalla olleista henkilöistä vierailujeni aikaan. Lisäksi on oletettavaa, että eri puolueet ja ehdokkaat antoivat erilaista painoarvoa henkilöesitteiden jakamiselle. En pidä näitä seikkoja kuitenkaan erityisen merkityksellisinä tutkimukseni kannalta, koska tutkimusotteeni ei ole kvantitatiivinen. Sen sijaan näen kulttuurintutkimuksen tutkimusotteen kannalta arvoa siinä, että aineistoni on kerätty juuri siinä ajassa, hetkessä ja niillä paikoilla, joilla kiihkeintä vaalikamppailua käytiin. Sellaisena saalis lienee aidompi kulttuurinen tuote kuin jälkeinpäin mahdollisista arkistoista kerätty aineisto³¹, vaikka ns. täydellisempänäkin.

29 Mukana on lisäksi joitakin 2–4 ehdokkaan yhteisesitteitä, joista useimmilla on lisäksi oma henkilöesite.

30 Käsittelen tässä työssäni sukupuolta teoreettisesti jatkumona, kuten muitakin identiteetikategorioita. Sukupuoli ei ole dikotominen sosiaalisesti eikä edes biologisesti. Tämän työn empiirisessä osassa puhun kuitenkin naisten ja miesten esitteistä ja käsittelen sukupuolta siinä mielessä dikotomisesti, että jos jättäisin kulttuurisen, sukupuolten välisen eronteon huomioimatta, naisten ja miesten representaatioiden eroista ja erilaisista mahdollisuuksista puhuminen kävisi mahdottomaksi. Sukupuoli käsitteellistyy siis eri tavoin työn teoreettisessa ja empiirisessä osassa.

31 Poliittiset puolueet keräävät arkistoihinsa vaalimateriaalia, tosin eri puolueiden arkistojen laajuus ja taso vaihtelee (Hovi-Wasastjerna 1999, 13).

Jokainen äänestysikäinen suomalainen on nähnyt vaaliesitteitä ja tuntee niiden genren ainakin päällisin puolin. Esitteiden arkisuus ja tuttuus asettui kuitenkin uuteen valoon, kun asettelin esitteitä kymmeniä ja kymmeniä rinnakkain ja vertailin niitä keskenään eri tavoin: poikkeukset erottuivat joukosta, ja suuri yhtenäinen massa näyttäytyi kymmeninä toisistaan hiukan poikkeavina kopioina. Jäsenkategoria-analyysi on aineistolähtöinen metodi (Nikander 2010), ja tämä tutkimus on syntynyt aineistolähtöisesti. Olen sovittelut aineistoon erilaisia näkökulmia ja pohtinut, mikä tuottaisi kiinnostavimpia havaintoja. Erilaisia tapoja luokitella aineistoa olisi ollut lukemattomia, mutta valitsemani kategoriat nousivat lopulta tämän tutkimuksen kohteiksi siksi, että niiden kantamat teemat näkyivät aineistossa vahvoina ja tuottivat identiteettipiirteitä, jotka vaikuttivat merkityksellisiltä. Näiden piirteiden vertailusta aineistossa tuntui syntyvän jotakin uutta, ehkä aiemmin huomiotta jäänyttä. Sen sijaan en ole systemaattisesti verrannut europarlamentti- ja eduskuntavaaliaineistoja keskenään. Niiden asiallisallöt ovat hiukan erilaiset johtuen kyseisten poliittisten elinten erilaisuudesta, mutta tarkastelemieni identiteettipiirteiden kannalta aineistoissa ei ole merkittävää eroa. Niiltä osin kuin on, olen maininnut siitä analyysissä.

Aineiston järjestämisen avulla pääsin yli kaikista sinänsä kiinnostavista yksittäisistä kuriositeeteista aineistossa ja pystyin näkemään syvemmälle: mitkä aineiston piirteet kuvaavat parhaiten niitä tavalla tai toisella olennaisia positioidia, joissa ehdokkaat esiintyvät, ja mihin kategorioihin nämä piirteet liittyvät? Tämän tarkastelun pohjalta olen tarkentanut analyysini perheaseman, etnisen ryhmän ja iän kategorioihin sekä niiden suhteeseen sukupuolen kategoriaan.

Sukupuolen representaatioiden tarkastelu aineistossa ei ollut alun perin suunnitelmistani, mutta nähdessäni eri puolueiden esitteet rinnakkain huomasin, kuinka eri tavoin sukupuolta tuotettiin eri puolueissa. Ehdokas esitetään mainoksessaan äänestäjän kannalta mahdollisimman kiinnostavana. Naisten ja miesten representaatioissa oli selvä ero, joka sai erilaisia piirteitä muista sosiaalisista kategorioista riippuen. Sukupuolen tuottaminen aineistossa ei kuitenkaan ollutkaan niin suoraviivaista kuin aluksi näytti. Sukupuolen kategoria näkyi olevan yhteydessä kaikkiin muihin kategorioihin, joten nostin sen analyysissä vertailukohteeksi muille kategorioille.

Etnisen ryhmän, tässä aineistossa etnisen suomalaisuuden, tuottaminen oli toinen aineistossa selvästi esillä ollut identiteettikategoria, mikä johtunee etupäässä aineiston luonteesta: vaaleissa valitaan Suomen kansalaisia³² edustamaan

32 Eduskuntavaaliehdokkaan tulee lain mukaan olla Suomen kansalainen. Europarlamenttivaaleissa voi ehdolle asettua minkä tahansa EU-valtion kansalainen missä tahansa EU-valtiossa, mutta vain yhdessä kerrallaan. Suomen euroedustajat ovat aina olleet Suomen kansalaisia, eikä EU-vaaleissa ole ollut Suomessa ehdollakaan muiden EU-valtioiden kansalaisia.

Suomea ja päättämään Suomen asioista, joten oikeanlaisesta suomalaisuudesta neuvottelu on keskeistä diskursiivista toimintaa vaaliesitteissä.

Erilaiset perheen representaatiot nousivat esiin aineistosta heti kun aloin tarkastella sitä lähemmin, mutta en aluksi pitänyt aihetta tärkeänä; näin lapset ensin vain vaarattomina kuvituskuvina, ja vasta lähempi analyysi paljasti, miten monenlaisia teemoja ja valtasuhteita perheaseman kategoriaan aineistossa liittyy. Samoin iän representaatiot tulevat kiinnostavasti aineistossa esiin ja kietoutuvat vahvasti sukupuolen kategoriaan, mutta saavat erilaisia merkityksiä myös perheen ja suomalaisuuden kautta. Tarkastelen näitä kategorioita luvuissa neljä ja viisi ja tutkin, miten poliittista kansalaisuutta määritellään niiden kautta. Ensin esitän kuitenkin tiivistetysti seuraavassa tutkimukseni teoreettisen ja metodologisen viitekehyksen.

3.4 Yhteenveto: Tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen viitekehys

Olen tämän tutkimuksen johdantoluvussa luonnehtinut tutkimustani diskursianalyysiksi feministisen media- ja kulttuurintutkimuksen kentällä ja esitellyt lyhyesti työni teoreettis-metodologisia lähtökohtia, jotka pohjautuvat kulttuurintutkimukseen, diskurssintutkimukseen ja sukupuolentutkimukseen.

Toisessa luvussa olen käynyt läpi tutkimusilmioöni, poliittisen kansalaisen sukupuolittuneen identiteetin rakentumiseen, liittyvää aiempaa teoriaa ja rakentanut sen avulla tutkimukseni käsitteellisen viitekehyksen. Tutkimukseni keskeiset teoreettiset käsitteet ovat poliittinen kansalaisuus sekä sukupuolittunut identiteetti intersektionaalisena konstruktiona. Empiirisinä käsitteinä käytän analyysissa neljää kulttuurista, identiteettiä rakentavaa kategoriaa, jotka ovat sukupuoli, perheasema, etninen ryhmä ja ikä. Niistä kirjoitan lähemmin analyysin yhteydessä luvuissa neljä ja viisi. Käsitteellisiä lähtökohtia työssäni on monta, ja ne tekevät tutkimuksestani poikkitieteellisen. Nämä teoreettiset lähtökohdat noudattavat kuitenkin kaikki sosiaalisen konstruktionismin ontologisia ja epistemologisia käsityksiä.

Olen koonnut seuraavaan kuvioon (kuvio 1) tutkimukseni analyyttisen ja teoreettisen viitekehyksen. Analyyttinen kehys (a) vasemmalla kertoo, kuinka olen jäsenkategoria-analyysin avulla luokitellut aineistoni esitteet ja poiminut niistä merkitykselliset kategoriat. Empiirisesti tarkastelemani kategoriat ovat siis valikoituneet aineistolähtöisesti jäsenkategoria-analyysin kautta.

Valitsemistani kategorioista olen rakentanut erilaisia laadullisia matriiseja (b), joissa olen kohtauttanut eri kategorioita toisiaan vasten; näitä erilaisia matriiseja olisi voinut rakentaa periaatteessa äärettömän monta. Matriisien tarkoitus

on ollut auttaa tulkintaa, koska niiden avulla on ollut helppo etsiä erilaisia merkityksiä aineistosta.

Oikealla ylhäällä olen esittänyt poliittisen kansalaisen identiteetin intersektionaalisen konstruktiona (c). Intersektionaalisuutta on tyypillisesti kuvattu risteyskohtana (*intersection*, engl. = risteysalue, risteys, mat. leikkauspiste) (vrt. Crenshaw 1991). Näin on kuvattu sitä, kuinka yksi risteykseen johtava tie kuvaa vaikkapa sukupuolta sosiaalisena kategoriana, toinen taas etnistä ryhmää. Kun ihminen tulee kohdeksi jossakin tilanteessa jollakin tavalla, hän ei voi tietää, johtuuko se hänen sukupuolestaan vai etnisestä taustastaan vai ehkä molemmista, koska hänessä risteävät molemmat (ja lukemattomat muut) sosiaaliset kategoriat. Tällainen yksinkertaistava kuvio voi tietenkin esittää vain pienen osan kaikista sosiaalisista kategorioista, joihin meidät yksilöinä voidaan lukea ja jotka toisiinsa kietoutuneina tuottavat yksilölliset ja alati muutoksessa olevat identiteettimme. Olen piirtänyt kuvioon ne kategoriat, jotka omassa tutkimuksessani ovat relevantteja.

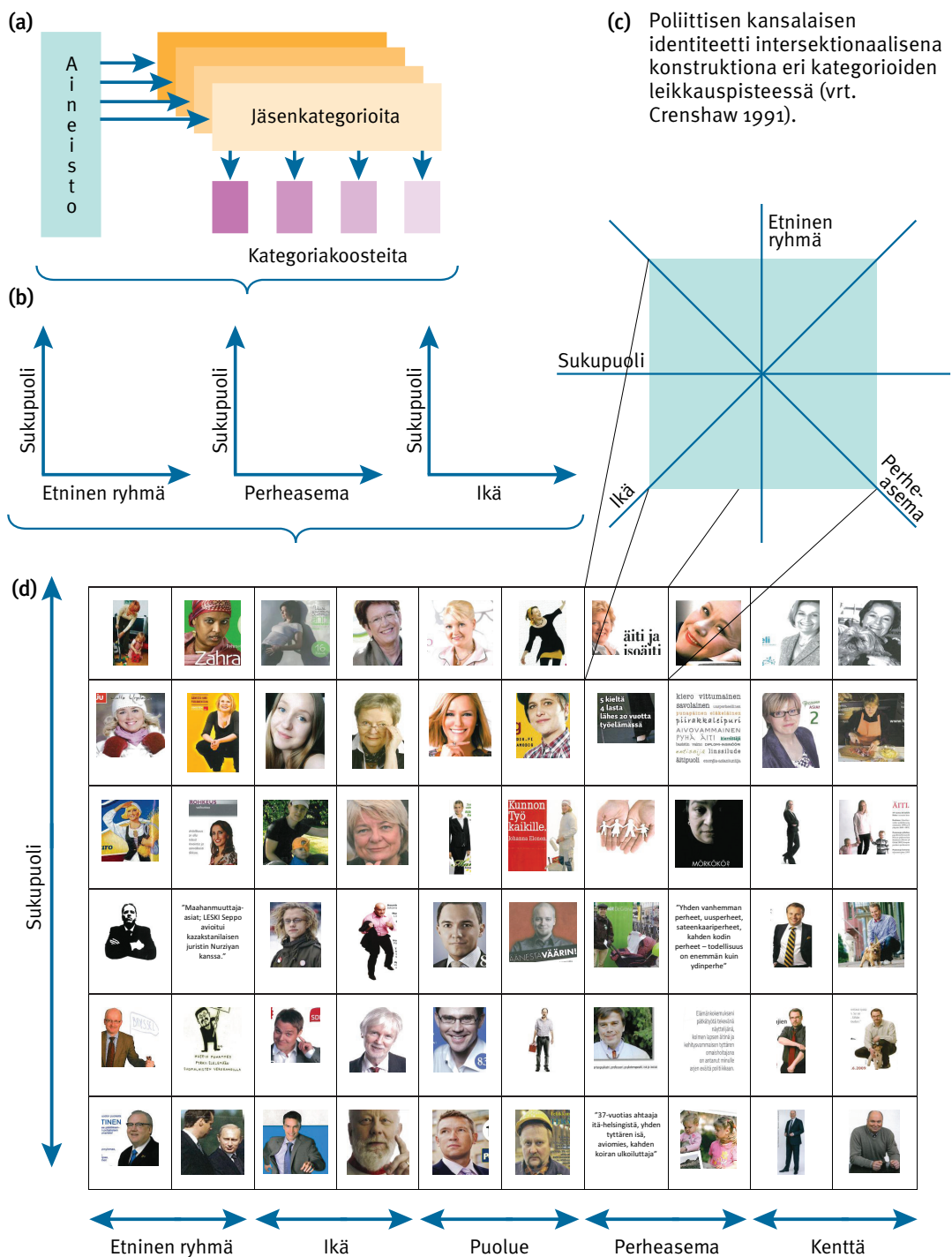
Kuviossa alinna olevassa koostematriisissa (d) olen esittänyt tiivistetysti tutkimani kategoriat. Pystyakselin sukupuolen kategorian kohtaavat vaakakselilla etnisen ryhmän, perheaseman ja iän sosiaaliset kategoriat. Lisäksi olen näyttänyt, millaisia vaikutuksia puoluekannalla sekä yksityisen ja julkisen kentän kategorioilla on poliittisen kansalaisen identiteetissä tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Ensimmäiset kolme kategoriaa olen käsitellyt analyysissani tarkemmin; kaksi viimeistä ovat mukana enemmänkin tulkintaa auttamassa ja havaintoja monipuolistamassa, eivät systemaattisesti analyysin kohteina vaan esillä silloin, kun niillä on ollut relevanssia tulkinnan kannalta. Matriisien avulla olen pystynyt paikantamaan aineistosta erilaisia poliittisen kansalaisen identiteetin etniseen ryhmään, asemaan ja ikään liittyviä merkityksiä ja arvioimaan, kuinka ne liittyvät toisiinsa ja sukupuolen kategoriaan.

Esitän tutkimuksessani kategoriat jatkumoina. Sukupuoli ei sukupuolen tutkimuksen vallitsevan käsityksen mukaan ole dikotominen kategoria vaan paremminkin jatkumo, kuten ikä. Perheasema taas voi merkitä muutakin kuin ydinperhettä. Näitä kaikkia kategorioita käytetään kuitenkin usein ehdottomina määrinä poliitikon identiteettiä rakennettaessa mainonnassa. Koostematriisissani olen esimerkinomaisesti nostanut esiin yhden mahdollisen (teoreettisen) tilanteen, jossa poliittisen ehdokkaan identiteetti muodostuu erilaisten sosiaalisten kategorioiden leikkauspisteessä. Jokaisen ehdokkaan identiteetistä voisi piirtää omanlaisensa leikkauspisteen ja varioida niitä kategorioita vaihdellen.

Intersektiot eivät ainoastaan leikkaa toisiaan, vaan ne myös vaikuttavat toisiinsa. Sukupuoli vaikuttaa siihen, millaisia perheasemia tuotetaan, perheasemat taas sukupuolen representaatioihin. Sukupuoli vaikuttaa etnisen ryhmän representaatioihin, etenkin vanhemmissa ikäluokissa, samoin etninen ryhmä su-

kupuoleen: kosmopoliittina esitetyn poliittisen kansalaisen sukupuolen representaatiot ovat toisenlaisia kuin etnistä suomalaisuutta korostavan. Ikä puolestaan vaikuttaa sukupuolen representaatioihin, sillä naisen ja miehen ikääntyminen esitetään kulttuurissamme eri tavoin. Esitän näistä esimerkkejä empiirisessä analyysissäni ja näytän, kuinka intersektiot toisaalta rajaavat, toisaalta mahdollistavat erilaisia poliittisen kansalaisen identiteettejä.

Käsitteellistän työssäni poliittista kansalaisuutta intersektionaalisena identiteettinä edellä kuvaamallani tavalla ja tutkin kategorisointien kautta kansalaisuuden eri ulottuvuuksia. Olen soveltanut ja kehittänyt edellä kertomiani menetelmiä intersektionaalisuusteorian analyttisten ongelmakohtien ratkaisemiseksi ja päässyt niiden avulla tarkastelemaan, millä tavoin muodostuu kuva ihannekansalaisesta. Olen lisäksi ottanut huomioon, kuinka jako yksityiseen ja julkiseen vaikuttaa edelleen etenkin sukupuolen merkityksiin poliittisen kansalaisen identiteeteissä. Erityisesti olen kiinnittänyt huomiota tavalla tai toisella toisen asemaan jääneisiin kansalaisiin. Heidän identiteettiensä analyysi intersektionaalisuuden käsitteen avulla auttaa ymmärtämään, miksi periaatteessa tasa-arvoisessa asemassa olevat kansalaiset eivät käytännössä kuitenkaan aina tule kohdelluiksi samanarvoisina.

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen ja analyttinen viitekehys.
Eri kategorioita esitettynä tiivistetysti sukupuolen kategoriaan nähden.
Tämä matriisi on esitetty tarkemmin avattuna kuudennessa luvussa.

Olen jakanut tutkimukseni empiirisen osan kahteen lukuun, joista luvussa neljä tarkastelen aineistossa esiintyviä etnisen ryhmän representaatioita ja niiden yhteyttä sukupuolen kategoriaan. Luvussa viisi pohdin, millaisia representaatioita erilaiset perheasemat ja ehdokkaan ikä saavat aineistossa. Kuudennessa luvussa vedän yhteen tutkimukseni tuloksia ja heijastan niitä tämän päivän suomalaiseseen yhteiskuntaan.

4

Etnisen ryhmän representaatioita

Poliittisen kansalaisen identiteetikategorioista vahvimpia lienee etnisen ryhmän kategoria. Jokainen yksilö kuuluu yhteen tai useampaan etniseen ryhmään, ja etnisyyden representaatiot ovat yhteydessä muidenkin ryhmien representaatioihin. Tarkastelen tässä luvussa etnisen ryhmän representaatioita sukupuolen representaatioita vasten. Suomen suurin etninen ryhmä on etniset suomalaiset, joita aineistossani on valtaosa. Käsittelen aineistoni ehdokkaita kuitenkin kaikkia suomalaisina, sillä suomalaisuutta he edustavat sekä europarlamentti- että eduskuntavaaleissa, joten etnisen ryhmän tarkastelu on itse asiassa suomalaisuuden tarkastelua. Tämä näkökulma mahdollistaa suomalaisuuden tarkastelun avoimena kategoriana: en ota suomalaisuutta annettuna vaan katson, millaisia perinteisiä muotoja se saa ja toisaalta millaiset uudet suomalaisuudet laajentavat sitä.

Aineistoni suomalaisuuden representaatiot jakautuvat karkeasti ottaen kahtia. Voimakkaimmin aineistossa näkyy perinteinen, Kalevalaan, talvisotaan ja ainutlaatuisena pidettyyn suomalaiseen luontoon pohjaava suomalaisuus. Tätä suomalaisuutta pidetään joko uhanalaisena ja siten suojeltavana, tai toisaalta voimavarana, josta muun Euroopan olisi syytä ottaa oppia. Naisten ja miesten erilainen suomalaisuus korostuu tässä perinteisessä ideaalissa, vaikka ne ammentavatkin samoista lähteistä. Perinteisen suomalaisuuden representaatiot ovat poliittisen kansalaisen identiteeteissä usein itsestään selvä osa, eikä niitä tarvitse

perustella. Käsittelen suomalaisuutta tässä etnisenä³³ käsitteenä, joka esiintyy erilaisina variaatioina ja joka saa merkityksensä kulttuurissa.

4.1 Etninen suomalaisuus poliittisen kansalaisen voimavarana

Etninen ryhmä on keskeinen osa yksilön identiteettiä ylipäätään, mutta poliittisessa kontekstissa sen voitaneen olettaa korostuvan, koska kansallisen ja EU-tason politiikassa käydään aina tavalla tai toisella keskustelua Suomesta ja suomalaisuudesta. Aineistolle ylipäätään on tyypillistä, että yksityinen piirre yleistetään tarkoittamaan kaikkea tai kaikkia: me kansalaiset, me suomalaiset. Etenkin yleisesti tunnistettavia, väljästi määriteltyjä ja myönteisinä pidettyjä piirteitä on helppo yleistää. Käsittelen seuraavassa erilaisia etniseen suomalaisuuteen liitettyjä piirteitä ja osoitan, kuinka niitä käytetään perinteisen, myyttisen suomalaisuuden rakentamiseen ja uusintamiseen.

■ Suomalaisuuden myyttinen kuvasto

Usein mainitaan, että suomalainen tasa-arvokäsitys juontaa juurensa maatalousvaltaisesta kulttuurista, jossa suomalaisten naisten ja miesten oli työskenneltävä tasavertaisina karuissa oloissa selvitäkseen (esim. Rantalaiho 1994, 17). Monet yleisesti suomalaisina, hyveellisinä pidetyt ominaisuudet ovatkin sukupuolesta riippumattomia. Seuraavassa esimerkissä keskustapuolueen nais ehdokas luettelee muutamia ominaisuuksia, joita ”kaikki” arvostavat: rehellisyyden, luotettavuuden ja kovan työnteon, ja toteaa edustavansa niitä ja ansaitsevansa näin kansan arvostuksen. Siten hän perustelee ehdolle asettumisensa:

”Olen ehdolla kansanedustajaksi koska koen olevani siihen tehtävään sopiva. Niillä kriteereillä, joita me kaikki arvostamme; rehellisyys, luotettavuus ja kova työ.” (118 nainen, kesk)³⁴

Esimerkin ”me” viittaa epämääräisesti suomalaisiin ja tulee määritelleeksi kaikkien suomalaisten arvostamat kansanedustajan kriteerit. Ammattipoliitikko ei

33 Etnisyydestä käsitteenä enemmän luvussa 2.1. Etnistä ryhmää ei tilastoida Suomessa virallisesti, mutta sillä viitataan tapoihin identifioitua ryhmiin, joiden perustana voi olla esimerkiksi yhteinen kieli, uskonto, alkuperämaa tai kulttuurinen perintö. Biologia ei ole etnisyyden peruste. Suomen suurin etninen ryhmä on suomalaiset, johon voidaan myös ajatella sisältyvän erilaisia etnisiä jakolinjoja (Ihmisoikeudet.net 2013).

34 Jokaisen esimerkin yhteydessä on sulkeissa arkistonumero yhdistämässä esimerkin aineistoon sekä esimerkin ehdokkaan sukupuoli ja puoluetunnus.

tunnetusti ole kansalaiskyselyissä luotettavimpien ja rehellisimpien ammattien listalla, joten ehdokas saattaa tekstissään ensisijaisesti pyrkiä vakuuttamaan mahdollisia äänestäjiään siitä, että aikoo hoitaa työnsä hyvin. Hänen käyttämänsä me-muoto laajentaa hänen mainitsemansa piirteet kuitenkin koskemaan hänen käsitystään poliittisen kansalaisen oikeanlaisesta identiteetistä laajemminkin, sukupuolesta riippumatta.

Poliittisten kansalaisten identiteettien voinee odottaakin ammentavan ainakin jossain määrin tällaisesta yhteisestä kertomuksesta, joka ammentaa Suomen historiasta ja kansanperinteestä, mutta side varhaiseen, myyttiseen suomalaisuuteen ja nationalistiseen *isänmaallisuuteen*³⁵ on aineistossa silti yllättävän vankka ja kyseenalaistamaton. Kareliaaninen luontokuvaus ja topeliaaninen kansankuvaus yhdistyvät toisinaan lähes uskonnolliseen kunnioitukseen sota-ajan elänyttä sukupolvea kohtaan, kuten seuraavassa esimerkissä:

”(...) kotirintamanaisten ja sotiemme veteraanien kunniavelka maksuun nyt – kuuntele: Iltasoitto on soimassa...!” (202 perussuomalaisten naisten yhteisesite)

Tässä esimerkissä naisten ja miesten sota-aikaiset paikat ovat erillään mutta tasa-arvoisina esitetyt: naiset kotirintamalla, miehet rintamalla – naiset yksityisellä, miehet julkisella kentällä. 1940-luvun sota-ajan elämään järjestäytyneessä Suomessa naisten ja miesten tehtävät olivatkin pitkälti erillään, tosin naisilla oli mahdollisuus toimia myös rintamalla Lotta Svärd -järjestön kautta. Perussuomalaisten ehdokkaiden identiteetit representoivat usein hyvin perinteistä, nationalistista suomalaisuutta, mutta vastaavia esimerkkejä on muidenkin puolueiden aineistossa.

Ilmaus ”sotiemme veteraanit” yleistää jälleen veteraanien asian kaikkien suomalaisten yhteiseksi, koska sodat käsitetään siinä kaikille kuuluvaksi menneisyydeksi. ”Kunniavelka” on voimakas termi, joka viittaa nuorempien suomalaisten velvoitteeseen huolehtia sodan käyneistä vanhuksista. ”Kotirintama” ja ”iltasoitto” ovat samoin sota-ajan termistöä, joka nuoremmille äänestäjille lienee jo osin vaikeaa ymmärtää. Tämänäköinen poliittisen kansalaisuuden kuvaus heijastaa kansalaisuuskäsitystä, jossa kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet kytkettyvät yhtenäiseen valtioon. Tällaisen perinteisen kansalaisuuskäsityksen mukaan kansalaisen velvollisuus on huolehtia vanhemmista polvista ja toisaalta puolustaa isänmaataan tarpeen tullen.

Isänmaallinen ajattelu vaatii tuekseen perustelun sille, miksi oma maa on erityinen ja puolustamisen arvoinen. Suomalainen luonto nousee monissa esitteissä esiin ihannoituina kuvina ja tukee siten romanttista kuvaa suomalaisuu-

35 Keskeiset teemat on analyysissä kursivoitu lukemisen helpottamiseksi.

desta: kultaisina lainehtivina viljapeltolina, tuulisina rantaheinikoina, lumisina metsinä ja saaristomaisemina kallioineen. Maisemakuvasto korostaa luonnon arvostusta, ja etenkin luonnossa leikkivät lapset, joita useista kuvista myös löytyi, tuovat esiin monen ehdokkaan toiveen huolehtia luonnosta seuraavia sukupolvia varten. Samalla lapset ja luonto yhdessä kuvaavat perinteisen kansalaisuuden jatkumoa: suomalainen luonto liittää sukupolvet kansalaisten ketjuksi, jossa jokainen lenkki vuorollaan pitää huolta isänmaasta. Ylipäättään lapset ovat helppo ja viaton keino kiinnittää katsojan huomio – samoin kuin lemmikkieläimet, joita aineistossa myös on paljon, ne harvoin herättävät kielteisiä tunteita.

(43 mies, kok)

Oheisen (43) esitteen molemmat kuvat ovat ulkokuvia, ja ne ovat helposti kuviteltavissa Suomessa otetuiksi. Molemmissa kuvissa on kesäinen tunnelma ja kuulas pohjoinen valo. Toisessa tuuli heilauttaa nurmikolla leikkivien pellavapäisten pikkulasten hiuksia, toisessa meri lainehtii luonnonkivikkoon. Kuvien viereen ladottu teksti puhuu ilmastonmuutoksesta ja kansalaisten turvallisuudesta. Pikkutyttöjen kuvan vieressä on otsikko ”Pientenkin unioni”, jossa vedotaan kaikkien, myös pienten EU-maiden tasa-arvoiseen kohteluun.

Siten Suomi vertautuu kuvassa kalliolla toisen lapsen kanssa sovussa leikkivään viattomaan pikkutyttöön.

Poliittiseen kansalaisuuteen kuuluu aineiston valossa itsestään selvästi vastuullisuus ja toisista kansalaisista, erityisesti heikommista huolehtiminen. Vastuullisuutta tuodaan usein esiin yhteisestä isänmaasta huolehtimisen kautta. Poliittisena teemana *luonto* yhdistyykin aineistossa tyypillisesti ympäristönsuojeluun, kuten seuraavassa esimerkissä, jossa eduskunnan ympäristötohtoriksi itseään tituleeraava ehdokas esittää, että

”Suomen hienoa luontoa ja luonnonvaroja on suojeltava riittävästi ja hyödynnettävä viisaasti.” (98 nainen, kok)

Esimerkin suomalainen toimii viisaasti harkiten ja kauaskantoisesti. Luonto yhdistyy esitteissä toisinaan suoraviivaisemminkin suomalaiseen kansanmieleen:

”Luonnosta ihminen saa terveen ja iloisen mielen. Aito luonto on virikkeellisempi kuin pelkistetty puisto” (113 nainen, kesk).

Luonnossa liikkumisen katsotaan olevan kansalaisoikeus ja kuuluvan suomalaisen elämäntapaan. Suomalainen haluaa liikkua vapaassa luonnossa, jota

edellisessä esimerkissä kutsutaan aidoksi luonnoksi. Esimerkin pian eläkeikäisen keskustalaisehdokkaan esitteessä on mereltä päin kuvattua saaristolaisluontoa ja kaupunkimaisemaa. Aito luonto ei siis välttämättä tarkoita maaseutua tai metsää, vaan ”aitoa luontoa” voi löytyä läheltä kaupunkiakin. Aidon vastapariksi asettuu esimerkissä kuitenkin kaupunkilainen puisto, joka pelkistettynä voi tarjota vain osan siitä, mitä virikkeellinen, monimuotoinen aito luonto.

”Metsät lisäävät onnellisuutta, siksi tarvitaan lähimetsiä.” (181 nainen, vihr),

kirjoittaa puolestaan ehdokas, jonka slogan kuuluu ”vihreää luksusta”.

Luontoarvojen tärkeys ja luonnon hyväatekevä vaikutus näyttäytyy esitteissä suomalaiselle itsestäänselvytenä, jota ei tarvitse perustella. Edellä esitetyssä lainauksessa (181) metsien ja onnellisuuden yhteyttä ei avata, samoin kuin ei myöskään aiemmassa esimerkissä iloisen mielen ja luonnon yhteyttä. Siten luonnon ja metsien hyväatekevän vaikutuksen oletetaan olevan suomalaiselle itsestäänselvyys, eikä se asetu ristiriitaan urbaanin tai kansainvälisen kanssa. Sen sijaan sillä saatetaan taustoittaa ehdokkaan yksityiselämää tai arvomaailmaa ja juurruttaa muuten ehkä kansainväliseksi rakentuvaa kansalaisuutta suomalaiseen maaperään.

Luonnon ja suomalaisuuden yhteyden korostaminen vaikuttaa olevan yksityiselle kentälle asettuva teema; myös miesten esitteissä luontoarvoja pidetään tärkeinä, mutta ne kytkeytyvät ennemminkin taloudelliseen päätöksentekoon esimerkiksi maataloustukien kautta. Naiset ja lapset sen sijaan eksplisiittisesti retkeilevät, marjastavat ja ulkoilevat luonnossa, niin esitteiden kuvissa kuin teksteissä. Tällä tavoin naiset tulevat korostaneeksi luontoa osana yksityistä elämäntähtänsä, kun taas miehet liittävät luontoarvot osaksi julkista kenttää, esimerkiksi maatalouspolitiikkaa. Toki moni nainenkin puhuu vaaliteemoissaan luonto- ja ympäristöteemoista osana laajempaa poliittista ja taloudellista päätöksentekoa, mutta miesten elämäntähtänsä luonto osana yksityiselämää näkyy oikeastaan vain satunnaisena mainintana kalastusharrastuksesta tai maanviljelijän ammatista tai luontokuvina, kuten alla (143) avautuva tyyppilinen suomalainen järvimaisema, jossa aurinko kulta syksyisen rantakoivikon. Hiljaisessa maisemassa on samaa voimaa kuin kultakauden maalarien romantisoimissa kansallismaisemissa.

Oheisen kuvan järvimaisemassa ei näy ihmisiä enempää kuin rakennuksiakaan. Suomalaisen identiteetin rakentajana luonto onkin perinteisimmillään

(143 mies, perus)

Päiväkäs

N:o 6

Suomen kansa!

Tiedätte, että isänmaan kohtalo riippuu Teistä. Te ette lannistu vastoin käymisistä. Me olemme ennenkin yhdessä kestäneet kovia iskuja ja tuleme sen nytkin tekemään. Isänmaan tulevaisuus vaatii Teiltä uusia tekoja. Teidän tekonne luovat Suomelle suuren, onnellisen tulevaisuuden.

Taistelu olemassaolomme ja tulevaisuutemme puolesta jatkuu. Horjumaton keskinäinen luottamus ja avoin keskustelu on valtakuntamme vahvin turva. Mutta meidän on otettava kovat otteet voidaksemme valmistaa kodin niille, jotka ovat tulleet kodittomiksi ja taattava kaikille paremmat mahdollisuudet onneen.

Uusi huomen kangastaa nyt yhä selkeämpänä edessämme antaen meille voimaa selviytyä nykyisestä myrskyisestä maailmasta kestävään rauhaan, vakauteen ja onnellisuuteen.

Uusi päivä on koittanut!

Kimmo Helistö

www.helisto.net

(197 mies, vihr)

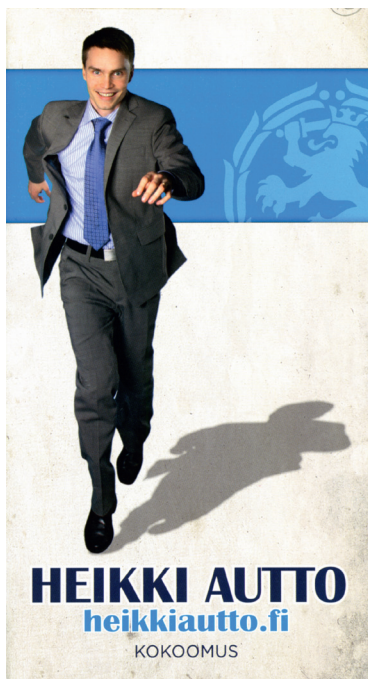
autiona, tyhjänä ja kauniina paikkana, sopivana rauhoittumiseen ja elämän tasapainon etsimiseen. Perinteiseen suomalaisuuteen kuuluu hyvänä asiana myös hiljaisuus, jonka pohjoisesta kotoisin oleva, mielenterveystyön psykologina toimiva ehdokas seuraavassa esimerkissä liittää luontoon ja sitä kautta rauhoittumiseen, elpymiseen ehkä kiireisestä ja kovaäänisestä maailmasta:

”Lapin luonnosta ja hiljaisuudesta tuli minulle jo kasvuvuotena elpymisen lähde.” (188 nainen, vihr)

Lapin luonto on kerännyt myyttistä kultareunaa populaarikulttuurissakin juuri hiljaisesta, rajattomasta ja koskemattomasta kumpu-

avan elvyttävän ja shamanistisenkin voimansa kautta. Luonto toimiikin hyvänä esimerkkinä myyttisen suomalaisuuden rakentamisesta aineistossa. ”Myytti on alkukertomus, selviytymistarina, peruste, jota ei perustella”, kirjoittaa Kuisma (2008), suomalaisena esimerkkinään evakkojen jälkeensä jättämä kultainen Karjala. Lapin luonnossa, edelliseen esimerkkiin viitaten, on samanlainen taianomainen kaiku. Myyttejä pidetään tyypillisesti harhauskona, ja ne pitäisi murtaa, korvata ”oikealla” tiedolla. Kuisman mukaan myytit ovat kuitenkin pysyvästi olemassa olevia ja siten yhteiskunnalle tarpeellisia. Myytitöntä yhteiskuntaa ei ole, hän kirjoittaa. Löppönen (2008, 89) puolestaan toteaa, että myytit voivat kehittyä ideologioiksi, jolloin ne rakennetaan yleistotuiksi palvelemaan jonkin ryhmän intressejä. Myytit kuitenkin luovat yhteisön, ei päinvastoin. Ne pakottavat hyväksymään maailmankuvansa kokonaisuena. (Ma.) Siten myytit ovat voimallinen vaikuttamisen keino, myös politiikan alueella.

Suomen muinaissuomalaisuutta kuviteltuna ja rakennettuna menneisyytenä tutkinut Fewster (2006) on todennut, että muinaissuomalainen suuruuden aika on vaikuttanut merkittävästi suomalaisen kansallisaatteen kehitykseen. Nationalismi ei siten paikannu vain Kalevalaan ja karelianismiin vaan sen historia on huomattavasti pidempi. Hänen mukaansa tämä kansallinen alkuhistoria oli

(42 mies, kok)

vastoinkäymisineen, luki sen ironisena tai ei. Yhteen, yhtenäiseen kansaan ja valtioon tämäkin teksti viittaa, kuten esitteistä moni. Ehdokas kirjoittaa:

”Suomen kansa! Te tiedätte, että isänmaan kohtalo riippuu Teistä. Te ette lannistu vastoinkäymisistä. Me olemme ennenkin yhdessä kestäneet kovia iskuja ja tulemme sen nytkin tekemään.” (197 mies, vihr.)

Poliittisen mainonnan historiaa tutkineen Hovi-Wasastjernan (1999, 33) mukaan sortokaudella poliittiseen kuvastoon liitetty kansallinen symboliikka on myöhemmin irronnut alkuperäisestä yhteydestään ja toimii nykyään juuri myyttien varassa. Tämä kuvasto näkyy aineistossakin selvästi: siniristiliput, vaakunaleijonat ja viittaukset suomalaisten yhdessä kantamaan raskaaseen historiaan toistuvat aineiston perinteistä suomalaista identiteettiä rakentavissa esitteissä ja korostavat yhden, yhteisen valtion merkitystä kansalaisuuden perustana.

Oheisessa (42) esitteessä tummaan pukuun pukeutunut nuorimies juoksee kohti katsojaa. Taustan muodostaa suomenlippua kuvaava valkoinen pohja, jonka siniseen raitaan on vesileimanomaisesti kuvattu vaakunaleijona. Ehdokkaan ilme

välttämätön rakennettaessa suomalaisuuden määritelmää 1800-luvun alussa, ja sen jälkeen muinainen menneisyys sovitettiin osaksi kansanvalistusta aina kulloisenkin yhteiskunnallisen tarpeen mukaan, esimerkiksi sota-ajan kuvastoon sopivaksi.

Sota-aika kajastelee vaaliesitteissä vielä nykypäivänäkin. Oheisen esimerkin (197) teksti on otsikoitu päiväkäskyksi, ja sen voi lukea ironisena³⁶ viittauksena Mannerheimin päiväkäskyjen tyyliin. Esitteen dramaattinen tyyli noudattaa päiväkäskyjä fraktuuraa mukailevaa kirjasinta myöten, ja ylipäällikön sijaan tekstin on allekirjoittanut ehdokas itse. Toisaalta sota-ajan retoriikka onkin edelleen lähellä suomalaista kulttuuria, myös vakavasti otettuna. Esitteen sotaretoriikkaa hyödyntävä teksti on voimakasta iskuineen, kohtaloineen ja

36 Ironiseen luentaan ohjaa erityisesti ehdokkaan puoluetusta. Militantti nationalismi ei ole kuulunut vihreiden retoriikkaan. Toisaalta eduskuntavaalien mainonnassa vihreillä oli käytössään yhteisenä sloganina Uusi Suomi, jonka yhteydessä he käyttivät Suomen vaakunaleijonaa. Teema aiheutti närää erityisesti verkkosanomalehti Uuden Suomen omistajissa, jotka katsoivat vihreiden käyttäneen mainonnassaan lehden nimeä ja tunnusta ilman lupaa.

on päättäväinen ja iloinen. Kuva huokuu dynamiikkaa muttei liitä ehdokasta mihinkään. Taustaan heijastuva varjo pitää hänet kiinni maassa, mutta muuten kuvasta ei käy ilmi, miksi tai mihin mies juoksee. Ainoastaan ehdokkaan puku, poliittisen mieskansalaisen univormu, kiinnittää hänet epämääräisellä tavalla julkiselle kentälle. Toisenlaisissa vaatteissa hän voisi olla urheilukilpailun Suomen-joukkueen lipunkantaja. Nyt yksinkertainen kuva luo väriyksellään ja leijonan ja lipun yhdistelmällä nationalistisen vaikutelman.

Toisinaan aineiston nationalistisissa esitteissä mennyttä pidetään nykyisyyttä parempana, ja katse kääntyy tulevan sijasta menneeseen. Seuraavassa lainauksessa kulttuuri ei näyttäydy ajassa muuttuvana, vaan jonakin, jota on pyrittävä säilyttämään muutoksia vastaan:

”Olemme iloisia ja ylpeitä katajaisista kansanjuuristamme ja maasta, joka on kotimme. Siksi mielestämme on tärkeää suomenkielen ja kulttuurin säilyttäminen.” (212 perussuomalaisten naisten yhteisesite)

Tunnettu sanonta katajainen kansa viittaa katajaan pienikokoisena mutta sitkeänä puulajina. Suomalainen taipuu, mutta ei katkea, mistä kaikki saamme esimerkin mukaan olla ylpeitä. Hall (1999, 48) kuvaa nationalistista myyttiä kansakunnan kertomuksena: yhteiset maisemat, jaettu kohtalo, arvomaailma ja traditiot rakentavat kansallisen kulttuurin diskurssia ja siten ”todistavat” suomalaisuutta, joka opitaan kansanperinteestä, kirjallisuudesta, mediasta ja populaarikulttuurista. Hallin mukaan kansallinen kulttuuri nähdään ikuisena ja kestäväenä, vuosisadasta toiseen siirtyvänä vaikkakin välillä ehkä unohdettuna tai laiminlyötynä. Topeliaaninen kansanluonne on vaaliesitteiden napakkaa tekstiä suosivassa genressä usein tyypistynyt irralliseksi, stereotyyppiseksi sivulauseiksi tai luonnehdinnoiksi, jotka maustavat poliittista viestiä. Kuten Vaara ym. (2003) huomauttavat, stereotypiat ovatkin tyyppillisesti joustavia ja monitulkintaisia, joten niitä voidaan taivuttaa sopimaan kulloinkin tarvittaviin kehyksiin.

Seuraavat tekstit toistavat usein kuultuja kliseitä suomalaisuudesta:

”(...) yritämme luotsata tätä Suomi-neitoa selkeimmille vesille ja huolehtia hyvinvointiyhteiskuntamme säilymisestä.” (132 nainen, perus)

”Me olemme itsenäinen, tarvittaessa itsepäinenkin kansakunta. Meissä jokaisessa on ripaus impivaaralaisuutta ja Jukolan Jussin asennetta, jota tarvitsemme eurooppalaisessa yhteistyössä.” (12 mies kesk)

Suomi-neito on Suomen valtion vanhahtava, kulttuurinen symboli, jonka usein mainitaan viittaavan Suomen valtion rajoihin ennen toista maailmansotaa. Visuaalisesti neito on usein kuvattu kansallispukuisena naisena, joka kantaa Suomen lippua. Suomi-neito on puhdas, kaunis ja hyveellinen mutta avuton. Esimerkissä neito on joutunut pulaan, josta aktiiviset naiskansalaiset yhdessä häntä auttavat

vetoamalla hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämiseen. Naisilla on alun perinkin ollut politiikassa juuri nämä kaksi tehtävää: naisten oikeuksien ajaminen ja heikompien, esimerkiksi lasten asioista huolehtiminen. Naisten poliittisen osallistumisen alkutaipaleella heidän katsottiin soveltuvan näihin tehtäviin ja pysyttelevän kovempiin asioihin liittyvän poliittisen kiistelyn ulkopuolella. Naisten luonteen katsottiin olevan paremminkin sovitteleva. (Ollila 1994, 66–67.)

Jälkimmäisen esimerkin kirjalliset Impivaara- ja Jukolan Jussi -viittaukset käyttävät jälleen me-yleistystä. Sen mukaan jokainen (oikea) suomalainen kantaa identiteetissään ripausta Kiven kuvaamasta itsepäisestä ja itsenäisestä mutta vähän yksinkertaisestakin hämäläisestä, mikä on ehdokkaan mukaan vain eduksi kansainvälisillä kentillä. Molemmat kuvitteelliset suomalaiset esikuvat, sekä Suomi-neito että Jukolan Jussi, edustavat voimakkaasti historiallista ja myyttistä suomalaista kulttuuriperintöä puolustaen ja rakentaen yhtenäistä, karua mutta kaunista isänmaata. Ne molemmat rakentavat kuvaa viattomasta ja yksinkertaisesta, terveestä ja vahvasta Suomi-kansalaisesta, jota itsenäinen, työtelias ja puhdas luonteenlaatu auttaa kamppailussa suomalaisen yhteiskunnan puolustamisessa.

Yksi aineistossa toistuvasti esiintyvä käsite on *itsenäisyys*. Sen puolustaminen ja säilyttäminen nousee usein esiin, ja itsenäisyyden vaarantumisesta koetaan huolta, kuten seuraavien esimerkkien puhujat tekevät:

”Suomen itsenäisyyden säilyttäminen on minulle ydinkysymys.” (8 mies, kesk)

”Kansanedustajan on pidettävä huolta, että itsenäisyytemme ja kulttuurimme eivät vaarannu.” (137 mies, perus)

Myös itsenäisyyspuheessa nousee kiinnostavaksi se seikka, ettei itsenäisyyden vaarantumista sinänsä perustella: mikä vaaran aiheuttaa? Sotilaallinen uhka ei ole Suomelle ajankohtainen, mutta Suomen itsenäisen päätösvaltan on joissakin esitteissä mainittu olevan vaarassa EU:n vuoksi. Toisaalta maahanmuuton mukanaan tuomien kulttuurivaikutteiden on myös nähty uhkaavan suomalaista kulttuuria. Tällaisissa esimerkeissä poliittisen kansalaisen identiteetti rakentuu valtioon sitoutuneen pysyvän kulttuurisen omaleimaisuuden varaan. Kulttuuri säilyy valtion säilyessä itsenäisenä ja päätösvaltaisena ja estää kansalaisidentiteettiä pirstoutumasta. Tällainen identiteetti säilyy vain niin kauan kuin säilyy usko yhteen, yhteiseen kansaan ja sen yhteiseen identiteettiin.

Jälkimmäisessä esimerkissä (137) mainitun kulttuurin tarkempi määrittely jää auki, mutta esimerkin perusteella ehdokas näkee suomalaisen kulttuurin yhtenä ja yhtenäisenä. Hänen puolueensa ohjelmassa yhtenäiskulttuurin puolustaminen tuodaankin eksplisiittisesti esiin. Perussuomalainen puolue mainitsee vaaliohjelmassaan nimeltä mm. Edelfeltin, Gallen-Kallelan ja Sibeliuksen suomalaisena kulttuuriperintönä, joka vahvistaa suomalaista identiteettiä. ”Tekotaiteel-

liset postmodernit kokeilut sen sijaan olisi syytä jättää taloudellisesti yksittäisten henkilöiden ja markkinoiden vastuulle”, ohjelmassa kirjoitetaan (PS 2011, 10). Tekotaiteen määritelmä herätti vaalien alla keskustelua. Vihreän puolueen ehdokas viittaa kyseiseen keskusteluun omassa esitteessään ja valjastaa postmodernin taiteen uuden talouden moottoriksi:

”Postmoderni tekotaide pitäisi määrätä pakolliseksi oppiaineeksi: sen äärellä syntyy abstraktia ajattelua. Se on uuden talouden tuotantovoima.” (211 mies, vihr)

Samalla saattaa olla, että ehdokas viittaa pakoruotsikeskusteluun, sillä yksi perussuomalaisten vaaliteemoista oli myös pakollisen ruotsinopiskelun poistaminen peruskoulusta – yksi kansa, yksi kieli. Tämän ajatuksen mukaan yhtenäinen kansallisidentiteetti säilyy myös yhtenäisen äidinkielen kautta. Perussuomalaisten taidemääritelmä on kiinnostava esimerkki siitä, että he toisaalta katsovat edustavansa ns. tavallista kansaa, toisaalta kuitenkin puolustavat perinteisesti elitistisenä pidettyä korkeakulttuuria. Perussuomalainen identiteetti etsii resurssejaan siis toisaalta kansanomaisesta, toisaalta elitistisestä. Yhtä kaikki perussuomalainen poliittinen identiteetti perustuu tämän tutkimuksen aineiston perusteella voimakkaasti perinteiseen, ei uusintavaan kulttuuriin.

Edellisessä (211) esimerkissä kulttuuri muovaa myös kansalaisen identiteettiä, mutta kulttuuri ei näyttäydy identiteettiä suojelevana ja yhtenäistävänä, vaan suuntaa uuteen ja tulevaan. Moni edustaja määrittelee suomalaisuutta erilaisten ryhmien kautta: valitsemalla oman viiteryhmänsä äänestäjä päättää, millaista suomalaisuutta kannattaa. Pälli (2003, 186) on analysoinut diskursiivista suomalaisuutta ryhmään kuulumisen kannalta. Hän kiinnittää huomiota mm. siihen, puhutaanko ’meistä suomalaisista’ vai ’teistä suomalaisista’ vai suomalaisista ylipäätään. Hän erottaa samoistakin teksteistä useita eri ryhmiä, ja hänen mukaansa puhujan mukanaolo vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä suomalaisuudelle annetaan: ryhmässä mukanaolo tai siitä irtisanoutuminen on tärkeässä osassa siinä, miten sanottuun suomalaisuuteen suhtaudutaan. Siten Pällin mukaan samassakin tekstissä voi samanaikaisesti olla olemassa monia suomalaisuuksia.

”Huomasin ettei päättäjiä kiinnosta taloudellista tai sosiaalista apua tarvitsevien Suomessa asuvien suomalaisten asiat” (138 mies, perus),

toteaa eräs ehdokas vaaliesitteessään. Tässä esimerkissä erilaisia suomalaisuuksia edustavat ainakin Suomessa asuvat suomalaiset, jotka tarvitsevat apua, ja (suomalaiset?) päättäjät, sekä implisiittisesti muut Suomessa asuvat suomalaiset ja ehkä myös Suomen ulkopuolella asuvat suomalaiset. Suomessa asuvat suomalaiset painottaa ns. kantasuomalaisia, ja tekstin voikin tulkita niin, että päättäjät ovat kiinnostuneita muiden kuin suomalaisten asioista, siis Suomessa asuvien ulkomaalaisten. Ehdokas on toisaalla esitteessään huolissaan suomalaisten syrjäytyneiden tilanteesta ja

(40 mies, kok)

kenen suomalaisuudesta ja kansallisesta identiteetistä oikein puhutaan, kun siitä politiikassakin kovin sanoin keskustellaan. Hän pohtii tunnistamisen ongelmaa – mihin yksilö tuntee kuuluvansa ja miksi? Hän havaitsee suomalaisuuden sisällä jonkinlaista sisäpuolista toiseutta, joka aiheuttaa yksilölle tunteen siitä, ettei hän kuulu joukkoon, johon hänen pitäisi kuulua. Kivimäen (mts. 45) mukaan täytyy hahmottaa, puhutaanko valtiosta, alueesta, kielestä, kulttuurista, etnisyydestä vai ehkä keinoista, joilla kansat erottautuvat toisistaan. Kaikkia Kivimäen mainitsemia suomalaisuuden rajanvetoja löytyy tutkimukseni aineistosta. Tyypillisesti esitteissä keskitytään vain yhteen tai muutama näistä, ja perustellaan oikeanlaista suomalaisuutta sen, esimerkiksi kielen tai valtiokansalaisuuden kautta. Silloin ei tulla ottaneeksi huomioon, että suomalaisuus määrittyy eri tavoin eri kriteereillä.

Apo (1996, 14) on todennut, että suomalaisuutta määrittelemällä voi tuoda esiin ja vahvistaa omaa sosiokulttuurista identiteettiään sekä ajaa oman viiteryhmänsä etua symbolisessa kamppailussa siitä, millaista on hyvä suomalainen kulttuuri. Perinteisesti suomalaisuutta on määritelty valtiokäsitykseen perustuvan identiteetin kautta: suomalaiset ovat Suomen kansalaisia, ja tähän samuuteen perustuen on päätelty muunkinlaisia samuusia (Ruuska 1999). Suomessa kansan käsite onkin kehitetty yhdistämään juuri Suomen valtion alueella asuvia ihmisiä. Kansa on Suomessa käsittänyt kaikki yhteiskuntaluokat, minkä vuoksi sitä ovat pystyneet hyödyntämään kaikki puolueet. Suomalainen kansakäsitys oli pitkälti eliitin muodostama ja perustui ihanteelliseen, topeliaaniseen käsitykseen talonpoikaisuudesta. Kansan käsite yhdisti eri kansankerrokset. (Kivimäki 2012, 45–45.) Tutkimuksellinen kiinnostus suomalaisuuteen on sittemmin herännyt uudelleen 1990-luvulla (Kivimäki 2012, 28).

Itsenäisyyden tavoin puolustettavana itseisarvona esitteissä näyttäytyy suomalainen *elämäntapa*. Oheisen (40) esimerkin ehdokas poseeraa esitteessään

toivoo yhteiskunnan panostavan kehitysavun sijasta Suomeen. Toisaalta hän toteaa, että

”oikeudenmukainen hyvinvointi, taloudellisesti, sosiaalisesti, ihmisarvoinen elämä kuuluu kaikille” (138 mies, perus).

Jälkimmäinen lause saa kysymään, keitä ovat ”kaikki”. Tällaiset yleistyksiset ovat aineistossa tyypillisiä. Myös Kivimäki (2012, 10) kysyy suomalaisuuden kulttuurisia järjestyksiä tutkimuksessaan,

mustassa puvussa, valkoisessa paidassa ja suomenlipunsinisessä kravatissa. Postikortin muotoisessa esitteessä liehuu lisäksi Suomen lippu, ja siihen on painettu Maamme-laulun ensimmäisen säkeistön sanat. Kaikki esitteen elementit rakentavat perinteistä, nationalistista suomalaisuutta. Kyseinen kortti, kuten lähes kaikki muutkin Suomen itsenäisyyttä ja suomalaista elämäntapaa puolustavat esitteet, ovat miesehdokkaiden. Nationalistinen kuvasto ja sanasto voivat selittyä osin armeijaretoriikalla, joka naisille lienee vieraampaa. Naisten esitteissä nationalistiset ilmaukset ovat verhotumpia ja pehmeämpiä. Sen sijaan puoluetautaan perusteella ainakin kaikkien neljän suurimman puolueen aineistosta löytyy perinteistä suomalaisuutta korostavaa diskurssia, ja myös tätä diskurssia edustavien ehdokkaiden ikäjakauma on suuri. Edellisen kuvan ehdokas kirjoittaa:

”Suomalaisen elämänmuodon puolesta. Kai Pöntinen. Europarlamentti tarvitsee päätöksentekijäksi suoraselkäisen pohjalaisen miehen joka ei kuvia kumartele!” (40 mies, kok)

Suomalainen elämänmuoto kiteytyy tässä pohjalaisuuteen, joka toistaa tuttuja kliseitä suoraselkäisyydestä ja pelottomuudesta. Tekstissä on kiinnostava retorinen piirre, joka on aineistossa yleinen. Kieltolause ”joka ei kuvia kumartele” tekee nimittäin näkyväksi myös vastakohtansa: jossakin on olemassa kulttuuri-nen diskurssi miehistä, jotka kumartavat kuvia. Kontekstiinsa liitettynä ehdokas saattaisi tarkoittaa Suomen käytöstä EU:n kuuliaisena oppilaana, kuten usein mainitaan. Erottumalla kuvienkumartelijoista ehdokas vahvistaa identiteettiään itsenäisenä ja rohkeana poliitikkona. Tämä on yksi esimerkki disidentifikaatiosta, toimii identiteetin rakentamisen keinona siinä missä identifikaatiokin. Keskustan ehdokas liittää puolestaan suomalaisen elämäntavan hyvinvointivaltioon otsikon Yhteisvastuu alla:

”Suomalaista elämäntapaa ja hyvinvointivaltiota puolustettava” (11 mies, kesk)

Kumpikaan ehdokas ei avaa suomalaista elämänmuotoa tai -tapaa enempää, mutta ilmaisten sisältö on erilainen. Jälkimmäisessä esimerkissä suomalaisuus ei olekaan yksinäistä päätöksentekoa vaan yhteistyötä ja toisista huolehtimista. Esimerkkipari korostaa jälleen sitä, kuinka voimakkaitakin termejä voidaan käyttää retorisesti hyvin eri tavoin.

Ylipäätään suomalaisuus näyttäytyy ehdokkaiden identiteettien representaatioissa arvokkaana ja puolustettavana. Perinteinen nationalistinen kansallisvaltio pitää monen ehdokkaan maailmankuvassa yhä pintansa. Seuraavat esimerkit ovat molemmat perussuomalaisten miesten esitteistä:

”Suomalaisuus on hieno ja arvokas asia.” (137 mies, perus)

”Haluan Suomen, joka on hyvinvoiva, turvallinen ja omanarvontuntoinen kansallisvaltio.” (141 mies, perus)

Ensimmäisessä esimerkissä ehdokas yleistää tarkemmin määrittelemättä suomalaisuuden kaikkien (suomalaisten) yhteiseksi ylpeydenaiheeksi, kun taas toisessa ehdokas tuo esiin oman toiveensa oikeanlaisesta Suomesta kansallisvaltiona. Kansallisvaltion identiteettipolitiikkaa tutkineen Saukkosen mukaan (mts. 211) topeliaanisen kansallisen yhtenäisyyden symbolina esiintyy hämäläinen talonpoika. Tämän yhä harvinaisemmaksi käyvän suomalaisuuden esikuvan hyveet uutteruudesta rehellisyyteen ja sitkeyteen näkyvät edelleen myös tämän tutkimuksen aineistossa. Yhtenä keskeisenä suomalaista kansanluonnetta muokanneena kirjallisena tekijänä on pidetty Topeliuksen *Maamme kirjaa* (Meinander 2006, 139; Saukkonen 1999, 194–195), jossa Suomea rakennetaan juuri hämäläisen talonpojan sitkeällä työllä.

■ Arjen tukipilarit: työ ja leipä

Aineistossa *työ* on näkyvässä asemassa, ja se näyttää määrittävän pontevasti suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteettiä. Vaalimainonnan konteksti tarjoaa tähän osaselityksen, koska ehdokkaat haluavat esiintyä siten, että mahdollinen äänestäjä uskoisi saavansa äänelleen vastinetta ahkeran edustajan työn kautta. Muitakin tulkintoja työn keskeiselle merkitykselle kuitenkin löytyy. Suomalaisessa yhteiskunnassa työ on ollut keskeinen identiteetin määrittäjä, ja palkkatyön hierarkiat määrittävät modernissa yhteiskunnassa ihmisten elämää (Wrede 2010).

Julkunen (2010, 248) puhuu nykyisen työväenluokkaisen miehen esikuvana pienviljelytilojen miehestä, jonka maskuliinisuus on sisältänyt ”työtä, johon naiset eivät pysty”, miehisii työvälineitä kuten koneet ja kirveet, ammattiylipeuden, perheen elättämisen ja pärjäämisen, kieltäytymisen naisten töistä, kodin rakentamisen omin käsin, kurinpidon, miehisen ruoan (ei rehuja) ja niin edelleen. Tämä perinteisen suomalaisen miehen malli näkyy aineistossa selvästi ja osaltaan jättää naisia oikean työn ulkopuolelle, mutta tällainen työn kuvaus on vanhempien sukupolvien suomalaisuutta. Nuoret työväenluokkaiset miehet sen sijaan liikkuvat sujuvasti punavihreissä urbaaneissa piireissä, eivätkä heidän identiteettinsä aineiston perusteella juuri muistuta näitä Julkusen mainitsemia piiriteitä.

Suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetissä työnteolla on kuitenkin edelleen selvä paikkansa. Kuten oikeistolainen miesehdokas yleistää:

”Työtä tekevä suomalainen on onnellinen suomalainen.” (38 mies, kok)

Saman puolueen naisehdokas yleistää suomalaista kansaa todeten, että taitava kansa ansaitsee hyvän elämän, mutta se saavutetaan omalla työllä:

”Me olemme luova, älykäs ja taitava kansa, joka ansaitsee omalla työllään hyvän elämän. Luovuus on suurin voimavaramme.” (98 nainen, kok)

Työhön suhtautuminen on piirre, jossa puoluesidonnaisuus näkyy. Etenkin edellinen esimerkki edustaa tyypillistä oikeistolaista kantaa työntekoon. Toisaalta myös vasemmisto on ylpää työstään, joskin se kantaa huolta työn riittämisestä kaikille ja työnteon ehdoista. Työn kunnioitus ja ahkeruuden korostaminen onkin ehdokkaita yhdistävä teema puoluetäustasta riippumatta.

Työttömyys ei ole nyky-yhteiskunnassa enää samanlainen häpeä kuin ennen 1990-luvun lamaa, mutta työ on identiteetin kannalta edelleen merkittävä asia, ja se korostuu etenkin vasemmistopuolueiden esitteissä, joissa moni ehdokas esiintyy työhaalareissa tai esimerkiksi työkalupakki kädessä. Tällaisia symboleja löytyy myös akateemisten vasemmistoehdokkaiden esitteistä, mistä voisi päätellä, että työ on edelleen voimakkaasti nimenomaisesti vasemmistolaista identiteettiä määrittävä tekijä.

Oheisessa (81) kuvassakin esiintyvän telakan työsuojeluvaltuutetun esitteessä todetaan, että:

”hän on itse kokenut myös pitkän työttömyyden, joten tietää omakohtaisesti miten tärkeää on, että Suomessa nimenomaan suomalaiset työmiehet ja naiset saavat työtä.” (81 mies, vas)

Esitteessä piirtyvä ehdokkaan identiteetti rakentuu leimallisesti työn varaan. Mies on pukeutunut työmiehen haalariin ja kypärään. Taustalla avautuu valtava telakkahalli, jonka kirkkaat valot heijastuvat ehdokkaan kypärästä. Miehen ilme on vakava, ja silmien väsynyt katse tukee viestiä; kertomus omasta työttömyydestä on uskottava. Teksti korostaa suomalaisen työn kuulumista erityisesti suomalaisille työntekijöille. Taustalla on arvatenkin kilpailu työpaikoista ulkomaisen työväestön kanssa.

Seuraava teksti on sen sijaan vasemmistoliiton pitkäaikaisen kansanedustajan esitteestä. Vaikka ehdokas on ammattipoliitikkona kuulunut valtaapitäviin jo kauan, hänen identiteettiään tukee taustan kuvaus: metsurin ja keittäjän perhe ei ole kuulunut yhteiskunnan eliittiin, ja hänen työkokemuksaan kuvataan kamppailuna muiden ihmisten työpaikkojen puolesta. Jälleen identiteetti korostuu tavallisuuden, vaatimattomuuden kautta.

(81 mies, vas)

”Juureni ovat Pertunmaalla, metsurin ja keittäjän viisilapsisessa perheessä. Telakalle Helsinkiin tulin 17-vuotiaana. Kovimmat ajat olivat telakkayhtiön konkurssin aikaan, jolloin pääluottamusmiehenä kamppailin telakan työpaikkojen puolesta.” (82 mies, vas)

Jos perinteinen suomalainen työn kautta määrittynyt identiteetti on maskuliininen, niin *arjen*³⁷ kautta määrytyy suomalaisen naisen identiteetti, joka ei erottele työtä ja perhettä vaan paremminkin yhdistää niitä eri tavoin. Naisten esitteissä poliittisen kansalaisen identiteetti rakentuu usein tasapainoilulle läheisten ihmisten ja erilaisten töiden ristipaineissa. Oheisen (212) esitteen kuvissa nainen esiintyy siivoamassa kotona lapsen leikkiessä lattialla, jakkupuvussa ja salkku kädessä sekä ompelutyössä. Esite tuo esiin myös eri-ikäisiä suomalaisnaisia. Esitteessä kerrotaan:

”Me naiset, yhdistäkäämme voimamme, sillä meillä on monenlaisia tehtäviä tasapainotellessamme rakkaitemme, kodin, työn, luottamustehtävien ja harrastusten välillä!” (212 perussuomalaisten naisten yhteisesite)

Esitteessä korostuu touhukkuus ja puuhakkuus. Tällaiset arkea korostavat esitteet ovat kaukana naistenlehtimäisistä poseerauksista, joita aineistosta myös löytyy. Näissä esitteissä arjesta selviäminen on kansalaiselle kunnia-asia. Arjenhallinta näyttäytyy resurssina, joka on siirrettävissä politiikkaan: kun on selvinnyt arjen haasteista kasvatustajana ja työntekijänä ja hoitanut lisäksi kodin ja ehkä luottamustoimiakin, ymmärtää rivikansalaisen arkea ja selviää poliitikon kiireisessä työssä. Kuva asettaa rinnakkain julkisen työn ja kotityön ja esittää ne siten samanarvoisina. Kuva kertoo osaltaan julkisen ja yksityisen kentän yhtäaikaisesta olemassaolosta poliittisen kansalaisen identiteetissä.

(212 perussuomalaiset naiset)

Arki ja arkisuus ovat ylipäättään näkyvästi esillä naisten vaaliesitteissä; ehdokkaat tahtonevat sen avulla näyttäytyä samanlaisina ihmisinä kuin äänestäjätkin. Ehdokkaat mainitsevat usein myös olevansa ”tavallisia” suomalaisia. Kivimäen (2012, 55) mukaan pyrkimys keskihakuisuuteen on nähty suomalaiselle kulttuurille ominaisena. *Tavallisuus* voi olla sekä negatiivista että positiivista, ja se saattaa olla keino kiertää yhteiskuntaluokista puhumista tai viitata normaaliuteen (mts. 56). Vaaliaineiston kontekstissa taval-

37 Arjen merkityksestä kirjoitan myös perheen artikulaatioiden yhteydessä luvussa 5.3.

lisuus voidaan lukea samastumiseksi äänestäjiin ja siten eliitistä erottautumiseen sekä toisaalta tavallisen arjen ymmärtämiseen.

Tavallisuus(kin) on käsitteenä väljä: sen merkitykset ovat muokattavissa tilanteeseen sopiviksi. Kivimäen (mts. 73) mukaan suomalainen (työväenluokkainen³⁸) maskuliinisuus on usein saanut edustaa yleistä suomalaisuutta, mikä on määrittänyt tavallisen sukupuolen, kansallisuuden ja luokan. Suomalaisen kulttuurin me-puhe viittaa usein juuri tähän ryhmään ja sen diskursiivisiin järjestyksiin. Kivimäki (mts. 77–78) huomauttaa tosin, että nykyään ”me” korvautuu usein ”minulla” niin mediateksteissä kuin tutkimuskirjallisuudessaakin. Kivimäki pohtii, että ”minä” on paikallaan silloin, kun ”me” tulisi epämääräisesti sisällyttäneeksi itseensä yksilöitä, jotka eivät koe kuuluvansa joukkoon. Toisaalta ”minän” yleistyminen saattaa jäädä individualistiseksi itsekorostukseksi, mikä voisi kertoa individualismin lisääntymisestä nykykulttuurissamme.

Vaaliesitteissä me-muoto korostune, koska ehdokkaat tahtovat yleistää sanomansa suuremman joukon ajatuksiksi. Puolueeseen ”me” viittaa aineistossa harvoin, jolloin sen piiriin voi mahtua kuka tahansa samoin ajatteleva. Kun ”me” kytkeytyy johonkin väljästi määriteltyyn yhteiseen hyvään, siihen on helppo samastua. Yleensä ”me” jääkin tarkemmin määrittelemättä.

Seuraavassa esimerkissä ehdokas viittaa tavallisiin kansalaisiin ja pienyrittäjiin ja erottaa heidät herrakerhoista ja helpolla elämässään päässeistä. Näin tavallinen kansalainen rinnastuu arkisen työn tekijään, kuten pienyrittäjään. Poliittisen kansalaisen arvomaailma asettuu samalle tasolle ”tavallisten kansalaisten” kanssa, ymmärrettäväksi erotuksena kansakunnan eliiteistä, joihin politiikan perinteiset puhuvat päätkin kuuluvat. Tavalliseksi kansalaiseksi voinee itsensä jälleen mieltää suurin osa potentiaalisista äänestäjistä, kun ryhmää ei ole tarkemmin määritelty. Ehdokas käyttää taitavasti ryhmäpuhetta kehuen sekä omaa että laajempaa kansalaisten ryhmää:

”Me tavalliset kansalaiset ja pienyrittäjät olemme kyllästyneitä tähän kähmintään ja hyväveli järjestelmään.” (132 nainen, perus)

Rehellisyys korostuu sekä tässä että seuraavassa esimerkissä, ja tulee todetuksi, että kun kansalaisella on työtä, myös valtakunta voi hyvin.

”En ole syntynyt kultalusikka suussa, enkä ole koskaan saanut mitään ilmaiseksi. Niin on hyvä, sillä rehellinen työ pitää yksilön ja valtakunnan oikealla tiellä.” (142 mies, perus)

Edellisten esimerkkien valossa arki ja tavallisuus merkitsevät suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetissä rehellistä työtä sekä työväenluokkaista tai

38 sulkeet alkuperäistekstissä (Kivimäki 2012, 73)

keskiluokkaista elämää. Työttömyys ei ole poliittiselle kansalaiselle edelleenkaan hyve, mutta se voi toimia identiteettiresurssina, jos se on omakohtaisesti koettu mutta taakse jäänyt elämänvaihe. Vaikka uuden sukupolven vapaaehtoisesta pätkätyöläisyydestä ja kevyemmästä suhteesta työntekoon puhutaan, tämän tutkimuksen aineiston perusteella työ on edelleen kunnon kansalaisen mitta ja keskeinen hyvän poliittisen kansalaisuuden määrittäjä. Korkea koulutus tai kovapalkkainen työ ei ole hyväksyttävän identiteetin kriteeri, vaan työnteko sinänsä, oman leipänsä tienäminen ja mahdollisesti muiden vastuiden kuten perheen tai luottamustoimien hoito työnteon lisäksi. Naisten ja miesten arki erottuu silti erilaisena. Miesten työstä puhutaan erillisenä elämän osana, kun taas naiset usein yhdistävät sekä palkka- että kotityön ja hoitovastuun yleiseksi velvollisuudentunnoksi ja vastuunotoksi.

Arkinen työ tuntuu korostuvan esitteissä nimenomaan tavallisuuden ilmaisuina: lapsuudenkodin työväenluokkaisuutena tai ylipäättään säästäväisenä ja kohtuullisena elämäntapana. Yhden ministeritason nais ehdokkaan esite on samalla biojätepussi, ”koska jätelaki kieltää turhan roskan tuottamisen” (176 nainen, vihr). Miesten arki ei esitteissä ulotu roskapussien tasolle, naisten esitteissä arkinen kotityö sen sijaan esiintyy monessa muodossa lastenhoidosta siivoamiseen. Olisi kiinnostavaa verrata, tukeutuisiko muiden kulttuurien poliittinen kansalaisuus vastaavaan vaatimattomuushakuisuuteen ja arkirealismiin. Huomattavaa on, että naiset itse osallistuvat omien identiteettiensä tuottamiseen. Kotityön korostuminen poliittisen naiskansalaisen hyveenä on resurssi, jota moni nainen hyödyntää mielellään. Katila ja Meriläinen (1999) ovat todenneet, että naisten töitä määrittävät sukupuoli-identiteetit eivät synny vain teoissa vaan myös tekoihin liittyvissä diskursseissa. Vaaliesitteessään imuroiva nainen vahvistaa käsitystä imuroinnin naistapaaisuudesta.

Usein perinteisen suomalaisuuden symboliikka liittyy *ruokaan*. Ruoka esiintyy aineistossa konkreettisesti ruokaresepteinä mutta sen varsinainen tehtävä lienee usein kuvastaa suomalaisuuden ydintä. Seuraavassa esimerkissä keskustan liminkalainen ehdokas hakee rukiista voimaa politiikantekoon:

”Ruista ranteessa teemme uutta luovaa politiikkaa kotimaassa ja EU:ssa” (3 nainen, kesk)

Sama ehdokas kehottaa toisaalla esitteessään viljelemään ja varjelemaan luontoa ja ihmisyyttä. ”Viljeleminen” viittaa jälleen perinteiseen maanviljelyskulttuuriin, joskin tässä termiä on käytetty vain metaforisesti. Viljalla itsessään on keskeinen merkitys suomalaisessa ruokakulttuurissa, ja etenkin ruista ja ruisleipää voitaneen pitää yhtenä suomalaisen ruoan kulmakivistä. Rukiin voimin on selvitty vaikeista oloista ja kovasta ilmastosta. Sinänsä kyseisessä esimerkissäkään ei rukiilla sinänsä ole mitään tekemistä uutta luovan politiikan kanssa, vaan sillä

lienee haettu juuri suomalaista identiteettiä, vahvuutta ja kestävyyttä. Rukiinen suomalainen on samaa diskurssiperintöä kuin Impivaara ja Jukolan Jussi.

Seuraava esimerkki puolestaan nostaa esiin ruoan puhtauden, joka onkin ollut keskeinen teema viime vuosien yhteiskunnallisessa keskustelussa. Esimerkki yhdistää ruoan ja maaseudun ja korostaa siten suomalaisen maaseudun ja ruoan arvoa. Samalla tavoin kotimaista ruokaa arvostanevat kaikki kansat. Esimerkin puhuja on keskustapuolueen silloinen puheenjohtaja, ja oheinen, viljanpuintia ja mäntymetsää esittävä kuva (117) on myös hänen esitteestään. Kuvassa kiinnostavaa on erityisesti, että muiden luontokuvien enemmistöstä poiketen tämä kuva ei idyllisoi suomalaista luontoa esimerkiksi viljelyhteiden tai kansallismaisemien kautta, vaan esittää sen sijaan koneellista maataloustyötä ja talousmetsää: niitä maa- ja metsätalouden tuotteita, joista Suomen on sanottu elävän. Ehdokkaan identiteetti rakentuu sen vuoksi osin toisenlaisen suomalaisuuden varaan kuin myyttisen kuvaston ehdokkaiden. Maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset ovat osa keskustalaisten ehdokkaiden perinteistä ohjelmaa, joten ehdokas identifioituu kuvien kautta keskustan perinteisen edustajakunnan arvomaailmaan.

Lauseen ”hyvä” viittaa kiinnostavasti toisaalta ruoan hyvänmakuisuuteen, mutta laajemmin se luo koko suomalaiselle maaseudulle myönteisen kaiun:

”Hyvä puhdas ruoka tulee suomalaiselta maaseudulta.” (117 nainen, kesk)

Lause on kiinnostavasti interdiskursiivinen, koska se vahvistaa ja tukee yleistä myyttiä. Ruokaa hankitaan pöytään työtä tekemällä, ja ruoka kategoriana rinnastuuakin joissain esitteissä työhön ja onnelliseen elämään. Kotimainen ruoka on kansalaisoikeus, ja sitä on puolustettava samoin kuin itsenäisyyttä:

”Suomalaista työtä ja ruokaa on puolustettava.” (13 mies, kesk)

”Kaikilla on oikeus onnelliseen elämään, kotimaiseen ruokaan ja ruisleipään.” (113 nainen, kesk)

Avoimeksi jää, miksi kaikilla on oikeus juuri ruisleipään. Oletettavaa onkin jälleen, että ruis on haluttu mainita, koska se kantaa niin voimakkaasti vahvan, positiivisen suomalaisuuden merkityksiä. Hovi-Wasastjernan (1999, 128) mukaan ruisleipä on esiintynyt ainakin maalaisliiton vaalijulisteissa jo vuonna 1954. Ruis on puhdas, terveellinen, uusiutuva ja ekologinen raaka-aine, johon olisi vaikea liittää negatiivisia mielikuvia. Kontekstuaalisesti huomionarvoista onkin, että esimerkkien puhujat, kuten suurin osa ruokateemaa kotimaisuuden ja maaseudun avulla esiin nostaneista ehdokkaista, ovat keskustalaisia. Keskusta on pyrkinyt profiloitumaan myös kaupunkilaisten puolueeksi, mutta jopa pääkaupunkiseudun vaaliesitteissä keskustalaisuus rakentuu maaseudun kautta.

(117 kesk, nainen)

Poliittisen kansalaisen identiteetti kytkeytyy suomalaisuuteen arkisten tukipilareiden kautta. Näitä tukipilareita pystytetään aineistossa järjestyksen lisäksi tunteisiin vetoamalla. Ruoka onkin myös teema, johon on helppo liittää emootioita. Seuraavassa esimerkissä kansallinen turvallisuus näyttäytyy ruokatuotannon kautta. Omavarainen ruokatuotanto on järkevää,

mutta kotimainen ruoka on myös tunneasia, sydämen asia. Tämä tunne sisältää huolta sekä maataloustuottajista että turvallisuudentunnetta tuttua ja lähellä tuotettua kohtaan, kun taas ulkomainen ruoka tulee epävarmasta kriisien maailmasta. Seuraava esimerkki on jälleen keskustan puheenjohtajan esitteestä:

”Kotimaisen ruoantuotannon turvaaminen on sydämen ja järjen asia. Kriisien maailmassa oma ruokatuotanto on keskeinen osa kansallista turvallisuutta.”
(117 nainen, kesk)

Eräs oikeistolainen ehdokas (44 mies, kok) erottuu Elovena-puuronäytteen avulla. Ehdokas on maakuntaneuvos ja maanviljelijä, jonka vaaliteemana on juuri kotimainen ruoantuotanto, joten puuronäyte on hauska tapa erottua muista ehdokkaista. Näytepussin etusivulla esiintyvä vehnänvaalea Elovena-tyttö kansallispukuineen, viljelyhteineen ja sirppeineen kuuluu suomalaisuuden ikoneihin ja samaan myyttiseen kuvastoon kuin Suomi-neito ja Jukolan Jussi. Se kiinnittää ehdokkaan identiteetin samaan perinteisen suomalaisuuden diskurssiin: suomalainen on voinut aina turvata peltoon ja työhön. Silti ani harvalle suomalaiselle viljelyhyde on enää todellisuutta. Toisaalta pikapuuro lienee monen kaupunkilaisen, kiireisen toimistotyöläisen nopea aamiainen tai lounas, joten puuro yhdistää kekseliäästi perinteisen maalaisen ja modernin kaupunkilaisen identiteetin.

Kiinnostavaa on myös, että toisin kuin moni muu teema aineistossa, ruoka ei juurikaan näyttäydy erilaisena naisten tai miesten identiteettien representaatioissa. Selitys saattaisi löytyä juuri samasta myyttisestä, tasa-arvoisesta suomalaisuudesta, jossa maaseudun naiset ja miehet työskentelivät rinta rinnan saadakseen leivän riittämään.

Ruokateema saa rakentaa aineistossa myös identiteetin yksityistä puolta julkisen vastapainona. Monessa esitteessä ehdokas laittaa ruokaa takasivun kuvassa, kun etusivulla hän esiintyy työasussa, tummassa puvussa tai jakkupuvussa,

(60 nainen, vihr)

pieni tummasävyinen mökki vaatimattomuutta ja rauhaa. Esite on kokonaisuutena jälleen voimallinen visuaalinen perinteisen suomalaisuuden kuvaus, jonka maanläheisyys ei ole ristiriidassa vihreän puolueen kaupunkilaisimagon kanssa.

Kuvasta voi lukea viitteitä moneen poliittisen kansalaisen identiteettikategoriaan. Nainen pilkkoo kasviksia tottuneen oloisesti, ja teksti nokkosten poimimisesta tukee viestiä arkisen puuhailun tuttuudesta ehdokkaalle, samoin kuin askeettisen oloinen mökki puisine leikkuulautoineen ja lankkupöytineen. Kuva näyttää rakennetulta, mistä kertovat esimerkiksi basilikaruukun ja kuparisen kattilankannen sommittelu pöydänkulmalle sekä valo, joka osuu sopivasti ehdokkaan ylävartalolle sekä taustan tekstiileille. Kuva vienee monen katsojan mökkikesiin. Siten ehdokas identifioituu jälleen äänestäjän tunnistamiin ja myönteisenä pitämiin arvoihin.

Samalla tavoin kuin ruoka kuvastaa identiteetin yksityistä, turvallista, perinteistä suomalaisuutta, se voi kantaa myös etnisiä vaikutteita; suomalaisen ruoan lisäksi aineistosta löytyy somaliaalaisten lihapiirakoiden resepti. Kyseinen somaliaalaissyntyinen ehdokas (128) poseeraa esitteensä etusivulla tummassa puvussa eikä erotu aineiston ehdokkaiden valtavirrasta. Hänen arvokkuutta henkivä tummanharmaa pukunsa, päättäväinen asentonsa ja suoraan kameraan suunnattu katseensa viestii julkisen kentän valtaa länsimaisittain. Vaikutelmaa lisää valkoinen tausta, joka ei kiinnitä ehdokasta mihinkään. Kuva on huolellisesti sommiteltu.

Samana esitteen takasivun kuvassa ehdokas valmistaa kokinhattu päässään oman kulttuurinsa ruokaa. Puku on vaihtunut valkoiseen kokinasuun, käsissään ehdokkaalla on kauha ja paistinpannu. Vauhdikkaassa kuvassa kokki näyttää

työympäristössään. Ruokareseptien ja ruoanlaiton kautta ilmennetään jälleen arkea, mutta myös lämpöä, turvaa ja vapaa-aikaa. Vihreä naisehdokas laittaa kasvislagnaa hämyisessä mökkikeittiössä. Etualan kauniit kasvikset kuvaavat puhdasta, ekologista ruokaa,

(128 mies, kesk)

SOMALIALAISET LIHAPIIRAKAT ELI SAMBUUSAT

Näitä tarvitset:
1 (n. 400 g) paketti kevätkääryletaikinaa (valmiita pyöreitä arkkeja)
2 ruokalusikallista oliiviöljyä
n. 900 g naudanjauhelihaa
1 purjosipuli, paloiteltu
2 teelusikallista jauhetta kuminaa
2 teelusikallista jauhetta kardemummaa
1 teelusikallinen suolaa
1 teelusikallinen mustaa pippuria
1 pieni sipuli, hienonnettu
1 valkosipulin kynsi, hienonnettu
1 ruokalusikallinen vehnä jauhoja
1 ruokalusikallinen vettä (tai tarpeen mukaan)
n. 1 litra öljyä paistamiseen

Tee sitten näin:
Kuumenna oliiviöljy isossa paistinpannussa keskilämmöllä. Lisää sipuli, purjosipuli ja valkosipuli ja paista koko ajan sekoittaen kunnes sipuli on muuttunut läpinäkyväksi. Lisää jauheliha ja jatka paistamista kunnes se on puolikypsää. Lisää kumina, kardemumma, suola ja pippuri. Sekoita hyvin ja jatka kypsentämistä kunnes jauheliha on ruskistunut.

Sekoita vesi ja jauho ohueksi taikinaksi pienessä kupissa tai muussa astiassa. Taittele valmiit kevätkäärylearkit kartion (tötterön) muotoisiksi. Täytä kartiot lihasekoituksella, sulje yläosa kiinni käyttämällä vesi-jauhoseosta 'liimana'. Jatka kunnes olet käyttänyt kaikki kevätkäärylearkit.

Kuumenna öljy 170-asteiseksi friteerauspannussa tai muussa syvässä pannussa. Öljyä pitäisi olla niin paljon, että sambuusat peittyvät. Friteeraa sambuusoja muutamaa kerrallaan kunnes ne ovat kullanruskeita. Nosta varovasti paistinpannusta ja laita kuivumaan talouspaperin päälle.

EHDOKAS 222

LISÄTIEDOT WWW.ABDIRHIM.FI

(128 mies, kesk)

heiluttavan kauhaa ruokaa laittaessaan. Kuvan päällä kulkee somalialainen ruokaohje.

Esitteen kaksi erilaista puolta yhdistävät maahanmuuttajaehdokkaan identiteetin kaksi etnistä ryhmää, suomalaisuuden ja somalialaisuuden. Samalla esitteet jälleen kuvaavat yksityistä ja julkista kenttää. Poliitikon työidentiteetti esiintyy länsimaisena julkisella kentällä, koti-identiteetti ruoanlaittajana yksityisellä kentällä. Näin ehdokas osoittaa olevansa pätevä toimija molemmilla kentillä ja molemmissa kulttuureissa. Tämä kahden kulttuurin välissä toimiminen ja niiden representaatioiden yhdistäminen tavalla tai toisella toistuu aineistossa. Maahanmuuttajien esitteet noudattavat tätä kaavaa lähes jokainen, mutta samantyyppinen kaksoisidentiteetti rakentuu monelle suomalaisehdokkaallekin. Usein kyse on suomalaisen ja eurooppalaisen, tai perinteisen ja uuden suomalaisuuden yhdistämisestä.

Yksi ehdokas (37) on kuvattu suksisauvat kädessään, taustalla piirretty latu, jonka varrella on tienviitta Brysseliin. Hiihtäminen on keskeinen osa

(37 mies, kok)

suomalaista perinteistä kulttuuria, ja ehdokkaan voidaan tulkita kiinnittyvän suomalaiseen kulttuuriin pyrkiessään europarlamenttiin. Tekstissä ehdokas kertoo olevansa MM-tason umpihankiihtijä (37 mies, kok). Ehkä kuvan on tarkoitus myös kertoa, että ehdokas tekee asiat omalla tavallaan, tai suomalaisen kulttuurin huomioiden ja muistaen.

Esite rakentuu huumorille³⁹, joka ilmenee umpihankiihdon lisäksi sarjakuvamaisena latuna Brysseliin sekä yläperspektiivinä, joka saa ehdokkaan näyttämään kokoaan pienemmältä. Ehdokas poseeraa kuitenkin pikkutakissa ja kravatti kaulassa, siis työvaatteissa. Tämän tyyppiset mainokset uusintavat kiinnostavalla tavalla suomalaista perin-

netarinää, yhdistävät vanhaa ja uutta. Siitä huolimatta ne tuntuvat kiinnittyvän menneeseen maailmaan.

Vanhan ja uuden yhdistäminen on esimerkki esitteiden tyypilliselle tavalle rakentaa poliittisen kansalaisen identiteettiä vastakohtien kautta. Tyypillisiä vastakohtapareja aineistossa ovat esimerkiksi suomalaisuus ja eurooppalaisuus (tai ulkomaalaisuus⁴⁰) sekä kaupunkilaisuus ja maalaisuus. Seuraavat esimerkit korostavat eri tavoin vastakohtia ja kertovat samalla, millaisia merkityksiä näihin kategorioihin liittyy. Keski-ikäinen keskustan ehdokas haluaa vaikuttaa erityisesti pohjoisten alueiden EU-tukeen. Hän kertoo olevansa

”kielitaitoinen ja kansantajuinen” (4 nainen, kesk).

Esimerkin kielitaitoisuus viittaa kansainvälisyyteen, joka ankkuroidaan tavalisen suomalaisuuden ymmärtämisen kansantajuisuuden avulla. Ehdokkaan identiteetti yhdistää siten sekä kansainvälistä että suomalaista. Samoin toimii seuraavan ehdokkaan identiteetti, mutta kansainvälistä on tässä esimerkissä kokemus eli työ julkisella kentällä, kun taas suomalaisuus merkitsee huolenpitoa, joka sijoittuu yksityiselle kentälle ja tasapainottaa siten ehdokkaan muuten

39 Huumori, vakavan tilanteen leikiksi lyöminen kameran edessä on piirre, joka tuli esiin monen miesehdokkaan esitteessä. Kirjoitan tästä enemmän luvussa 5.4.

40 Suomalaisuuden ja ulkomaalaisuuden yhdistäminen näkyy lähes jokaisen maahanmuuttajaehdokkaan esitteessä tavalla tai toisella. Kirjoitan siitä alaluvussa 4.3.

kovaa identiteettiä. Esimerkeissä ei tarkemmin avata, millä tavoin huolenpito tai kansantajuisuus konkretisoituvat. Molemmissa poiminnoissa kansainvälisyys edustaa kuitenkin järkeä, suomalaisuus tunnetta. Identiteetin eri diskursseista ammentavat ominaisuudet tuodaan esiin, mutta ne otetaan haltuun ja esitetään toisiaan täydentävinä:

”kansainvälistä kokemusta, kotimaista huolenpitoa” (22 nainen, sdp)

Seuraavan esimerkin nuori, ulkomailla korkeakoulutettu ehdokas kertoo dynaamisesti ja maalailen urbaanista kaupunkilaisuudesta nykyaiteineen mutta kääntää kuitenkin lukijan ajatukset mustikkametsään – monen suomalaisen tuttuun ja turvalliseen kesämuistoon. Mustikkametsässähän voi käydä lähiössäkin, ja se tuo kaupunkilaiselämän keveyteen vastapainoksi suomalaista järkevää ja kestävä elämäntapaa. Suomalainen elää metsästä, monin tavoin. Ehdokas

”innostuu nykyaiteesta, hyvästä ruoasta, heräävästä suurkaupungista ja mustikkametsästä” (196 nainen, vihr).

Myös ehdokkaan nuori ikä⁴¹ voi toimia keinona perinteisen ja uuden suomalaisuuden yhdistämisessä – ja samalla resurssina vanhempia ehdokkaita vastaan. Seuraavassa esimerkissä kuvataan keskustapuolueen ehdokasta:

”Riikka Manner kuuluu Keskustan uuteen sukupolveen, jolla on luontaiset kyvyt toimia niin kotimaan kuin ulkomaan kentillä.” (6 nainen, kesk)

Avaamatta jää, kuinka uuteen sukupolveen kuuluminen sinänsä takaisi luontaiset kyvyt toimia politiikassa, tai miksi kyvyt olisivat paremmat kuin vanhemmilla ehdokkailla, joilla todennäköisesti on enemmän kokemusta sekä kotimaan- että ulkomaanpolitiikasta. Puolueen pitkäaikainen kansanedustaja, ministeri ja puheenjohtaja kehuu kyseistä ehdokasta tämän esitteessä mainiten mm., että

”nuoresta iästään huolimatta Mannerilla on kaksi akateemista loppututkintoa ja osaamista erityisesti Euroopan unionin asioista”.

Ehdokkaan ikää ei kuitenkaan mainita esitteessä. Muualta selvitettyä se on vaalivuonna ollut 29 vuotta. Aineistossa moni nainen puolustelee nuorta ikäänsä, mutta miesten esitteistä vastaavia mainintoja löytyy vähemmän. Vaikuttaa siltä, että nuori ikä syö etenkin naisen uskottavuutta, vaikka meriittilista olisi pitkä. Sen vuoksi ikää pitää perustella, ja vanhemmat suosittelijat ovat eduksi.

Edellinen esimerkki kuvaa laajemminkin jälleen identiteettiresurssien suurta joustavuutta: identiteetin kategoriat ovat niin monin tavoin toisiinsa yh-

41 Iän merkityksistä kirjoitan enemmän luvussa 5.4.

distettävissä, että melkein mitä tahansa ominaisuutta voidaan helposti perustella niiden kautta. Kuten jäsenkategoria-analyysin teoriassa todetaan, yksikin ominaisuus riittää liittämään yksilön kategoriaan, jonka kautta aukeaa kokonainen merkitysten maailma. Sen mukaisesti ehdokas voi olla yhtä aikaa kansantajuinen suomalainen ja kokenut kosmopoliitti. Jokainen lukija yhdistää piirteet omaan kuvaansa suomalaisuudesta ja eurooppalaisuudesta.

4.2 Etninen suomalaisuus uhanalaisena

Monen poliittisen kansalaisuuden identiteetin juuret ovat syvällä myyttisen suomalaisuuden graniitissa. Siihen voidaan aina palata, ja siitä ponnistetaan maailmalle. Samalla kun suomalaisuuden koetaan olevan jotakin ainutlaatuista, josta muu maailma voisi ottaa oppia, suomalaisuus näyttäytyy aineistossa kuitenkin myös suojeltavana ja puolustettavana. Appadurai (1990) toteaa, että yhtä nopeasti kuin globaalit ilmiöt leviävät ympäri maailman, ne otetaan osaksi paikallisia kulttuureja. Perinteiseen suomalaisuuteen kuuluu suomalaisten näkeminen pienenä kansana, jonka osa on aina ollut selviytyä suurempiensa valtapyrkimyksen puristuksissa. Pienten kulttuurien alituinen pelko on omaleimaisuuden menettäminen suuremman kulttuurin vaikutuksen alla. Tämä näkyy tutkimukseni aineistossa tarpeena puolustaa suomalaista kulttuuria etenkin EU:n vaikutuspiirissä.

Osa ehdokkaista kyseenalaistaa, onko ylipäätään mahdollista sekä säilyttää perinteinen suomalaisuus että uusintaa sitä. Erityisen huolen aiheena monessa esitteessä on suomalaisen hyvinvointivaltion kohtalo – neuvottelu siitä, millaista on hyväksyttävä poliittinen kansalaisuus tämän päivän Suomessa, näyttäisi usein kiertävän juuri hyvinvointivaltion ympärille. Kerron seuraavassa, kuinka hyvinvointivaltion avulla rakennetaan etnistä suomalaisuutta, ja millaisia merkityksiä nämä suomalaisuuden piirteet saavat poliittisen kansalaisen identiteetissä. Sen jälkeen näytän, kuinka järjestyksen, turvallisuuden ja ulkoisen uhan teemat uhkaavat aineistossa etnistä suomalaisuutta ja vaikuttavat siten poliittiseen kansalaisuuteen.

▪ Hyvinvointivaltio uhattuna

Oikeistopuolueen puheenjohtaja kirjoittaa esimerkissään hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisen puolesta:

”Elämme murroksessa, jossa ratkaistaan, olemmeko hyvinvointiyhteiskunta tulevaisuudessakin.” (109, mies kok)

Ehdokas pohtii talouskriisin, ikääntymisen ja yrittämisen merkitystä hyvinvointivaltion tulevaisuuden kannalta mutta ei kyseenalaista hyvinvointiyhteiskunnan tärkeyttä sinänsä.. Hyvinvointivaltio ja hyvinvointiyhteiskunta esiintyvätkin aineistossa tyypillisesti samanlaisina, diskursiivisesti liukkaina käsitteinä kuin vaikkapa itsenäisyys. Ne toimivat yhtä hyvin oikeiston kuin vasemmiston vaalilauseissa, eikä niissä juuri koskaan mainita tarkemmin, mistä palveluista tai toimista yhteiskunnan hyvinvointi koostuu. Seuraavassa esimerkissä ehdokas näkee hyvinvointivaltion tehtävänä mahdollistaa yrittämisen. Ehdokas näkee uuden aloittamisen yrittämisen kautta erityisesti maahanmuuttajien ja nuorten mahdollisuutena:

”Toimiva hyvinvointivaltio tukee riskinottoa, yrittämistä ja uuden aloittamista.” (155 nainen, sdp)

Seuraavassa taas ehdokas puolestaan vetoaa turvaan: yhteiskunnan tehtävä on suojella kansalaisiaan ja turvata heille mahdollisuus hyvään elämään.

”Peruspalvelut ja hyvinvointiyhteiskunnan turvaverkot luovat turvaa läpi elämän.” (Kari Uotila, mies vas)

Vaikka molemmat edelliset esimerkit ovat vasemmistopuolueiden ehdokkaiden esitteistä, niiden kuva hyvinvointivaltion perustehtävästä on lähes vastakkainen. Siten hyvinvointivaltioon kiinnittyvä poliittisen kansalaisen identiteetti voi saada monia tulkintoja. Suomalaisille ei ehkä olekaan itsestään selvää, mitä instituutioksi muodostuneella hyvinvointimallilla tarkoitetaan.

Poliittisen kansalaisen identiteetin kannalta hyvinvointiyhteiskunnan kannattaminen korostaa vastuuta ja huolenpitoa muista kansalaisista, mutta ajatus hyvinvointivaltion palauttamisesta voidaan myös nähdä haikailuna menneeseen. Suomi ei ole enää samanlainen kuin 1980-luvulla, joka oli hyvinvointiyhteiskunnan kulta-aikaa mutta myös taloudellisesti toisella tavalla vakaata kuin 2000-luku eurokriiseineen. Kuten Kivimäki (2012, 50) toteaa, hyvinvointiyhteiskunnalla voidaan viitata oikeastaan mihin tahansa. Sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi kansalaisyhteiskuntaa tai vapaaehtoistyön korostamista, ei välttämättä valtion tietoista politiikkaa.

Hyvinvointivaltion teemaan liittyy esitteissä toisinaan nationalistisia piirteitä. Seuraavan esimerkin ehdokas vetoaa tyypilliseen suomalaiseen hyvinvointiin, johon kansalaisilla olisi oikeus. Perheiden mainitseminen viittanee siihen, että ehdokkaan mainitsevat vitsaukset, köyhyys, huono terveys ja työttömyys, vaikuttavat useaan sukupolveen. Esimerkin voi myös tulkita pitävän suomalaista yhteiskuntaa korkeassa arvossa, tai ainakin sitä yhteiskuntaa, joka Suomi aiemmin oli.

”Köyhyys, huono terveys ja työttömyys johtavat siihen, että jopa kokonaiset perheet jäävät ilman tyyppillistä suomalaista hyvinvointia.” (132 nainen, perus)

Toisaalta suomalaisten nykyinenkin hyvä asema ymmärretään ja sen kautta puolustetaan huono-osaisia. Vihreä nais ehdokas ottaa kantaa Euroopan unionin mahdollistamaan EU-kansalaisten vapaaseen liikkuvuuteen EU-alueella ja kirjoittaa, että

”vapaus ei saa tarkoittaa toisille vapautta matkustella, toisille mahdollisuutta kerjätä”. (59 nainen, vihr)

Ehdokas viitanee tekstissään romanikerjäläisiin, jotka ovat viime vuosien uusi ilmiö Suomessa ja joiden elintaso on kaukana suomalaisten elintasosta, vaikka EU-kansalaisia olemme kaikki. Siten esite muistuttaa, että suomalainen poliittinen kansalaisuus ei ole samalla viivalla kuin muiden EU-kansalaisten, vaikka meitä pitkälti yhteinen lainsäädäntö koskeekin. Mitkä tekijät asettavat eri EU-kansalaiset voimakkaasti eri asemiin ja etenkin, mikä olisi oikea ja kohtuullinen tapa suhtautua esimerkiksi toisen maan kerjäläisiin Suomessa, on monimutkainen kysymys, johon ei ainakaan toistaiseksi ole Suomessa löydetty ratkaisua. Saman puolueen toisen ehdokkaan mukaan

”Suomesta on kautta aikojen lähdetty maailmalle milloin mistäkin syystä: uutta oppimaan, leipää tienaamaan, parempaa elintaso tai kontakteja hakemaan. Olemme pitäneet itsestäänselvyytenä oikeuttamme lähteä ja palata. Me emme voi avata ovia vain itsellemme ja sulkea niitä toisilta.” (188 nainen, vihr)

Edellisessä esimerkissä ehdokas yleistää menneet ja nykyiset suomalaiset samaan me-muotoon ja muistuttaa, että Suomesta lähtijät ovat olleet samassa asemassa kuin Suomeen nyt muista maista tulevat: Suomestakin on lähdetty nimenomaan elintason perässä niin Ruotsiin, Amerikan mantereelle kuin Australiaan. Suomalaisuus näyttäytyy edellisessä esimerkissä sukupolvet ylittävänä ja niitä yhdistävänä. Seuraavassa esimerkissä taas todetaan, että myös Suomessa on ollut siirtolaisia ennenkin, ja Suomi on hyötynyt heistä:

”Suomen taloutta on rakennettu sitkeydellä, mutta myös siirtolaisten osaamisella. Haluan Suomen, jonne uudet tulijat voivat sopeutua ja ovat tervetulleita.” (195 nainen, vihr)

Näitäkin esimerkkejä yhdistää käsitys meistä ja heistä, siis eri ryhmistä, ja mahdollisuudesta valita, avataanko tulijoille ovia tai millaista Suomea heille tarjotaan. Kansalaisuuden osalta keskeiseksi nousee kysymys siitä, saako suomalaisuuteen sekoittua muita kulttuureja. Blommaert ja Verschueren (1992) kutsuvat homogeenisyyden dogmaksi sitä näkemystä, että moniarvoinen yhteiskunta on vaarallinen ja että yhtenäiskulttuuriin perustuva yhteiskunta on paras mahdollinen.

Tällainen yhteiskunta on heidän mukaansa yksikielinen ja etnisesti yhtenäinen, yksiuskontoinen ja ideologisesti yhtenäinen. Tällainen nationalismi tavoittelee mahdollisimman puhdasta ja homogeenistä kansaa, kun taas monietniset ja monikieliset yhteiskunnat nähdään ongelmallisina.

Suomalainen yhteiskunta on säilynyt eurooppalaisittain katsoen poikkeuksellisen pitkään yhtenäiskulttuurina, joten uudet kulttuuriset virtaukset nostattavat Suomessa helposti vastarintaa; ne tulkitaan kansallista yhtenäisyyttä heikentäviksi vieraiksi vaikutteiksi, jotka muodostavat uhan kansallisvaltioidentiteetille (Saukkonen 1999, 253). Aineistoni tarjoaa laajan kirjon erilaisia identiteettejä sen suhteen, kuinka homogeenisenä oikeanlainen suomalaisuus nähdään. Kiinnostavasti teemaa pohditaan kuitenkin usein juuri edellisten esimerkkien tapaan sen kautta, pitäisikö uusia kulttuureja päästää Suomeen vai ei – ikään kuin valinta olisi mahdollinen tai kysymys edes millään tapaa uusi. Suomalaisuushan on kautta vuosisatojen rakentunut *maahanmuuttajien* tuomien uusien kulttuuristen, kielellisten ja yhteiskunnallisten virtausten avulla.

Ahmad (2010) on osoittanut vakuuttavasti, kuinka monenlaista rakenteellista ja asenteellista syrjintää maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa. Maahanmuuttajien tulo sinänsä ei aiheuta työelämän eriarvoistumista, vaan maahanmuuttajat tekevät näkyväksi työelämässä jo aiemmin piilleitä eriarvoistavia käytäntöjä. Maahanmuuttajuus voidaankin nähdä yhteiskunnallisen vallankäytön tuottamana diskursiivisena kategoriana, joka saa merkityksensä politiikassa, julkisessa keskustelussa ja organisaatioissa. Maahanmuuttaja ei siten itse voi irtisanoutua tästä kategoriasta, ja maahanmuuttajuus määrittyy pysyväksi identiteetiksi, vieraudeksi – maahanmuuttaja pysyy vieraana, koska ei alun perinkään ole kuulunut suomalaisiin. (Wrede 2010.) Tämä eronteko näkyy juuri mainitsemassani keskustelussa siitä, mitä ”heidän” kanssaan pitäisi tehdä: sopeuttaa, heittää ulos vai suvaita sellaisinaan.

Yhtenäiskulttuurisen Suomen puolustajat asettavat tyypillisesti maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset vastakkain. Osa ehdokkaista suhtautuu maahanmuuttoon ironisesti, halveksivasti tai vihamielisesti. Maahanmuuttoa problematisoidaan aineistossa monen puolueen ehdokkaiden toimesta, mutta perussuomalaisten retoriikka eroaa usein kärjekkyydellään muista puolueista.

”Mannerheim vai Guggenheim?” (140 mies, perus),

kysyy oheisen (140) kuvan ehdokas, perussuomalaisia edustava rikoskomisario, ja asettaa ytimekkäästi vastakkain perinteisen suurmiehen edustaman nationalistisen suomalaisuuden ja vaalien aikaan esillä olleen Guggenheim-taidemuseon, joka asettuu tekstissä edustamaan kaikkea ulkomaista, turhaa ja ei-pysyvää. Esitteen vastakkainasettelut törmäyttävät toisiinsa kulttuurisia, diskursiivisia keskusteluja ja rakentavat ehdokkaan identiteettiä, vaikka mainituista teemoista

Suomi vai **Kreikka** ?
Katurauha vai **rikollisuus**?
Eläkkeet vai **kurjuus**?
Ihmisoikeudet vai **ihmiskauppa**?

Koulutus vai **kusetus**?
Sosiaaliturva vai **optiot**?
Työ vai **työttömyys**?
Mannerheim vai **Guggenheim**?

Päättä itse!

MIKA RAATIKAINEN

Helsinki

140

- rikoskomisario, Helsingin huumerikyksikkö
- kaupunginvaltuuston 1. varavaltuutettu
- pelastuslautakunnan jäsen
- Helsingin rauhanturvaajien hallituksen jäsen
- useita vuosia kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä mm. Lähi-Idässä
- kansainvälisen oikeuden opiskelija

Puhtain aseinen puhtaan asian puolesta:
www.papap2011.blogspot.com

(140 mies, perus)

suuri osa ei olekaan mustavalkoisesti asetettavissa toistensa vaihtoehtoiksi. Vaikka ehdokas ei sitä esitteessään kerro, kontekstiin peilaten on ilmeistä, että punaisella painetut tekstit edustavat ehdokkaan mielestä vääriä valintoja, siniset oikeita.

Toinen perussuomalainen miesehdokas nostaa seuraavassa esimerkissä ironisesti lainausmerkkeihin sanaparin ”aidosti monikulttuurinen” ja tölväisee siten ehdokkaita, joiden puheessa kyseinen ilmaus kantaa myönteistä merkitystä. Tekstin edetessä ehdokas selvittää tarkemmin kantaansa maahanmuuttopolitiikkaan.

”Maastamme on tulossa ”aidosti monikulttuurinen”. Kehitys on seurausta sinisilmäisestä maahanmuuttopolitiikasta (...)” (136 mies, perus)

Ehdokkaan tekstissä Suomi asettuu jälleen viattoman auttajan rooliin, mikä ehdokkaan mukaan johtaa ongelmiin. Maahanmuutto huolettaa ehdokkaita monesta syystä. Osa ottaa esiin maahanmuuton mahdolliset taloudelliset vaikutukset. Epäluuloinen suhtautuminen köyhiin tulokkaisiin ja heidän vaatimiinsa voimavaroihin on yleismaailmallinen ilmiö (Wrede 2010). Seuraavassa esimerkissä liioittelu tehostaa tekstiä: ”kaikki Afrikan ongelmat” tulevat asukasluvultaan pieneen Suomeen maahanmuuttajien mukana:

”Olemme 5,5 miljoonainen kansa ja meillä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia hoitaa kaikkia Afrikan ongelmia (...)” (132 nainen, perus)

Hyväntahtoinen, mutta maailman mittakaavassa auttamattoman pieni Suomi on osa kansakunnan yhteistä kertomusta. Sitä käytetään eri tavoin hyväksi vaalimainonnassa. Verhotummin asia esitetään voidaan esittää esimerkiksi näin:

”Haluumme auttaa köyhien maiden ihmisiä ensisijaisesti heidän kotimaassaan.” (212, perussuomalaisten naisten yhteisesite),

kuten perussuomalaiset naiset linjaavat. Toisaalta sana ”ensisijaisesti” viittaa myös avun antamiseen Suomessa. Köyhien maiden ihmiset viittanee kehitysmaihin, ja vasta lauseen loppu, viittaus ihmisten kotimaihin, tuo tulkintaan viittauksen Suomeen köyhistä maista pyrkiviin maahanmuuttajiin. Halu auttaa kääntää asetelman kuitenkin myönteiseksi. Esitteessä todetaan vielä, että

”pakolaispolitiikassa on muistettava, että on elettävä ’maassa maan tavalla’”.

Siten pakolaisavun ehtona on, että maahanmuuttajat omaksuvat oikeanlaisen kulttuurin eivätkä siten uhkaa suomalaisuutta.

”Turvapaikanhakijoita ym. autettava ensisijaisesti kotimaassaan tai maantieteellisesti lähialueilla. Kehitysavuksi on laskettava myös pakolaisten aiheuttamat kustannukset Suomessa.” (143 mies, perus),

toteaa vastaavasti saman puolueen miesehdokas ja pohtii kehitysapumäärärahojen ja pakolaisten yhteyttä. Usein kehitysapukantoja perustellaan talousseikoilla, vaikka moni esite kertoo laajemminkin ennakkoluuloisuudesta tulijoita kohtaan.

▪ Järjestys, turvallisuus ja ulkoinen uhka

Kuten edelliset esimerkit osoittavat, maahanmuuttajista puhutaan julkisuudessa tyypillisesti yhtenä, yhtenäisenä ryhmänä (Wrede 2010), vaikka eri kulttuurien väliset erot ovat maahanmuuttajien välillä yhtä suuret kuin maahanmuuttajien ja suomalaisten väliset erot. Media kuitenkin rakentaa ja vahvistaa myös stereotypioita eri maahanmuuttajaryhmiä kohtaan (Haavisto ym. 2010). Suurin maahanmuuttajia kategorisoiva tekijä on etninen vieraus (Wrede 2010), joka saa eri ryhmien kohdalla erilaisia painotuksia. Aineistossani näkyy myös hyvin stereotyyppistä suhtautumista. Työssään liikennettä seuraava ehdokas toteaa, että

”virolaiset ovat kovia poikia ajelemaan päissään.” (142 mies, perus),

ja niputtaa samalla rattijuoppouden kaikkien virolais(miesten) ongelmaksi. Lisäksi sanavalinnalla ”poika” ehdokas kohtelee kyseistä ihmisryhmää leikkisästi mutta hiukan alentavasti ja vahvistaa siten oman identiteettiään. Jotkin väitteet voitaneen laskea suoranaisesti rasisistisiksi. Esimerkiksi seuraavassa

esimerkissä nais ehdokas on huolestunut suomalaisen kulttuurin puolesta, jota maahanmuutto uhkaa niin uskonnon ja tapakulttuurin kuin yhteiskuntarauhan kannalta:

”(--) mamu tarkoittaa hallitsemattomalla maahanmuuttopolitiikalla tänne pesiytyneitä lähinnä Afrikasta tulleita ”pakolaisia”, jotka on otettu Suomi-neidon hellään syleilyyn. (--) He odottavat suomalaisten sopeutuvan heidän kulttuuriinsa ja tapoihinsa, jotka yleensä tarkoittavat islamilaista uskoa, alaikäisten tyttöjen naittamista vanhoille miehille, joskus moniavioisuutta ja erimielisyyksien ratkomista väkivallalla.” (131 nainen, perus)

Edellisessä esimerkissä voimakkaat kulttuuriset stereotypiat kytkeytyvät maahanmuuttajan kategoriaan, joka asetetaan vasten konservatiivista Suomi-neidon kuvaa. Jälleen lainausmerkkien ironinen käyttö asettaa ”pakolaiset” outoon valoon kyseenalaistaen muuton todelliset motiivit. Maahanmuuttajat paljastuvat itsekkäiksi, meidän kulttuuriamme vierailta ja vastenmielisillä tavoilla muuttaviksi tunkeilijoiksi. ”Pesiytyminen” sanana viittaa eläimiin, jotka laajentavat reviiriään hyväntahtoisien suomalaisten alueelle. Heidän kulttuurinsa mainitaan yksikössä, mikä jälleen korostaa afrikkalaisten kulttuurien näkemistä yhtenä ja yhtenäisenä.

Myös sukupuoliroolit asettuvat kiinnostavasti vastakkain: maahanmuuttajien kulttuuri kuvataan maskuliinisena ja väkivaltaisena, mitä korostaa Suomi-neidon pehmeä feminiinisyys ja viaton hyväntahtoisuus. Ehdokas ei perustele, miksi uskoo afrikkalaisten pakolaisten yleensä naittavan alaikäisiä tyttöjä vanhoille miehille. Sama ehdokas korostaa kuitenkin, että työperäinen maahanmuutto on eri asia, jota vastaan hänellä ei ole mitään – tosin ”oikea” monikulttuurisuus jää määrittelemättä muutoin kuin työntekoon liittyen. Ehdokas jatkaa toisaalla pitkässä tekstissään, että

”työ-mamut” tuovat tullessaan oikeaa monikulttuurisuutta ja rikastavat yhteiskuntaa monella eri tavalla. (131 nainen, perus)

Tulkitsen mamu-sanan käytön ylipäättään halventavana, vaikka edellisessä esimerkissä ehdokas puhuikin maahanmuuttajista positiiviseen sävyyn. Hyvä monikulttuurisuus liittyy työntekoon, mutta auki jää, tarkoittaako hän ”työ-mamuilla” keitä tahansa maahanmuuttajia, jotka saavat Suomesta töitä, vai länsimaista Suomeen työhön tulevia maahanmuuttajia. Seuraavan esimerkin ehdokas puhuu hyötymuutosta ja avaa ajatteluaan tarkemmin:

”Vain hyötymuuttoa. Entä mitä on hyötymuutto? Sitä ovat ahkerat ja työteliäät ihmiset. Sitä eivät ole rikolliset, eivätkä sosiaaliturvaa shoppailevat siipiveikot.” (139 mies, perus)

Ehdokkaan tekstissä hyötymuutto ei kategorisoidu tiettyihin kansalaisuuksiin tai muihinkaan rajattuihin ihmisryhmiin, vaan kuka tahansa maahanmuuttaja voi olla hyötymuuttaja, kunhan ei ole rikollisissa aikeissa tai yritä käyttää hyväkseen suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää. Kuten aiemmassa esimerkissä ”Viron pojat”, myös tässä ”shoppailevat siipiveikot” piilottaa halveksunnan epärehellisiä ja toisten kustannuksella eläviä maahanmuuttajia kohtaan leikkisän kielenkäytön taakse.

Haavisto ym. (2010) ovat todenneet maahanmuuttoon liittyviä suomalaisia mediatekstejä ja julkista keskustelua koskeneessa tutkimuksessaan, että maahanmuuttajista ei yksilöinä olla erityisen kiinnostuneita, vaan heitä kohdellaan hyödykkeenä, tuotteena, jota voidaan tuoda maahan tarvittaessa työvoimavajetta palkkaamaan. Samalla heidän työllistymisensä perusteella arvioidaan, onko työvoimapula todellinen, ja siten varmistetaan, että suomalainen työntekijä on etusijalla, toteavat tutkijat (ma.). Tätä keskustelua käydään myös vaalimainonnassa.

”Varsinkin pääkaupunkiseudulla yritykset palkkaavat pääsääntöisesti ulkomaista halpatyövoimaa syrjäyttäen suomalaisen työmiehen ja naisen.”
(81 mies, vas),

kirjoittaa esitteessään vasemmistoehdokas, jonka pääteemana on kotimaisen työn puolustaminen. Tekstikatkelmassa ulkomaiset työntekijät asettuvat halpatyövoiman kategoriaan, kun taas vastakohtana suomalainen työmies ja -nainen joutuvat syrjään oman maan yritysten toiminnan vuoksi. Tekstissä ei tarvitse erikseen mainita, kumman ryhmän puolella kirjoittaja on. Toisaalta esite ei syytä tilanteesta ulkomaalaisia, vaan yrityksiä, jotka palkkaavat ulkomaalaisia eri ehdoilla kuin suomalaisia. Suomalaisen identiteetin voimakas työkeskeisyys näkyy jälleen. Siten työn arvostaminen ja työhön suhtautuminen on sidoksissa myös maahanmuuttajiin suhtautumiseen. Työ tuntuu edelleen olevan kunnan kansalaisen arvon mitta. Ei olekaan ihme, että moni maahanmuuttajaehdokas vaatii maahanmuuttajille mahdollisuutta tehdä työtä.

Moni ehdokas on huolissaan Suomen yleisen maahanmuuttovastaisen ilmapiirin kiristymisestä, vaikka näkisikin maahanmuuton ainakin osin ongelmallisena. Sosiaalidemokraattien ehdokas toteaa, että

”maahanmuuttovastaisuuden lietsonta tuo ongelmia, ei ratkaise niitä. Euroopassa vallitseva rikosturismi on kitkettävä.” (163 mies, sdp)

Ehdokas siis hiukan ristiriitaisesti toisaalta haluaisi suitsia voimakasta maahanmuuttovastaista puhetta, mutta pitää silti rikosturismia uhkana. Katkelman lauseet eivät välttämättä liity toisiinsa, mutta peräkkäin kirjoitettuin lukija hakee niiden välille yhteyttä. Auki jäävä yhteys ehdottaa maahanmuuttajia ja

(eurooppalaisia?) rikosturisteja samaan kategoriaan. Suomalaisille jää lietsojien asema.

Myös omien kansalaisten ongelmat rinnastetaan toisinaan maahanmuuttajien käytökseen, kuten seuraavassa esimerkissä. Ehdokas muistuttaa, ettei sosiaalitukien väärinkäyttö ole kansalaisuudesta kiinni. Ainoastaan myös-sana tuo tekstiin mukaan ulkomaalaiset ja kääntääkin heidät keskiöön. Kirjoittaja näkee kuitenkin kyseisen shoppailun yhtä lailla tuomittavana kansalaisuudesta riippumatta.

”Sosiaalitutkishoppailu suomessa estettävä, koskee myös Suomen kansalaisia.” (143 mies, perus)

Myös seuraavassa esimerkissä suomalaisten käsitykset joutuvat epäilyksenalaiseiksi:

”Suomi on vaurastunut nopeasti, mutta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat horjuneet, eikä Suomi näytä olevan valmis kohtaamaan globalisoituvaa maailmaa.” (147 nainen, sd)

Esimerkissä kirjoittaja pohtii, että vaikka suomalaiset elävät materiaalisessa vauraudessa, jotakin aiemmin vahvasta yhdenvertaisuuskäsityksestä on katoamassa. Globalisoituvaa maailmaa nähdään jonakin, joka ilmenee Suomen ulkopuolella, ja jonka Suomi joutuu kohtaamaan, vaikkei ole siihen valmis. Maailma lienee globaali kaikkialta katsottuna, mutta Suomen globaalistuminen vaatisi kirjoittajan mukaan kaikkien ihmisten tasa-arvon tunnustamista. Kyse on samasta asetelmasta kuin romanikerjäläisten tapauksessa: tasa-arvo, jolla suomalaiset ovat ylpeilleet niin luokka- kuin sukupuolinäkökulmasta, osin turhaan tosin, ovat helposti perusteltavissa oman maan kansalaisten kesken. Maahanmuuttajat sotkevat tasa-arvokeskustelun periaatteet, koska eri valtioiden kansalaisten välillä elintasoerot ovat maailman mittakaavassa valtavat. Poliitikkojen tasapainoilu globaalin solidaarisuuden ja suomalaisten hyväosaisuuden säilyttämisen välillä käy yhä vaikeammaksi, mitä enemmän maahanmuuttajia Suomeen saapuu.

Aineiston kaikkein maahanmuuttovastaisimmat tekstit huokuvat aggressiota. Matsumoto ja Hwang (2012) ovat tarkastelleet kielenkäytön ja poliittisen aggression yhteyttä. Heidän mukaansa poliittisten ryhmien puheessa on nähtävissä tiettyjä yhdenmukaisia piirteitä näiden puhuessa ryhmistä, joita he vastustavat. Yksi tyypillinen piirre on vastustajien dehumanisointi eli sosiaalisen etäisyyden luominen puhujan ja aggression kohteen välille. On tärkeää, että aggressiota osoittava ryhmä tuntee itsensä yhtenäiseksi, jolloin vastustettava ryhmä pysyy etäällä. Jäsenkategoria-analyysin mukaisesti pohdin, millaisia konnotaatioita aggressiivisiin viesteihin liittyy. Seuraava esimerkki ei viittaa suoranaisesti maahanmuuttajiin, vaikka kansainvälinen rikollisuus ja kulkutaudit leviävät toki

ihmisten vapaan liikkuvuuden myötä. Sinänsä rikollisuuden ja kulkutautien rinnastaminen samassa lauseessa antaa liikkuvuudesta hyvin negatiivisen kuvan.

”EU-yhteistyötä kansainvälisen rikollisuuden ja kulkutautien torjunnassa vahvistettava.” (11 mies, kesk)

”Pelkojen ja uhkien alla ei ole hyvä elää. Suomi ei saa olla kotimaisten eikä ulkomaisten rikollisten temmelyskenttä. Valvonta rajoilla ja maan sisällä, eurooppalainen viranomaisyhteistyö ja riittävän kovat rangaistukset tuottavat turvallisen elinympäristön Suomessa asuville.” (149 nainen, sdp)

Jälkimmäisessä esimerkissä Suomea pidetään rikollisten temmelyskenttänä. Ilmaus antaa kuvan siitä, että rikolliset, suomalaiset ja ulkomaalaiset tasapuolisesti, saavat touhuta kenenkään puuttumatta. Ehdokas toivoo turvallista elinympäristöä kaikille Suomessa asuville. Siten hän ei osoita erityisesti maahanmuuttajia turvallisuuden vaarantajina. Ratkaisuksi ehdokas tarjoaa riittävää valvontaa ja kovia rangaistuksia. Aggressiiviseen puheeseen liittyy usein hiukan ristiriitaisesti termi *turvallisuus*. Suomalaiseen yhteiskuntaan ei haluta ainesta, joka ei sopeudu kulttuuriin ja joka siten aiheuttaisi turvattomuutta. Teksteissä korostuu maahanmuuton hallinta – joko ilmiö saadaan hallintaan ja muuttajat sopeutettua, tai sitten tilanne karkaa käsistä ja johtaa rikollisuuteen ja turvattomuuteen.

Jotkut ehdokkaat pitävät maahanmuuttajien sopeuttamista Suomeen kriteerinä maahantulolle. Seuraavan esimerkin ehdokkaan käyttämä ilmaus niskalenkki on painitermi, joka tarkoittaa vastustajan nopeaa selättämistä. Oikeistolaisen ehdokkaan teksti on voimakas kannanotto maahanmuuttoa vastaan:

”Niskalenkki maahanmuutosta. Suomen ei pidä vastaanottaa enempää maahanmuuttajia kuin mitä se pystyy sopeuttamaan omaan yhteiskuntaansa.” (105 mies, kok)

Maahanmuuttajat saavat edellisessä esimerkissä passiivisen roolin: heidän on alistuttava sopeuttamiseen, jos tahtovat päästä maahan.

Toisinaan tulevaisuutta maalailtaan pessimistisin sävyin, minkä mahdollistaa jälleen asioiden yhdistäminen väljin perustein. Seuraavan esimerkin ehdokkaan mainitsema ”nykyinen meno” viittaa kontekstin perusteella Suomen tämänhetkiseen maahanmuuttopolitiikkaan:

”Pitkällä tähtäyksellä nykyinen meno tarkoittaa gettoutuvia lähiöitä, rauhattoampia kouluja, kuormitetumpaa julkista terveydenhuoltoa, turvattomuutta kaduilla sekä kantaväestöön kuuluvien syrjimistä esim. kunnallisessa asuntojonossa.” (136 mies, perus)

Suomalaista kulttuuria on pidetty perinteisesti varsin väkivaltaisena, ja *väki-valta* on edelleen merkittävä yhteiskunnallinen ongelma niin kaduilla kuin

kodeissa. Väkivalta liittyy erityisesti maskuliiniseen suomalaisuuteen; suomalaisen miehen perinteinen kuva on vahva ja vähäpuheinen, ja kansallisesta kuvastostamme löytyy monia ihailtuja väkivaltaisista mieshahmoja puukkojunkkareista jääkiekkosankareihin. Väkivaltaisesta symboliikasta on myös visuaalisia esimerkkejä tutkimukseni aineistossa. Oheinen kuva (26) ei liity maahanmuuttoon, mutta sen välittämä aggressiivinen mieskuva kertoo siitä, että väkivaltaan liittyvä kuvasto on sallittua suomalaisessa kulttuurissa, jopa politiikan kentällä. Kuvan ehdokas ei todennäköisesti tarkoita yllyttää väkivaltaan vaan saattaa yhtä hyvin kääriä symbolisesti hihansa käydäkseen työhön. Ehdokkaan vakavan ilmeen ja nyrkkiin puristettujen käsien vuoksi kuva on kuitenkin tulkittavissa myös uhkaavaksi. Vastaavia esimerkkejä on aineistossa muitakin, sekä verbalisia että visuaalisia. Olisi kiinnostavaa tutkia, löytyykö vastaavia, etenkin visuaalisesti väkivaltaan liittyviä piirteitä muiden maiden vaalikuvastosta.

(26 mies, sdp)

Ehdokkaat, jotka käsittelevät suomalaisen yhteiskunnan muutosta pelon, väkivallan tai turvallisuuden teemojen kautta, ovat lähes poikkeuksetta miehiä. He puhuvat näistä teemoista yhteiskunnallisella tasolla, eivät oman identiteettinsä osina, mutta niiden käyttö liittyy heidän identiteettinsä väkivallan diskurssiin. Koska naisen kategoriaan rohkeus ei perinteisesti liity samalla tavoin kuin miehen, moni nainen korostaa esitteessään olevansa rohkea tai peloton. Miehillä ei vastaavia mainintoja ole, koska maskuliinisuuteen rohkeus kuuluu itsestään selvästi. Naisehdokas kirjoittaa esitteessään:

”Epäoikeudenmukaisuus, yksinäiset ihmiskohtalot ja epätasaisesti jakautunut hyvinvointi maailmassa ja Suomessa ovat asioita, jotka saavat minut helposti pois tolaltaan. Tämä luonteenpiirre ei kuitenkaan tee minusta heikkoa, vaan vimmaisen taistelijan oikeudenmukaisuuden puolesta.” (21 nainen, sdp)

Tällä tavoin ehdokkaan feminiininen ”pois tolaltaan joutuminen” kääntyy vahvuudeksi ja taistelunhaluksi, ja siten resurssiksi hyvän poliittisen kansalaisen identiteetin rakentamisessa. Ehdokas ei silti luovu feminiinisestä identiteetistään.

Uhanalaisen suomalaisuuden representaatioita vasten poliittisen kansalaisen identiteetti rakentuu aineistossa monitahoiseksi. Suomalaisuuden kategoria muodostuu vastakohtana ulkoisille uhille, lähinnä maahanmuuttajille, jotka kuvataan yhtenäisenä ryhmänä. Poliittisen kansalaisen tehtävä on päättää, kuinka uhkiin suhtaudutaan ja kuinka omaa kulttuuria ja hyvinvointivaltion rippeitä parhaiten puolustetaan.

4.3 Poliittisen kansalaisen uusia etnisiä identiteettejä

Perinteisen suomalaisuuden vastapainona aineistossa rakentuu erilaisia uusia ääniä, joita tuovat mukanaan maahanmuuttajat, muita (ala)kulttuureja edustavat tai arvostavat ehdokkaat sekä myös vanhat suomalaiset vähemmistöt, kuten suomenruotsalaiset. Näiden perinteistä suomalaisuutta monimuotoistavien identiteettien kautta neuvotellaan eri tavoin kulttuurisen suomalaisuuden mahdollisuuksista. Aineistosta käy kiintoisasti ilmi, kuinka sekä perinteisiä että uudenlaisia suomalaisuuksia käytetään erottumisen keinona ja oman kansalaisidentiteetin vahvistajana. Toisaalta aineistossa on myös lukuisia esimerkkejä, joissa vanhaa ja uutta suomalaisuutta yhdistellään eri tavoin.

Suomen EU-jäsenyys ja EU-vaalit avaavat luonteensa puolesta aina vaalien alla keskustelun siitä, miten Suomi suhtautuu eurooppalaisuuteen ja kansainvälisyyteen ja millaisia suomalaiset muihin eurooppalaisiin nähden ovat. Kevään 2011 eduskuntavaalien keskeiseksi teemaksi puolestaan nousi maahanmuutto ja suomalaisten suhtautuminen siihen. Edellisessä alaluvussa pohdin suomalaisuuden rakentumista uhanalaiseksi ja puolustettavaksi. Tässä alaluvussa jatkan osin samasta teemasta, mutta katson asiaa toisesta suunnasta: tutkimukseni aineistosta löytyy monenlaisia uusia suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteettejä perinteisten rinnalle.

■ Eurooppalainen, sivistynyt ja suvaitseva kansalainen

Eurooppalaisuus ja kansainvälisyys näyttäytyvät monissa esitteissä arvostettavina, jopa ihailtavina. Kokoomusehdokas kirjoittaa esitteessään:

”Kaupunkikulttuuria ja eurooppalaista elämänmuotoa puolustettava. Elävät kaupunkikeskustat ovat osa eurooppalaista elämänmuotoa. Vireä kaupunkikulttuuri on osa sivistystämme.” (111 mies, kok)

Eurooppalainen elämänmuoto jää esitteessä yhtä väljästi määritellyksi kuin luvun 4.1. suomalainen elämänmuoto. Jotakin kaupunkilaista se on, ja sivistynyttä. Me-muoto liittyy jälleen puhujan kaikkiin suomalaisiin tai ehkä eurooppalaisiin ja samalla yhteiseen sivistykseemme, joka ilmenee vireässä kaupunkikulttuurissa. Samalla tavoin kerrotaan seuraavassa esitteessä, jossa pitkän uran tehnyt europarlamentaarikko liittyy eurooppalaisuuden yhteiseen arvopohjaan näin:

”Ilman ihmisarvoa ei ole ihmisoikeuksiakaan. Eurooppalainen arvoperintö velvoittaa ja suojelee meitä.” (27, nainen kok)

Molemmissa edellisissä esimerkeissä suomalaisuus määrittyy osaksi arvostettavaa eurooppalaista elämänmuotoa. Toisaalta Suomen on pidettävä huolta siitä, ettei se sulje itseään ulos eurooppalaisuudesta. Myyttisen muinaissuomalaisuuden vastapainona voidaankin nähdä klisee suomalaisen kulttuurin korostamisesta nuorena uudisraivaajakulttuurina verrattuna vanhoihin eurooppalaisiin kulttuureihin (vrt. Apo 1996, 23). Eurooppa nähdään sivistyneenä ja kaupunkilaisena maalaisen Suomen vastapainona. Suomi halutaan osaksi sivistynyttä Eurooppaa ja siten myös Suomen kaupunkikulttuuria korostetaan.

Aineiston eurooppalaisuutta ihannoivissa teksteissä kuvitus mukailee tyypillisesti viihtyisää kaupunkielämää toreineen ja aukioineen. Ylipäättään Euroopan maantiede on näkyvästi esillä aineistossa erilaisten karttojen ja kuvituskuvien muodossa. Monesti eurooppalaista kaupunkisilhuettia käytetään rakentamaan kuvaa kulttuurisesta Euroopasta: tähän me haluamme kuulua. Oheinen (33) kuva on hyvä esimerkki tästä viitteellisestä eurooppalaisuudesta. Kuvassa vilahtelee mannermaista arkkitehtuuria ja luontoa vanhoine metroasemineen ja palmuineen. Kuva on ehdokkaan esitteen taustalla ja yksivärisenä painettu, joten sen tehtävänä on luoda mielikuvaa vanhasta, tyylikkästä Euroopasta. Tarkempia merkityksiä siihen ei liitetä.

Oma lukunsa aineistossa ovat EU-rakennukset, joiden edustalla tai sisätiloissa on kuvattu (tai taustan eteen sijoitettu) ehdokas. Muiden EU-maiden takamaat ja vähemmän kehittyneet puolet eivät ole esitteissä lainkaan näkyvissä, mikä on kiinnostavaa: eurooppalaisesta elämäntavasta on tietoisesti tai tiedostamatta valikoitunut vain kapea osa oman identiteetin vahvistukseksi.

Sivistys on aineistossa jonkin verran toistuva termi, joka teksteissä usein liittyy *suvaitsevaisuuteen*, kuten seuraavassa vihreän ehdokkaan monikulttuurista Suomea puolustavassa katkelmassa:

”Sivistyneeseen Suomeen mahtuvat myös kielelliset, kulttuuriset ja uskonnolliset vähemmistöt.” (201 mies, vihr)

Myös eurooppalaisuus ja kansainvälisyys merkitsevät aineistossa yleisesti suvaitsevaisuutta, vaikka ja monikulttuurisemman Suomen kannattajat puhuvatkin usein avoimesta Suomesta. Avoimen Suomen nähdään olevan mukana globaalissa kehityksessä ja hyvinvoinnissa, suljetun sen sijaan jumiutuvan menneiden vuosikymmenten arvoihin ja rakenteisiin. Seuraavassa vihreä ehdokas

(33 nainen, kok)

suomii Suomen teollisuuden työtilannetta ja arvatenkin kehottaa arvioimaan talouden eri sektorien merkitystä uudelleen:

”On ihan turha halata jäähtyvää savupiippua ja toivoo, että teolliset työpaikat alkaisivat lisääntyä.” (211 mies, vihr)

Ns. savupiipputeollisuus on ollut Suomen talouden vahva kivijalka, mutta palvelutuotanto on vuosikymmeniä vallannut siltä tilaa. Aineistosta löytyy ehdokkaita, jotka puolustavat vanhoja teollisuudenaloja viennin perustana ja työpaikkojen ylläpitäjänä, ja toisaalta ehdokkaita, jotka olisivat valmiit ajamaan alas lopunkin raskaan kustannusrakenteen teollisuuden menneen maailman jäänteinä. Muutos on teema, johon aineistossa kiteytyy paljon. Muutos on väistämätön, mutta mihin suuntaan Suomen pitäisi muuttua?

Apo (1996, 17) on kirjoittanut suomalaisten itserasistisista uskomuksista, joiden mukaan ”vanhoihin kulttuurikansoihin”, joilla yleensä tarkoitetaan läntisiä demokratioita, verrattuina suomalaiset ovat alkukantaisia ja kehittymättömiä tai muuten vain puutteellisesti sivistyneitä. Suomalaisten onkin ymmärrettävä huonoutensa ja pyrittävä muuttumaan, sillä muuten muut, sivistyneemmät kansat eivät voi ymmärtää suomalaisia. Vaikka suomalaisuus näyttäytyy esitteissä yleisesti ottaen ylpeydenaiheena, näkyy aineistossa myös häpeää suomalaisten suvaitsemattomien ja ahdasmielisten, yleensä nationalististen asenteiden vuoksi.

Alasuutari ja Ruuska (1999) kirjoittavat, että globalisaatio pakottaa vuosikymmenet itsestään selvänä pidetyn kansallisvaltion ja siihen liittyneiden arkipäivän nationalismiin ja kansakuntakäsityksen muutokseen ja uudelleenarvioitavaksi. Lopputulos ei ole välttämättä kuitenkaan kansallisvaltiolle vastakkainen, vaan ehdokkaiden identiteeteissä uusi ja vanha suomalaisuus punoutuvat monin tavoin toisiinsa. Esimerkiksi perinteisen *maalais-suomalaisuuden*

arvoja, kuten vihreään ideologiaan hyvin sopivat kotitarveviljely ja luonnossa retkeily, nousee kiinnostavasti myös *kaupunkilaissuomalaisuuden* osaksi. Vasemmistoehdokkaan harrastuksista kerrotaan hänen esitteessään seuraavasti:

”harrastaa kuorolaulua, kaupunkipuutarhahoitoa ja opiskelua.” (80 nainen, vas)

Kaikki ehdokkaan harrastukset ovat sopivan immateriaalisia ja epäkaupallisia. Ekologiset ja kaupallistumista vastustavat harrastukset kuten kaupunkiviljely, siirtolapuutarhamökkeily ja esimerkiksi sienestys ja

(112 nainen, kesk)

marjastus ovatkin nousseet uusiksi nuorten kaupunkilaisten trendeiksi. Taustalla näkyy ekologinen aatemaailma, materian vähentäminen ja perinteiden arvostaminen. Astetta pidemmälle menee kolmikymppinen vihreä nais ehdokas, joka kertoo, että

”kesälomalla seilaan koivuhaloilla kulkevalla höyrylaivalla”. (178 nainen, vihr)

Koivuhaloilla lienee sama tehtävä kuin aiempien esimerkkien ruisleivällä: koivuhalat ja höyrylaiva vievät ajatukset 50-luvun huolettomiin kesäpäiviin suomalaisiin järvimaisemiin. Esimerkin taustalla esitteessä kohoo piirretty kaupunki, jossa erottuvat ratikka, metropysäkki, yksin kadulla seisovat lastenvaunut sekä pyöräilijä ja baari. Autoja ei ole näkyvissä. Kuva on varmaankin tarkoituksella ihannoiva, mutta varsin epärealistinen. Se voisi kuvata ehdokkaan ihannekaupunkia: turvallista, rauhallista ja saasteetonta.

Oheinen (112) keskustapuolueen ehdokkaana olevan naisen kuva kiteyttää hyvin tätä uutta kaupunkisuomalaisuutta. Nuori, trendikkäästi pukeutunut nainen nojailee hymyillen tyylikkään retrohenkiseen polkupyöräänsä. Pyörän taivaansini toistuu ehdokkaan kaulahuivissa, ja rottinkinen etukori on pullollaan omenoita ja vihanneksia. Kypärää ei varustukseen kuulu. Polkupyörä kuvastaa ekologista liikennettä ja vihannekset kotimaista, terveellistä ruokaa. Esitteen sininen ja valkoinen sekä ehdokkaan pitkät, vaaleat hiukset vievät ajatukset 2000-luvulle päivitettyyn Suomi-neitoon, joka polkee sujuvasti niin kotimaassa kuin Euroopan kaduilla.

■ Maahanmuuttajat ja vähemmistöjen ääni

Vaaliesitteiden kansainvälisyyskeskustelu liittyy usein maahanmuuttoon. Suurin osa maahanmuuttajista on tullut Suomeen 1990-luvulla (Alasuutari & Ruuska 1999) ja sen jälkeen, minkä vuoksi yhteiskunnallinen keskustelu maahanmuutosta on laajamittaisemmin alkanut vasta 1990-luvun jälkeen (Saukkonen 1999, 258). 1990-luvulla Suomeen muutti vuosittain noin 13 000 ulkomaalaista. 2000-luvulla maahanmuuttajien määrä alkoi kasvaa, ja viime vuosina Suomeen on tullut noin 25 000–29 000 muuttajaa vuosittain. Tästä huolimatta Suomessa asuu vähemmän ulkomaalaisia kuin missään muussa läntisen Euroopan maassa väestömäärään suhteutettuna. (Väestöliitto 2013.)

Maahanmuuttajaehtokkaita löytyy kuitenkin jo jokaisen puolueen ehdokaslistoilta, ja heidän esitteissään korostuvat lähes poikkeuksetta suvaitsevaisuus, ihmisoikeudet ja maahanmuuttajaväestön asema Suomessa. Maahanmuuttajan identiteetti on aina kahtalainen: hän näyttäytyy oman kulttuurinsa edustajana mutta kiinnittyy lisäksi aina jollakin tavalla myös suomalaiseen kulttuuriin.

Seuraavan esimerkin ehdokas tuskin mainitsisi olevansa naimisissa kantasuomalaisen kanssa, ellei itse edustaisi maahanmuuttajia.

”30-vuotias, naimisissa kantasuomalaisen kanssa ja ihanan pienen lapsen isä.” (206 mies, vihr)

Kantasuomalainen puoliso ja sitä kautta kantasuomalainen lapsi liittävät maahanmuuttajan suomalaisen perheen kategoriakoosteeseen, joka puolestaan liittää hänet luontevasti osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Sama malli toimii myös toisinpäin: Suomalainen ehdokas voi mainita tuntevansa maahanmuuttajien tilanteen, koska on itse perhesuhteessa maahanmuuttajan kanssa, ja saada näin maahanmuuttajapuolisosta resurssin poliittiseen identiteettiinsä. Perussuomalaisen ehdokkaan esitteessä hänestä kirjoitetaan, että hän hallitsee maahanmuuttaja-asiat, koska on avioitunut maahanmuuttajan kanssa:

”Maahanmuuttaja-asiat: leski Seppo avioitui kazakstanilaisen juristin Nurziyan kanssa.” (146 mies, perus)

Kiinnostavia seikkoja kyseisessä katkelmassa ehdokkaan identiteetin kannalta ovat myös, että hän mainitsee jääneensä leskeksi ennen uutta avioitumistaan ja että uusi puoliso on korkeasti koulutettu. Molemmat edelliset seikat saattavat olla tärkeitä jollekulle potentiaaliselle äänestäjälle.

Kaikki maahanmuuttajaehdokkaat tuovat esiin taustakulttuurinsa, mutta moni mainitsee lisäksi erilaisia sosiaalisia kategorioita, jotka yhdistävät heidät valtaväestöön. Näin maahanmuuttajan kategoria asettuu vain yhdeksi osaksi identiteettiä. Oheisessa (190) kuvassa vihreä naisehdokas poseeraa esitteessään pitkässä hameessa ja päähuivissa. Häntä kuvataan esitteessä näin:

”Äiti. Kättilö. Pätkätyöläinen. Kaupunginvaltuutettu. Maahanmuuttajien äänikuningatar eduskuntavaaleissa v. 2007.” (190 nainen, vihr)

Kuvassa ehdokas on asettunut poseeraamaan käsi lanteilla. Vakava katse suuntautuu kameraan, kuva esittää ehdokkaan koristeellisessa puvussaan koko komeudessaan. Toisin kuin moni muu maahanmuuttaja, tämä ehdokas ei ole pukeutunut länsimaiseen poliitikon asuun esitteensä kuvassa. Esit-

(190 nainen, vihr)

teen tekstissä äitiys ja pätkätyöläisyys liittävät ehdokkaan muiden suomalaisten äitien ja pätkätyöläisten kategorioihin, ja lisäksi kaupunginvaltuutetun asema kertoo kokemuksesta politiikassa. Edellisten vaalien komea äänisaalis vahvistaa viestiä.

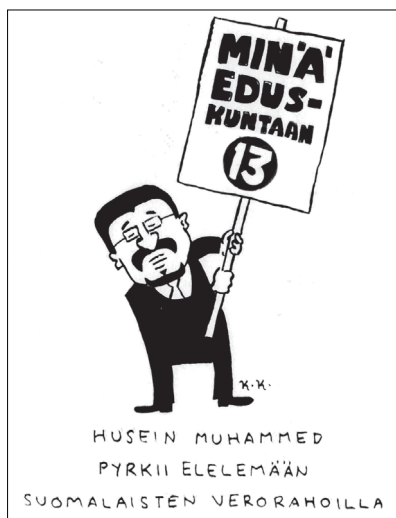
Kiintoisaa on, että ehdokas mainitsee ensin muut tittelinsä äitiydestä siviilityöhön ja poliittiseen asemaan. Hänen etninen ryhmänsä käy ilmi ensivilkaisulla, mutta esitteen tekstissä se mainitaan viimeisenä, ja silloinkin maahanmuuttajuus on sidottu poliittiseen työhön. Pätkätyöläisen aseman lisäksi ammatin mainitseminen vahvistaa kuvaa ehdokkaan työnteosta, mikä saattaa olla tärkeää, koska ehdokas kuuluu kulttuuriin, jonka edustajien joukossa työttömyysluvut ovat korkeat. Wrede (2010) kirjoittaa, että kun työmarkkinat ja niihin liittyvät käsitteet ymmärretään automaattisesti ”suomalaisiksi”, tullaan samalla määritelleeksi suomalaisille suurempi oikeus työhön kuin maahanmuuttajille. Moni maahanmuuttajaehdokas pitääkin esitteessään työmarkkinoiden avaimista maahanmuuttajille tärkeänä ja ulkomaalaisia voimavarana suomalaiselle yhteiskunnalle. Kyseinen ehdokas kirjoittaa, että

”maahanmuuttajien on voitava olla voimavara, ei rasite.” (190 nainen, vihr.)

Vihreän puolueen listoilla ehdolla oleva somalitaustainen ehdokas puolestaan peräänkuuluttaa suunnitelmallista maahanmuuttopolitiikkaa:

”haluan tehdä Suomeen aktiivista ja johdonmukaista maahanmuuttopolitiikkaa, joka näkee maahanmuuttajat voimavarana yhteiskunnallemme” (209 mies, vihr)

Ulkomaalaistaustaisista ehdokkaista moni korostaakin maahanmuuttajien

(206 mies, vihr)

vastuuta suomalaisen yhteiskunnan rakentamisesta. Ehdokkaat halunnevat korostaa, etteivät halua elää suomalaisten tuella, mutta vaativat yhteiskunnalta politiikkaa, joka mahdollistaisi työn. Oheisen (206) kuvan ehdokas, yksi eduskuntavaalien maahanmuuttajaehdokkaista, kirjoittaa ”pyrkivänsä elelemään suomalaisten verorahoilla”. Kansanedustajien palkat maksetaankin toki verovaroin. Samalla hän tulee huomauttaneeksi, että myös maahanmuuttovastaisten kansanedustajien palkat nostetaan yhteisestä kassasta.

Kuva on toteutettu pilapiirrostyylillä, ja piirros antaa ehdokkaasta itseironisen kuvan. Kuvan viesti on niin selkeä, että ajattelevalle lukijalle ei jääne väärinymmärtämisen mahdollisuutta. Ilman kuvaa teksti ei ehkä aukeaisikaan samalla tavoin, vaan voisi kääntyä itseään vastaan. Kuva teksteineen onkin hyvä esimerkki siitä, kuinka vaalimainoksissa teksti ja kuva usein välittävät viestiä saumattomasti yhdessä. Huumori on myös tehokas keino puuttua teemaan, joka vaikuttaa nationalistisissa esitteissä kiertyvän usein juuri maahanmuuttajien työttömyyden ja mahdollisesti hyväksikäyttötarkoituksessa yhteiskunnalle aiheuttamien kustannusten ympärille.

Seuraavaa kirjoittaa sdp:n ehdokkaana oleva afganistanilaistustainen ehdokas:

”Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Kaikilla meillä – niin kantasuomalaisilla kuin maahanmuuttajillakin – on oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa yhteiskuntaan. (--)

Inhimillisuus ulottuu valtiorajojen yli!” (155 nainen, sdp)

Ehdokas yhdistää kommentissaan ”meidät kaikki” samaan perinteiseen kansalaiskategoriaan, jolla on oikeutensa ja velvollisuutensa valtiossa. Teksti rinnastaa kantasuomalaiset ja maahanmuuttajat samanarvoisiksi, hyvässä ja pahassa, ja muistuttaa, että maahanmuuttajilla on samat kansalaisoikeudet kuin valtaväestölläkin. Samalla ehdokas kuitenkin vetoaa yli valtionrajojen ulottuvaan inhimillisyyteen ja laajentaa siten kansalaisuuden käsitteen myös moraalisiselle tasolle. Samoin toimii seuraavan esimerkin ehdokas, taustaltaan Irakin kurdi, joka kertoo, kuinka ”me suomalaiset” rakennamme uudenlaista yhteiskuntaa:

”Menneisyydestä on meillä suomalaisilla paljon hyvää ammennettavaa, mutta emme voi ripustautua menneisiin saavutuksiin. Suomi ei ole vielä valmis. Kansakuntana Suomi pärjää vain avoimuudella, ennakkoluulottomuudella ja rohkeudella. Niiden avulla me suomalaiset voimme rakentaa tasa-arvoisen, oikeudenmukaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan.” (206 mies, vihr)

Hänen sanomassaan kiinnittää huomiota me-puheen yleistäminen myös menneeseen. Ehdokas ei välttämättä ole asunut Suomessa pitkään, mutta samaa retorista keinoa toki käyttävät muutkin suomalaiset – puhumme sujuvasti meidän suomalaisten menneisyydestä, vaikka oma historiamme ulottuu vain enintään ihmisiään päähän taaksepäin. Siten katsomme kuuluvamme samaan suomalaisuuskategoriaan myös aiemmin eläneiden suomalaisten kanssa. Maahanmuuttajaehdokkaat korostavat poikkeuksetta suomalaisuuttaan tavalla tai toisella, vaikka tuovatkin yleensä avoimesti esiin myös etnisen taustansa.

Johtuneeko suomalaisten henkilönnimien helposta erottuvuudesta verrattuna muun maailman nimistöön, mutta jo pelkkä ehdokkaan ulkomaalaiselta

(19 nainen, sdp)

kuulostava nimi vaatii aineistossa lähes poikkeuksetta maininnan suomalaisuudesta. Suomalaissyntyinen ehdokas kirjoittaa esitteessään:

”33-vuotias, 8 kielen taitoinen paljasjalainen suomalainen” (19 nainen, sdp, kuvassa).

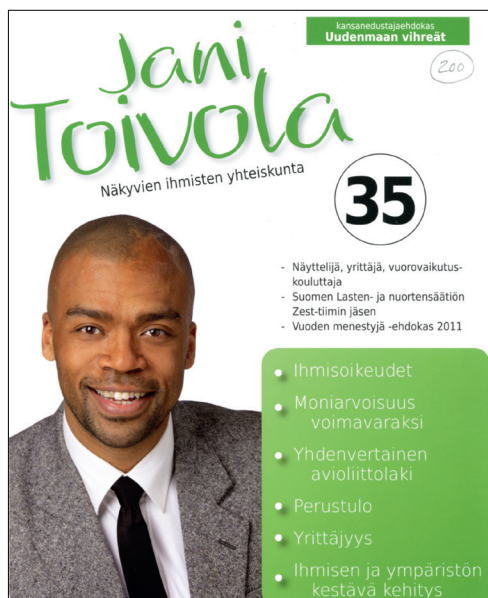
Näin hän kertoo olevansa täysin suomalainen, mutta maininta kattavasta kielitaidosta (kielet luetellaan toisaalla esitteessä) tulee helposti liitettyksi vierasperäiseen nimeen ja ehdokkaan kansainväliseen taustaan tai kokemukseen. Siten nimi ja kielitaito toimivat poliittisen kansalaisuuden resursseina, etenkin kun henkilö on ehdolla EU-vaaleissa, joissa kielitaitoa pidetään arvossa monessa esitteessä. Esit-

teen kuvassa (19) hymyilee perinteisen suomalaisen näköinen vaaleaihoinen nainen. Myös kuva vahvistaa siten viestiä ehdokkaan etnisestä suomalaisuudesta.

Aineistossa on useita ehdokkaita, joiden taustalla on ulkomaalainen puoliso tai perheenjäsen ja joiden nimi tai ulkonäkö ei ole perinteisen suomalainen, mutta jotka ovat syntyjään suomalaisia ja suomalaiseen kulttuuriin kasvaneita. Heidän identiteetissään korostuu yleensä kansainvälisyys tavalla tai toisella, mutta heidän asialistallaan monikulttuurisuus ei yleensä ole samalla tavoin esillä kuin varsinaisten maahanmuuttajaehdokkaiden. Onkin kiinnostavaa pohtia, mihin maahanmuuttajakategorian rajat piirtyvät. Suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden hyväksyminen näyttäytyy esimerkiksi suomenruotsalaisten asialistalla samalla tavoin voimakkaana kuin maahanmuuttajien, vaikka suomenruotsalaiset eivät kulttuurisesti juurikaan eroa suomenkielisistä suomalaisista.

Aineistossa onkin yleisesti nähtävissä, että kaikki *vähemmistöt* puolustavat vähemmistöjen asiaa. Voisi tulkita, että jos ehdokas pitää itseään valtaväestöön kuuluvana, hänen poliittinen asialistansa ei poikkea puolueen muiden valtaväestöehdokkaiden asialistasta, mutta hän tarvitsee maininnan selittämään esimerkiksi vierasperäistä nimeään. Jos ehdokas taas identifioituu johonkin vähemmistöön, vähemmistöjen puolustaminen näkyy myös hänen agendallaan, riippumatta siitä, kuinka voimakkaasti hän tuo vähemmistöidentiteettinsä esiin.

Suomi on edelleen varsin huonosti erilaisuutta sietävä kulttuuri. Siten esimerkiksi oheisen (200) kuvan suomalaissyntyinen ja perinteisen suomalaisen nimen omaava ehdokas, joka siis ei ole maahanmuuttaja mutta erottuu useim-

(200 mies, vihr)

mista ehdokkaista ihonvärillään, puolustaa esitteessään maahanmuuttajia ja erilaisuutta ylipäättään.

”Haluan, että Suomi tunnettaisiin yhteiskuntamallista, jossa nuoret eivät syrjäydy, maahanmuuttajat integroituvat ja löytävät paikkansa työelämässä, seksuaalivähemmistöt saavat tasa-arvon ja jokaisella kansalaisella on kyky, välineet ja arvomaailma kohdata jokainen, erilainenkin, ihminen.” (200 mies, vihr)

Ehdokas on julkisuudessa tuonut esiin homoseksuaalisuutensa, mikä tekee hänestä kaksinkertaisesti toisen valtaväestöön verrattuna. Omana ryhminään aineistosta nousevatkin esiin maahanmuuttajien ja suomenruotsalaisten lisäksi seksuaalivähemmistöt⁴². Heistä moni kannattaa konkreettisten poliittisten aloitteiden kuten avioliittolain muutoksen lisäksi yleisellä tasolla ihmisoikeuksia ja moniarvoisuutta. Kuvan ehdokaskin mainitsee esitteensä etusivulla ensimmäisinä vaaliteemoinaan seuraavat:

”Ihmisoikeudet. Moniarvoisuus voimavaraksi. Yhdenvertainen avioliittolaki.”
(200 mies, vihr)

Seuraavassa esimerkissä vasemmiston listalla ehdolla oleva tutkija kirjoittaa oikeudesta äidinkieleen ruotsiksi ja viittaa siten kannattavansa suomenruotsalaisten oikeutta kieleensä:

”Alla har rätt till sitt språk. Monikielisen yhteiskunnan rakentaminen on onnistunut kun ensimmäinen somalin- tai venäjänkielinen teos voittaa Finlandia-palkinnon.” (68 nainen, vas)

Ehdokas ottaa esiin Finlandia-palkinnon, joka on suomalaisen kirjallisuuden ikoninen tunnustus. Finlandian on usein voittanut ruotsinkielinenkin teos, mutta ajatus somalin- tai venäjänkielisestä voittajasta lieene monelle uusi. Väite etsiikin kiinnostavasti äidinkielen, kansalaisuuden ja kulttuurin yhteyttä. Monen Suomen kansalaisen äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, ja eikä Suomen kansalaisuuden saamiseen vaadittu kielitaito välttämättä riitä

42 Uus- ja sateenkaariperheistä enemmän luvussa 5.4.

yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kulttuurinen tasavertaisuus ja mahdollisuus sellaisen kansallisen kunnioituksen tavoitteluun, jota Finlandia-palkinto edustaa, näyttäytyy sen sijaan vaikeana ellei mahdottomana kansalaiselle, jolla ei ole koulusivistystä Suomen kotimaisilla kielillä. Teksti tavoittaakin taitavasti jotakin niistä kategorisista rajoista, joilla vieraskielisiä kansalaisia suljetaan kulttuurisen, tasa-arvoisen kansalaisuuden ulkopuolelle.

Seuraavassa esimerkissä ehdokas ilmaisee kannattavansa Suomen kaksikielisyyttä ja liittää sen monikulttuurisuuteen. Lause sisällyttää samaan suomalaisuuteen muitakin kulttuureja kuin kotimaisten kielten kannattelemat suomen- ja ruotsinkielisen suomalaisuuden. Lainaus on kahden äidin perhettä edustavan, taustaltaan suomenkielisen ehdokkaan esitteestä. Hän kertoo vaihtaneensa äidinkieltänsä ruotsiksi puolustaakseen ruotsinkielisen kielivähemmistön asemaa. Sateenkaariperheen jäsenyys tuo mukaan jälleen myös seksuaalivähemmistöjen oikeudet ja toimii jälleen osoituksena siitä, että vähemmistöt puolustavat vaalimainonnassa toisiaan.

”Det är lyckligt att få leva i det tvåspråkiga och mångkulturella Finland.” (72 nainen, vas)

Blommaert ja Verschueren (1992) kirjoittavat, että kielellä on nationalistisissa ideologioissa erityinen rooli. Kieli saattaa edustaa kansan romantisoitua menneisyyttä, kuten baskeilla, joiden kielen historia vertautuu helposti suomen kielen (kuviteltuun) erityisyyteen, josta suomalaisetkin usein muistavat mainita. Blommaertin ja Verschuerenin mukaan kieli riittää ainoaksi piirteeksi perustella tietyn ihmisryhmän erityisyyttä ja ainutlaatuisuutta. Jäsenkategoria-analyysin ajatukseen kuuluu, että yksikin kategoriapiirre riittää liittämään ihmisen tiettyyn kategoriaan. Kieli voi olla tällainen piirre, samoin ihonväri. Sama näyttää toimivan toisinpäin: kysymys oikeasta tai riittävästä kansalaisuudesta aktualisoituu heti, jos yksikin piirre, kuten ihonväri tai äidinkieli, poikkeaa valtaväestöstä.

Myös Blommaertin ja Verschuerenin (ma.) mukaan oman kielen puuttuminen aiheuttaa epäilyksiä ryhmän aitoudesta. Suomen näkökulmasta suomenruotsalaiset käyvät esimerkiksi tästä kohtelusta; heidän epäillään toisinaan kielensä perusteella olevan ruotsinmielisiä ja siten epäisänmaallisia. Aineistosta löytyy useita esimerkkejä siitä, että suomen pitäisi olla Suomen ainoa virallinen kieli.

Sen lisäksi, että vähemmistöehdokkaat tuovat yleensä vähemmistötaustansa esiin esitteissään, he myös usein perustelevat taustaansa tavalla tai toisella ja kääntävät sen resurssiksi kampanjassaan. Esimerkiksi seuraavan esimerkin ehdokas, etniseltä taustaltaan ugandalainen nuori nainen, liittää identiteettiinsä kansainvälisyyden ja solidaarisuuden, jotka käännetään Suomen eduksi:

”Suomalaisugandalainen – uutta väriä eduskuntaan. (---) Kansainvälisyys ja solidaarisuus ovat Suomen etuja.” (156, nainen, sdp)

Solidaarisuutta ei perustella erityisemmin, mutta sen voisi ajatella liittyvän etnisten ryhmien väliseen solidaarisuuteen. Toisaalta ehdokas edustaa vasemmistopuoluetta, jonka retoriikkaan solidaarisuus perinteisesti kuuluu. Lisäksi ehdokas käyttää ihonväriään metaforisesti tehokeinona tekstissä: uusi väri voi tarkoittaa myös uusia ideoita ja tuoreita ajatuksia.

(56 nainen, vihr)

Kävin aiemmin tässä luvussa läpi vastakohtia, joita aineiston poliittisten kansalaisten identiteetit pitävät sisällään. Vastakohtaisuus ei aina ilmene tekstissä, vaan se voi tulla esiin myös kuvan ja tekstin yhdistelmänä. Maailmannaiseksi itseään kutsuva, kansainvälistä uraa tehnyt ehdokas poseeraa oheisessa (56) esitteessään neuletakki päällään suomalaisessa järvimaisemassa. Maalaismaisuus ja kotoinen pukeutuminen tuovat ehdokkaan identiteettiin lämmintä kansanomaisuutta. Maailmannaisuus nostaa hänet toisaalta kansainvälisen politiikan kategoriaan. Ehdokas on puolueensa en-

nen puheenjohtaja ja siten monelle potentiaaliselle äänestäjälle entuudestaan tuttu, joten epävirallinen kuva ei riko uskottavan politiikon identiteettiä vaan päinvastoin laskee hänet tavallisen kansalaisen tasolle.

Toisessa esitteessä ehdokas, joka on

”asunut Oulussa, Raahessa, Kemissä, Joensuussa, Iso-Britanniassa ja Belgiassa. Valmistunut Sheffieldin yliopistosta historiasta ja valtio-opista (BA), puhuu suomea ja englantia, osaa ruotsia, venäjää ja saksaa, pärjää ranskalla ja tietää latinan kieliopista tarpeeksi” (48 nainen, vas),

hymyilee kahvikuppi kädessään arkisissa vaatteissa. Tässäkin esimerkissä ehdokkaan identiteetin kansainvälisyys ja suomalaisuus tasapainottuvat: tavallista suomalaisuutta rennolla otteella korostava suomalaisuus antaa tilaa kansainvälisille opinnoille ja kielitaidolle ja korostaa, että maailmalla sujuvasti liikkuvan ehdokkaan kotimaasta ei ole epäilystä. Vastaavia esimerkkejä aineistossa on useita. Yleistäen; mitä kauempana kotimaasta ehdokas on tekstissä, sitä maanläheisempää ja perinteisempää suomalaisuutta hän kuvissa edustaa.

Ehdokkaiden identiteeteissä yhdistyvät siis usein vastakkaisetkin kategoriat, mutta koska kategoriat ovat hyvin joustavia, vastakohtaisuus ei aiheuta ristiriitaa. Identiteetti tarvitseekin erilaisia rakennusosia, tässä siis perinteisen

suomalaisuuden ja kansainvälisyyden piirteitä, jotka sitten saavat muotonsa muiden identiteettikategorioiden, kuten puoluekannan ja sukupuolen määrittäminä.

4.4 Pohdintaa

Etnisen ryhmän kategoria on keskeinen osa yksilön identiteettiä, ja poliittisen kansalaisen identiteetissä se korostuu, koska ehdokkaiden on tuotava esiin, millaista suomalaisuutta he edustavat, millaisia kansalaisia he ovat, jotta äänestäjät voivat tehdä päätöksensä. Kamppailu oikeanlaisesta suomalaisuudesta kuuluu vaalikampanjointiin. Suomalaisuutta määrittelemällä yksilö voi tuoda esiin ja vahvistaa omaa sosiokulttuurista identiteettiään sekä ajaa samalla oman viiteryhmiensä etua symbolisessa kamppailussa siitä, millaista on hyvä suomalainen kulttuuri (vrt. Apo 1996, 14).

Aineistossa rakentuva poliittisen kansalaisen etninen suomalaisuus toistelee yllättävänkin vahvasti perinteisiä stereotyyppioita, mutta tilaa jää myös monenlaisille perinteistä identiteettiä kyseenalaistaville representaatioille. Kansallisten eroavaisuuksien stereotyyppinen ruotiminen saattaa vaikuttaa nykymaailmassa vanhanaikaiselta ja kiusalliseltakin. Identiteetti rakentuu kuitenkin erontekojen kautta. Siten etninen suomalainen identiteettikin rakentuu suhteessa muihin, tässä tutkimuksessa eurooppalaisiin ja laajemmin maailman muihin kansoihin, jotka näyttäytyvät aineistossa lähinnä maahanmuuttajien ja heihin suhtautumisen kautta sekä toisaalta kuviteltuun eurooppalaisuuteen nähden. Puhe kulttuurisista eroista vaatii stereotyyppioita (Vaara ym. 2003) ollakseen ylipäättään mahdollista. Olennaista ei kuitenkaan ole tutkia stereotyyppien avulla ns. todellisuutta – millaisia me suomalaiset olemme – vaan sitä, millaisia jaettuina merkityksiä ne tietynä aikana ja tietyssä kontekstissa edustavat.

Billig (1995, 6–7) puhuu banaalista nationalismista, jolla hän tarkoittaa niitä jokapäiväisiä keinoja, joilla valtioiden olemassaoloa perustellaan ja uusinnetaan. Näitä kyseenalaistamattomia ”totuuksia” siitä, millaisia olemme, meille tarjoillaan päivittäin esimerkiksi viihteen ja urheilun areenoilla (ks. myös Vaara ym. 2003). Tavanomaiset kansallisuusstereotypiat kuuluvat näihin totuuksiin. Nationalismilla onkin kulttuurisesti tarkoitettu kansakunnan ottamista itseltään selvänä kokonaisuutena (Alasuutari 1999).

Tämän tutkimuksen aineistossa etninen suomalaisuus rakentui osin myyttiselle, satojen vuosien aikana muotoutuneelle käsitykselle suomalaisuuden juurista. Tämän nationalistisen suomalaisuuden avulla uusinnetaan perinteistä, enää muistoissa elävää kertomusta viljelyhteitä sylissään kantavista neidoista ja Maamme-laulun kulttuurisesti yhtenäisestä elämänmuodosta, jota olisi puolustettava mutta joka toisaalta näyttäytyy voimavarana, jonka avulla pieni Suomi

pärjää maailmalla. Suomen vahvuutena näyttäytyy etenkin hyvinvointiyhteiskunta, joka kelpaisi malliksi muillekin valtioille. Hutchinsonin (2000) mukaan valtio konstruktiona pysyykin yllä juuri näin: yhtäältä usein kuvitteelliseen menneisyyteen perustuvana, toisaalta tulevaisuutta dynaamisesti rakentavana.

Tutkimukseni yhtenä lähtökohtana on muutos, joka suomalaisella puoluekartalla tapahtui keväällä 2009 perussuomalaisten noustessa neljänneksi suureksi puolueeksi ja muuttaessa siten poliittisen kansalaisuuden identiteettejä Suomessa. Erilaisia etnisiä ryhmiä ja niihin liitettyjä merkityksiä tarkastellessani huomiotani kiinnitti perussuomalaisten asettuminen eri teemojen mukaan toisaalta poliittisesti oikealle, toisaalta vasemmalle. Perussuomalaiset lasketaan usein oikeistopopulisteihin (Sundberg⁴³ 2012, 125; Ivarsflaten & Gudbrandsen 2012) mm. heidän maahanmuuttopoliittisten kantojensa vuoksi, mutta etenkin työtä ja toimeentuloa koskevissa kysymyksissä heidän puheensa muistuttaa pitkälti vasemmistopuolueiden retoriikkaa. Toisaalta perussuomalainen aatemaailma kumpuaa ainakin osin samasta myyttisestä maalais-Suomesta kuin keskustankin.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteettien moninaisuutta enkä varsinaisesti lokeroi eri puolueiden identiteettejä erilleen toisistaan. Silti on helppo havaita, että perussuomalaisten sisällä identiteetit ovat melko lähellä toisiaan, mutta toisaalta ne ammentavat paljon laajemmin eri lähteistä kuin muiden puolueiden.

Nationalismin murenemisestä ja ylipäättään kansallisvaltioideologian merkityksen vähenemisestä on puhuttu jo pitkään globaalistumisen myötä (esim. Kivimäki 2012, 47). Meinanderin (2006, 238) mukaan Suomen poliittisen ja kulttuurisen historian kansallisin vaihe oli vuosituhannen vaihtuessa jo ohitettu, sillä taloudellinen ja kulttuurinen protektionismi eivät enää puret ja tekniikan kehitys lisäsi jatkuvasti kommunikaatiota ja kulttuurivaihtoa valtiorajojen yli. Blommaert ja Verschueren (1992) pohtivat kuitenkin, mahtavatko esimerkiksi talouden muutokset, jotka avaavat työ- ja valuuttamarkkinoita, lopultakaan muuttaa nationalismia ideologiana. Ehkä nationalismille avautuu uutta tilaa aina, jos yhteiskunnan henkinen ilmapiiri sitä vaatii.

Nationalistisen suomalaisuuden vastapainona poliittisen kansalaisen identiteetti rakentuu toisinaan sivistyneenä pidetyn eurooppalaisuuden ihannoinnille. Apo (1996, 35) huomauttaa, että eurooppalaisuus näyttäytyy Suomessa tyypillisesti abstraktina asiana, ei eurooppalaisena tai eurooppalaisina kansoina, kuten

43 Sundberg (2012, 125) analysoi perussuomalaisten paikkaa oikeisto-vasemmistokartalla seuraavasti: "Heidän sosiaalipoliittinen ohjelmansa on osiltaan lähellä vasemmistoa lukuun ottamatta perhe- ja sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa, mutta kansallismielinen, maahanmuuttovastainen, ruotsinkielistä vastustava ja maanpuolustusintoinen ryhmä PS sijoittuu (---) oikeistoradikalistisen pään läheisyyteen. Monesti tiedotusvälineissä perussuomalaisia aprikoidaan vasemmistolaisiksi, mutta popularisointi kuvastaa kommentoijien tietämättömyyttä tällaisten populistipuolueiden olemuksesta."

suomalaiset. Eurooppa ei näyttäydy maalaisten asuinpaikkana vaan urbaanina kaupunkilaisuutena, jolla on pitkä ja sivistynyt historia. Tällainen abstraktio on politiikassa helppo identifikaation tai vastustamisen kohde, koska se muokkautuu sulavasti halutunlaiseksi. Eurooppalaisuus konkretisoituu kuitenkin harvoin aineistossa käytännön vaatimuksiksi. Sitä vastoin se jää haikailuksi esimerkiksi suvaitsevaisuuden, epämääräisen eurooppalaisen elämänmuodon perään.

Tällä hetkellä suomalaisessa kulttuurissa näkyy eurooppalaisista kaupunkikulttuureista lähtöisin oleva lähi- ja luomuruoan nousu, mutta toisaalta myös perinteisen suomalaisen kulttuurin arvostus esimerkiksi sienestyksen ja käsitöiden harrastamisena. Tästä hiljaisena signaalina olisi voinut nähdä jo kymmenisen vuotta sitten teinipoikien keskuudessa nousseen trendin pipojen virkkaamisesta, samoin kuin vuosituhannen vaihteessa virinneen murreinnostuksen. Sen jälkeen neule- ja ruokablogit alkoivat lisääntyä nopeasti nuorten aikuisten keskuudessa. Ilmiö liittyy osin ympäristöliikkeeseen, joka korostaa lokaalia globaalin ja itse tehtyä kaupallisen ja luonnonmukaista tehotuotannon sijaan.

Ilmiötä on pidetty toisaalta ”oikeasta” elämästä vieraantuneiden nuorten kaupunkilaisten elämäntapana ja kysytty, miksi parvekkeella viljely on trendikästä, mutta maalaisuus, johon kotitarveviljely on aina kuulunut, vanhanaikaista. Apon (1996, 26) mukaan suomalainen älymystö on viimeisten sadan vuoden aikana toistuvasti tuonut esiin, että maalla asuva suomalainen on primitiivinen metsäläinen. Maalaisuuden vastakohdaksi on määrittynyt sivistynyt kaupunkilaisuus, jota edustavat eurooppalaiset kulttuurit. Toisaalta kadonnutta maaseutua on idealisoitu etenkin populaarimedian kautta, ja talonpoikaista kulttuuria on pidetty rationaalisena, mistä kertonee myös maalaisjärjen käsite.

Kaupunkilaisvirtauksia voimallisemmin perinteistä suomalaista identiteettiä kyseenalaistaa kuitenkin maahanmuuttajien monikulttuurinen suomalaisuus. Tutkimusaineistossani maahanmuutto nähdään sekä ongelmana että mahdollisuutena, mutta maahanmuuttajan identiteetti sellaisenaan ei riitä suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetiksi. Maahanmuuttajuus on nimittäin vain yksi kategoria poliittisen kansalaisen identiteetissä, ja ehdokkaan identiteetissä sitä leikkaavat muuta kategoriat, jotka ovat yhteisiä kantasuomalaisen väestön kanssa. Jo yksi piirre, joka erottaa ehdokkaan etnisesti kantasuomalaisista, riittää antamaan hänelle ulkopuolisen leiman. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että mitä näkyvämpi tai kuuluvampi tämä ulkopuolisuutta aiheuttava piirre on, esimerkiksi ihonväri, nimi tai äidinkieli, sitä voimallisemmin ehdokkaan on muiden piirteiden avulla todistettava olevansa riittävän suomalainen.

Nähtävästi siis maahanmuuttajataustaisen ehdokkaan on oltava riittävän lähellä valtaväestöä tullakseen hyväksytyksi. Läheisyyttä voi saavuttaa monin tavoin: Suomessa pitkään asumalla, hyvää suomea puhumalla, yrittäjänä tai muuten suomalaisessa työelämässä menestymällä tai suomalaisen perhe- ja ystä-

väpiirin ja verkoston omistamalla. Etenkin työkokemus on aineiston perusteella tärkeä mittari maahanmuuttajataustaisen ehdokkaan hyväksyttävyydelle poliittisena kansalaisena. Tätä havaintoa tukee koko aineiston voimakas työnteon ihannointi. Haaviston ym. (2010) mukaan maahanmuuttajien pääsy ns. koville aloille eli politiikkaan, talouteen ja maanpuolustukseen on kuitenkin huomattavasti vaikeampaa kuin halpatyövoima-aloille. Kevään 2011 eduskuntavaaleissa ei tullutkaan valituksi ainoatakaan maahanmuuttajataustaista ehdokasta, ellei sellaisena pidetä Ahvenanmaan edustajana valittua Elisabeth Naucéria, joka on syntyjään Ruotsin kansalainen.

5

Perheaseman representaatioita

Perheasema⁴⁴ ei kuulu intersektionaalisuustutkimuksen perinteisiin analyysikategorioihin, joita ovat tyypillisesti sukupuoli, luokka, etninen tausta ja seksuaalisuus. Aineistoni valossa perheasema on kuitenkin keskeinen poliittisen kansalaisen identiteettiä rakentava diskursiivinen kategoria. Perheasema on sikäläkin kiintoisa analyysikohde, että vaikka perhe on aina ollut osa vaalimainonnan representaatioita, sen merkitykset ovat monipuolistuneet ja ristiriitaistuneet aiemmilta vuosikymmeniltä, jolloin nuoren ydinperheen avulla kuvattiin tyypillisesti tulevaisuususkkoa (Hovi-Wasastjerna 1999, 130). Lisäksi perheasema saattaa identiteetin kategoriaista kaikkein voimallisimmin kytkeytyä sukupuolen kategoriaan toisaalta vahvistaen yhteiskunnan perinteistä sukupuolijakoa, toisaalta tempoillen irti vanhojen käsitysten kahleista liittyen esimerkiksi äidin ”luonnolliseen” kykyyn hoitaa lapsia miestä paremmin.

Tässä luvussa tarkasteluni kohteena on, millaisten perheasemaan ja ikään liittyvien kategorisointien kautta poliittista kansalaisuutta määritellään ja kuinka sukupuolen kategoria määrittää näitä representaatioita. Aineiston perusteella perhe on poliittiselle kansalaiselle tärkeä viitekehys, mutta perhe näyttäytyy eri ehdokkailla erilaisena. Perinteisen perhekäsityksen mukainen ydinperhediskurssi

44 Tilastokeskus (TK 2013d) ryhmittelee perheenjäsenet perheaseman mukaan seuraavasti: aviopuoliso, ei lapsia; aviopuoliso, jolla lapsia; avopuoliso, ei lapsia; avopuoliso, jolla lapsia; rekisteröidyn parisuhteen puoliso, ei lapsia; rekisteröidyn parisuhteen puoliso, jolla lapsia; isä/äiti ilman puolisoa; lapsi. Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni ei kuitenkaan ole etsiä aineistosta näitä perheaseman mukaisia perheenjäseniä vaan katsoa virallisten luokitusten yli ja etsiä perheasemaan liittyviä kulttuurisia jäsenyyksiä, jotka ovat osin erilaisia kuin tämän luokituksen mukaiset jäsenyydet.

(17, nainen sdp)

on aineistossa voimakas, ja monessa esitteessä perheenjäsenyys, perheeseen kuuluminen, on tuotu voimakkaasti esiin. Toisaalta ehdokkaan identiteetti saattaa rakentua toisten hoivaamiselle, jolloin empatia ja ymmärtäminen rakentavat hänen identiteettiään. Osa ehdokkaista puolestaan näyttäytyy vastuunkantajan roolissa, jolloin vastuu perheestä vertautuu vastuuseen toisista kansalaisista.

Luvun lopussa käsittelen aineistosta nousseita ydinperheestä poikkeavia perheasemia ja pohdin niiden merkitystä identiteetin rakentumisen kannalta.

5.1 Poliittinen kansalainen perheenjäsenenä

■ Ydinperhe ja yhteiskunta

Aineistossa mainituista kandidaattien perheistä suurin osa kuvataan perinteisinä *ydinperheinä*, ja perhe esitetään tyypillisesti ainakin verbaalisena mainintana muiden demografisten tietojen joukossa: puoliso, lapset, toisinaan lisäksi heidän etunimensä ja ikänsä. Lisäksi moni ehdokas kertoo perheestään esitteessään korostaen perhearvojen tärkeyttä, mahdollista järjestötoimintaansa esimerkiksi perheen urheiluharrastuksissa tai vain kuvaten elämäntapaansa perheensä yhteisten harrastusten kautta. Kuvitus on tärkeässä osassa perheaseman rakentamisessa. Etenkin naisten mainoskuvastossa lapset ovat paljon esillä. Kuvisa ei mainita, että lapset olisivat ehdokkaiden omia, mutta useimmissa tapauksissa se on todennäköisin tulkinta. Kuva-aineisto rakentaa tehokkaasti myönteistä, perhekeskeistä identiteettiä ehdokkaalle, koska perheenjäsenten hymyt, asennot ja läheisyys välittyvät kuvista helposti ja nopeasti. Lisäksi lapset asettuvat kuviin tyypillisesti vaivattomanoloisesti ja aidosti, mikä lisää kuvien todentuntua. Useimmista kuvista voi päätellä, että ne ovat lavastettuja: ehdokas tietää asettua kuvattavaksi niin, että perheidylli rakentuu toivotulla tavalla.

Yhteiskunta vertautuu ydinperheeseen aineistossa luontevasti:

”Yhteiskunta on kuin suuri perhe, jossa kaikki toivovat tulevaisuutta kuulluiksi ja nähdyiksi” (188 nainen, vihr),

todetaan vihreän nais ehdokkaan ehdokkaan esitteessä. Perhevertaus tuo yhteiskuntaan mukanaan lämpöä, huolenpitoa ja yhteisöllisyyttä. Perheenjäsenet eli kanssakansalaiset näyttäytyvät aktiivisina toimijoina, joilla jokaisella on tarve

olla yksilöllinen itsensä yhdessä muiden kanssa. Hankalat perhetilanteet hoide-
taan yhdessä keskustellen, kuten demokraattisessa yhteiskunnassa tuleekin.

Ehdokas, joka ei mainitse omaa perhettään, kirjoittaa esitteessään, että

”eduskunnassa kuuluu mielestäni olla ihmisiä, jotka yhdistävät aktiivisen
yhteiskuntaosallistumisen arkiseen elämään pikkulasten ja perheen kanssa.”
(171 nainen, ruots)

Lainauksessa ehdokas lukee itsensä mainitsemiinsa ihmisiin, jotka yhdistävät,
siis pystyvät yhdistämään arjen ja yhteiskunnallisen työn. Julkisissa elimissä
mainitaan usein olevan puutetta pienten lasten vanhemmista, jolloin heidän nä-
kökulmansa pelätään jäävän huomiotta. Ehdokas viitanee tähän tilanteeseen ja
viestii siten tuovansa lasten ja perheiden näkökulmaa päätöksentekoon. Samalla
hän ilmaisee kantavansa vastuunsa kansalaisena muidenkin samassa elämänti-
lanteessa olevien puolesta.

Erving Goffman esitti jo 1976 oivaltavia huomioita siitä, kuinka länsimaisen
yhteiskuntamme perusyksikköä, ydinperhettä, käytetään mainoksissa perinteisen
perhediskurssin vahvistamiseen. Mainoskuvien kuvakulmat, sommitelmat, il-
meet ja asennot rakentavat perhemallia tukevia merkityksiä: perheet, useimmiten
isä, äiti, poika ja tyttö pitävät hymyillen toisiaan käsistä kiinni tai ovat asettuneet
poseeraamaan kameralle leppoisasti kotioiloissa, maaseudulla tai vaikkapa uuden
auton kyydissä tai hiekkarannalla. (Goffman 1976, 37–40.) Vanhemmat, etenkin
äidit, rakentavat julkista kuvaa perheestään mielellään itsekkin: Rose (2003; 2010)
on tutkinut perhevalokuvia ja todennut, että niiden avulla perheenäidit tuottavat
kuvaa hyvästä äitiydestään ja säätelevät perheestä ulospäin näkyvää kuvaa.

Perhe ja vanhemmuus näyttäytyvät esitteissä toisinaan jopa ihannetilana:

”Terveisiä perheestä! Lapset ovat meille kultaakin kalliimpaa. Ilman meitä,
ei olisi lapsia. Ilman lapsia ei voisi enää kuvitellakaan elävänsä. Meillä on
vastuu”,

kirjoittaa ”viiden lapsen äiti, vaimo ja sairaanhoitaja” (67 nainen, vas) esitteessään.
Lapset rakentuvat tekstissä mittaamattoman arvokkaiksi elämän päämääriksi.
Samalla vanhemmat näyttäytyvät vastuunkantajina, joiden arvo on heidän
kyvyssään tuottaa lapsia. Määreet, joilla ehdokas kuvaa itseään, puhuvat samaa
kieltä. Äidin, vaimon ja sairaanhoitajan kategoriat kytkeytyvät tiiviisti yhteen
ja rakentavat perinteistä kuvaa itsensä perheensä ja muiden avuntarvitsijoiden
puolesta uhraavasta naisesta. Michiltä ei löydy vastaavia kuvauksia, eikä miehiltä

niitä vaaditakaan. Miehen julkinen rooli ei vaadi todistusta siitä, että hän täyttää velvollisuutensa myös isänä ja aviomiehenä.

Edellisen ehdokkaan esitteessä hänen puolueensa puheenjohtaja toteaa, että

”rikkaus kasvaa jakamalla. Armi on kasvattajana ja yhteiskunnallisena toimijana osoittanut, että hän on hyvä ihminen kasvattamaan oikeaa rikkautta meille kaikille.” (67 nainen, vas)

Myös *lastenkasvatus* rinnastuu näin yhteiskunnan hyväksi toimimiseen, tässä ”oikean rikkauden” kasvattamiseen muun, turhan toiminnan vastapainona. Samalla tavoin voimakkaan emotionaalisen viestin tuo oheinen (17) kuva, jossa ydinperhettä oikeaoppisesti kuvaava paperileikkaus lepää (ehdokkaan?) kämmenillä⁴⁵. Kuvan ylhäältäpäin, ulkopuolelta perhettä kannattelevat kädet voi tulkita jumalalliseksi hahmoksi, joka suojelee perhettä yhteiskunnan osana. Kasvottomat, valkoiset hahmot symboloivat ydinperhettä. Paperihahmot pitelevät toistensa käsiä ja symboloivat siten perheen yhtenäisyyttä. Äiti ja tytär on puettu mekkoihin, ja yksinkertainen paperileikkaus tuo sukupuolen selvästi esiin.

Jokinen (2005, 122; 142) on kirjoittanut siitä, kuinka yhteiskunnan yleiset toiminnan mallit, kuten vanhemmuus ja ydinperhe, saattavat korostuessaan olla jopa julmia niitä kohtaan, joiden elämäntapa on toisenmuotoinen. Hänen mukaansa oletus perheellistymisestä on tämän julmuuden yleisimpiä muotoja. Julmuus ei usein varmaankaan ole tahallista, ainakaan vaalimainonnan kontekstissa, mutta ydinperhe näyttäytyy yksinkertaisesti tavallisena, normaalina, kuten seuraavassa esimerkissä:

”Vuosikymmenten kokemus mielenterveystyöstä sekä tavallisen naisen, puolison ja äidin työntäyteinen arki ovat poliittisen ajatteluni ja toimintani perusta. (188, nainen, vihr)

Kun tavallinen naiseus rakentuu puolisuuden ja äitiyden arjen kautta, muunlaiset elämän valinnat näyttäytyvät epätavallisina. Kirjoitin luvussa 4.1 tavallisuudesta suomalaisen identiteetin perusoletuksena, siinä yhteydessä työhön ja ansaitsemiin liittyen. Tässä tavallisuus liitetään naiseuteen, äitiyteen ja puolisona olemiseen. Ne ovat perusoletus tavallisen naiskansalaisen elämänvalinnoista ja toimivat siten perusteluna myös naisen yhteiskunnallisille ja poliittisille valinnoille. Työntäyteinen arki vakuuttaa lukijan ehdokkaan ahkeruudesta – kun ehdokas ei laiskottele kotona, hän varmasti hoitaisi myös yhteiskunnalliset velvoitteensa tarmokkaasti.

45 Hovi-Wasastjernan (1999, 127–128) mukaan kädet ovat poliittisessa kuvastossa merkinneet valtaa ja herruutta ja toisaalta ystävällisyyttä ja huolenpitoa sekä yhteenliitetyt kädet turvallisuutta.

Jotkut ehdokkaat viittasivat *siviilisäädyn* kautta perheeseensä tai seurustelusuhteeseensa, vaikka lapsia ei ollut (mainittu). Siitä voi päätellä, että puolisonkin mainitseminen voi toimia ehdokkaan identiteetin rakennuspuuna, seuraavassa tapauksessa ehkä kertomaan iältään vielä varsin nuoren miehen vakiintuneesta elämäntilanteesta. Siviilisäädyn merkitystä korostaa, että se on mainittu ensimmäisenä ehdokasta kuvaavana kategoriana, ennen muita saavutuksia. Lisäksi se korostaa avioliiton merkitystä. Voi kysyä, voisiko tekstissä lukea ”24-vuotias aviomies”, ja olisiko sen tuottama identiteetti samanlainen kuin avioliiton. Avioliitto lienee pääkaupunkiseudulla huomattavasti avioliittoa yleisempi parisuhdemuoto nuorten aikuisten parissa.

”Olen 24-vuotias aviomies, Perussuomalaisten nuorten puheenjohtaja, valtiotieteiden kandidaatti ja freelance-toimittaja Espoosta.” (141 mies, perus)

Ydinperhekuvasto toteuttaa heteroseksuaalista matriisia, jolla Butler (1990/2006, 251) tarkoittaa ”sitä kulttuurisen käsitettävyyden kehikkoa, jolla kehot, sukupuolet ja halut luonnollistetaan”. Matriisissa oletetaan, että biologiset sukupuolet ovat olemassa ja että niihin liittyy pysyvät kaksi sosiaalista sukupuolta, jotka ovat toisilleen vastakkaiset ja toisiaan täydentävät.⁴⁶ Ydinperhettä on länsimaissa pidetty yhteiskunnan luonnollisena perusyksikkönä, joka määrittää yhteiskuntapolitiikkaa ja jota on erityisellä politiikalla tuettava (Yesilova 2009, 11). Eräranan (2005) mukaan yhteiskunnallinen hallinta toimii keskeisesti ydinperheen ja yksilöiden itsehallinnan kautta.

Aineistossa ydinperheen asema on voimakas, vaikkei kyseenalaistamaton. Se näyttäytyy kuitenkin itsestäänselvyytenä, jota ei perustella toisin kuin siitä poikkeavia perheasemia. Tässä suhteessa aineisto heijastellee yleisesti ottaen suomalaisen yhteiskunnan käsitystä perheasemasta. Ydinperhe ei kuitenkaan nyky-yhteiskunnan ymmärtämällä tavalla ei ole kovin vanha konstruktio, eikä naisen ensisijainen rooli siinä ole ollut äiti vaan emäntä, samoin miehen isän sijaan isäntä (Yesilova 2009, 26). Aiemmin puhuttiin perhekunnista, joihin kuului muitakin sukulaisia, ja lisäksi piikoja, imettäjiä ja muita palkollisia. Myös ydinperheitä on aina ollut olemassa, mutta tälle äidin, isän ja lasten muodostamalle kokonaisuudelle ei ole annettu samoja merkityksiä kuin nykyään. Vasta 1800–1900-lukujen vaihteessa alettiin yhteiskunnallisesti kiinnittää huomiota siihen, että perhekunnissa asui ydinperheen lisäksi muita ihmisiä. Sitä alettiin pitää terveyden ja moraalien kannalta arveluttavana, ja sopivan perhemallin ja -elämän rakentamistyö aloitettiin. Vastuu oikeanlaisesta perheestä jäi pitkälti

46 Kuten Jokinen (2005, 140–141) huomauttaa, heteronormatiivisuus ei tarkoita samaa kuin heteroseksuaalisuus, eikä sillä muutenkaan ole välttämättä seksuaalisuuden kanssa paljonkaan tekemistä. Paremminkin se tarkoittaa tunnetta siitä, että asiat ovat jollakin tavoin oikein ja luonnollisesti. Jokinen kutsuu tätä olemisen tapaa heterotapaisuudeksi.

äideille, koska heidän tehtävänään oli huolehtia kodin siisteydestä ja lasten kasvatuksesta. Ydinperhettä koossapitäväksi voimaksi määritettiin rakkaus ja huolehtiminen. (Yesilova 2009, 33–35.)

Tämä tausta selittää sitä havaintoani, että aineistossa on esitteitä, joissa *äitiys* ja perhe nousevat voimakkaasti pääosaan. Joissakin esitteissä ei ehdokkaan taustasta kerrota juuri muuta kuin äitiys⁴⁷. Yleensä silloin on kyseessä ehdokas, jolla ei ole varsinaisia poliittisia tai julkisia meriittejä, joten poliittisen kansalaisuuden identiteetin rakennusaineet on haettava muualta. Myös poliittisesti ansioituneilla ehdokkailla, erityisesti naisilla, perhe on kuitenkin yleensä aina tavalla tai toisella mukana esitteessä.

(97 nainen, kok)

Perheellisyyden todistamiseen riittää yleensä pienikin viite, kuten seuraavassa (97) kuvassa, jossa ehdokas esiintyy etusivullaan työvaatteissa, mutta kuvan ulkopuolelta kurkottaa lapsen käsi. Ylälaidan tekstissä luettelaa ehdokkaan ammatillinen ja koulutustausta sekä mainitaan sana ”äiti”. Esitteen sisäsivulla lapsen ja ehdokkaan yhteenliitetyt kädet ovat lähikuvassa, ja takasivulla ehdokas kertoo olevansa kahden koululaisen äiti. Esitteissä julkinen representaatio asettuu lähes aina etusijaiseksi yksityiseen nähden. Tavallisin yksityinen esitetään esitteen takasivulla, mutta tässä sama vaikutelma on saatu aikaan lapsen käden avulla, joka vihjaa lapsen symboloiman yksityisen odottavan kuvan ulkopuolella. Julkisen taustaksi on valittu Helsingin silhuetti tuomiokirkkoineen.

▪ Familismin arvot

Jallinoja (2006, 11) on kirjoittanut familistisesta käänteestä, joka hänen mukaansa tapahtui suomalaisessa yhteiskunnassa 1990-luvun lopulla. Perhe alettiin nähdä entistä tärkeämpänä yksikkönä yhteiskunnassa, ja siitä tulikin hyvän symboli. Pa-

47 Mm. esimerkki ”äiti ja isoäiti” s. 115 (16 nainen, sdP).

haksi vastapooliksi asettui yltiöindividualismi. Ideologisesti familismi paikantui Suomessa kotiäitiyteen ja hyvään vanhemmuuteen. Sen nousuun vaikutti myös yhteisöllisyyden kasvu, tai ainakin toive siitä. (Mts. 15, 97.) Samanlainen ilmiö on tunnistettu ainakin Yhdysvalloissa 1990-luvulla, jossa se nimettiin uusfamilismiksi, mutta se käsitteli osin eri aiheita kuin suomalainen familismi, esimerkiksi avioeroa ja aborttia, jotka eivät Suomessa nousseet familismin ydinkysymyksiksi. (Stacey 1996, 87; ks. Jallinoja 2006, 25). Perheasia, kuten Jallinoja (mts. 20) ilmiön nousua kutsuu, politisoitui samalla tavoin kuin naisasia ja ympäristöasiakin, ja politisoituessaan muuttui ismiksi, familismiksi, jonka Jallinoja määrittelee perhemyönteisyydeksi (mts. 24).

Tämän tutkimuksen aineistossa perheaseman kategoria näkyy tavallisesti perheellisuuden ja vanhemmuuden esiintuomisena demografisena taustatietona, mutta myös eksplisiittisesti mm. kaipuuna läheisempään sukupolviyhteyteen:

”Edellisten sukupolvien ponnistelu yhteisen hyvän eteen on kaikonnut. Tilalle on tullut henkilökohtaisen edun tavoittelu. Nuorten näköalattomuus, monien lapsiperheiden köyhyys, vanhusten yksinäisyys ja työttömien syrjäytyminen ovat esimerkkejä yhteiskunnan epäterveestä kehityksestä.” (188 nainen, vihr)

Edellisen esimerkin esitteessä köyhyys, yksinäisyys, näköalattomuus ja syrjäytyminen näyttäytyvät seurauksena sille, että eri sukupolvet eivät enää tavoittele yhteistä etua. Perhekeskeisyyden vastapainoksi rakentuu henkilökohtaisen edun tavoittelu. Tekstissä rakentuu ehdokas, jolle perheyhteys on tärkeää. Pitämällä individualismia pahana hän samalla rakentaa itselleen vastuullista identiteettiä poliittikkona, joka on valmis tekemään työtä yhteisten asioiden hyväksi.

Perheellisyys on aineistossa normi; yksineläjäksi ei tunnustaudu ehdokkaista yksikään, vaikka heitä todennäköisesti on monia. Yksinasujien puolesta on muutama ehdokas huolissaan, mutta hekään eivät itse mainitse asuvansa yksin⁴⁸. Perheellisyys tai vanhemmuus näyttäisi siis toimivan myönteisenä identiteettiresurssina ehdokkaille. Kososen (2004) mukaan äitiys tuo aina mukanaan myös yhteiskunnallisen statuksen. Ainakin jossain määrin sama pätee myös isyyteen. Äidit ja isät tuovat vanhemmuutensa kuitenkin esiin esitteissä eri tavoin. Isien vanhemmuus näkyy esitteissä tyypillisesti tittelinä muiden joukossa. Usein nämä vaaliesitteille hyvin tyypilliset ansioluettelot sisältävät myös ainakin ammatin, usein muitakin viitteitä osaamiseen ja kokemukseen.

”Duunari ja luottamusmies. Työelämän tuntija. Seitsemän tyttären isä. Vahva kokemus pienituloisen lapsiperheen elämästä.” (161 mies, sdp)

48 Yksinasumisesta lisää luvussa 5.4.

Edellisen ehdokkaan vahva kokemus pienituloisen lapsiperheen elämästä saa uskottavuutta seitsemän tyttären isyydestä. Muutaman sanan kuvaus antaa lukijalle aavistuksen rahanmenosta, josta suurperheen arjessa neuvotellaan. Samaa minimalistista uskottavuutta on seuraavassa, myös sosiaalidemokraattisen miehen tekstissä, jossa ehdokas kuvaa perheasemaansa isyyden lisäksi koiranulkoiluttajana. Pelottoman ahtaajajärkälleen maskuliinisuutta pehmentää näky jokailtaisesta lenkistä koirien kanssa.

”37-vuotias ahtaaja itä-helsingistä, yhden tyttären isä, aviomies, kahden koiran ulkoiluttaja. ---) Järkäle, jolla ei ole herranpelkoa.” (170 mies, sdp)

Tittelinomaisia mainintoja vanhemmuudesta löytyy myös nais ehdokkailta, mutta vähemmän. Yleisempää on, että naiset kytkevät äitiytensä suorasanaistemmin muihin ominaisuuksiinsa ja perustelevat niitä äitiyden avulla. Kiintoisaa onkin tutkia, millaiseen kategoriasidonnaiseen toimintaan perhe aineistossa liittyy. Monelle ehdokkaalle lapset ja perhe ovat saavutus muiden joukossa. Demariehdokkaan esitteessä todetaan:

(35 nainen, kok)

”Olen opiskellut kolme loppututkintoa, toiminut opettajana 10 vuotta, kirjoittanut kirjoja, artikkeleita, saanut kolme tytärtä, perheen ja ollut mukana politiikassa 15 vuotta.” (151 nainen, sdp)

Lapset ja perhe tosin mainitaan kiinnostavasti edellisessä esimerkissä ”saatuina”, ei siis itse hankittuina kuten muut ansiot. Kuitenkin perheen representoimisessa saavutuksena on jotakin kiinnostavaa. Perhe ja lapset eivät ehkä yksinään toimisikaan saavutuksena, vaan varsinainen saavutus on se, että ehdokas on kyennyt yhdistämään onnistuneesti yksityisen ja julkisen kentän elämässään ja pitämään ne tasapainossa. Tätä kuvaa myös seuraava teksti. Se liittyy ohaiseen (35) kuvaan, jossa oikeistopuolueen nais ehdokas kiteyttää esitteensä kannessa:

”5 kieltä. 4 lasta. Lähes 20 vuotta työelämässä” (35 nainen, kok).

Kokovartalokuvassa mallimittainen ehdokas poseeraa toimistomaisemassa tottuneen näköisesti toinen käsi lanteilla, yönsininen jakkupuku päällään, stiletikorot jalassaan ja hiukset kiharrettuina. Vaikutelma on asiallinen, pätevä ja tyylikäs. Julkusen (2010, 193) mukaan tällainen *power dressing*, jossa nainen näyttää yhtäkaaa naiselliselta ja maskuliiniselta, on yhdistelmä, joka mahdollistaa sekä pätevyyden että naiseuden. Esimerkki kiteyttää sen, mitä valtaosa naisehdokkaiden esitteistä kertoo: ne kietovat äitiyden ja *uran* samaan pakettiin ja viestivät niiden onnistuneesta yhdistämisestä. Sama esite jatkaa:

”Pitkään kansainvälisessä kaupassa ja yritysmaailmassa työskennelleenä tiedän, mitä on hyvä työelämä. **Neljän lapsen äitinä**⁴⁹ tunnen myös arjen haasteet yhdistää perhe-elämä ja työ. Espoon kaupunginvaltuutettuna sekä sosiaali- ja terveystalokunnan varapuheenjohtajana olen keskittynyt lasten hyvinvoinnin parantamiseen.” (35 nainen, kok)

Muoto ”neljän lapsen äitinä” on esimerkki aineiston retoriikalle tyypillisestä roolikonstruktiosta, jossa puhuja ottaa tilapäisesti paikan tietyn kategorian jäsenenä (Pälli 2003, 81). Jäsenyys rakentuu aina suhteessa puheenaiheeseen (mt. 82), joten edellisessä esimerkissä puhujan ottama rooli äitinä toimii retorisesti tukien ehdokkaan ymmärrystä arjen⁵⁰ haasteista. Lause on vakuuttavampi kuin ilman kyseistä konstruktiota, sillä neljän lapsen äitiys ohjaa lukijan ajatukset äitiyden kategoriaan ja liittää siihen kategoriasidonnaista toimintaa, kuten arkista kiirettä lasten- ja kodinhoidon parissa. Sen jälkeen teksti siirtyykin ehdokkaan kokemukseen Espoon kunnallishallinnossa, jossa ehdokas kertoo keskittyneensä juuri lasten asioihin. Näin hänen identiteettinsä äitinä siirtyy joustavasti pätevyudeksi kaikkien lasten asioiden edistämiseen.

Ehdokas kertoo myös työskennelleensä pitkään kansainvälisen kaupan parissa ja yritysmaailmassa. 42-vuotias ehdokas on lisäksi opiskellut itselleen akateemisen tutkinnon ja hänellä on useita luottamustehtäviä. Hän on siis sekä luonut itselleen menestyksekkään uran että perustanut suurperheen. Hänen identiteettinsä rakentuukin tämänhetkisen yhteiskunnan ideaalille siitä, että perheen ja työn yhdistäminen on naisen saavutettavissa. Ehdokas mainitsee edellisessä sitaatissa tuntevansa kyllä arjen haasteet perheen ja työn yhdistämisessä eli viittaa siihen, ettei tehtävä ole helppo, mutta todistaa sen silti olevan mahdollinen. Miehetkin käyttävät esitteissään toisinaan arjen tuntemustaan perusteluna ymmärtämykselleen tavallisen kansalaisen elämästä, mutta he eivät tuo vanhemmuuttaan ja perheen ja työelämän yhdistämistä koskaan samalla tavoin esiin onnistumisenaan kuin naiset.

49 Korostus alkuperäisessä esitetekstissä.

50 Arki toistuu naisten teksteissä. Kirjoitan arjesta sekä työn yhteydessä luvussa 4.1 että perhearjesta luvussa 5.3.

Suomalaisessa perhepolitiikassa on nähty vaikuttavan kaksi päällekkäistä mallia: oletus kahdesta työssäkäyvistä vanhemmasta ja oletus pitkästä kotiäitiydestä (Jokinen 2005, 76–78). Molempia on yhteiskunnan taholta tuettu, ja tapana on sanoa, että jokainen perhe (käytännössä äiti, vrt. mts. 160) päättää itse, mikä on juuri heille oikea tapa järjestää lastenhoito. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa naiset yrittävät toteuttaa yhtä aikaa molempia, keskenään ristiriitaisia malleja. Poliittiselle kansalaiselle ihanteellista onkin näyttää pätevyytensä sekä vanhempana että poliitikkona.

Aineistossani näkyy monin tavoin naisten pyrkimys osoittaa, että he ovat onnistuneet molemmilla rintamilla. Voi kuitenkin kysyä, miksi vastaavasta ei ole lähes jälkeäkään miesten esitteissä. Syyt löytynevät toisaalta naisten perinteisestä paineesta naistapaiseen työhön, toisaalta siitä, että lapsen syntymä pakottaa äidin ainakin joksikin aikaa kotiin toisin kuin isän. Jokinen pohtii, onko familistinen oletus lapsen pitkästä kotihoodosta aiheuttanut työssäkäyville naisille paineen kantaa ”vastuun” valinnastaan niin, että työteho ei saa heiketä perhevelvoitteiden vuoksi. Aineistoni valossa Jokisen oletus vaikuttaisi todennäköiseltä. Ainakin julkiseen virkaan pyrkivän naisen on nähtävästi todistettava pystyvänsä hoitamaan sekä kodin että työn. Itse asiassa Eräranta (2013, 51) on osoittanut, että työn ja perheen yhteensovittamisen problematisoiminen nimenomaan sukupuolikysymyksenä on nostanutkin esiin ymmärrystä siitä, että sukupuolella on vaikutuksensa monenlaisiin väestöllisiin, työmarkkinallisiin ja perheiden hoivavastuuseen liittyviin asioihin. Perhe ja vanhemmuus eivät rakennu yhtäläisinä valintoina äideille ja isille.

Yksinhuoltajiksi nais ehdokkaista mainittiin usea – miehistä ei ainuttakaan, vaikka joissakin mies ehdokkaiden esitteissä lapset mainittiin mutta puolisoa ei, jolloin yksi mahdollinen tulkinta on yksinhuoltajuus. Yksinhuoltajuus yhdistyi aineistossa tyypillisesti pärjäämiseen ja ahkeruuteen, kuten seuraavissa nais ehdokkaiden esimerkeissä:

”Opiskelen työni ohella terveystieteiden maisteriksi ja olen kahden teini-ikäisen nuoren yksinhuoltajaäiti.” (152 nainen, sdp)

”Yrittäjä, apurahansaaja, kulttuurityöläinen, yksinhuoltaja, toiminnan ihminen.” (76 nainen, vas)

Molemmat esimerkit liittävät yksinhuoltajuuteen aktiivisen elämäntavan. Ensimmäinen ehdokas opiskelee työnteon ohella, toinen toimii yrittäjänä ja mainitsee erikseen olevansa ”toiminnan ihminen”, sinänsä mainio sanapari kuvaamaan elämänsä asennetta tarkemmin toiminnan kohteita erittelemättä. Esimerkkien naisten identiteetit rakentuvatkin riuskoiksi ja aikaansaaviksi ja liittyvät siten perinteiseen kuvaan suomalaisesta naisesta, joka pärjää elämässään hoitamalla asiansa itse ruikuttamisen sijaan.

Seuraavan esimerkin miesehdokkaan tekstistä voisi tarkalla lukemisella päätellä, että hän on yksinhuoltaja kahdelle pojalle, ja lisäksi hänellä on jo kotona muuttaneet poika ja tytär. Miesehdokkaille tyypillisesti tässäkin esitteessä perhetilanne todetaan, mutta sitä ei liitetä laajemmin ehdokkaan identiteettiin tai arkeen. Teksti on enemmänkin toteava, demografinen kuvaus, joka piirtää nopeasti näkyviin ehdokkaan yksityiselämän tärkeimmät viivat:

”Olen syntynyt 1948 Helsingissä, olin aviossa ja minulla on neljä lasta, kolme poikaa ja kaksi nuorinta poikaa asuvat vielä kotona.” (131 mies, perus)

Vuonna 2011 suomalaisperheistä 12,3 prosenttia oli Tilastokeskuksen mukaan yksinhuoltajaperheitä. Näistä 83 prosenttia oli äidin ja lasten muodostamia perheitä, 17 prosenttia isän ja lasten. (TK 2013a.) Yksinhuoltajaäitien tilanne on huonontunut viime vuosikymmeninä sekä taloudellisesti että työmarkkinoilla (Jokinen 2005, 77), ja etenkin yksinhuoltajanaiset kokevat olevansa muita tyytymättömiä elämäänsä (Schoon ym. 2005). Yksinhuoltajuus ei mahdu familistiseen perhemalliin, johon kuuluu kaksi vanhempaa, joista ainakin toinen pitää yllä perheen taloutta. Sen vuoksi yksinhuoltajaan kohdistuu erityisen suuri odotus siitä, kuinka nainen saa työnsä hoidettua perheen lisäksi. Jotkut ehdokkaat käyttivät yksinhuoltajuutta perustellessaan pätevyyttään poliittiseen työhön, kuten seuraavan esimerkin ehdokas, jonka tekstissä yksinhuoltajuuden kategoriaan yhdistyy köyhyys. Siten yksinhuoltajuus asettuu perusteluksi heikompien puolustamiselle:

”Sinkkuäiti. Heikomman puolella. (---) Yksinhuoltajien köyhyysloukut poistettava.” (185 nainen, vihr)

(118 nainen, kesk)

Seuraava ehdokas toivoo tukea yksinhuoltajien työlle tukea sekä yhden aikuisen koteja ja yhden vanhemman perheitä samalle viivalle muiden kanssa. Tekstiä korostaa oheinen (118) kuva, jossa pihaoven edustalle on asetettu aikuisen lenkkarit ja pienet vauvantossut vierekkäin. Edustaja kertoo olevansa

”29-vuotias syntyperäinen helsinkiläinen, yksinhuoltajaisän kasvatama isosisko, puoliso, ystävä” (118 nainen, kesk).

Hänen esimerkkinsä osoittaa, kuinka erilaisia identiteettejä perheaseman kategoriaan kietoutuu, ja kuinka yksilö elää erilaisissa perhemuodostelmissa eri elämänvaiheissaan. Yhteiskunnallinen puhe perheestä ymmärrettynä perinteisenä ydinperheenä ei aina riitä tavoittamaan monimuotoista todellisuutta.

5.2 Poliittinen kansalainen perheensä hoivaajana

Perhetutkimukseen perehtyessäni törmäsin usein hoivan käsitteeseen. Hoivatutkimusta on tehty pitkälti hoiva-alojen näkökulmasta, mutta sen katsotaan liittyvän monin tavoin myös hyvinvointivaltioiden tutkimukseen. Lisäksi se liittyy kansalaisuuden käsitteeseen siten, että kansalaisuus voidaan nähdä ansiotyön, hoivatyön ja sukupuolen kolmiyhteytenä. (Tedre 2004, 43.) Sekä informaali eli läheisten antama hoiva että formaali eli palveluna annettu hoiva on ollut perinteisesti naisten työtä. Feministinen hoivatutkimus on kritisoinut naisten näkemistä ensisijaisina ja luonnollisina hoivanantajina. (Esim. Sevenhuijsen 1998, iv; Zechner 2008.) Tässä aineistossa hoiva näyttäytyy monin tavoin juuri naisten asiana, niin vaaliteemoissa kuin ehdokkaiden henkilökohtaisen elämän ja esitteiden kuvituksenkin kautta.

(117 nainen, kesk)

▪ Lempeät maan äidit

Hyvän äidin arkkityyppi perustuu länsimaisessa tutkimusperinteessä jungilaiseen psykologiaan, ja siihen kuuluu tyypillisesti kolmenlainen kasvatustyö ja huolenpito: fyysinen, henkinen ja sosiaalinen. Tämän työn perimmäinen tavoite on suojella lapsen elämää. Jungilaisittain äidin kulttuurinen arvo määrittyy siten sen mukaan, kuinka hyvin hän hoitaa ja suojelee lastaan. (Slattery & Garner 2011.) Myös tämän tutkimuksen aineistossa äitiys liittyy perinteisesti hoivaan liittyviin, naisellisenä pidettyihin, pehmeisiin arvoihin. Muitakin vaihtoehtoja olisi, esimerkiksi jälkeläisiään ja laumaansa puolustava

naarastiikeri olisi metaforana voinut sopia vaalikuvastoon, mutta siitä ei juuri ole viitteitä. Esitteiden teksteissä hoiva näkyy voimakkaasti, niin teksteissä kuin kuvissa, ja moni ehdokas vetoaa yleisesti paremman hoivan yhteiskunnan eri ryhmiä kohtaan. Esitteiden kuvituksista löytyy useita viittauksia myös vanhustenhoitoon, kuten oheisen (117) keskustanaisten esitteen kuva, jossa hoitaja tukee sängynlaidalla istuvaa vanhusta. Kuvan nuorempi nainen ei ole ehdokas itse, eikä esitteistä löydykään ehdokkaiden oman elämän tilanteisiin liittyviä hoivaviittauksia muita kuin lapsia ja lemmikkejä kohtaan. Ydinperhe korostuu tätäkin kautta: lapset ja lemmikit kuuluvat Suomessa kotihoivan piiriin, mutta vanhuksille toivotaan hyvää hoitoa laitoksissa.

Aineistoni äitiys on lämmintä ja huolehtivaa. Äitiydestä ollaan ylpeitä, ja se liitetään voimakkaasti huolenpitoon ja läheisyyteen:

”Äidin sydäntä ja naisen viisautta” (185 nainen, vihr),

kirjoittaa esitteessään sosiaalilautakunnan puheenjohtaja, erityisopettaja ja nuoriso-ohjaaja, joka vaatii tukea nuorten, lapsiperheiden ja ikäihmisten arkeen. Hänen esitteessään äidin kategoriaan liittyy empatia, jota edustaa äidin sydän, naisen kategoriaan viisaus. Yhdessä nämä luovat identiteettiä kansalaiselle, joka ymmärtää heikompia. Keskustapuolueessa ehdolla oleva keski-ikäinen nainen puolestaan kirjoittaa, että on

”rakastanut lapsensa tulemaan siksi joita ovat” (2 nainen, kesk).

Lause on voimallinen todistus äidinrakkaudesta, jonka nähdään yksinään riittävän lasten kasvattamiseen. Lause viittaa myös äidinrakkauden pitkään kestoön: ihmisen kasvu kestää vuosikymmeniä, ja äidin antaman rakkauden voimalla lapset voivat aikanaan löytää itsensä. Nimenomaan äitiyttä ja äidinrakkautta kuvaavat tekstit ovat osin hätkähdyttävänkin voimakkaita, ja äitiyteen liittyvän hyvän nähdään ongelmitta kantavan ja lavenevan ajallisesti ja teemallisesti yhteiskunnallisten asioiden hoitoon.

Seuraavan (16) kuvan esitteen etusivu julistaa ehdokkaan, lempeästi hymyilevän keski-ikäisen naisen kuvan kera suurin kirjaimin:

”äiti ja isoäiti Kirsi Lindroos Euroopan parlamenttiin” (16 nainen, sdp).

Muuta tekstiä etusivulla ei ole. Kuvasta katsoo lempeän ja itsevarman oloinen keski-ikäinen nainen. Äitiyden ja isoäitiyden käyttöä ensisijaisena kuvauksena ehdokkaasta ei tässäkään kyseenalaisteta eikä selitetä. Se onkin aineistossa tyypillisesti itseisarvo, ja moni nainen asettaa äitiyden ensisijaiseksi, ennen koulutus- tai työnimikkeitä, jolloin äitiys nousee merkitykseltään muita määritteitä tärkeämmäksi. On kiinnostavaa, kuinka yksityisen puolelle sijoittuvan äitiyden

(16 nainen, sdp)

merkitys nähdään niin suurena myös vaalimainonnassa, joka genrenä sijoittuu julkiselle kentälle.

Äitiyden käsitteeseen on länsimaaisessa kulttuurissa luonnollistunut valtava painolasti määritteitä, tunteita, toimintaa ja motivaatiota. Näiden jaettujen merkitysten avulla selitetään, millaisia äidit ”luonnostaan” ovat. Rossiterin (1988, 21) mukaan näistä luonnollistumista irtautuminen on välttämätöntä, jotta voidaan nähdä, kuinka ne ovat rakentuneet sosiaalisesti. En ole varma, onko irtautuminen niistä täysin mahdollista – ainakaan niiden kieltäminen tuskin on – mutta konstruktionistinen näkökulma auttaa ymmärtämään luonnollistumien

rakentumista ja antaa vapautta päättää, mihin niistä haluaa osallistua.

Feminismin ja äitiyden välillä on kuitenkin lähtökohtaisesti ristiriita: Feminismi puolustaa naisen itsenäisyyttä ja tasa-arvoa, mutta äitiys suistaa naisen biologiansa vangiksi ja takaisin ns. luonnolliselle paikalleen elämän antajana ja vaalijana. Viime kädessä ei kuitenkaan ole ristiriidasta vaan saman kamppailun eri osista, sen diskursiivisen kamppailun, jota naiset käyvät neuvotellessaan naiseuden merkityksistä yhteiskunnassa. (Rossiter 1988.) Kamppailun osapuolia ovat naisten itsensä lisäksi media ja myös muut kansalaiset, jotka arvioivat naisia äitiyden ja siitä selviytymisen mutta toisaalta myös perheettömyyden kautta.

Poliitikkoja naistenlehtikontekstissa tarkastellut Railo (2011, 192–196) on tehnyt huomion, että jos naispolitiikolla ei ole lapsia, teksteissä ”perustellaan huolellisesti, miksei niitä ole”, jotta vältettäisiin tulkinta itsekkästä, työlleen omistautuvasta ja sen vuoksi perheen sivuuttaneesta naisesta. Toisaalta lapset ja perhe ovat aiheuttaneet uhan naisten politiikkaan osallistumiselle. Koti ja perhe ovat vaatineet naisilta erityistä uhrautuvuutta, ja vaatimaan poliittiseen työhön lähtenyt nainen on voinut korvata asian vain toimimalla erityisen tarmokkaasti, jotta on saanut molemmat elämänalueet hoidettua. Jos naispolitiikolla ei ole lapsia, häntä on lehtijutuissa kuvailtu erityisen pehmeäksi ja herkäksi luonteeltaan. Tällä tavalla on korvattu äitiyden kategoriaan itsestään selvästi kuuluva lempeä feminiinisyys.

Tähän samaan sukupuolten merkityksiä määrittelevään diskursiiviseen kamppailuun joutuvat poliittiset kansalaiset vaalimainonnassaan ottamaan osaa

(18 nainen, sdp)

neuvotellessaan hyvän kansalaisen identiteetistä, ja vanhemmuuden esittäminen on yksi tuon kamppailun areenoista. Suomalaisessa arvomaailmassa kunnon kansalainen ei aseta työtään perheensä edelle, joten perheen on näytävä kampanjassa. Saattaa silti olla, että naisena olemisen määrittely kiertyy tiiviimmin perheen ja kodin ympärille kuin miehenä olemisen. Tämä voi selittää sitä aineistoni piirrettä, että naiset tuovat sekä lapsiaan, lapsenlapsiaan että puolisoaan selvästi enemmän esille kuin miehet.

Railon (2011, 254) mukaan naistenlehti *Annan* poliitikkohaastatteluissa on vuosikymmenestä toiseen korostettu sitä, kuinka naiset toimivat pehmeämmin ja ymmärtävämmin kuin tulorientoituneet miehet ja kuinka naiset luontaisesti ymmärtävät miehiä paremmin kodin ja yksityisen tilan asioita. Oheinen, sosiaalidemokraattisen ehdokkaan (18) esitteestä poimittu kuvapari edustaa vaaliesitteiden käytäntöä: Etusivulla ehdokas poseeraa yksin, julkisella areenalla. Jakkupuku, korot ja itsetietoinen asento alleviivaavat ehdokkaan työidentiteettiä. Takasivun yksityistä puolta kuvaavassa kuvassa tumma puku on vaihtunut vaaleaan huppariin ja farkkuihin, korot lenkkiossuihin.

Ehdokkaan asento on etusivun kuvaa pehmeämpi ja vähemmän itsetietoinen, ja molemmissa käsissä hymyilee leikki-ikäinen lapsi, oletettavasti isovelji ja pikkusisko. Maskuliininen ja feminiininen asettuvat näin ehdokkaan identiteetissä naispoliitikolle sopivaan tasapainoon.

Kun äitiys ja vaativa ura yhdistyvät, tuloksena on ”supernaisen” mediakehys, kuten Townsend (2012, 158) osoittaa. Naiset luovat tätä kuvaa itsekkin, hän toteaa, ja käyttävät siten hyväkseen perinteisiä sukupuolistereotypioita. Toisaalta suuri osa etenkin pienten lasten äideistä ei ole tyy-

tyväisiä mahdollisuuksiinsa yhdistää työ ja äitiys (Holmes

ym. 2012), ja työn ja perhe-elämän koetun yhteensopimattomuuden on osoitettu olevan yhteydessä mm. terveysongelmiin (Winter ym. 2006). Siitä huolimatta poliittisesti aktiivisen kansalaisen identiteettiin on mahdollista tasapainoinen perhe-elämä vaativan työn lisäksi, joten kuva saattaa ulospäin olla kiillotetumpi kuin kulisissa.

(18 nainen, sdp)

▪ Poliittisen kansalaisen pehmeä ja kova identiteetti

Naispoliitikkojen yksityiselämän julkisuus on ainakin naistenlehtikontekstissa pitkälti ollut neuvottelua siitä, millä edellytyksin naiset voivat osallistua politiikkaan, kun taas miehille naistenlehtijulkisuus on ollut keino tuoda esiin pehmeää identiteettiään tasapainottamaan julkisen näyttämön kovaa identiteettiä (Railo 2011).

Vanhemmuus määrittyy kulttuurisesti ja sosiaalisesti ensisijaisesti naiselliseksi asiaksi. Jos siis lapsettoman naispolitiikon pitää erityisesti osoittaa pehmeytensä ollakseen uskottava naisena, myös lähtökohtaisesti maskuliinisen eli kovan miehen täytyy osoittaa pehmeytensä. Isyys täyttää tätä tehtävää aineistossani. Eräranta (2005) on todennut, että isäsubjektin täytyy sovittaa isyys ja miehisuus yhteen tavalla tai toisella ja osoittaa siten maskuliinisuutensa. Railon (2005, 227) mukaan miespoliitikkojen pehmeiden puolien korostaminen mediassa kertonee siitä, että nykypoliitikassa tarvitaan entistä enemmän herkkyyttä ja empaattisuutta.

Viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana ainakin Suomessa äitiyden rinnalla isyys onkin muuttunut näkyvämmäksi ja siitä puhuminen on saanut enemmän sävyjä (esim. Aalto 2002; 2012). *Isyydestä* on tullut 1990- ja 2000-lukujen aikana yhteiskunnallinen kysymys, ja isyys on yleensä itsestään selvästi kytketty heteroseksuaalisuuteen (Eräranta 2005), joka puolestaan kytkeytyy ydinperheeseen.

Monissa aineistoni esitteissä, naisten mutta etenkin miesten kohdalla, näkyy viitteitä siitä, että kova, julkinen puoli ja pehmeä, yksityinen puoli on saatava molemmat näkyviin sopivassa suhteessa. Jälleen olen tarkastellut, millaista kategoriasidonnaista toimintaa vanhemmuuden kategoriaan on liitetty. Esimerkkien ehdokkaat mainitsevat isyyden, mutta identiteeteistä löytyy sekä pehmeitä että kovia kategorioita. Seuraava esimerkki on kiinnostava ensinnäkin siksi, että isyyden kategoria on nostettu ensimmäiseksi listalla, mikä korostaa sen tärkeyttä. Toiseksi erilaisia nimikkeitä on mainittu varsin monta, mikä onkin tyypillistä vaaliesitteille. Ehdokkaan roolit ovat keskenään myös varsin erilaisia sisällöllisesti, mikä antaa hänen identiteetilleen liikkumavaraa:

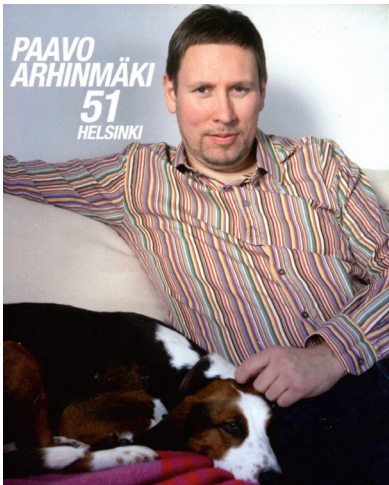
”Isä. Päihdetyöntekijä. Ex-ammattinyrkkeilijä. Vapaaehtoistyöaktiivi. Vuoden 2008 aikuisopiskelija. SDP:n valtuustoryhmän jäsen. Sosiaalilautakunnan varajäsen.” (167 mies, sdp)

Seuraava kuvaus kertoo puolestaan ehdokkaan lapsuudesta ja nuoruudesta mainiten lisäksi nyt teini-ikäisen tyttären. Näistä miesehdokkaista kumpikaan ei mainitse puolisoa tai kerro muuten perheasemastaan. Isyys saattaa olla parisuhdetta tärkeämpi identiteetin piirre ehdokkaalle.

”Synnyin 5.10.69 Kätilöopistolla. Minulla on vuonna 1997 syntynyt tytär. Olen Kallion kolleja ja kävin Aleksis Kiven peruskoulun. Armeijaan menin 17-vuotiaana.” (142 mies, perus)

Tyypillisesti miesehdokkaan esitteen kansisivulla poseeraa julkinen mieskansalainen valmiina tarttumaan poliittiseen toimeen, pukuun puettuna, ehkä salkku, puhelin tai kirja kädessä. Esitteen kääntöpuolella sama henkilö on pukeutunut farkkuihin ja neulepuseroon ja hymyilee kameralle kumartuneena silittämään koiraa. Lasten kuvia isien kanssa esitteissä ei juurikaan ollut, koiria paljonkin, niin miehillä kuin naisilla. Koira on kulttuurissamme luotettavan, uskollisen ystävän symboli, ja sopinee siksi erityisen hyvin luotettavuuden lisääjäksi myös poliittisessa kampanjoinnissa. Lemmikkien avulla mainokseen saadaan lisäksi myönteistä, pehmeää ilmettä ja visuaalista erottuvuutta. Lapset ja lemmikit eivät herätä kielteisiä mielikuvia katsojassa, ja ne ovat poliittisesta kamppailusta irrallaan olevia, puolueettomia hahmoja.

Koira ei kuitenkaan silti ole oheisessakaan kuvassa (93) ”pelkkä” visuaalinen

(93 mies, vas)

elementti, vaan se rakentaa poliittisen kansalaisen identiteettiä samalla tavalla kuin esimerkiksi maininta perheestä. Koira nukkuu luottavaisena isäntänsä vieressä, joka puolestaan nojailee sohvaan koiraa rapsuttaen. Ehdokkaan ilme on lempeän tutkiva. Koiraan yleisesti kulttuurissamme liitetyt merkitykset rakentavat ehdokkaan identiteettiä, ja isäntä ja koira luovat yhdessä rauhallisen ja luotettavan vaikutelman. Kyseinen kuva on jälleen hyvä esimerkki siitä, kuinka visuaalista ja tekstuaalista on aineistossa luettava yhdessä.

Seuraavassa keski-ikäinen, pitkän uran politiikassa tehnyt nainen kertoo itsestään kolmannessa persoonassa:

”Anneli Jäätteenmäki on 54-vuotias varatuomari ja oikeustieteen kandidaatti, jonka perheeseen kuuluvat aviopuoliso Jorma sekä Anna ja Eeva - ja terhakka jackrussellinterrieri Ronja.” (5 nainen, kesk)

Mainitut Anna ja Eeva ovat Jäätteenmäen puolison lapsia. Heidän suhdettaan ehdokkaaseen ei määritellä tarkemmin kuin perheenjäsenenä. Lisäksi ehdokas mainitsee perheen koiran, joka tulee kin tyttäriä perusteellisemmin kuvatuksi. Seuraavassa esimerkissä nais ehdokas kuvaa perhettään samalla tavoin tuttavallisesti etunimillä, ja esittää perheenjäseninään puolison lisäksi koiran ja hevosen.

Perheen kategoria on kiinnostava, koska rajanvetoa siitä, kuka perheeseen kuuluu, ei voi tehdä kukaan ulkopuolinen. Ehdokas voi siten määritellä myös hevosen perheenjäsenekseen:

”Perhe: Naimisissa Antin kanssa ja perheeseen kuuluvat myös Amigo-koira ja Wilma-hevonen.” (17 nainen, sdp)

Olennaista edellisissä esimerkeissä on, että perhe on poliittiselle kansalaiselle tärkeä identiteettikategoria ja että lapsettomalla ehdokkaalla on lasten tilalla oltava jotakin hoivattavaa, jolla identiteetin empaattinen, yksityinen puoli rakentuu tasapainottamaan julkista päätöksentekijän identiteettiä. Jäätteenmäki on juuri yksi niistä menestyneistä naispoliitikoista, joiden Railo (2011, 193; 197) on todennut joutuneen selittelemään lapsettomuutensa syitä ja joita on kuvattu mukaviksi ja empaattisiksi, jotta julkinen kuva ei näyttäytyisi liian kovana.

Vanhemmuus ei ole yksityisasia – se ei voi olla sitä, koska vanhemmat ovat yksilöinä kiinnittyneet yhteiskuntaan monin tavoin ja koska lapsensaanti muuttaa väistämättä joksikin aikaa ainakin äidin päivittäistä elämää, mm. työssäkäyntiä. Suomi ja Ruotsi alkoivat kehittää lakisääteistä äitiysvapaata ja -korvausta verrattain myöhään muihin länsimaihin verrattuna. Ensimmäinen merkintä palkattomasta äitiysvapaasta Suomen laissa on vuodelta 1917. Sittenmin 1950-luvulta lähtien perhevapaajärjestelmää kehitettiin aktiivisesti, Ruotsi Pohjoismaiden edelläkävijänä, ja Suomessakin järjestelmä laajeni voimakkaasti. Muissa Pohjoismaissa kehitys on jatkunut, mutta Suomessa kehitystyö pysähtyi 1970-luvulla, jonka jälkeen Suomessa on pyritty edistämään lasten kotihoitoa. (Varjonen 2011, 9–10.)

Vuosituhanneen vaihteen tienoilla Suomessa alkoi nousta uusi isyyden malli, jota on myös hoiva-isyydeksi kutsuttu. Se liittyi samaan aikaan puheenaiheeksi nousseeseen familismiin⁵¹. Isyys pyrittiin näkemään samanarvoisena äitiyden kanssa, ja puhuttiin vanhemmuuden tärkeydestä ja hukassa olevasta vanhemmuudesta. Isiä ei kuitenkaan vaadittu jäämään kotiin lasten kanssa kuten äitejä. Hyvä vanhemmuus paikantui perheyhteyteen: perheelle oli oltava aikaa, ja perheiden piti voida ja osata elää ”yhdessä perheenä”. (Jallinoja 2006, 109–111.)

Olen vaaliesitteitä analysoidessani pitkin matkaa arvioinut havaintojani suhteessa yksityisen ja julkisen kentän tarjoamiin tiloihin naisille ja miehille. Moni havainto onkin saanut perustelunsa tai näyttäytynyt ymmärrettävänä juuri tätä edelleen yhteiskunnassa voimakkaana vaikuttavaa jakoa vasten. Ros-siter kirjoitti vuonna 1988 (mts. 281), että meidän on luotava yhteiskunta, jossa vanhemmat voivat astua julkiseen tilaan lastensa kanssa, jotta vanhemmuus ei

51 Familismista enemmän alaluvussa 5.1.

jäisi yksityiseksi tilaksi, jonne vanhempien on väistyttävä siksi ajaksi, jolloin eivät voi työskennellä hoitaessaan lapsiaan kotona. Tutkimukseni aineistossa vanhemmuus on näkyvästi läsnä. On kuitenkin syytä epäillä, etteivät vanhemmuus tai lapset ole itse poliittisessa työssä millään tavalla esillä eivätkä myöskään toimi julkisessa tilassa Rossiterin tarkoittamalla tavalla. Lapsia käytetään mainonnassa ainoastaan poliittiselle kansalaiselle sopivien identiteettien luomiseen.

Vaaliesitteessä poliitikko esitellään tyypillisesti ensisijaisesti julkisella areenalla. Ehdokas on pukeutunut, kuten poliitikoilla on tapana, ja taustalla näkyy julkista, yhteistä maisemaa, joko (usein kasvotonta) toimistoympäristöä, kaupunkikuvaa tai kaupunkiluontoa – yleensä jotakin, joka kertoo ehdokkaan arvomaailmasta ja paikantaa hänet kaupunkiin tai maaseudulle, Suomeen tai Eurooppaan. Esitteen kääntöpuolella ehdokas poseeraa yksityisellä areenalla, kotonaan, työhuoneellaan tai ulkoilemassa. Puku on vaihtunut farkkuihin ja college-puseroon tai kesämekkaan. Lapset ja koirat ovat korvanneet salkut ja puhujakorokkeet. Yksityinen puoli on siis yleensä aina jollakin tavalla esitteessä mukana, mutta se on alisteinen julkiselle. Esitteitä pehmentämässä on runsaasti symboliikkaa, esimerkiksi kukkia ja eläimiä kuten piirrettyjä perhosia ja lintuja sekä kirjoja, maisemaa ja tauluja.

Yksityinen ja julkinen on ylipäätään sukupuolentutkimuksessa merkittävä käsitteellinen jaottelu (Nousiainen 2001) ja naistutkimuksen keskeisimpiä tutkimusalueita (Aslama ja Jääsaari 2004), tosin se ei ole lainkaan yksiselitteinen (Nousiainen 2001). Nousiainen näyttää (ma.), kuinka perinteiset feminiini yksityinen ja maskuliini julkinen ovat 1900-luvulla muuttuneet radikaalisti länsimaaisessa, etenkin pohjoismaisessa oikeuskulttuurissa. Julkisen ja yksityisen raja näyttää liikkuvan sen mukaan, kuinka poliittinen ja taloudellinen suhteutuvat toisiinsa.

Aineistossani yksityinen ja julkinen yhdistyvät kiinnostavin tavoin. On ilmeistä, että poliittinen kulttuuri heijastelee edelleen perinteistä ydinperhemallia.

(62 mies, vihr)

Etenkin nuorille miesehdokkaille yksityisen puolen esiintuominen saattaa olla nykyään tärkeääkin. Tästä viestii esimerkiksi oheisen (62) kuvan vihreä ehdokas, joka nojaa lastenvaunuihin puolueensa vaalitalaisuudessa. Yksityisen areenan vauva on siis tuotu julkiselle työaree-

nalle. Kuitenkin jopa kyseinen ehdokas, jonka esite peräänkuuluttaa varsin radikaalisti tasa-arvoa politiikkaan julistamalla mm., että sukupuolten aika on ohi, kertoo esitteessään, että

”kotona asustavat avovaimo ja kaksospojat” (62 mies, vihr)

ja tulee näin liittäneeksi avovaimon ja lapset yksityiseen kodin piiriin.

5.3 Poliittinen kansalainen perheensä vastuunkantajana

▪ Yksityinen on poliittista

Familismin nousun myötä vanhemmuutta alettiin pitää vaativana, taitolajina, johon liittyvä vastuu teki siitä raskasta (Jallinoja 2006, 113–114). Ei ole vaikea nähdä yhteyttä vanhemmuuden vastuun ja yhteiskunnallisen vastuun välillä. Jallinojan (mts. 114–115) mukaan vanhemmuuden vaikeuden syynä pidettiin yleisesti yhteiskuntaa ja erityisesti sen individualistista arvomaailmaa, joka on ristiriidassa perhekeskeisyyden ja kasvatustehtävän kanssa. Vanhemmuuden arjen kestäminen heijastetaankin aineistossani usein valmiuteen ponnistella yhteiskunnan hyväksi, kuten seuraavassa kuvataan vanhempaa sosiaalidemokraattien ehdokasta:

”Kirsillä on suuri perhe, paljon lapsia ja lapsenlapsiakin, joten arjen ilot ja surut ovat aina monipuolisesti läsnä. Siitä lähtee halu ponnistella Suomen ja Euroopan hyväksi.” (16 nainen, sdp)

Kuusipalon (2011, 10) mukaan naiset ovat nousseet suomalaispolitiikkaan alun perin nimenomaan äitikansalaisina. Se tarkoittaa, että naisten katsottiin toimivan politiikassa eri tavoin kuin miesten, minkä vuoksi heidän mukanaolonsa oli tärkeää. Naisellinen poliittinen toiminta kumpusi siten äidillisyydestä. Tätä käsitystä kumosi sittemmin 1960-luvun ensimmäinen feministinen aalto, mutta äitiyden ja poliittisen työn välillä on edelleen vahva yhteys ja äitiys mainitaan monessa esitteessä resurssina lähteä mukaan politiikkaan. Seuraava esimerkki ammentaa äidinrakkaudesta, jonka kautta ehdokkaan kuvataan saaneen voimaa taistella hyvien asioiden puolesta. Äitiyden kategoriassa äidinrakkaus yhdistyy hyvyyteen ja oikeudenmukaisuuteen:

”Rakkaus on voimaa taistella vääryyksiä vastaan! Lähdin politiikkaan esikoloseni syntymän johdosta.” (193 nainen, vihr)

Tällä tavalla yksityisiä tekstejä esiintyi ainoastaan naisehdokkaiden esitteissä. Naisten teksteissä perinteisessä mielessä pehmeät ja kovat arvot vaihtelivat ja

esiintyivät rinnakkain huomattavasti useammin kuin miesten – naisille kulttuurisesti sopiva kielenkäytön rekisteri lieenee tässä mielessä laajempi kuin miesten. Edellisessä esimerkissä ei avata sitä, kuinka vääryyksiä vastaan taistelu liittyy esikoisen syntymään. Taustalle voi kuvitella ajatusketjun, jonka mukaan lapsen syntymä ja äidin lasta kohtaan tuntema rakkaus herättäisi äidissä halun suojella heikompia ja siten taistella heidän puolestaan vääryyksiä vastaan. Tyypillistä on kuitenkin, että vanhemmuuden tuomista esitteisiin ei perustella ja että vanhemmuutta käytetään eri tavoin resurssina mainonnassa, tässä esimerkissä siis lapsen tuoman rakkauden antamana voimana, joka käytetään yhteiskunnan hyväksi.

Toisinaan kimmoke lähteä politiikkaan voi syntyä muidenkin perheenjäsenten kautta:

”Olen kolmannen polven stadilainen⁵², lähdin politiikkaan mukaan seurattuani läheltä isäni Veikon ja äitini Lahjan työtä vähäosaisten ja asunnottomien hyväksi. (--) Työtä jatkaa nyt veljeni Heikki, meidän sisarusten ja lukuisien vapaaehtoistyöntekijöiden avustuksella.” (138 mies, perus)

Edellinen esimerkki kertoo monen sukupolven perheestä, jossa halu tehdä yhteiskunnallista työtä on edelliseltä sukupolvelta opittu malli. Vanhempien mallia seuraavat nyt perheen aikuiset lapset. Kolmannen polven stadilaisuus näyttäytyy ymmärryksenä vähävaraisia kaupunkilaisia kohtaan.

Yksi tapa, jolla vanhemmuuden avulla rakennetaan poliittista kansalaisuutta on sen osoittaminen, että perhe-elämän tunteminen antaa ymmärrystä poliittiseen työhön. Joissakin esimerkeissä luetellaankin päivähoitojärjestelmän, koululaitoksen ja perheiden eri tukimuotojen tuntemus vahvuutena poliittista uraa ajatellen, kuten seuraavan esimerkin miesehdokas tekee. Hänen pitkässä asialistassaan ymmärrys lapsiperheiden asioista tulee esiin oman pojan ja arkisen elämän kautta:

”Lapsiperheiden asiat; (Roni-poika 6 vuotta) tietämys päiväkodeista, kouluista ja lapsilisistäkin” (146 mies, perus).

Edellinen teksti on hyvä esimerkki siitä, kuinka isyyden kategoriaan liittyy rationaalinen tietämys lasten asioista. Seuraavan esimerkin naisehdokas tuo myös esiin realismin yhteisten asioiden hoitoon, mutta hän mainitsee myös rakkauden äitiyden yhteydessä, kuten naisehdokkaista moni:

”Olen kolmen lapsen äiti ja minulla on sekä rakkautta että realismia hoitaa yhteisiä asioita – myös jatkossa.” (193 nainen, vihr)

52 Monissa esitteissä korostuu helsinkiläisyys, mikä selittynee sillä, että eduskuntavaalialueisto on kerätty enimmäkseen Helsingistä. Myös kotipaikka on identiteetin kategoria, jota käytetään äänestäjiä houkuteltaessa.

Suhtautuminen perheeseen onkin naisilla usein tunteenomaista, pehmentävä elementti kovien argumenttien jälkeen. Miehillä vastaavia tunteenomaisia ilmauksia ei ole – ilmeisesti pelkkä maininta lapsista tai isyydestä riittää pehmentämään identiteettiä riittävästi. Seuraavassa vihreä kansanedustaja ja nais ehdokas kirjoittaa jälleen tunteisiin vetoavasti perheestään. Ehdokas kertoo harrastavansa perheiltoja mutta mainitsee myös yksinhuoltajaäidin arjen:

”Oma perhe, kaksi lastani ovat minulle kaikki kaikessa. Perheeseen kuuluu myös lemmikkikoira Vili, pieni valkea lumipallo.” (191 nainen, vihr)

Samalla perheen avulla politisoidaan oma kokemus – feministien tutun iskulauseen mukaanhan yksityinen on poliittista. Tällainen poliittisuus toimii tosin vain silloin, kun henkilökohtainen kokemus on riittävän yleinen, jotta moni voi tunnistaa siitä itsensä, kuten juuri nais- tai perheasian tapauksessa (Jallinoja 2006, 37). Monesti äitiys rakentuu suoraan perusteluksi kyvykkyydelle politiikassa:

(112 nainen, kesk)

”Kahden lapsen äiti: tottunut organisoimaan ja kantamaan vastuuta, vilpitön halu kehittää lapsille parempaa tulevaisuutta” (112 nainen, kesk)

Jälleen lukijan vastuulle jää ymmärtää yhteys äitiyden, organisointikyvyn ja vastuunkannon välillä. Halu antaa omille lapsilleen parasta yleistyy esitteessä haluksi kehittää kaikkien lasten tulevaisuutta. Ehdokkaan esitteen takasivun kuvassa (112) ehdokas antaa vauhtia keinuvalle lapselle

pitäen toista lasta sylissään. Taustalla hymyilee toinen äiti omaa lastaan keinutaen. Dynaamisessa kuvassa kaikki ovat pukeutuneet rentoihin ulkoiluvaatteisiin – kuva rakentaa aurinkoista puolta lapsiperheen arjessa. Kuva näkyy suunnittelun siten, että lasten kasvot on peitetty tai he katsovat toisalle, varmaankin lasten yksityisyydensuojan vuoksi. Ehdokas sääntelee siis sitä, kuinka paljon hän on valmis paljastamaan yksityistä piiriään julkisesti. Poliittisen kansalaisen julkisen ja yksityisen tematiikkaan liittyykin myös kysymys siitä, missä niiden välinen raja kulkee ja kuka sitä säätelee. Poliittinen kansalainen on työssään julkinen, ja tuodessaan yksityisen elämänpiirinsä elementtejä julkiselle hän ei voi säilyttää niiden intimitteettiä. Sen vuoksi on kiinnostavaa, että ehdokkaan identiteetti

rakentuu lasten kautta, mutta lasten henkilöys jätetään yksityiselle puolelle, piiloon. Näin lapset siirtyvät ehdokkaan nimenomaisista omista lapsista symboloimaan ylipäättään lapsia ja rakentavat siten poliittisen kansalaisen identiteetille tärkeitä ominaisuuksia, yhteisöllisyyttä, vastuuta ja hoivaa.

Huolellisesti poliittisen kansalaisen kuvaksi rakennettujen vanhemmuuksien lisäksi aineistoon mahtuu myös vanhemmuutta kyseenalaistavia identiteettejä. Omanlaisensa arjen kuvaus on seuraavakin luonnehdinta ehdokkaasta:

”38-vuotias uusmaalainen kiero vittumainen savolainen uusperheellinen punapäinen eläkeläinen piirakkaleipuri aivovammaisen pyhä äiti kierrättäjä basistin vaimo diplomi-insinööri entisöijä linssilude äitipuoli energia-asiantuntija puutarhahullu kissaihminen pitkonvääntäjä kokemuskouluttaja” (75 nainen, vas)

Tekstissä piirtyy monipuolinen ja aktiivinen ehdokas, joka ei pelkää ravistella pyhää äitiyttä, joka näyttäytyy ironisena luonnehdintana muun kuvauksen keskellä. Ehdokas kertoo perheasemastaan lisäksi, että hän on uusperheellinen, basistin vaimo ja äitipuoli. Hänen perheasemansa samoin kuin muut kategoriansa rikovat ydinperheajatusta. Toisaalla esitteessään hän vaatii rikkinäiselle oikeutta ehjään elämään ja isälle oikeutta vanhemmuuteen. Aineistossa on muitakin esimerkkejä siitä, että kun ehdokas rikkoo monella tavalla ydinperheidealia, hänen on tehtävä se riittävän rajusti välttääkseen marginalisoitumisen. Aiheen karnevalisointi asettaa karnevalisoijan ulkopuolelle eikä siten häpäise häntä. Teksti tekee kiinnostavalla tavalla näkyväksi myös naisten ja miesten välisen eron vanhempina. Miehen kirjoittamana tekstin tulkinta olisi vaikeampaa – mitä mahtaisi tarkoittaa pyhä isä yhtenä tittelinä?

■ Arjenkantajat

Arjen kuvaus korostuu naisehdokkaiden teksteissä ja kuvissa monin tavoin. Moni kuvaa lapsiperheen arkea vaativaksi ja toteaa harrastavansa ”lapsiperheen arjen salliessa” (179, nainen, vihr) omia asioitaan. Seuraavassa ehdokas liittää itsensä koululaisten äitiyden kautta perhearkeen. Identifikaation oletuksena on, että kouluikäisten lasten vanhemmuus on kaikissa helsinkiläisperheissä riittävän samanlaista, jotta kokemus arjesta yleistyy ja tavoittaa äänestäjät.

”Kahden koululaisen äitinä olen tiiviisti mukana helsinkiläisten perheiden arjessa.” (97 nainen, kok)

Myös kasvattamisesta naiset puhuvat jonkin verran. Seuraava ehdokas rinnastaa saavutuksikseen kiinnostavasti samaan lauseeseen tyttären ”melko isoksi” kasvattamisen ja kahden runokirjan julkaisemisen. Siten ehdokas erottuu kommentil-

laan paremminkin kuin pyrkii yleistämään kokemuksensa. Kyseessä on vihreän puolueen entinen puheenjohtaja, joten ehdokkaan ura yhteiskunnallisena keskustelijana niin taiteessa kuin politiikassa on monelle lukijalle ennestään tuttu.

”Olen kasvattanut tyttären melko isoksi ja julkaissut kaksi runokirjaa.” (187 nainen, vihr)

Esitteistä voi tehdä sen johtopäätöksen, että naisten arkeen liittyvä kategorioiminen on yleisesti ottaen tehokasta ja organisoitua mutta työntäyteistä, jopa kotiarjen raskautta korostavaa. Seuraavassa arki liittyy yksinhuoltajuuteen ja opiskelijaperheen elämään, joita molempia pidetään taloudellisesti vaativina. Ehdokas identifioituu siten vähävaraisiin perheisiin.

”Minulle on tuttua sekä opiskelijaperheen niukka toimeentulo että yksinhuoltajaäidin arki.” (191 nainen, vihr)

(28 nainen, kok)

Naischdokkaiden esitteissä arki lasten kanssa on usein läsnä konstailematta, kuten oheisen (28) ehdokkaan esitteen kuvassa. Ehdokas seisoo polvillaan hiekkalaatikossa ehkä lapsenlapsensa kanssa, sininen muovilapio kädessään hymyillen lapsen hiekkakakkuleikille. Se, että ehdokas on toiminut korkeassa hallinnollisessa virassa, ei estä häntä esiintymästä

arkisesti hiekkalaatikossa. Moni muukin nainen istuu lattialla, esiintyy sukkasillaan tai kotiasussa. Miesten esitteiden yksityinen puoli keskimäärin esitetään paljon virallisemmin ja hillitymmin. Syy saattaisi löytyä jälleen siitä, että nainen on yksityisellä puolella valmiiksi kotonaan, joten yksityistä ei tarvitse lavastaa.

Miesten arki sen sijaan näyttäytyy enimmäkseen *vapaa-aikana*, kuten seuraavissa esimerkeissä, joiden kaltaisia on aineistossa hyvin monta. Ensimmäisessä puhuu keski-ikäinen mies, jonka arki näyttäytyy omien harrastusten kautta. Vaimo ja kolme lasta mainitaan, mutta irrallaan muusta elämäntilanteesta, vaikka todellisuudessa arkinen perhe-elämä luonee rajat harrastusmahdollisuuksille. Luettelo rakentaa kuvaa rauhallisesta ja harkitsevasta, kotiin ja luontoon keskittyvästä kansalaisesta.

”Kansanedustaja, SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja, luokanopettaja-vaimo ja kolme lasta, asuu Itä-Helsingissä, harrastaa lukemista, sauvakävelyä, kalastusta ja shakkia.” (166 mies, sdp)

Seuraavan esimerkin miehestä piirtyy samansuuntainen kuva, vaikka työnkuva on erotettu muualle tekstiin, jolloin luettelo kuvaa ainoastaan yksityiselämää. Samoin kuin edellisessä esimerkissä vaikuttaa siltä, että ehdokas elää aktiivista perhe-elämää, mutta tekstistä ei käy ilmi, harrastaako hän yksin vai yhdessä perheensä kanssa. Harrastukset tuntuvat kuuluvan ehdokkaan omaan, yksityiseen maailmaan. Toisaalta harrastuksena mainittu gandhilainen sosialismi yhdistää ehdokkaan poliittisen työn myös yksityiselämän puolelle. Tarkemmin ei mainita, kuinka ehdokas harrastaa sosialismia, tekojen vai pohdiskelun kautta.

”Avioliitossa, kolme lasta 23 v., 14 v. ja 7 v. Harrastuksina linnut, liikunta ja gandhilainen sosialismi.” (160 mies, sdp)

Arjen tavat ovat Butlerin käsitettä käyttäen performanssia, esittämistä (vrt. mts. 32). Edelliset esimerkit eivät kerro mitään siitä, miten kyseiset miesehdokkaat todellisuudessa osallistuvat arjen töihin. Nämä performanssit ovat osaltaan identiteetin rakennuspuita. Arkea tutkinut Jokinen (2005, 10) kirjoittaa arjen herkästi tutkijaa pakenevasta käsitteestä. Arki liitetään kuitenkin tyypillisesti kotiin, perheeseen ja pikkulasten vanhemmuuteen (mts. 122). Arki näyttäytyy doksana: se on jotakin ”yleisesti tiedettyä”, jolloin sitä ei tarvitse määritellä (mts. 27). Siten se toimiikin voimakkaana perusteluna, jota on vaikea kyseenalaistaa; lapsiperheen arkea pyörittänyt kyllä tietää, mitä arki on. Jokisen mukaan arki on myös voimakkaasti sukupuolittunutta. Se kiinnittyy tyypillisesti naisiin ja naisten työhön ja pitää samalla yllä heteronormatiivista ajatusta ydinperheen sukupuolittuneesta työnjaosta (mts. 15). On myös esitetty, että naiset pitävät itse kiinni naistavoistaan⁵³ ja käyttävät valtaa sen kautta (mts. 31). Arki näyttäytyy tämän tutkimuksen aineistossakin nimenomaan naisten työn kautta. Naiset eivät suoranaisesti ylpeile arjen kuvauksillaan, mutta arjen hallintaa käytetään perusteluna hyvälle kansalaisuudelle. Arki näyttäisi olevan naisehdokkaille jotakin, jonka olemassaolo todetaan vaikkei sitä juuri arvosteta, mutta sitä pakoonaan ei pääse.

Miehetkään eivät arjen hallinnallaan ylpeile, mutta eivät satunnaisia koirankävelytyksiä lukuun ottamatta kerro, millaista arkea elävät. Miesten teksteissä arki on rivien välissä, ei avoimesti näkyvissä kuten naisten representaatioissa. Seuraavassa esimerkissä miesehdokas mainitsee perheaskareet ja viittaa siten lyhyesti siihen, että elää perheessä. Muuten ehdokkaan identiteetti kiinnittyy voimakkaasti työhön sekä yrittäjänä että järjestötoiminnassa:

53 Jokinen (2004; 2005, 31) kutsuu naisten ja miesten perinteistä työnjakoa nais- ja miestapaisuudeksi, laajemmin sukupuolitapaisuudeksi. Kirjoitan tästä myös luvussa 2.3.

”Olen 40-vuotias yrittäjä Helsingistä. Yrittäjänä olen toiminut vuodesta 1995. Perheaskareitteni lisäksi toimin puolueeni Helsingin piirihallituksessa sekä...”
(143 mies, perus)

Tämä kiinnostava havainto kytkeytyy jälleen yksityisen ja julkisen kentän merkitykseen ja tasapainoon poliittisten kansalaisten identiteeteissä: Miehillä perhe jää usein taustalle, resurssiksi kylläkin, mutta vanhemmuus ei ole perustelu pätevyydelle eikä vanhemmuutta ole tarvetta yhdistää julkiseen elämään. Huomiota vahvistaa ehkä sekin seikka, että useamman perheellisen miehen esitteessä on kyllä käytetty lapsia kuvituksena, mutta ei yhdistettynä heidän omaan elämäänsä vaan erillään, muiden kuvituskuvien joukossa. Miesehdokkaan esitteessä saattaa olla kuvatoimistokuva nuoresta perheestä – kuvasta on pääteltävissä, ettei perhe voi olla ehdokkaan oma. Miesehdokkaat eivät ylipäätään poseeranneet yhdessä lastensa kanssa. Naisten esitteissä taas tyypillisin tapa esittää lapsia oli samoissa kuvissa ehdokkaiden kanssa, esimerkiksi sylissä, käsi kädessä tai yhdessä hiekkalaatikolla.

Miten tällainen sinänsä pieni mutta erikoinen havainto olisi selitettävissä? Edellisestä tulkinnasta liittyen julkiseen ja yksityiseen kenttään voisi jatkaa, että koska mieskansalaisen identiteetti sijoittuu lähtökohtaisesti julkiselle puolelle, perhe saa pysyä yksityiselämässä. Naisen taas on perusteltava, miksi voi toimia julkisessa työssä, vaikka on sitoutunut yksityiseen, perheeseen. Sen vuoksi naisen identiteetti lähtee perheestä eli yksityiseltä kentältä, ja vasta todistettuaan hyvän äitiytensä hän voi lähteä tavoittelemaan työtä julkisella kentällä.

Samalla tavalla voi tulkita toisen naisehdokkaan tekstin:

”Elämäkokemukseni pätkätyötä tekevänä näyttelijänä, kolmen lapsen äitinä ja kehitysvammaisen tyttären omaishoitajana on antanut minulle arjen eväitä politiikkaan.” (148, nainen, sdp)

Tässä esimerkissä arki ja elämäkokemus asettuvat rinnakkain, ja äitiyden lisäksi hyväksyttävän poliittisen kansalaisen rakennusaineina toimivat näyttelijän (pienipalkkainen?) pätkätyö sekä lapsen omaishoitajana toimiminen. Yksi lause kokoa retorisesti yhteen monta osatekijää, jotka ovat antaneet ehdokkaalle ymmärrystä yhteiskunnan heikompien asemasta. Toisessa esitteessä todetaan monessa mukana olevasta kahden lapsen äidistä, että

”työssäkäyvänä perheenäitinä hän tuntee työikäisten elämäntilanteen”. (78 nainen, vas)

Ehdokas itse kertoo, että hänen tekemisensä ja ahkeruutensa juontaa kotikasvatuksesta. Näin hyvän poliittisen kansalaisen piirteiden siis nähdään siirtyvän sukupolvelta toiselle, kasvatuksen kautta.

Railon (2011, 253) mukaan naisen mahdollisuutta yhdistää perhe ja ura tyydyttävästi pidettiin naistenlehtiteksteissä vaikeana tai mahdottomana vielä 1990-luvulla, mutta 2000-luvulla tekstien sävy muuttui. Äitiys alettiin nähdä voimavarana, joka voi jopa auttaa naisia suoriutumaan poliittisessa työssään paremmin. Railo toteaa myös, että naiset ovat joutuneet pohtimaan julkisesti kotiin ja perheeseen liittyviä asioitaan julkisesti eri mittakaavassa kuin miehet, mutta että naisten poliittiseen osallistumiseen liittyvät yhteiskunnalliset asenteet eivät todennäköisesti olisi voineet muuttua, elleivät naiset olisi tuoneet yksityisiä asioitaan julkisuuteen. Poliittinen kansalaisuus näyttää tarvitsevan vanhemmuutta, etenkin äitiyttä, ja perheaseman kategoria asettuu monin tavoin hegemoniseen asemaan perheettömiä vastaan. Naisten representaatioissa perhe korostuu nimenomaan äitiyden kautta, ja arkisen puurtamisen yleistäminen vastuunotoksi myös politiikassa antaa äideille voimallisen vaaliaseen.

5.4 Perheaseman variaatioita

▪ Ydinperheen laajennusta

Kuten tässä luvussa olen osoittanut, suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteetti on pitkälti rakentunut ydinperheen varaan. Ydinperhe on kansalaisen perheaseman oletusarvo, joten sitä ei tarvitse erikseen perustella. Ydinperheiden lisäksi aineistosta löytyy kuitenkin monenlaisia muitakin perheasemia. ”Tutkimukset ovat osoittaneet todellisen perheen olevan monilaatuisempi kuin yksilöotteiset ihanteet ja mielikuvat siitä”, kirjoittaa Yesilova (2009, 17) ja luettelee uusperheet, eroperheet, yksihuoltajaperheet, sateenkaariperheet, maahanmuuttajaperheet, lapsettomat perheet ja vaihtelevat perheen järjestämisen tavat esimerkkeinä vaihtoehtoista suomalaiselle äidin, isän ja lasten muodostamalle ydinperheelle.

Ydinperhe nykyisenlaisena konstruktiona on varsin nuori: se alkoi vakiintua vasta 1800–1900-lukujen vaihteessa (mts. 33–35). Nykyinen yhteiskuntamme on järjestynyt pitkälti Butlerin heteronormatiivisen mallin mukaisesti, mutta poikkeuksiin, marginaaleihin ja toisin tekemiseen on aina mahdollisuus. Rossi (2003) on tutkinut televisiomainontaa Butlerin performatiivisuuden käsitteen kautta teoksessaan *Heterotehdas* ja nostaa esiin monia sukupuolijärjestelmän murtumia, kuten hän niitä kutsuu. Nämä murtumat laajentavat niitä malleja, joita naisille ja miehille on perinteisesti katsottu sopiviksi. Neuvottelemalla taivoista nähdä sukupuoli ne tekevät tilaa uudennaisille tulkinnoille.

Heteronormatiivisen oletuksen mukaan miehen vastinpari on nainen, vaimon aviomies. Normatiiviseen perheen kategoriakoosteeseen kuuluu lisäksi lapsi tai lapsia. Todellisuuden perhekoosteista löytyy kuitenkin monenlaisia

muunnelmia, ja tutkimusaineiston perhesuhteita tuotiin usein esiin, tosin naisten esitteissä enemmän kuin miesten. Koska nainen sijoittuu yhteiskuntasopimuksessa perinteisesti yksityiselle kentälle, hänen lienee tärkeämpää tuoda perhesuhteensa esiin kuin miehen ja tulla siten hyväksytyksi yksityisellä kentällä. Toisaalta mieskansalaisenkaan identiteetti harvoin rakentuu pelkästään julkisella kentällä. Tällaisia esimerkkejä aineistossa oli, joitakin myös naisten joukossa. He olivat useimmiten pitkään politiikassa toimineita ja julkisuuden kautta tuttuja henkilöitä. On oletettavaa, että heidän identiteettinsä rakentuu ylipäättään enemmän poliittisen ohjelman kautta, sillä heidän ei tarvitse enää myydä henkilöään mahdollisille äänestäjille toisin kuin ennalta tuntemattomien ehdokkaiden.

Tämä ehdokas elää uusperheessä:

”Heta on naimisissa ja kahden nuoren äitipuoli.” (149 nainen, sdp)

Seuraava taas rakentaa perheasemaa kummipoikansa kautta. Saattaa olla, että keski-ikäinen nais ehdokas elää yksin, jolloin kummilapsi tuo identiteettiin pehmeyttä ja perheyhteyttä muuten aktiivisena ja kulturellina näyttäytyvän kaupunkilaisvapaa-ajan rinnalle.

”Hän harrastaa valokuva- ja modernin taiteen näyttelyjä, lastenkirjojen ostelua 4-vuotiaalle kummipojalle, dekkareita, elokuvia ja teatteria.” (64 nainen, vas)

Vuolaasti perheestään kertoo seuraava ehdokas, 29-vuotias nainen. Hän elää avoliitossa mutta käsittää perheensä laajasti. Luettelo kertoo ehdokkaasta, jolle läheiset ihmiset ovat tärkeässä asemassa, eikä paikkakunta rajaa perheyhteyttä, vaan ihmiset niin eri puolilla Suomea kuin maailmaakin ovat osa perhettä ja lähipiiriä.

”Vartuin Raumalla, jossa yhä asuvat vanhempani, veljeni vaimoineen, kummityttöni Linnea sekä hyviä ystäviä. (---) Elämässä minulle tärkeintä minulle ovat perheeni, avopuolisoni Ville-Pekka ja ystäväni Suomessa ja maailmalla.” (21 nainen, sdp)

Samalla tavoin perhettä kuvaa seuraava ehdokas, jonka perhe sisältää perinteisen ydinperheen mutta sen lisäksi kummilapsia, sisaruksia ja vanhemmat. ”Maailma” ja Toholampi avaavat laajan maailman perheenjäsenten sijainnille; perheen ei tarvitse asua samassa osoitteessa tuntuakseen perheeltä.

”Perheeni ovat puoliso, kaksi alle kouluikäistä lasta, neljä kummilasta maailmalla, neljä sisarusta perheineen ja vanhemmat Toholammilla.” (72 nainen, vas)

Kaikki edellisten neljän esimerkin ehdokkaat ovat eri-ikäisiä naisia, ja kuten aiemmin jo totesin, naiset tuovat perhettään esiin monipuolisemmin ja moni-

sanaisemmin kuin miehet. Tämä ei tarkoita, että aineistossa välttämättä olisi perheettömiä miehiä enemmän kuin naisia. Aineistosta löytyy esimerkiksi pitkän uran kansanedustajana tehnyt mies, jolla on 18 lasta⁵⁴. Lumijoelta kotoisin oleva, vuonna 1952 syntynyt mies kertoo olevansa ”agronomi, yrittäjä ja perheenisä” (14 mies, kesk) muttei muuten mainitse perhettään esitteessään. Sen sijaan hänen esitteessään on pieni kuvituskuva, jossa nuoripari istuu sohvalla vauva sylissään.

Jotkut ehdokkaat toivat myös esiin muiden lasten hyväksi tekemäänsä työtä:

”tukihenkilönä vaikeavammaiselle ja pakolaislapsille” (17 nainen, sd),

kirjoittaa kolmikymppinen lapseton, avioliitossa elävä nainen. Työ erityisryhmien, kuten vammaisten tai pakolaislasten kanssa tuo identiteettiin erilaista vastuunkantoa kuin oman perheen kanssa eläminen. Altruismi⁵⁵ ja vähemmistöryhmien ymmärtäminen voi olla voimakas keino rakentaa poliittisen kansalaisen identiteettiä. Jos ehdokas voi osoittaa tuntevansa haastavissa oloissa elävien kansalaisten oloja ja voi osoittaa työskennelleensä heidän hyväkseen, hänen on helppo vakuuttaa pystyvänsä edustamaan laajemminkin erilaisia kansalaisia.

Moni ehdokas mainitsee myös olevansa *isovanhempi*. Isoäitejä on esitteissä paljon, isoihiäkin muutama. Nämäkin perhesuhteet on jälleen niputettu osaksi ansioluetteloa muiden arvonimien tapaan:

”ylilääkäri, lasten ja nuortenpsykiatri, professori, psykoterapeutti, isä ja isoisä” (24 mies, sd).

(24 mies, sd)

Oheisen (24) kuvan isoisä poseeraa lääkärintakissa ja stetoskooppi kaulassa, tosin kauluspaita ja kravatti pilkottavat takin alta. Siten päällimmäinen puku tuo esiin lääkärin (korkealle arvostetun) siviiliammatin, alempi puku viittaa poliitikon työasuun. Ehdokkaan asema juuri lasten- ja nuortenpsykiatrina yhdistettynä vanhemmuuteen ja isovanhemmuuteen luo vakuuttavan kuvan

54 Tieto saatu muualta mediasta.

55 Altruismilla tarkoitetaan pyyteetöntä hyvää toisten ihmisten eduksi. Altruismi on kuitenkin käsitteenä poleeminen; on keskusteltu siitä, onko tämän ns. lähimmäisenrakkauden motiivina kuitenkin hyvän saaminen itselle, joko vastapalveluksen odotuksena tai vain hyvän mielen muodossa.

ehdokkaan ymmärryksestä lasten ja nuorten elämästä. Miesten kohdalla edes isovanhemmuus, kuten vanhemmuuskaan ei näyttäytyä arkisena elämänä lastenlasten kanssa, vaan paremminkin takeena siitä, että poliittisella kansalaisella on ympärillään perhettä.

Jonkinlaisten perhesuhteiden korostaminen näyttäytyikin tärkeänä etenkin naisten kohdalla, vaikka kaikissa esitteissä ei perhettä tai lähiyhteisöä ollut mainittu lainkaan. Läheisten ihmissuhteiden olemassaolo myös yksityiselämässä näyttää olevan tärkeä seikka poliittisen kansalaisen identiteetille: voiko politiikka työskennellä toisten kansalaisten hyväksi, ellei hänellä ole omaa lähipiiriä muualla kuin julkisissa verkostoissa?

▪ Poliittisen kansalaisen vanheneva ruumis

Isovanhemmuus on myös viittaus ehdokkaan ikään. Jottei mahdollisen äänestäjän mielikuva ehdokkaasta rakentuisi eläkeikäisen mummon tai papan kuvaksi, on isovanhemmuudesta kertovissa esitteissä aina esitetty ehdokas tarmokkaana ja työteliäänä. Mummeista ei ylipäätään esitteissä puhuta, vaan virallisemmin isovanhemmista. Siten isovanhemmuus viittaa juuri perheasemaan ja perheen olemassaoloon. Ikä on oma identiteettikategoriansa, mutta se kiinnittyy kiinnostavasti perheaseman kategoriaan, joten tarkastelen sitä lyhyesti tässä yhteydessä. Iän ja sukupuolen kategoriat ovat myös voimakkaasti yhteydessä toisiinsa.

Ruumiillisuustutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että vanhoilla naisilla on kokemus näkymättömäksi muuttumisesta (Julkunen 2004, 30). He eivät enää ole samalla tavoin katseen kohteena kuin nuoremmat. Se on heille toisaalta vapauttava kokemus, toisaalta etenkin sinkkunaiset ja naiset, joiden työ vaatii nuorekkuutta, ovat huolissaan mahdollisuuksistaan työ- ja parisuhdemarkkinoilla vanhenemisen myötä (Kosonen 2004). Iän representaatioiden ja vanhan ehdokkaan identiteetin tutkiminen aineistossa on kiinnostavaa, koska nyky-yhteiskunnassa korostetaan nuoruutta voimakkaasti, mutta ehdolla on kaikenikäisiä ihmisiä. Ihmisen kehitys toki jatkuu koko eliniän, ja vanhuus voi toimia ehdokkaalle perusteluna hyvälle poliittiselle kansalaisuudelle siinä missä nuoruuskin.

Naisten vaalimainoksissa näkyy selvä jako kahteen luokkaan iän⁵⁶ perusteella. Nuorten naisten mainokset hyödyntävät erilaisia resursseja kuin vanhojen.

56 En ole jakanut aineistoni ehdokkaita ryhmiin (arvioidun) iän perusteella. Sen sijaan huomasin monien naisten esitteissä yhtäläisyyksiä: korostetun naiselliset ja tiukat vaatteet, naistenlehtiposeeraukset, tuulikoneet. Lähempi tarkastelu osoitti, että tässä ryhmässä ei ollut ainnuttakaan eläkeikää lähenevää naista. Samalla tavalla erottui ryhmä vanhempia "valtionpää naisia", joiden esitteissä korostui niin visuaalisesti kuin tekstuaalisesti isoäitiäinen kokemus, viisaus ja ymmärrys.

Miehillä vastaavaa eroa ei näy juurikaan, vaan esimerkiksi eri puolueiden väliset erot miesten kohdalla ovat selvästi suuremmat. Miehiä yhdistää osin pukeutuminen: kokopuku on yhtenäinen univormu etenkin oikeistopuolueiden ehdokkailla. Nuorten naisten mainoksissa sen sijaan näkyy runsaasti media- ja naistenlehtikuvaston vaikutteita. Monessa kuvaustilanteessa on hyödynnetty tuulikonetta, jotta hiukset on saatu lentoon. Asennot jäljittelevät muotimaailman poseerauksia ja seksikkyydellä pelataan niin asentojen, ilmeiden kuin pukeutumisen kautta. Nuorten naisten ja miesten tyypillinen kuvasto on irrallaan perhediskurssista. Tällainen nuori kansalainen on itsenäinen, kokonainen ja vapaa. Perhe voi tukea hänen tavoitteitaan poliittikona, mutta hänellä ei ole perhevelvoitteita. Esitteen kääntöpuolella sama ehdokas saattaa toki representoitua perheenäitinä – nämä saman henkilön erilaiset representaatiot eivät esitä ristiriitaa vaan identiteettejä, jotka täydentävät toisiaan.

Oheinen (187) kuva on vihreän puolueen puheenjohtajan esitteestä. Esite muistuttaa CD-levyn kantta muodoltaan ja sommittelultaan, ja ehdokas po-

(187 nainen, vihr)

seuraa tiukoissa vaatteissa musiikkimaailman tyyliin rennon seksikkäästi seinään nojaillen. Kuva on asetelmallinen, ja vaalilauseen lapsekas kirjasin korostaa nuorisotyylistä vaikutelmaa. Poliittisen ehdokkaan identiteetille ulkonäkö on selvästi tärkeä tekijä, ja varsinkin nuorten naisten ulkonäölle asetetut paineet näkyvät aineistossa. Edes poliittisesti korkeassa asemassa olevat naiset eivät ole vapaita ns. kaksoisdiskurssin vaatimuksilta, eli siltä, että naisen pitää yhtäaikaisesti sekä todistaa pätevyytensä työelämässä että esiintyä

uskottavan naisellisenä. Suomalaisesta kontekstista vastaava esimerkki löytyy pääministeri Kiviniemen muotokuvajutusta aikakauslehtikontekstissa. Tutkimus toi ilmi, kuinka nämä toisaalta naiseutta ja toisaalta poliittista johtajuutta korostavat ristiriitaiset ja erilaisista kulttuurisista normeista ammentavat diskurssit sekoittuivat journalistisessa työssä ja kapeuttivat tilaa, jonka poliittinen johtaja voi mediassa saada. (Huovinen & Weselius 2013.)

Sukupuolten välinen ero on aineistossani näkyvissä selvästi, vaikka miesehdokkaatkin, vaalimainosgenreille tyypillisesti, asettuvat toki kameran eteen

(129 mies, kesk)

ole tilanteessa tosissaan. *Leikki* ja pilkanteko omasta asemasta nostaa katseen kohteen asemaan, jossa valta nauraa on hänellä itsellään. Oheisessa (129) kuvassa miesehdokas ei alistu perinteiseen vaalimainosmuotokuvaan vaan venyttää tilaa pelleilemällä. Siisti pukeutuminen estää hänen representaatiotaan eroamasta liiaksi muiden ehdokkaiden representaatioista. Ehdokas rikkoo konventioita myös jättämällä sukunimensä mainitsematta esitteessä ja lempinimellä esiintyen. Sekä leikkisä kuva että etunimen käyttö tuovat ehdokkaan tavallisen kansalaisen tasolle.

Naisten esitteissä ei tällaista leikiksi lyömistä näy. Muutama naisehdokas ottaa tanssiaskelita, ja sekä naisten että miesten esitteissä juostaan tai liikutaan muuten – tällainen leikkisä dynaamisuus on tavallista. Silti jokin ero on siinä, kuinka feminiinisyys ja maskuliinisuus representoituvat leikin kautta. Ehkä syytä voisi jälleen etsiä julkisen ja yksityisen jaosta: ehkä leikkivä mies ei menetä pätevyyttään julkisella kentällä vaikka laajentaa konventionaalisen esiintymisen rajoja, kun taas nainen ei voi riskeerata pätevyyttään pelleilemällä. Naisten ja miesten representaatioiden eroja voi mielessään helposti vertailla kuvittelemalla oheisen ilmaan hyppäävän miesehdokkaan naiseksi tai vastaavasti seinään raukean näköisenä nojaavan naisehdokkaan mieheksi. Kumpikaan vaihtoehto ei sovi kulttuurisen kuvastomme mahdollisiin tapoihin esittää naisia ja miehiä mainonnassa.

Ristiriitaista on kuitenkin, että naiset, etenkin nuoret naiset, esiintyvät toisinaan lapsekkaasti, mikä kuvastuu naiiviutena. Mietin, onko naiivius tahallista ja toivottua, ja miksi en löydä tällaista tietoista *lapsekkuutta* nuorten miesten

kuvattavaksi ja potentiaalistien ehdokkaiden katsottavaksi. Kuva on esitteessä tärkeä, sillä mahdollinen äänestäjä haluaa tietää, miltä ehdokas näyttää. Lähes jokaisesta aineiston esitteestä se löytyykin. Katseen kohteena oleminen vaatii kuitenkin kohteeltaan paljon, sillä valokuvaa on perinteisesti pidetty totuudellisena, luonnonkaltaisena. Sillä on todistusvoimaa: kohde on olemassa. (Seppänen 2001, 210.)

Hännisen (1997) mukaan yksi miesten tapa sietää katseen kohteena olemista on lyödä tilanne leikiksi. Näitä esimerkkejä aineistossanikin on useita. Fetissiaseman pystyy Hännisen mukaan välttämään antamalla ymmärtää, ettei

(191 nainen, vihr)

esitteistä. Usein lapsenomaisuus tulee esiin tyttömäisyytenä esimerkiksi vaatetuksen, kuten kellohameiden tai tanssikenkien kautta, tai tyttömäisinä poseerauksina tai liikkeinä, kuten tanssimisena. Ilon ja liikkeen tarkoituksena on ehkä luoda kuvaa dynaamisesta ja positiivisesta ehdokkaasta. Seuraavassa esimerkissä ehdokas kertoo, kuinka on lapsesta saakka ollut oikeudenmukainen ja yhteisön etua ajava kansalainen:

”Viisivuotiaana Emma perusti leikkikavereiden kanssa ryhmän taistelemaan roskanheittäjiä vastaan.” (186 nainen, vihr)

Sekä edellisen esimerkin puhuja että oheisen kuvan (191) ehdokas ovat aikuisia, yli kolmikymmenvuotiaita naisia, ja heillä on takanaan monenlaisia vastuutehtäviä poliittisella ja järjestökentällä. Miesehdokkaiden teksteistä ei perkaamallaakaan löydy vastaavia mainintoja lapsuudesta. Seuraavassa esimerkissä ehdokas liittää itsensä lapsuudenperheeseensä ja asettuu lapsen asemaan isäänsä nähden. Isä toimii auktoriteettina, jonka kertomus määrittää ehdokkaan luonnetta myös aikuisena.

”Isäni kertoi minulle kerran, että lapsesta lähtien minulla on ollut hyvin korkea oikeudenmukaisuuden taju.” (21 nainen, sdP)

Onko niin, että naisen luonne on jo lapsena ollut oikeanlainen, oikeudenmukainen ja kuuliainen, kuten perinteiseen naisihanteeseen kuuluu? Miesehdokkaat saattavat mainita lapsuuden tai nuoruuden kasvuympäristönsä esimerkiksi kaupunginosatasolla, tai kertoa vanhempiansa ammatit todennäköisesti hahmotellakseen perheensä luokkataustaa, mutta tämäntyyppisiä luonnehavaintoja ei aineiston miesehdokkaista löydy. Saman havainnon on tehnyt Railo (2011, 239) tutkimuksessaan poliitikoista naistenlehti *Annassa*: Hänen aineistossaan etenkin vanhemmat naispoliitikot kuvattiin usein lapsuuden kautta, jolloin korostuu, että he ovat koko ikänsä olleet ahkeria ja sitkeitä. Näin lukijalle on osoitettu, että tytötkin voivat päästä elämässään pitkälle, jos ovat päteviä ja kiltejä, ja tullaan samalla määritelleeksi, millainen tapa menestyä on naisille sopiva.

Vaalimainosten sukupuolittuneiden representaatioiden kirjossa on monenlaisia kiinnostavia piirteitä. Kirjoitin toisessa luvussa performatiivisuuteen liittyvästä hesitatiivisuudesta (Veijola 2004), joka saa naiset teeskentelemään maskuliinisia suorituksia todellisen yrittämisen sijasta. Poliitikon työn katsotaan vaativan rohkeutta ja voimaa, joka tyypillisesti liittyy maskuliinisuuteen, ei feminiinisyyteen. Sen vuoksi moni nainen vakuuttaa esitteessään olevansa rohkea tai peloton. Hesitatiivisuutta tulkitseen myös oheisessa (50) vasemmistonaisen

(50 nainen, vas)

esitteen kuvassa: ehdokas kuvaa voimaansa symbolisesti haistaan esittäen, mutta muu asento ja ilme ovat ristiriidassa voimankäytön kanssa ja hakevat feminiinisyyden kautta representaatioon tasapainoa. Näin ehdokkaan identiteetti yhdistää uskottavasti maskuliinisuutta ja feminiinisyttä siten, että maskuliinisuus ei painotu liiaksi.

Tyypillisessä vanhemman naisehdokkaan esitteessä ehdokas hymyilee ymmärtäväisesti ja lempeästi. Hänellä ei ole meikkiä, vaatteet ovat väljät: neuletakkeja, maanläheisiä värejä, vaatimattomia koruja, harmaita hiuksia. Tyylikkäitä isoäidit ovat ja huoliteltuja, mutta seksillä ei identiteettiä enää rakenneta. Ikä näkyy ja se näytetään lähikuvien uurreissa ja elämäntapojen kuvauksessa. Isoäiti-ikäisten naisten representaatiot poikkeavat selvästi nuorempien naisten representaatioista aineistossa. Jos iästä esitteessä puhutaan, se käännetään usein kokemukseksi ja varmuudeksi.

”Liikunta tuntuu hyvältä ikääntyvässä kehossa. (---) Nuorten kanssa pysyn mukana muutoksissa. Ikäisteni kanssa seulon olennaisen epäolennaisesta ja nauran itselleni.” (188 nainen, vihr)

Edellisen esimerkin nainen, jonka esitteestä on myös oheinen (188) kuva, vaikuttaa tekstien perusteella vanhukselta, mutta hänen iäkseen mainitaan 57 vuotta. Ylipäättään (arviolta) yli viisikymmenvuotiaiden ehdokkaiden esitteissä ikä mainitaan harvemmin kuin nuorempien, mikä viittaisi siihen, että korkeaa ikää jossakin määrin piilotellaan. Tämä pätee niin miesten kuin naisten esitteisiin. Syytä voisi ehkä etsiä kulttuuristamme, jossa etenkin naisten alkaa olla vaikea löytää töitä 45 vuotta täytettyään – ilmiö, johon ei liene löytynyt järkevää selitystä.

Miehet eivät ottaneet ikäänsä ylipäättään kantaa millään tavalla, eivät edes implisiittisinä viittauksina. Vanhemmista naisehdokkaista taas nekin, jotka eivät muuten viitanneet ikäänsä, puhuivat yhtenä vaaliteemanaan usein senioriväestön puolesta – mikä taas yhdistää naisehdokkaat hoivaan. Vanhusväestön asiat samoin kuin lastenhoito tulivat esiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta juuri naisten esitteissä; näitä alojahan on perinteisesti pidetty juuri naispolitiikoille sopivimpina. Koulutuspolitiikkaan ottivat miehetkin kantaa, samoin jonkin verran terveydenhoitoon, joskin sekin näkyi vahvemmin naisten esitteissä.

”Jokainen vanhenee omaa tahtiaan ja siksi eläkeiässä on oltava joustoa molempiin suuntiin” (28 nainen, kok),

kirjoittaa nais ehdokas, joka ei mainitse ikäänsä esitteessään, mutta joka muualta selvitettyinä on vaalivuonna täyttänyt 69 vuotta. Moni vanhempi nainen ajoi sekä lasten että vanhusten asiaa ja yhdisti heidät samaan kategoriaan, jolle on taattava perusturva ja huolenpito.

”Vahvistamalla lapsuudesta vanhuuteen ulottuvaa sukupolvien ketjua turvaamme elämänpäiväämme” (116 nainen, kesk),

kirjoittaa valtiosihteeri ja lastenlääkäri, joka on ehdolla keskustan listalla. Lause on vaikeasti tulkittava, mutta luonee mielikuvan iän tuomasta perspektiivistä elämään ja ymmärryksestä sukupolvien ketjuun.

Railo (2011, 234–235) mainitsee, että myös naistenlehtikontekstissa ikään-tyvän naispolitiikan *ruumiillisuus* jää helposti koomisen maininnan varaan. Ero nuorten naispolitiikkojen täydelliseen ruumiinhallintaan, jota naistenlehdissä korostetaan, on suuri. Railon löydökset vastaavat pitkälti omiani. Erityisen kiinnostava on Railon havainto siitä, kuinka naisten ruumiin ja mielen suhde muuttuu iän myötä lehtiteksteissä. Nuorten naispolitiikkojen henkilökuvissa ko-rostuu täydellinen ruumiinkontrolli terveellisine syömisineen ja runsaine liikun-taharrastuksineen, mikä heijastetaan suoraan heidän henkiseen pätevyyteensä. Vanhempien naispolitiikkojen teksteissä sen sijaan kerrotaan, kuinka ruumis vanhenee mutta mieli sitä vastoin terävöityy eikä suinkaan rappeudu ruumiin mukana. Tällä tavoin tullaan vahvistaneeksi stereotypiaa siitä, että naisen mieli ja ruumis olisivat yhteydessä toisiinsa jotenkin erityisellä tavalla. Miespolitiik-kojen henkilökuvista Railo ei löytänyt vastaavaa yhteyttä, ja ylipäättään miesten kohdalla ruumiillisuus ei ollut samanlainen puheenaihe kuin naisten.

Vanhempien poliitikkojen, niin naisten kuin miesten, ympärille rakentuu toisinaan valtiomiesmäisiä identiteetti-tyyppeitä, ja siinä positiossa rypyt ovat vain eduksi. Tämä asetelma on kuitenkin ristiriidassa naisten ikuisen nuoruuden

tavoittelun kanssa (Char-pentier 2004). Aineistossani miesten kohdalla ikää ei käsitellä esitteissä samalla tavalla kuin naisten, eikä eri-ikäisten miesten iden-titeeteissä näy suuria eroja toisin kuin naisilla, joiden esitteissä näkyy selvä jako kahteen luokkaan iän perusteella. Naiset pitävät pitkään kiinni nuoren nai-sen katseenkestävästä kuvas-

(188 nainen, vihr)

taan, jonka jälkeen he siirtyvät vanhempien naisten lempeään ymmärtävään positioon, jossa ei meikkiä, minihametta tai tuulikonetta tarvita. Oheisen (116) kuvan ehdokas edustaa tätä vanhempien naisten kategoriaa aineistossa.

Myös Railo (2011, 257) on löytänyt aineistostaan kolme ikä-sukupuolikategoriaa: nuoret naiset, vanhat naiset ja vanhat miehet.

Nuoria miehiä hänen aineistossaan ei esiinny. Minun aineistossani esiintyy, mutta heidän identiteettinsä ja olemuksensa eivät eroa erityisemmin vanhempien miesten vastaavista – suu-

rempi ero on oikeisto- ja vasemmistomiesten välillä, tosin heilläkin lähinnä pukeutumisessa.

Oikeistomiehen univormu on puku, kun vasemmistomies pukeutuu arkisemmin, farkkuihin ja neulepuseroon. Railon havainnot nuorten ja vanhojen naisten representaatioista ovat pitkälti samansuuntaisia kuin omani.

Vanhemmiten hidastuva elämänrytmi on ristiriidassa hektisenä pidetyn poliittisen työn kanssa, mutta osa vanhemmista naisehdokkaista tuo kiireettömyyden esiin positiivisena seikkana. Sen sijaan nuorten naisten ulkonäköpaineisiin heijastaen voi kysyä, miksi vanhenevan naisen pitää osata nauraa itselleen – ja missä iässä nuori nainen muuttuu vanhaksi? Välivaihetta ei aineiston naisilla näytä naisilla olevan – keski-ikäisyys mainitaan kyllä joissakin esitteissä – ja rajanylitys saattaa liittyä seksuaalisuuteen tai haluttavuuteen, ehkä myös hedelmällisyyden laskuun. Naisten ikäkategorian jakautuminen kahtia on ylipäättään nimenomaan visuaalinen ilmiö aineistossa. Teksteissä se ei näy juurikaan muuten kuin kaikkein nuorimpien ja vanhimpien ehdokkaiden kohdalla, jotka kokevat tarpeelliseksi selitellä ikäänsä tavalla tai toisella.

Kuusipalo (2011, 13) epäilee, että valtiomiehen lajityyppi alkaa olla katoavaa kansanperinnettä. Oman aineistoni valossa ajattelen pikemminkin, että valtiomies saattaa muuttua hiukan aiempaa nuorekkaammaksi, ja vanhemmat naiset taas siirtyvät miesten seuraksi samaan valtiomieskategoriaan tietyn iän ylitettyään⁵⁷. Naiset tuntuvat vapautuvan feminiinisyyden todistelun taakasta vanhetessaan, mikä vie heidän representaatioitaan lähemmäs miesten representaatioita, ainakin tämän aineiston osalta.

216

(116 nainen, kesk)

57 Myös Railo (2011, 257) on tunnistanut poliitikkojen mediarepresentaatioissa sekä vanhemman miehen että vanhemman naisen "valtiomiestyyppiin".

Sekä aineistoni että lähdekirjallisuuden perusteella näyttää siltä, että iäkäälle naiselle ulkonäön sallitut rajat ovat yhteiskunnassamme leveämmällä kuin nuorelle. Esimerkiksi lihavuus on vanhalle naiselle, nykyään ehkä myös miehelle, sallitumpaa kuin nuoremmille⁵⁸. Lihavuus on nyky-yhteiskunnassa muodostunut stigmaksi, jota pahentaa se, että sitä pidetään itse aiheutettuna (Harjunen 2004). Yksilönvapautta korostavassa yhteiskunnassamme, jossa kuitenkin yksilöiden hallinta julkisen terveyspuheen avulla on yhä voimakkaampaa, myös julkisuuden henkilöiden ruumiillisuutta kontrolloidaan etenkin naistenlehtien toimesta. Varsinkin naispoliitikkojen ruumiillisuutta totuttu käsittelemään julkisesti mediassa (Railo 2011, 10–11). Lihavuutta pidetään moraalisen heikkouden merkinä (Harjunen 2004; Hänninen 1997), ja usein ruumiin kokoon liittyvän normin rikkojan katsotaan jopa ansaitsevan stigmansa rangaistuksena itse aiheuttamastaan ulkomuodosta, kuten Harjunen (ma.) on todennut. Hänen mukaansa lihavuuden voidaan katsoa kuuluvan samaan stigmatisoivien piirteiden ryhmään kuin vammaisuuden, valtaväestöstä poikkeavan etnisen taustan ja homoseksuaalisuuden.

■ Poliittisena kansalaisena sateenkaariperheessä

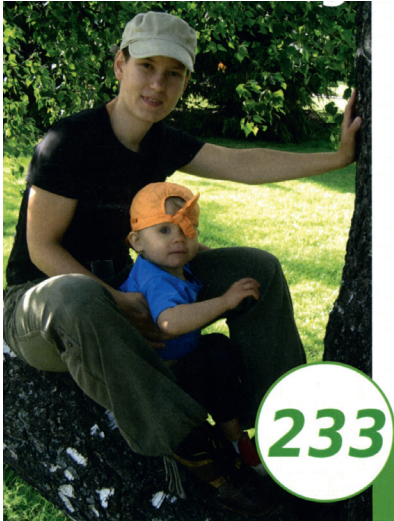
Ydinperhediskurssin vastapainona aineistossa on useita ehdokkaita, jotka tuovat esiin elävänsä kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheessä. Heidän esitteensä puolustavat lähes aina voimakkaasti perhekäsityksen monimuotoisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä myös poliittisena tavoitteena.

”Yhden vanhemmat perheet, uusperheet, sateenkaariperheet, kahden kodin perheet – todellisuus on enemmän kuin ydinperhe” (192 nainen, vihr),

toteaa nuori nais ehdokas. Vaikka homoseksuaalisuus ja muutkin seksuaalivähemmistöidentiteetit ovat kansainvälisesti verraten nyky-Suomessa pitkälti hyväksytyjä, ne eivät edusta yhdenvertaista kansalaisuutta heteroihin verrattuna, kun parisuhteista ja perheistä on kyse (Julkunen 2010, 252). Sateenkaariperhe ei edustakaan heteroseksuaaliselle perhemallille perustuvassa yhteiskunnassa tavallista perhettä, vaan erikoistapausta. Sen vuoksi sen on tietoisesti korostettava asemaansa. Siksi ehdokas profiloituu

”sateenkaariperheen äitinä ja yhdenvertaisuuden ammattilaisena” ja ”tasa-arvoisemman kansan edustajana”. (192 nainen, vihr)

58 Tästä kiintoisia esimerkkejä Railon (2011) teoksessa: nuorten naispoliitikkojen ruumiinkontrolli näyttää tyydyttävänä, mutta vanhemmat naispoliitikot saavat näyttää itseltään ja ikäisiltään.

(57 nainen, vihr)

Toisin kuin heteroperheen äidin, jonka äitiys on itsestään selvä osa ydinperhehegemoniaa, sateenkaariperheen äidin identiteettikategoriassa äitiys on poliittinen teko ja äitiyden tietoinen esiintuominen osana kansalaisidentiteettiä näyttäytyy tasa-arvotekona. Niinikään kahden äidin perheessä elävän ehdokkaan esiteteksti painottaa, että

”jokaisella ihmisellä on oikeus elää elämänsä rauhassa, ilman kiusaamista, häirintää, syrjintää tai sortavia rakenteita” (1 nainen, kesk).

Linkki ehdokkaan perheaseman ja viestin välillä on selvä. Hän vaatii oikeutta kaikille ihmisille, ei vain omalle vähemmistölleen. Näin toimivat useat vähemmistöjen edustajat aineistossa, osa mainiten erilaisia mielestään tukea tarvitsevia vähemmistöjä, osa yleistäen edellisen esimerkin tapaan. Oheisen (57) kuvan ehdokas julistaa vauva sylissään, että

”samaa sukupuolta olevat parit ja sateenkaariperheet on tunnustettava kaikissa EU:n jäsenmaissa”. (57 nainen, vihr)

Perhekuva tuo ehdokkaan edustaman sateenkaariperheen lähemmäs perinteistä ydinperhettä ja kuvaa äidin ja lapsen suhdetta samanlaisena kuin heteroperheissä. Kuvan suomalaista idylliä lisää kesäinen valo ja koivunrunko, jolla ehdokas lapsen kanssa istuu. Siten kuva purkaa jännitettä erilaisten perhemuotojen välillä ja äitiys rakentaa ehdokkaan kansalaisuutta samalla tavoin kuin muidenkin äitien. Sateenkaariperhe rakentuu väistämättä suhteessa ydinperheeseen yhteiskunnassa, jossa ydinperhe on hegemoninen perhemalli.

Erärannan (2005) mukaan heteroseksuaalinen ydinperhe onkin edelleen normi, jota vasten toisenlaiset perhemuodot näyttävät joko ongelmallisilta, vaarallisilta, marginaalisilta tai utopistisilta. Tämä jako rakentuu, koska yhteiskunta rakentuu edelleen ydinperheoletuksen varaan niin juridisesti kuin sosiaalisesti. Mainonnassa heteroseksuaalinen parisuhdenormatiivisuus ja ydinperhekuvaus on voimakasta (Rossi 2003, 119), ja suomalaiset perheasiantuntijat ovat ainakin vielä 1990-luvulla argumentoineet voimakkaasti isän roolimallin tarpeesta, johon varsinkin poikalapsen on voitava identifioitua (Aalto 2012, 138). Ydinperheen tasapainon on nähty muodostuvan feminiinisen ja maskuliinisen liitosta, jossa nainen ja mies edustavat perinteisiä roolejaan ja tehtäviään. Tällaisessa perheessä

ei sukupuolen identiteetin variaatioille jää tilaa. Tosin saattaa olla, että jos perhe edustaa ulkoisesti muodoltaan ydinperhettä, perheen sisäinen roolitus on hyväksytty monenmuotoisenakin. Ydinperheen muodostaessaan mies ja nainen ovat osoittaneet edustavansa tyypillistä perhemuotoa, joten perheen sisäinen asetelma on jäänyt heidän yksityisasiakseen.

Saattaa olla, että sateenkaariperheen edustaja tarvitsee kansalaisidentiteettinsä rakennusaineksi mainintaa puolisostaan tai valokuvaa vauvastaan vaaliesitteessään vielä kipeämmin kuin heteroehdokas voidakseen siten hakea yhtäläisyyttä perinteisen perhemallin edustajiin. Heteronormatiivinen malli on usein todettu voimakkaasti yhteiskuntaa ja yksilöiden identiteettejä ohjaavaksi, mutta siihen sisältyy aina kuitenkin mahdollisuus murtaa oletuksia ja toimia toisin, kuten Butlerkin korostaa. Esimerkiksi homosuhteiden rekisteröintimahdollisuus oli yhteiskunnallinen askel tähän suuntaan.

Heterosuhde nähdään yleisesti ottaen julkisena asiana, kun taas homosuhde on yksityisasia (Kaskisaari 1997), ja vaikka suomalainen yhteiskunta on viime vuosina avautunut voimakkaasti seksuaalivähemmistöjen oikeuksien tunnustamisen ja monenlaisten pari- ja perhesuhteiden hyväksymisen suuntaan, homoperhe ei ole aineistossa samanlainen itsestäänselvyys kuin heteroperhe. Sen vuoksi myöskään sateenkaariperheiden ja homovanhemmuuden tuominen julkiseksi, vaalimainontaan, ei ole täysin verrattavissa heteroperheidyllin kuvaamiseen mainonnassa, eikä tällaisia idyllisiä tai romantisoituja kuvauksia sateenkaariperheistä aineistosta löydykään, vaikka niitä heteroperheiden kohdalla on. Useita mainintoja sateenkaariperheiden suuntaan aineistossa kyllä on.

”Asun Punavuoressa mieheni kanssa”, (208 mies, vihr)

kertoo vihreä miesehdokas. Tällaisia mainintoja aineistossa on muutamia, ja esitteistä jääkin vaikutelma, että etenkin homomiesten kohdalla parisuhde halutaan tuoda esiin, mutta se ei ole samanlainen itsestään selvä osa CV:tä kuin heteromiesten esitteissä. Välillä viittaukset ovat hyvinkin piilotettuja. Yksi naisehdokas tuo esiin puolisonsa esiin esitteensä takasivulla, jossa kymmenet ihmiset lausuvat lyhyitä suosituksia ehdokkaan puolesta. Yksi niistä on allekirjoitettu:

”Johanna Korhonen, toimittaja, kirkkolaulaja, Pirkon puoliso, Vantaa” (72 nainen, vas)

Kyseinen suosittelija, joka on itsekin ehdolla ja joka on joutunut julkisuudessa aiemmin selittämään perhesuhteitaan, esiintyy omassa esitteessään haastattelu-muodossa:

”– Kerro nyt vielä siitä ”kuuluisasta” perheestäsi.

– Puolisoni Pirkon ohella perheeseen kuuluu kaksi alle kouluikäistä lasta. Heidän nimiään ja ikäään ei kerrota julkisuuteen, koska heidän on parempi saada kasvaa ihan rauhassa.” (1 nainen, kesk)

Tällä tavoin ehdokas tuo perheasemansa esiin mutta rajaa jälleen tilan, jonka yksityiselämästään paljastaa. Lasten kasvurauhan turvaaminen saattaa tässä tapauksessa viitata vanhempien julkisuuteen yleisesti, sillä ehdokas on ollut voimakkaan mediajulkisuuden kohteena juuri parisuhteensa takia. Toisaalta rajaus saattaa liittyä myös sateenkaariperheen erilaisuuteen ylipäättään ydinperheisiin verrattuna, jolloin lapsia ehkä halutaan suojella julkisuudelta perheen vähemmistöasemaan liittyen.

On kiinnostavaa tarkastella, mihin ns. vaihtoehtoiset tai uudet perhemallit vertautuvat, eli mikä on niille kategoriasidonnaista toimintaa. Moni ehdokas ottaa kantaa parisuhdelain ja hedelmöityshoitolaain puolesta osana tasa-arvoista yhteiskuntaa, ja tasa-arvopuhe on yleinen teema aineistoni molemmissa kampanjoissa. Huomionarvoista on, että tasa-arvopuhe sinällään tukee sukupuolieroa ja ydinperhemallia: molemmat sukupuolet osallistuvat tasa-arvoisina perhe-elämään ja yhteiskuntaan (Eräranta 2005). Parisuhdetta ja hedelmöityshoitoja koskevat lakiehdotukset herättivät paljon julkista keskustelua talvella ja keväällä 2011, eduskuntavaalien alla. Yleisesti ottaen vaihtoehtoiset perhemallit nähdään aineistossa suojelua ja ymmärrystä tarvitsevinä, mutta aineistoni perusteella on vielä matkaa siihen, että ne näyttäytyisivät tasa-arvoisena ja tavallisena elämisen tapana ydinperheen rinnalla:

”Suojellaan kääpiä, keloja ja koppiksia metsässä sekä homoja, romaneja ja vaivaisia kaduilla” (201 mies, vihr),

toteaa yksi ehdokas ja rinnastaa siten seksuaalivähemmistöt voimakkaasti muihin suojelun tarpeessa oleviin marginaaliryhmiin. ”Homot, romanit ja vaivaiset kadulla” on kielellisesti varsin voimakkaasti alentava ilmaus. Se yhdistää homot yhteiskunnan kaikkein eniten tukea tarvitseviin ja viestii samalla, että nämä ryhmät ovat passiivisia toiminnan kohteita, jotka eivät itse pysty huolehtimaan itsestään ja jotka joko omaa kyvyttömyyttään tai muiden kansalaisten toimesta joutuvat turvattomaan asemaan. Samanlainen kaiku on esitteessä, jossa ehdokas luettelee:

”Kovakuoriaisille lahoppuuta. Homoille lapsia. Norpille kuutteja.” (186 nainen, vihr)

Tässäkin esimerkissä homot saavat passiivisen objektin roolin, jossa heidän puolestaan päätetään, saavatko he lapsia. Lisäksi molemmissa esimerkeissä homot rinnastuvat uhanalaisiin luontokappaleisiin, joiden pitäisi antaa elää ja lisääntyä vainoamisen sijaan. Vihreiden poliittista ohjelmaa tuntien voi olettaa, että esi-

merkkien tarkoitus on hyvä, mutta kuvaa seksuaalivähemmistöistä aktiivisina, oman elämänsä hallitsevina ja siitä itse määräävinä toimijoina nämä tekstit eivät rakenna. Siten ne tulevat tukeneeksi oikeanlaisen poliittisen kansalaisen määrittymistä heteroseksuaalisen matriisin kautta.

Edelliset esimerkit ovat muutenkin kiinnostavia. Retorisesti vertailu on ytimessä keino suhteuttaa ryhmiä toisiinsa, tässä asettamalla niitä samanarvoiseen asemaan, suojeltaviksi. Molemmissa esimerkeissä puhujat asettuvat kuitenkin kuvaamiensa ryhmien ulkopuolelle. Lisäksi niiden kieli on erikoista. ”Vaivainen” on vanhahtava sana, joka katuun yhdistettynä tuo mieleen kadulla kerjäävän ramman. Homoista puhutaan esitteissä yleensä seksuaalivähemmistöinä, ja koppikset tarkoittanevat kovakuoriaisia. Molemmissa teksteissä on salliva mutta ylimalkainen sävy.

Jos poliittisen kansalaisen identiteettiä on vaikea rakentaa homoseksuaalisuuden kautta, vielä vaikeampaa se saattaa olla yksineläjälle, niin voimakas perheen ideaali kansalaisuuden määrittymisessä on. Joitakin viitteitä yksinelämisestäkin aineistosta kuitenkin löytyy:

”Yksineläminen sinänsä ei ole tragedia, vaan monelle valittu ja pidetty elämäntapa. Yksinelämisen riskit tulee selvittää, tehdä näkyviksi ja niihin tulee puuttua.” (77 nainen, vas)

Edellinen esimerkki oli ainoa, jossa *yksineläminen* eksplisiittisesti tuotiin esiin myönteisenä ja itse valittuna. Yleisemmin yksineläminen rinnastettiin yksinäisyyteen ja yksinelävien puolesta oltiin huolissaan esimerkiksi syrjäytymisen tai köyhyyden riskin vuoksi. Edellisessäkin esimerkissä ehdokas toivoo yksinelämisen riskeihin puuttumista, ja sen kautta toivoo yksinelämisestä hyväksytympää elämänvalintaa. Tämäkään ehdokas ei maininnut perheasemaansa, eli asuuko itse yksin. Yksinasumisen tabu on kiinnostava, sillä se on perhemuotona nyky-Suomessa hyvin yleinen. Suomalaisista asuntokunnista 41 prosenttia on yhden hengen talouksia. Yli miljoona suomalaista asui yksin vuonna 2011. (TK 2013b.)

Jokisen (2005, 141) mukaan heterosuhde ja perheen perustaminen on niin yleisesti hyväksytty ja luonnollisena pidetty yhteiskunnallinen malli, että yksinelämistä ja lapsettomuutta joudutaan usein perustelemaan ja selittelemään. Saattaa olla, että nimenomaan yksineläminen onkin nykykulttuurissa noussut voimakkaammin tabuksi, kun homosuhteistakin on alkanut tulla valtavirtaa tai ne on ainakin yleisesti hyväksytty, olkoonkin ns. tavallisesta poikkeavana parisuhteen mallina.

5.5 Pohdintaa

Perheellisyys ei merkitse ainoastaan ydinperhettä eikä vanhemmuutta, vaikka vanhemmuus onkin voimakkaasti hegemoninen identiteetikategoria. Vanhempia eivät kaikki kansalaiset ole, mutta on biologisen vanhemmuuden rinnalla on sosiaalista vanhemmuutta, lähi-, etä-, kummi- ja isovanhemmuutta⁵⁹ sekä monenlaisia laajennettuja perheitä. Yksin asuva voi olla hyvin perhekeskeinen, kun taas suuressakaan ydinperheessä elävä ehdokas ei välttämättä tuo perheellisyttään vaalimainoksessaan lainkaan esiin. Perheen diskursiiviset merkitykset eivät siis ole luettavissa ehdokkaan perheasemasta sinänsä. Vanhemmuus ja perheellisyys ylipäättään ovat aina kulttuurin määrittelemiä ilmiöitä. ”Vanhemmuuteen liittyvät tarpeet kytkeytyvät erottamattomasti historiallisiin, kulttuurisiin ja tieteellisiin käsitelmiin ja käytäntöihin”, kirjoittaa Meskus (2009, 164). Myös ei-vanhemmuus on kulttuurinen kategoria, joka näyttäytyy vanhemmuuden vakioparina ja josta käydään jatkuvaa diskursiivista neuvottelua. Perinteinen jakomiehiin, jotka tuovat leivän pöytään, ja naisiin, jotka hoivaavat, jättää lapsettomat naiset marginaaliin (Ferree 2009).

Tutkimusaineistossani yksityinen ja julkinen yhdistyvät kiinnostavin tavoin. Nyky-yhteiskunnassa yksityinen ja poliittinen eivät enää rajaudu samalla tavoin kuin ennen, eikä niitä siten voi enää käyttää samanlaisena selityspäätöksinä kuin feministisessä traditiossa on ollut tapana (vrt. Nousiainen 2001). Viittaan tällä etenkin vanhaan sukupuolisopimukseen, johon perustuen naisilla katsottiin olevan erilaista tietoa ja osaamista kuin miehillä, ja tämän osaamisen saamista poliittiseen päätöksentekoon pidettiin tärkeänä. Edellisestä huolimatta on ilmeistä, että vaalimainonnassa perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvät identiteetit rakentuvat vanhojen, ehkä turvallisiksi koettujen kategorioiden varaan. Toisaalta nyky-yhteiskunnan uudet rajanvedot yksityiselle ja julkiselle painavat perinteisiä identiteettejä ja aiheuttavat jännitteitä, mistä esimerkiksi neuvottelu seksuaalivähemmistöjen avioliitto-oikeudesta toimii esimerkkinä. Erilaisten jännitteiden varaan aineistossa rakentuu löytyy toisaalta perinteisen ydinperheen kuvia, toisaalta kyseenalaistavia perheasetelmia.

Kerroin aiemmin, että perheaseman representaatioiden tutkimus vaaliesitteissä ei ollut alun perin tutkimustehtäväni, mutta perheen monenlaiset representaatiot aineistossa herättivät huomioni. Aineiston tarkastelu edellä esittämäni familismin, hoivanäkökulman ja vastuun valossa avasi kuitenkin voimallisia selityksiä ilmiölle. Syitä perheaseman esiintuomiseen mainonnassa on useita. Ensinnäkin poliitikot pyrkivät erottumaan toisistaan, ja perheellisyys on yksi

59 Aiheesta lähemmin, ks. esim. Vuori 2001.

keino siihen. Perheen kautta ehdokkaat pystyvät osoittamaan kuuluvansa siihen suomalaisten enemmistöön, joka edelleen elää ydinperheessä, joka on ollut heteronormatiivisesta näkökulmasta ns. oikean elämäntavan normi. Samasta syystä puoliso lienee mainittu usein: ne, joilla perhettä on, tuovat sen esiin. Yksikään ehdokkaista ei maininnut elävänsä yksin, ei edes, vaikka yksinelämistä olisi esitteessä muuten puolustettu. Yksinhuoltajia oli useita, ja niissä yksinhuoltajuus käännettiin tavallisesti arjen tuntemukseksi ja toimeliaaksi selviytymiseksi. Tämä tosin koski ainoastaan naisten esitteitä.

Kiintoisaa oli, että naiset toivat äitiytensä tai perheellisyytensä esiin huomattavasti useammin ja monisanaisemmin kuin miehet. Lisäksi naiset kytkivät tyypillisesti äitiyden ja poliittisen pätevyyden toisiinsa siten, että kyvykkyyttä poliittikkona perusteltiin vanhemmuuden kautta, tavalla tai toisella. Perusteluja pätevyydelle löytyi niin kokemuksen, hoivan kuin yhteisöllisyyden kautta. Nämä havaintoni sopivat Jokisen (2005, 123–124) hahmotelmaan vanhemmuudesta kolmitasoisena ilmiönä. Ensinnäkin vanhemmuus on kokemuksia äitiydestä tai isyydestä tai esimerkiksi kasvattamisesta. Näitä kokemuksia voi olla lapsettomillakin. Toiseksi vanhemmuus on hoivan antamista ja solidaarisuutta. Tämä näkökulma yhdistää vanhemmuuden yhteiskuntapolitiikkaan ja tekee yksityisistä kysymyksistä yleisiä: kenellä on oikeus tai velvollisuus huolehtia lapsista? Kolmanneksi Jokinen näkee vanhemmuuden diskursiivisena käytäntönä toimija-asemineen. Vanhemmuus rakentuu ja sitä arvotetaan diskursiivisesti neuvotellen yhteiskunnassa yhä uudelleen.

Poliittisen kansalaisen identiteetti voi rakentua perheaseman kategorian avulla monella tavalla. Tyypillisiä perusteluja aineistossa olivat ensinnäkin äitiyteen itsestään selvänä liitetty empaattisuus ja hoivan antaminen, toiseksi vastuullisuus, joka näyttäytyi kasvatusvastuun siirtona poliittiseksi vastuuksi, sekä kolmanneksi ymmärrys perheiden arjesta oman kokemuksen kautta. Naisten representaatioissa vanhemmuudesta näkyi perinteinen jako yksityiseen ja julkiseen siten, että perheellisen naisen, joka lähtökohtaisesti kuuluu yksityiselle kentälle, täytyy erikseen perustella julkiseen työhön lähtönsä, kun taas miehelle, joka on mielletään valmiiksi julkiselle kentälle, riittää ilmoitus siitä, että hänellä on myös perhe, joka kuitenkin kuuluu yksityiseen elämänpiiriin. Yksi tulkintani siihen, miksi naiset aktiivisesti toivat esiin äitiyttään positiivisena resurssina poliittiseen työhön, onkin että ottamalla asian esiin aktiivisesti nainen välttyy myöhemmin vastaamasta kysymyksiin siitä, kuinka pienten lasten äiti ehtii ja jaksaa työskennellä vaativassa asemassa. Esimerkkejä tämän kysymyksen esittämisestä perheellisille naisille löytyy mediasta jatkuvasti.

Miesten vanhemmuus tuotiin esiin tyypillisesti osana ansioluetteloa tai titteliä ketjua, mutta myös nais ehdokkailla perhe ja lapset representoituivat saavutuksena. Tulkitsen tätä havaintoani jälleen yksityisen ja julkisen kentän

kautta: etenkin naiselle yksityisen kentän perheen ja julkisen kentän työn yhdistäminen ja tasapainottaminen perusteleo oikeaoppista poliittista kansalaisuutta.

Perheasema mainittiin useammin sekä uusien mies- että naisehdokkaiden kohdalla, kun taas kokeneet poliittiset toimijat toivat perheensä esiin untuvikkoja harvemmin. Saattaa olla, että perhe on tarpeellinen resurssi silloin, kun muut politiikassa merkitsevät ansiot ovat vielä vähäiset. Useimmissa esitteissä lasten lukumäärä mainitaan, sikäli kuin lapset ylipäättään tuodaan esiin. Monilapsisen perheen vanhemmuus saattaa tuoda lisäarvoa lastenhoitotyön vaativuuden vuoksi kertoen tarmokkuudesta, kyvystä ottaa vastuuta ja organisoida. Suomen presidentti palkitsee edelleen äitienpäivänä erityisen ansioituneita äitejä – usein kymmenpäisen katraan kasvattaneita. Isiäkin palkitaan nykyään, mutta eri syistä kuin äitejä: yhteiskunnallisesta työstä lasten hyväksi. Sanat ”äiti” ja ”isä” ovat yhteiskunnassamme merkityksistä raskaita, mutta eri merkityksistä.

Tärkein syy vanhemmuuden esiintymiseen aineistossa lienee juuri altruismin ja vastuunkantokyvyn osoittaminen vanhemmuuteen liitettyjen käsitysten kautta. Metaforisesti lapset vertautuvat äänestäjiin ja kansalaisiin: jos ehdokas on käyttänyt elämästään vuosia lasten ja lastenlasten kasvattamiseen ja hoivaamiseen, hän kykenee myös asettamaan äänestäjien tarpeet omiensa edelle ja näyttäytyt siten vastuullisena, luotettavana, epäitsekäänä aikuisena. Kyse on tietenkin vain mielikuvasta, kuten mainonnassa aina. Se, että henkilöllä on lapsia, ei takaa mitään hänen luonteenpiirteistään tai käytöksestään poliitikkona.

Vanhemmuus ei kerro ainoastaan kyvystä toteuttaa perinteistä perhemallia vaan myös produktiivisuudesta. Kunnon kansalainen tuottaa uusia kunnon kansalaisia toteuttaen biologista ja kristinuskon mukaista tehtäväänsä jatkaa sukuaan. Patrioottisen äidin arkkityyppiseen kuvaan on ikiaikaisesti kuulunut velvollisuus kasvattaa (pojistaan) hyviä kansalaisia ja sitten ääneti uhrata nämä isänmaan puolesta (Slattery & Garner 2011). Voimallisia esimerkkejä ei tarvitse hakea kaukaa: Maria uhrasi poikansa Jeesuksen kristikunnan puolesta samoin kuin oman kulttuurimme versio samasta tarinasta, Lemminkäisen äiti, joka suri poikaansa Tuonelan joen rannalla. Nämä väkevät kuvat toistuvat länsimaisessa kulttuurissa lukemattomin versioin.

Nämä äänenlausumattomat, länsimaisen kulttuurin historiasta nousevat selitysmallit saattavat edelleen, ainakin alitajuisesti, vaikuttaa siihen, miksi vanhemmuutta kunnioitetaan myös yhteyksissä, joissa vanhemmuudella ei periaatteessa pitäisi olla merkitystä, kuten poliittisten ehdokkaiden mainonnassa. Suvunjatkamiskyky on monissa yhteiskunnissa merkinnyt voimaa: mitä enemmän lapsia, sen korkeampi asema hierarkiassa. Tämä ajatus oli mielessäni jo aineistoa ensimmäisiä kertoja lukiessani, mutta epäilin sen selitysvoimaa, koska se tuntui auttamattoman vanhanaikaiselta – voisiko nykyisessä moniarvoisessa ja individualistisessa Suomessa vielä päteä selitys produktiivisuudesta? Poliitti-

sen kentän muutos keväällä 2011 toi kuitenkin vanhaan teoriaan uutta pontta. Perussuomalaiset toteavat vaaliohjelmassaan otsikolla ”Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja lapset kansakunnan tulevaisuus”, että lapset ovat kansakunnan elinehto. Nykyinen syntyvyyden taso ei riitä, vaan sitä on nostettava, ja nimenomaan kantaväestön heteroperheiden osalta. Sen sijaan puolue ei kannata oikeutta hedelmöityshoitoihin yksinäisille naisille ja naispareille. He tukevat myös lasten kotihoitoa. (PS 2011, 23–25.)

Itsestään selvän heteronormatiivisen ydinperhemallin lisäksi aineistossa on kuitenkin monia muitakin tapoja elää perheessä. Uusperheiden lisäksi jotkut ehdokkaat kertovat läheisistä muista sukulaisistaan, kuten kummilapsista ja sisarusten perheistä. Seksuaalivähemmistöjen pari- ja perhesuhteita oli aineistossa jonkin verran, ja näiden vähemmistöjen ehdokkaat toivat tyypillisesti myös vaaliteemoinaan esiin vähemmistöjen oikeudet. Voidaan ajatella, että perheaseman ja parisuhteiden monimuotoisuus ja vähemmistöjen näkyminen vaalimainonnassa kertoo siitä, että poliittisen kansalaisen identiteettiin mahtuu erilaisia perhesuhteita, eivätkä ne rajaa hänen mahdollisuuksiaan julkisessa työssä. Verrattuna esimerkiksi maahanmuuttajiin, joiden on vielä varsin voimallisesti vakuutettava olevansa oikeanlaisia kansalaisia, seksuaali-identiteetin merkitys poliittisen työn kannalta on suomalaisessa yhteiskunnassa pieni ja se käsitetään yksityisasiaksi, toisin kuin maahanmuuttajuus, jolla lieene enemmän merkitystä politiikan työn ja mielipiteiden kannalta.

Perheaseman pohdinta herätti minut katsomaan eri-ikäisiä ehdokkaita ja vertaamaan myös iän kategoriaan liittyviä merkityksiä aineistossa. Vahvin havaintoni oli, että poliittisen mieskansalaisen identiteetille iällä ei näkynyt juuri olevan merkitystä – mies on aikuinen, terve ja dynaaminen iästä riippumatta. Aineistossa oli miehiä kaksikymppisistä kuusikymppisiin, mutta heidän representaatioissaan ikä ei juuri näkynyt kuin kuvista pääteltynä. Sen sijaan naispuolisen poliittisen kansalaisen identiteetissä ikä sai monenlaisia merkityksiä ja ylipäättään se oli aihe, jota tuotiin esiin. Sekä naisilla että miehillä perheen representaatiot riippuivat iästä. Naisten kohdalla perhe representoitui eri tavoin resurssina iästä riippuen, miehillä ikä vaikutti lähinnä siihen, oliko ehdokkaan mainittu olevan isä vai isoisä. Miesten identiteetit näyttäytyivät iästä riippumatta itsenäisinä ja perheestä riippumattomina, kun taas naisten identiteetit kietoutuivat monin tavoin perheasemaan käyttäen sitä resurssina poliittisen kansalaisuuden rakentumisessa.

Osa nuorten naisten representaatioista oli korostetun tyttömäisiä, osa taas rakentui naistenlehdistä ja mediasta tutuille seksikkäille asennoille ja poseerauksille. Nuorten naisten kohdalla ulkonäkö näytti monelle ehdokkaalle olevan aihe, joka oli otettava tavalla tai toisella huomioon – myös poliittisesti jo merkittävän uran tehneet ja korkeassa asemassa olleet naiset pyrkivät täyttämään feminiinisiä

vaatimuksia. Joidenkin naisten esitteissä naiseus näyttäytyi korostetun seksuaalisena, mikä herätti kysymään, mihin naisen representaatio tarvitsee seksuaalisuutta politiikan kentällä, jossa näkyvä seksuaalisuus ei tavallisesti ole suotava osa identiteettiä. Katila ja Meriläinen (2002) ovat tulkinneet kiinnostavasti seksuaalisuuden diskursseja naisten ammatti-identiteetin rakentumisessa. Heidän mukaansa seksuaalisuus osana naisen identiteettiä ei kuulu vain yksityiselämän piiriin, vaan jopa naisia alistava seksuaalinen diskurssi saattaa avata vastustamisen tiloja ja toiminnan mahdollisuuksia naisille. Seksuaalisuuden representaatiot olivat ilmeisiä etenkin verrattaessa nuorten naisten esitteitä vanhempien naisten representaatioihin, sillä ikä nosti naiset ns. valtiomieskategoriaan, jossa ulkonäköpaineet hellittivät ja vaihtuivat iän mukanaan tuomaan viisauteen ja seesteisyyteen.

Nämä eri-ikäisten naisten erilaiset representaatiot johtivat minut pohtimaan, mikä on naisen ja miehen asema kameran edessä. Representaatiot ovat aina esityksiä – goffmanlaisittain kaikki sosiaalinen toimintamme on – mutta naisten ja miesten poliittinen kansalaisuus näyttää vaativan erilaista esiintymistä. Vaaliesitegenren vakiintuneisuudesta johtuen voisi ajatella, ettei eroja juurikaan olisi, mutta kiinnostavana piirteenä aineistosta nousi joidenkin miesehdokkaiden pelleily kameran edessä. Pelleilemällä miehet rikkovat kameran alistavan katseen mutta eivät kuitenkaan menetä uskottavuuttaan. Naisten esitteissä ei tällaista esiintymistä näkynyt, mutta kirjaimellisesti esiintyviä, esimerkiksi tanssivia naisia esitteissä oli joitakin. Lisäksi naisten esiintymisessä kiinnitti huomiota Veijolan termiä käyttääkseni hesitatiivinen esiintyminen: henkilö esittää tekevänsä jotakin omalle sukupuolelleen epätyypillistä, kuten nainen käyttäessään fyysistä voimaa. Tämä teeskentely auttaa naista säilyttämään feminiinisyytensä mutta laajentamaan identiteettiään maskuliiniselle alueelle. Näitä molempia mainitsemiani esimerkkejä aineistossa oli useita, mutta ne eivät olleet valtavirtaa vaan pikemminkin kiinnostavia yksittäisiä havaintoja, joiden perusteella olen tarkastellut kokonaiskuvaa ja sen säännönmukaisuuksia.

6

Se tavallinen tarina – vai onko?

Kansalaisuudesta ja laajemmin erilaisiin ryhmiin kuulumisesta on tullut länsimaissa viime vuosikymmeninä tärkeä puheenaihe. Keskustelu kansalaisuudesta ei ole uutta sinänsä, mutta siihen on postmodernismin ja globalisaation maininkien myötä liitetty uusia sävyjä, jotka koskettavat kansalaisuuden ja yhteisöjen määrittelyä kokonaisuudessaan, eivät vain marginaaliryhmien oikeuksia. Sosiaalisia asioita on enenevässä määrin tuotu esiin oikeuksien ja velvollisuuksien kautta ja siten kansalaisuuteen liittyvinä. Näyttää siltä, että universaali ymmärrys kansalaisuuden käsitteestä länsimaissa on muuttumassa. (Isin & Turner 2002.)

Kulttuurintutkimuksen kentälle on toivottu lisää tutkimusta kansalaisuuden muuttuvista merkityksistä. Kansalaisuustutkimus on ollut enimmäkseen politiikantutkijoiden aluetta, eikä kulttuurintutkimus perinteisesti ole ollut lähellä politiikantutkimusta, sillä vaikka politiikka ja valtasuhteet ovat käsitteinä olleet kulttuurintutkimuksen kohteina, niitä on lähestytty tyypillisesti jokapäiväisen kulttuurin, esimerkiksi populaarikulttuurin kautta. (Hermes ja Dahlgren 2006.) Kuten alaluvussa 2.5 totesin, kansalaisuustutkimus kaipaasi analyysia, joka ei ottaisi kulttuurisia kategorioita valmiina, annettuina, vaan lähestyisi kansalaisuutta käytänteiden kautta (Bhandar 2010). Sama kategorioihin liittyvä stereotypisoinnin ongelma vaivaa intersektionaalisuustutkimusta, joka yleisesti on nähty metodologisesti haasteellisena (Shields 2008; Yuval-Davis 2007; Ferree 2009).

Tällä tutkimuksellani otan osaa keskusteluun poliittisen kansalaisuuden uudenlaisesta muotoutumisesta ja tuon lisäymmärrystä siihen kulttuurintutkimuksen näkökulmasta määrittelemällä poliittista kansalaisuutta intersektio-

naalisena identiteettinä. Kokoon tässä luvussa tutkimukseni johtopäätökset ja täsmennän, kuinka työni kontribuoi aiemman tutkimuksen aukkoihin.

6.1 Tutkimuksen teoreettiset ja metodologiset johtopäätökset

Olen tässä tutkimuksessani lähtenyt siitä olettamuksesta, että analysoimalla ehdokkaiden identiteettien representaatioita vaaliesitteissä voidaan tarkastella, millaisia ovat nykypäivän poliittiset kansalaiset Suomessa. Vaaleissa neuvotellaan politiikan sisältöjen lisäksi siitä, ketkä ovat kunnollisia kansalaisia ja siten kelpollisia edustamaan muita. Osa tästä neuvottelusta kumpuaa ehdokkaiden ja näiden taustaryhmien agendoista, mutta osa on tahatonta ja tiedostamatonta kulttuurisiin oletuksiin mukautumista.

Aineisto näytti ensikatsomalta representoivan hyvinkin perinteistä, heteronormatiivista yhteiskuntajärjestystä, jossa kummankin sukupuolen identiteetti rakentuu sukupuolityyppillisten diskursiivisten resurssien avulla. Muut identiteetin kategoriat vaikuttivat rakentuvan tämän perusoletuksen päälle ja enimmäkseen tukevan sitä. Perinteinen, naisten ja miesten välisiä suhteita määrittävä sukupuolisopimus näytti jakavan naiset ja miehet edelleen omille alueilleen, toisiaan täydentäviksi toimijoiksi.

Tarkemmin katsomalla perinteisen identiteetin erilaisista intersektioista löytyikin kuitenkin myös monella tapaa normeja kyseenalaistavia kategorioita. Tarkastelemalla identiteettiä intersektionaalisenä konstruktiona olen purkanut näitä erilaisia identiteettejä ja pohtinut, kuinka eri sosiaaliset kategoriat poliittisen kansalaisen identiteettiä rakentavat – millaiset kategorisoinnit pitävät yllä perinteistä kansalaiskuvaa ja mitkä taas kuvaa ovat murtaneet, ja millaisia merkityksiä nämä kategoriat ovat saaneet. Näin olen päässyt tutkimaan sitä, ketkä ovat kelpollisia kansalaisia ja mitkä normit kansalaisuutta määrittävät, mitkä taas ovat poikkeuksellisia identiteettejä. Koska pienetkin poikkeamat heteronormatiivisuudesta herkästi Suomessa edelleen huomataan (Julkunen 2010, 256), poliittisten kansalaisten identiteettierojen ei tarvitse olla kovin suuria kertoakseen kulttuurisista eroista tai muutospaineista.

Tutkimukseni ottaa teoreettisesti osaa ensinnäkin kulttuurintutkimuksen alan keskusteluun kansalaisuudesta käsitteellistämällä poliittista kansalaisuutta intersektionaalisenä identiteettinä ja tarjoamalla siten yhden linssin poliittisen kansalaisuuden määrittelyyn vaaliesitteissä representoituvien identiteettien kautta. Poliittinen kansalaisuus on nähtävissä vaaliesitteissä ehdokkaiden identiteeteissä. Näyrän, kuinka yhteiskunnallisessa keskustelussa pinnalla olevat teemat ovat yhteydessä poliittisten kansalaisten identiteettien muodostumiseen erilais-

ten kulttuuristen kategorioiden jäsenyyksien kautta. Poliittinen kansalaisuus on siten kulttuurisesti monimuotoinen, eri diskursseissa muotoutuva konstruktio, jonka ymmärtäminen vaatii sekä vahvaa kontekstin tuntemusta että ymmärrystä identiteetin rakentumisesta eri kulttuuristen kategorioiden leikkauspisteissä.

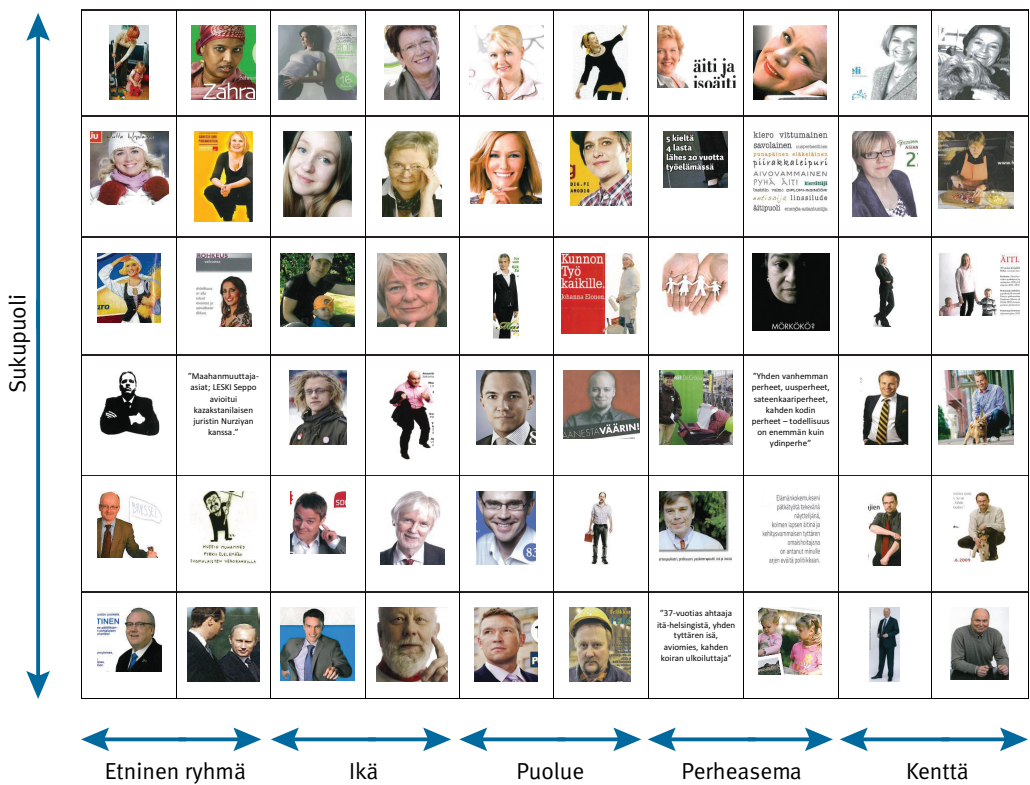
Toiseksi työni ottaa osaa intersektionaalisuustutkimuksen keskusteluun alan metodisista ongelmista soveltamalla jäsenkategoria-analyysia ja laadullisia matriiseja intersektionaalisuuden tutkimukseen ja korostamalla etenkin visuaalista analyysia osana intersektionaalisen identiteetin tutkimusta. Intersektionaalisuusanalyysin metodisia ongelmia, jotka liittyvät etenkin valmiiksi määritettyjen ja helposti jäykkien ja analyysia rajaavien identiteetikategorioiden soveltamiseen, olen pyrkinyt ratkomaan ensinnäkin antamalla kategorioiden nousta aineistosta jäsenkategoria-analyysin avulla, toiseksi käsitteellistämällä kategorioita jatkumoina⁶⁰. Visuaalista analyysia pidän erityisen tärkeänä, koska visuaalisuudella on nykykulttuurissamme suuri merkitys identiteettien muokkaajana. Siksi aineistossa rakentuvat visuaaliset merkitykset täytyy ottaa huomioon identiteettejä tutkittaessa.

Olen siis järjestänyt aineistoni jäsenkategoria-analyysin kautta ja hahmotanut aineistosta nousevia sosiaalisia kategorioita. Olen valinnut kategorioista ne, joissa poliittisen kansalaisen identiteetti keskeisesti käytti resursseinaan yhteiskunnassa esillä ja liikkeessä olevia kategorioita – ja joissa erilaiset hankalat väliinputoamiset ja eronteot kiinnittivät eniten huomiotani. Mahdollisia kategorioita olisi ollut lukuisia muitakin; teoriassa niitä voi intersektionaalisuustutkimuksessa olla ääretön määrä (Yuval-Davis 2006). Empiirisesti olen tarkastellut etnisen ryhmän ja perheaseman diskursiivisia, kulttuurisia representaatioita ja niiden yhteyttä sukupuolen representaatioihin. Lisäksi olen ottanut huomioon iän kategorian mukanaantuomat merkitykset. Näitä identiteetin piirteitä olen tarkastellut sosiaalisina kategorioina intersektionaalisuusteorian mukaisesti. Koska sukupuolta on pidetty identiteetin kategorioista kaikkein syvimmin vaikuttavana, olen pitänyt sukupuolen kategoriaa analyysissani vastinparina muille valitsemilleni sosiaalisille kategorioille. Lisäksi olen sivunnut kyseisten kategorioiden yhteyttä ehdokkaiden puoluekantaan sekä julkisen ja yksityisen kentän vaikutusta identiteetin representaatioihin siltä osin kuin niiden huomioiminen on mielestäni ollut tulkinnan kannalta merkityksellistä.

Olen koonnut seuraavaan matriisiin erilaisia identiteettityyppejä aineistosta ja luokitellut niitä eri kulttuuristen kategorioiden mukaan. Kunkin ruudun kuva toimii esimerkkinä juuri siinä teoreettisessa positiossa muodostuvasta mahdollisesta identiteetistä. Vaaka-akselilla näkyy kategorioita, jota olen analysoinut

60 Näin välterään esimerkiksi Shieldsin (2008) kritisoima kategorioiden vertailu erojen, mm. miesten ja naisten välisten erojen kautta.

tutkimuksessani: etninen ryhmä, perheasema ja ikä. Heijastan näitä kategorioita pystyakselin sukupuolijatkumolle. Lisäksi olen vertailun vuoksi nostanut esiin esimerkkejä siitä, kuinka puoluekanta on yhteydessä sukupuolen representaatioon, ja siitä, kuinka yksityinen ja julkinen kenttä ovat näkyvissä ja tasapainottavat toisiaan aineiston esitteissä.

Kuvio X. Koostematriisi tutkimuksessa tarkastelluista poliittisen kansalaisen identiteettiä rakentavista sosiaalisista kategorioista sekä niiden representaatioista yksityisellä ja julkisella kentällä.

Edellinen matriisi on kaksiulotteinen, jolloin vaaka-akselin kategorioita voi tarkastella yksi kerrallaan sukupuolen kategoriaan nähden. Intersektionaalisen identiteetin ajatus on kuitenkin, että kategoriat vaikuttavat kaikki yhtä aikaa. Jokaista identiteettirepresentaatiota rakentaa siis samanaikaisesti jokin sukupuoli, etnisen ryhmän, perheaseman, iän ja muidenkin kulttuuristen kategorioiden piirre tai ilmentymä. Koostematriisiin valitsemani representaatiot antavat viitteitä poliittisen kansalaisen identiteettien moninaisuudesta mutta eivät rajaa pois muita mahdollisia identiteettejä. Aineistoni representaatioistakin ne tietenkin esittävät vain pienen osan. Matriisit esittävät ne mahdollisuusehdot, jotka rajaavat identiteettejä⁶¹.

Kenttä-akseli jäsentää julkista ja yksityistä poliittisen kansalaisen identiteetin toimintapaikkana. Moni analyysistä noussut havainto sai perustelunsa, kun vertasin sitä yksityisen ja julkisen kentän määrittämiin tiloihin, jotka mahdollistavat ja rajaavat poliittisille kansalaisille mahdollisia toimija-asemia. Etenkin naisten ja miesten representaatioiden erot palautuivat usein näihin vanhoihin ja edelleen yhteiskuntaa järjestäviin rakenteisiin. Suomalainen sukupuolisopimus antaa naisille ja miehille yhtäläisen mahdollisuuden osallistua politiikkaan, mutta yksityisen ja julkisen kentän tarkastelu palautti sukupuolet jälleen erilleen, toisiaan täydentäviksi mutta eri resursseista ammentaviksi toimijoiksi.

Tutkimukseni vahvisti sukupuolentutkijoiden vanhaa havaintoa naisten kaksoisdiskurssista, jonka mukaan naisen on oltava ammatillisesti pätevä, mutta sen lisäksi riittävän – mutta ei liian – naisellinen sopiakseen julkiselle kentälle. Tutkimukseni perusteella ehdotan, että sama pätee etnisen kategoriaan: etnisesti valtaväestöstä poikkeava kansalainen hyväksytään julkiselle kentälle sekä etnisen ryhmänsä että ammatillisen ryhmänsä edustajaksi, jos hän on riittävästi, mutta ei liikaa molempia, siis osoittaa olevansa osa valtaväestöä esimerkiksi riittävän kielitaidon tai valtaväestöön kuuluvan perheensä osalta, mutta tuo kuitenkin esiin etnisen taustansa sopivassa määrin.

Analyysissa nostin esiin erilaisia diskursiivisia teemoja, joiden kautta sosiaalisia kategorioita rakennettiin, esimerkiksi suomalaisuuden myyttistä kuvastoa, arkea ja tavallisuutta sekä isovanhemmuutta. Nämä teemat ovat löydettävissä esittämäni matriisin eri kohdista; moni niistä saa eri kohdissa matriisia erilaisia merkityksiä. Osa on tulkittavissa paremminkin viitteinä kuin selvästi osoitettavissa. Koko analyysia ei toki tilanpuutteen vuoksi voi tuoda katsojan eteen, mutta koostematriisi selventäneekin kuitenkin, kuinka poliittinen kansalaisuus

61 Judith Butler kuvaa sukupuolijärjestelmää matriisin kautta. Heteroseksuaalinen matriisi määrittää, kuinka sukupuoli tehdään kulttuurissa ymmärrettäväksi. Rossi (2008) pitää Butlerin heteroseksuaalisen matriisin käsitettä kuitenkin hankalana ja toteaa, että Butler on itsekin myöhemmin korvannut käsitteen heteroseksuaalisella hegemonialla ja normatiivisuudella.

käsitteellistyy työssäni intersektionaalisesti rakentuneena identiteettinä suomalaisen vaalimainonnan kontekstissa.

Kuten Hall (1990) kirjoittaa, kulttuuriset identiteetit eivät ole jotakin, jotka odottavat löytämistään, vaan ne ovat jatkuvassa liikkeessä historian, kulttuurin ja vallan muovaamina. Samoin myös identiteettien representaatio on tilanteista (myös esim. Butler 1990/2006, 68–69). Poliittisten kansalaisten identiteetit rakentuvat senhetkisessä kulttuurissa relevanteille normeille, resursseille ja säännöille, ja identiteettejä rakennetaan sosiaalisten kategorioiden välisten ja sisäisten eronteiden kautta. Identiteetin erilaisia kategorioita voisi määrittää periaatteessa äärettömästi, mutta konteksti rajaa, mitkä kategoriat ovat milloinkin relevantteja. Butler (1990/2006, 238–239) kirjoittaa kiinnostavasti siitä, kuinka feministiset identiteettiteoriat listaavat identiteetin määreitä: ihonväri, seksuaalisuus, etnisyys, luokka, ruumiillinen toimintakyky jne. ”Teoriat päättyvät useimmiten hämmentyneeseen toteamukseen jne., ”ja niin edelleen”” (mt. 239). Butler tulkitsee tämän mahdollisuudeksi asemoida identiteettiä lopullisesti.

Identiteettejä rakentavat sosiaaliset kategoriat näyttäytyvät aineiston valossa hyvin muuntautumiskykyisinä. Ne muotoutuvat moneksi sen mukaan, mikä ehdokkaan aseman kannalta on eduksi. Esimerkiksi nuori ikä saattaa olla ehdokkaalle etu: kaksikymppinen näyttäytyy joustavana ja ”luonnostaan” uuteen poliittiseen kulttuuriin kasvaneena, kun taas kuusikymppiselle ikä merkitsee kokemusta, näkemystä ja laajaa suhdeverkostoa. Kategorian jäsenyyden avulla pystyy siis perustelemaan monenlaisia identiteettejä.

Ero ja erolle rakentuva identiteetti ovat olleet keskeisiä käsitteitä feministisessä tutkimuksessa (esim. Julkunen 2010, 46). Se ei tarkoita eroja ainoastaan miehen ja naisen kategorioiden välillä vaan myös näiden kategorioiden sisällä. ”Sukupuolten sisäiset erot samoin kuin luokkien ja etnisten ryhmien väliset erot ovat miesten ja naisten välistä eroa suurempia” (mts. 39). Tavoitteena ei ole niinkään näiden erojen poistaminen vaan niiden tunnustaminen (mts. 47). Tämän tutkimuksen aineistossa on monenlaisia sukupuolen representaatioita, mutta jotkin niistä ovat laajemmin tunnustettuja ja siten vahvempia kuin toiset. Perinteistä suomalaista identiteettiä edustavat representaatiot sopivat vaivatta heteronormatiiviseen malliin, eikä näitä identiteettejä tarvitse perustella. Näissä hegemonisissa kategorioissa naiset ja miehet pysyvät heille perinteisesti kuuluvissa asemissaan. Kuten Julkunen (mts. 52) sanoo, ”ruumiillisuus, heteroseksuaalisuus ja sukupuolinen työnjako asettavat naisia tiettyihin paikkoihin, asemiin ja sosiaalisiin identiteetteihin”.

Sen lisäksi, että identiteettikategoriat vaikuttavat kaikki yhtä aikaa identiteetin rakentumiseen, kategoriat ovat tutkimukseni perusteella yhteydessä myös toisiinsa. Tämän tutkimusasetelman pohjalta en näe, onko näin kaikkien kategorioiden osalta, koska olen asettanut valmiiksi sukupuolen kategorian eri

asemaan kuin muut kategoriat. Sukupuolen kategoria ainakin vaikuttaa sulkevan pois monia asemia niin naisilta kuin miehiltä, muun muassa koska etenkin nuorten naisten feminiinisyys vaade vaikuttaa heidän mahdollisiin representaatioihinsa kapeuttavasti, ja koska toisaalta miesten on pehmennettävä julkista kuvaansa, jotta eivät vaikuttaisi tunteettomilta kovassa julkisessa roolissaan. Suurinta vaihtelua identiteeteissä kaikkien tutkittujen kategorioiden osalta on alueella, jossa sukupuolen representaatiot eivät ole voimakkaasti kiinnittyneet perinteisen maskuliinisiin tai feminiinisiin malleihin.

Muiden kategorioiden osalta ainakin perheaseman ja etnisen suomalaisuuden kategoriat kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Ydinperhe on suomalaisen yhteiskunnan perusmalli, ja siitä poikkeaminen näyttää vaativan selityksen. Isovanhemmuus toimii samanlaisena resurssina kuin vanhemmuus (taustaoletuksena, että isovanhemmuus on mahdollista ainoastaan vanhemmuuden kautta) ja vahvistaa perheyhteyttä ja perheen kategoriaan liittyviä ominaisuuksia kuten vastuullisuutta tai hoivaamista. Vanhemmuuden ja isovanhemmuuden positiot puolestaan vahvistavat sukupuolten dikotomista jakoa ja painavat naisia ja miehiä perinteisiin nais- ja miestapaisiin toimija-asemiin.

Yleisesti ottaen yhteisöt koostuvat perheyksiköistä (Yuval-Davis 1993). Näitä yksiköitä hallitaan sekä kulttuurisesti että juridisesti. Perinteinen etninen suomalaisuus rajaa naisia ja miehiä myös perinteisiin rooleihin perheessä, ja perheaseman kategoriassa erityisen tärkeään asemaan nousee vanhemmuus. Aallon (2002) mukaan vanhemmuus on sanana sikäli petollinen, että se on näennäisesti tasa-arvoinen. Sen avulla peittyvät kätevästi naisten ja miesten erilaiset positiot ja kohtaamat asenteet äiteinä ja isinä. Aallon mukaan vanhemmuudella tunnutaan useimmiten kuitenkin viittaavan äitiyteen. Äitiys näyttäytyy poliittisen kansalaisen representaatioissa usein ansiona, joka nousee myyttiseen, voimalliseen asemaan ja jolla pystytään itseisarvoisesti perustelemaan monenlaisia poliittisen kansalaisen hyveitä.

Totesin aiemmin tutkimukseni kontekstia kuvatessani, että Suomea on totuttu pitämään luokattomana tai ainakin luokkarajoiltaan matalana yhteiskuntana. En ole tässä työssäni tarkastellut yhteiskuntaluokan merkitystä poliittisen kansalaisen identiteetille, vaikka se antaisi varmasti lisäymmärrystä identiteetin rakentumisesta. Poliittisten kansalaisten identiteeteissä korostui kuitenkin kautta linjan arki ja tavallisuus, ja tulkitsen sen liittyväksi yhteiskuntaluokan kategoriaan. Nämä keskihakuiset, marginaalisuutta ja etenkin toisten yläpuolelle asettumista kaihtavat identiteettipiirteet olivat havaittavissa monin tavoin niin perheaseman kuin etnisen ryhmänkin kategorioissa. Suomalaiselle kulttuurille leimallinen vaatimattomuuden korostaminen, pyrkimys tasa-arvoisuuteen ja etenkin ylemmistä luokista irtisanoutuminen on keskeinen piirre suomalaisen poliittisen kansalaisen identiteeteissä.

Olen tässä työssäni useasti nostanut aineistosta ensin esiin yleisiä ja usein toistuvia ominaisuuksia ja siirtynyt sitten katsomaan marginaaleihin, kiinnostavia poikkeuksia etsien. Toiseus ja erilaisuus ovat ylipäättään nousseet merkittävään asemaan konstruktionistisessa tutkimuksessa. Toiseus on nähty sekä myönteisenä että kielteisenä ilmiönä (Moisander 2001, 153), vaikka useimmiten sen on nähty rajaavan pois toiminnan mahdollisuuksia ja tiloja. Kuitenkin esimerkiksi Rollockin (2012) mukaan marginaaliasema ei ole pelkästään kielteinen tila, vaan antaa marginaaliin positoiduille ”toisille” laajemman näkökulman kuin keskellä etuoikeutetusti oleville.

Tutkimuksessani esiintyi monia ”toisia” identiteettejä, ja yksi niille yhteinen piirre on juuri Rollockin mainitsema laajempi näkökulma. Marginaalista kokonaisuutta katsova poliittinen kansalainen voi käyttää hyödykseen marginaaliasemansa ”sateenkaariperheen äitinä” tai ”maahanmuuttajien äänitorvena”. Toiseuden kautta identiteettiään rakentava ehdokas seisoo sekä marginaalissa että keskellä ja voi siten kertoa ymmärtävänsä molempia näkökulmia. Tämä koskee niitä ”toisia”, joilla kuitenkin on mahdollisuus pelata mukana julkisella kentällä, tässä tutkimuksessa vaalikampanjassa. Todellisessa marginaalissahan ovat ne kansalaiset, joilla ei ole mahdollisuutta edes asettua ehdolle, esimerkiksi puutteellisen kielitaidon tai jonkin voimakkaasti stigmatisoivan vamman vuoksi.

Mitä siis tapahtuu, kun poliittinen kansalainen on yhdellä tai useammalla tavalla toinen, eikä hänellä ole pääsyä hegemonisiin, ongelmattomiin kategorioihin? Tutkimukseni perusteella yksilön on sitä voimakkaammin puolustettava toiseuttaan, mitä useammassa kategoriassa hän on toisen asemassa. Koska kategoriat kuitenkin käännetään vaalipuheessa resursseiksi, myös toiseus näyttäytyy tyypillisesti resurssina. Sen mukaan maahanmuuttajan kategoria voi merkitä kansainvälisyyttä ja sateenkaariperheen vanhemmuus suurempaa ymmärrystä ylipäättään perheitä kohtaan. Siten myös toisina pidetyt, ei-hegemoniset identiteetin kategoriat voivat toimia resursseina yksilön identiteetin rakentamisessa. Nämä heikommat kategoriat tarvitsevat kuitenkin muiden, hegemonisempien identiteetin kategorioiden tukea kääntyäkseen voimavaroiksi poliittiselle kansalaiselle.

Sosiaalisen kategorian perusluonteeseen kuuluu, että kategoriaan kuuluu ainakin teoriassa useita ihmisiä. Myös ei-hegemoniset kategoriat sulkevat sisäänsä joukon ihmisiä, kategorian luonteesta riippuen suuremman tai pienemmän. Toiseuden kokemukseen on siis jaettu, ja vasta kategorioiden erilaiset risteämät tekevät yksilöistä yksilöllisiä. Ainoa sosiaalinen kategoria, jonka lähes täydellinen puuttuminen aineistossa herätti huomiota, oli yksineläminen. Aineistossa täytyy olla yksineläviä ehdokkaita paljon, mutta yksi ainoa ehdokas puhui yksinelämisensä puolesta vaihtoehtona. On mahdollista, että intersektionaalisuusteoria tai laajemmin sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvat teoriat luentaohjeena

identiteetin rakentumiseen estävät näkemästä yksilöllisyyttä. Todennäköisempää lienee kuitenkin, että vaalimainonnan kontekstissa ihannekansalaisen identiteetissä yksinolo ei voi toimia minkäänlaisena resurssina vaan jää tabuksi. Yksineläminen ja siihen toisinaan liittyvä yksinäisyys ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka pitäisi noteerata paremmin.

Uusi poliittinen kansalaisuus, joka ei palaudu enää valtiokansalaisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin, tulee paremmin ymmärrettäväksi intersektionaalisen identiteettiteorian kautta. Itse asiassa tällä tavoin käsitteellistettynä poliittinen kansalaisuus voi kuvata laajemminkin niitä olemisen muotoja, jotka yhteiskunnassa ovat hyväksyttäviä. Kirjoitan seuraavassa siitä, miten olen tulkinut tutkimustuloksiani yhteiskunnallisten muutosten valossa.

6.2 Tutkimuksen yhteiskunnalliset johtopäätökset

Tutkimukseni johdantoluvussa määrittelin tämän tutkimuksen yleiseksi tavoitteeksi ottaa osaa keskusteluun niistä diskursiivisista mahdollisuusehdoista, joilla poliittista kansalaisuutta määritellään. Poliittisen kansalaisuuden representaatioiden kautta voidaan tarkastella kulttuurisia merkityksiä, joiden avulla neuvottelemme siitä, millainen yhteiskuntamme on ja millainen haluaisimme sen olevan. Vaaliesitteissä representoituu kulttuurisia diskursseja, jotka tuottavat erilaisia poliittisen kansalaisen identiteettejä. Nämä identiteetit kantavat myös monenlaisia yhteiskunnalliseen arvomaailmaan kytkeytyviä merkityksiä. Nostan tässä esiin joitakin yhteiskunnallisia teemoja, joita työni tuloksista voi johtaa.

Kulttuuri muuttuu nopeasti, ja oman aikansa kulttuuria lienee mahdotonta tarkastella yhtä analyyttisesti kuin mennyttä aikaa. 1990-luvun alussa Suomessa oltiin huolissaan siitä, kuinka ulkomaalaiset sijoittajat ja kauppakumppanit saataisiin vakuutettua Suomen kehittyneisyydestä, jos Suomi oli yhtä ”koskematonta luontoa ja tuohikulttuuria” (Apo 1996, 13). Tänäpä tuota koskematonta luontoa myydään turisteille autenttisenä ja alkuperäisenä, vastakohtana muun länsimaailman rakennetulle ja ahtaalle ympäristölle, ja suomalaiset saavat huolestua siitä, kuinka koskemattomana luonto pysyy, kun turistikeskukset valtaavat tunturinkyljet. Suomalaisuutta on aina määritetty suhteessa muihin.

Tämän päivän Suomessa käydään parhaillaan yhteiskunnallista, diskursiivista neuvottelua siitä, onko Suomi kansallinen vai kansainvälinen, perinteinen vai moderni, suljettu vai avoin. Keskustelun käynnisti toden teolla kevään 2011 eduskuntavaalien jyttyä ristitty tulos, joka heilautti puoluekentälle vanhojen kolmen pelaajan lisäksi neljännen, perussuomalaisen puolueen. Tilanne muistuttaa kahdenkymmenen vuoden takaista, aikaa jolloin Suomi liittyi EU:hun.

Vastakkain olivat uuden ja vanhan Suomen kannattajat, maalaiset vastaan kaupunkilaiset (vrt. Ehrnrooth 1996, 44).

Kuten sanottua, perussuomalaisten nousu suureksi puolueeksi keväällä 2011 muutti suomalaista poliittista kenttää. Vanhat puolueet näyttävät pitäneen pitkälti kiinni perinteisestä poliittisesta retoriikastaan, mutta oikeiston ja vasemmiston asema on osin muuttunut. Vasemmisto on jo aiemmin jakautunut vanhaan työläissiipeen ja uuteen, akateemiseen, liberaaliin vasemmistolaisuuteen. Toisaalta perinteisen valtaapitävän oikeiston rinnalle on noussut perussuomalainen oikeisto, jonka ääni ei nouse hyvinvoivasta ja varakkaasta kansanosasta, kuten oikeiston perinteisesti, vaan sen sijaan kansanriveistä, jotka kokevat jääneensä uuden ja vanhan Suomen väliinputoajiksi ja joilla ei ole keinoja elättää itseään yhteiskunnan kulttuurisen murroksen keskellä.

Aineiston perusteella perussuomalainen retoriikka ammentaa laajemmin eri lähteistä kuin vanhojen puolueiden ja paikantuu ideologisesti joissain kysymyksissä lähelle perinteistä oikeistoa, joissain taas vasemmistoa tai keskustaa. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että perussuomalaiset eivät helposti asetu perinteiselle puoluekartalle, ja sen vuoksi myös vanhat puolueet joutuvat etsimään paikkansa uudelleen suhteessa uuteen tulijaan. Siten poliittinen kansalaisuus voi toteutua uudenlaisina identiteetteinä myös oikeisto-vasemmistojen suhteen.

Suomalaisten luottamus politiikkaan on heikentynyt viime vuosikymmeninä, ainakin äänestysprosenttien valossa, ja demokratian tukemisen kannalta poliittisen kentän ymmärtäminen on tärkeää. Suomalaisen politiikan erityisenä ongelmana on pidetty konsensushakuisuutta, sitä, että asioista sovitaan käytännössä jo ennen päätöksentekoa, jolloin kunnollista julkista keskustelua ei pääse syntymään (Nieminen ym. 2005, 3).

Aineistosta nousee monenlaista pohdintaa Suomen tulevasta suunnasta, mikä tietenkin on vaalikampanjan tarkoituskin. Erityisesti korostuu pelko Suomen kahtiajakautumisesta menestyjiin ja häviäjiin. Toisaalta pohditaan, avautuuko Suomi suvaitsevaisuudelle ja yli rajojen ulottuvalle yhteistyölle (joka jälleen saa monia tulkintoja Natosta kehitysyhteistyöhön ja ympäristöpolitiikkaan) vai sulkeutuuko vaalimaan vanhoja, tärkeiksi koettuja arvojaan.

Tämän päivän poliittisen kansalaisen identiteetit ovat Suomen kulttuurisen ja historiallisen kontekstin lisäksi riippuvaisia sukupuolen perinteisistä tulkinnoista. Tutkimukseni gender-teoreettisena lähtökohtana on ollut Butlerin käsitys sukupuolesta yhtenä identiteettikategoriana, joka tehdään. Butler kuvaa omin sanoin sukupuolta näin:

”Sukupuolta ei pitäisi rakentaa pysyväksi identiteetiksi tai toimijuuden paikaksi, josta seuraa erilaisia tekoja. Sukupuoli on pikemminkin identiteetti, jota muotoillaan heiveröisesti ajassa ja joka pannaan alulle ruumiin ulko-

puolisessa tilassa *tyyliteltyjen tekojen sarjana*⁶². Sukupuolen seurausvaikutus tuotetaan ruumiin tyylittelyllä, ja se täytyykin ymmärtää arkiseksi tavaksi, jolla ruumiilliset eleet, liikkeet ja erilaiset tyylit muodostavat illuusion pysyvistä sukupuolittuneesta minuudesta.” (Butler 1990/2006, 235)

Butlerin näkemys sukupuolesta tyyliteltyinä toistotekoina näkyy hyvin vaali-esitteissä, ja näiden tekojen avulla naisten ja miesten erilainen poliittinen kansalaisuus tulee näkyväksi, joskin myös toisin tekemisen tapoja on esillä. On silmiinpistävää, kuinka erilaisia naisten ja miesten identiteetin representaatiot aineistossa olivat. Poliittinen kansalaisuus ei aukea samanlaisina mahdollisuuksina naisille ja miehille niin kauan kuin naisten ja miesten representaatiot rakentuvat näin eri tavoin.

Suomalainen poliittinen kenttä ja laajemmin suomalainen työelämä on edelleen sitkeästi jakautunut naisten ja miesten aloihin, mistä seuraa naisten ja miesten välisen palkkakuilun jumiutuminen paikoilleen, vaikka suomalaisnaiset ovat kansainvälisesti katsoen korkeasti koulutettuja (esim. Jokinen 2005, 79). Sukupuolten välinen palkkaero näkyy tosin myös saman koulutuksen saaneiden välillä (esim. Ekonomiliitto 2011). Suomalaisekonomien ns. selittämätön eli samanlaisten tehtävien ja samat ominaisuudet omaavien nais- ja miesekonomien palkkaero oli 11 prosenttia vuonna 2011. Ekonomien selittämätön palkkaero ei ole kaventunut yksityisellä sektorilla 1990-luvun jälkeen.

Koulutus liittyy yhteiskuntaluokan kategoriaan, jota en ole tässä tutkimuksessa käsitellyt juurikaan, vaikka se perinteisesti lasketaan keskeiseksi kulttuuriseksi kategoriaksi intersektionaalisuustutkimuksessa. Luokasta kielii jossain määrin tutkimuksessani ainoastaan identiteettiero oikeisto- ja vasemmistopuolueiden välillä, ja sitäkin voi kyseenalaistaa: edustavatko usein korkeasti koulutetut vasemmistoehdokkaat varsinaisesti työväenluokkaa? Aineistoni vasemmistoeđustajat esiintyivät kuitenkin korostetun työväenluokkaisina esimerkiksi rakennustöissä tai työmiehen haalareihin pukeutuneina, jopa toisinaan silloin, kun ehdokas oli akateemisella alalla töissä. Julkunen (2010, 65) toteaa, että keskiluokkainen maskuliinisuus sietää enemmän feminiinistä kuin työväenluokkainen. Luokkajaon perusteella menestyvällä keskiluokkaisella miehellä on Julkusen sanoin ”varaa siivota ja silittää”, koska hän todistaa maskuliinisuutensa muilla kentillä. Tutkimukseni tukee tätä Julkusen huomiota, ja antaisi kiinnostavia viitteitä laventaa tutkimusta toisaalta luokkien, toisaalta maskuliinisuuksien tutkimukseen poliittisella kentällä.

Railo (2011) kuvaa seikkaperäisesti, kuinka naiset ovat vuosikymmenestä toiseen joutuneet kokemaan, että heidän ruumiinsa ei syystä tai toisesta sovi

62 Kursivointi alkuperäislähteessä.

politiikkaan. Railon mukaan perinteinen sukupuolisopimus on edelleen voimassa, vaikka kukaan ei enää kyseenalaistakaan naisen sopivuutta politiikkaan sinänsä. Naisen ruumiin ja ruumiillisuuden korostuminen aineistossani niin feminiinisyyden, äitiyden kuin iänkin representaatioiden kautta herättää minussa silti kummastusta. Etenkin pohdin, miksi politiikassa kymmeniä vuosia mukana olleet, kokeneet ja korkeissa asemissa olevat naiset kuvataan edelleen seksisymboleina tai heidän naiseuttaan tuodaan erityisesti esiin. Julkusen (2010, 281) mukaan sukupuolen seksualisoidut esitykset ja esillepanot ovatkin tulleet sitä näkyvämmiksi, mitä enemmän naiset ovat saaneet julkista tilaa.

Nämä naistenlehtimäistä poseerausta toistavat representaatiot näyttävät aineistossani liittyvän erityisesti nuoren naisen identiteetteihin. Perhekuvien poseeraukseen eivät viettelevät hymyt kuitenkaan kuulu, ja moni nainen representoituukin esitteessään kahtalaisen identiteetin kautta: toisaalta pärjäävänä, seksikkäänä julkisen kentän pelaajana, toisaalta pehmeänä, lempeänä äitihahmona. Menestyvänkin naiskansalaisen identiteetti näyttää siis usein palautuvan takaisin naiseuden kaksijakoiseen myyttiin: äitiyteen ja seksuaaliseen haluttavuuteen. Tätä kirjoittaessani mediassa velloo jälleen keskustelu siitä, pitäisikö äitien hoitaa pikkulapset kotona vai palata pian töihin bruttokansantuotetta kasvattamaan. On silmiinpistävää, kuinka keskustelu kiertyy taas kerran äitien ympärille – isistä ei puhuta.

Perheellisyys rakentui tutkimuksessa ylipäättään usein perinteisen ydinperheen varaan, ja perhepotretit olivat kliseisiä. Perheen kategoria näyttää olevan niin ahdas, että edes yhden vanhemman vanhemmuus ei pääse esiin – erotarinoita eivät mainokset juurikaan kerro. Sateenkaariperheiden tasa-arvo oli vaaliteemana useammassa mainoksessa, mutta kun kandidaatti itse edusti homo- tai lesbovanhemmuutta, se oli tuotava erikseen esiin.

Kuten olen tuonut esiin, kyse ei aina ole niinkään naisten ahtaasta roolista julkisuudessa. Naiset saavat edelleen niin työelämässä kuin imagonrakennuksessa tehdä enemmän kuin miehet (Aslama & Jääsaari 2004). Kuten mainitut tutkijat kirjoittavat, naisten mediarepresentaatiot ovat kuitenkin rajusti popularisoituneet. Aineistoni perusteella voi todeta, että vaalimainonta popularisoi-tuu median vanavedessä: kun naisministeri poseeraa naistenlehden kannessa voimakkaasti meikattuna, myös naisehdokkaan on esiinnyttävä meikattuna ja perinteisesti poseeraten, vienosti hymyillen vaalimainoksessaan. Tämä selittää myös, miksi osa nuorista naisista rakentuu aineistossa ahtaaseen malliin minihameineen ja poseerauksineen: viihdejulkisuus karnevalisoi etenkin nuoret naiset jättäen vanhemmat ja XL-kokoiset ulkopuolelle (Aslama ja Jääsaari 2004). Miespolitiikat eivät ole samalla tavoin esillä populaarimediassa kuin naiset, joten miesten vaalimainoskuvastokin on värittömämpää. Sama pätee aineiston

isoäitikategoriaan. He ovat vapaita nuoren seksikkään naisen julkisuuskuvan vaatimasta stailauksesta.

Kaikista tutkimuksen sosiaalisista identiteettikategorioista löytyi myynteihin perustuvia aineksia, jotka ovat ehkä olleet joskus osa yhteiskuntaamme, mutta jotka eivät enää näy useimpien kansalaisten arkipäivässä. Toisaalta aineiston monet toiset olivat näkyvästi esillä ja vahvistivat kuvaa siitä, että hyvinkin erilaiset identiteetit ovat sallittuja, kunhan niille löytyy hyväksyttävät perustelut ja kun ne pystytään liittämään muihin, hegemonisempiin yksilön identiteetteihin. Identiteettien marginaalisempiakin piirteitä tuotiin kuitenkin esiin piilottamisen sijaan ja niiden tunnistamista ja olemassaolon oikeutusta vaadittiin toisinaan voimallisestikin. Vähemmistöjen näkyvät representaatiot vaalikampanjassa tukevat niiden asemaa ja samalla rakentavat moniarvoista yhteiskuntaa.

Esimerkiksi maahanmuuttajat kohtaavat perheinä erilaista kohtelua Suomessa kuin etniset suomalaiset. Erilainen kohtelu toteutuu monilla tasoilla. Kennellä on esimerkiksi perheenyhdistämistapauksissa valta päättää, ketkä muodostavat perheen ja millä ehdoilla? Kulttuuristen ongelmien lisäksi maahanmuuttajat kohtaavat vaikeuksia esimerkiksi puutteellisen kielitaidon ja byrokratian vuoksi. Hämmennystä herättävät kulttuurien kohtaamiset eivät toki rajoitu aina maahanmuuttajiin vaan koskevat myös perinteisiä vähemmistöjämme, esimerkiksi romaniyhteisöä. Romanithan ovat perinteisesti olleet ”ikuinen toinen Suomen julkisessa elämässä”, kuten Nordberg (2010) kirjoittaa.

Julkusen (2010, 56) mukaan nykyfeminismin tavoitteena on inklusiivinen kansalaisuus. Tällä hän tarkoittaa kansalaisuutta, ”joka sulkee sisäänsä ja tunnustaa monet sukupuoliset ja seksuaaliset erot samoin kuin toimijuuden ja osallistumisen erilaisilla poliittisilla areenoilla”. Julkusen ajatusta seuraten ei siis ole järkevää ajatella, että naisten ja miesten representaatioiden tulisi olla yhdenmukaisempia, vaan että monenlaiset identiteetit näyttäytyisivät samanarvoisina. Tutkimukseni perusteella poliittisella kentällä on kyllä tilaa monenlaisille poliittisille kansalaisille, mutta hegemonisista identiteeteistä poikkeavat identiteetit vaativat selityksen olemassaololleen. Tämä on tärkeää, koska identiteetin hyväksyttävyys merkitsee pääsyä poliittiseen valtaan. Vaaliesitteethän voi nähdä myös työnhakuilmoituksina, joista kansalaiset – työnantajat – valitsevat parhaat kandidaatit. Ellei ehdokas pysty perustelemaan olevansa oikeanlainen kansalainen, hän jää ulkopuolelle.

Väitänkin, että vasta sitten, kun poliittinen kansalainen voi olla maahanmuuttaja, kuului seksuaalivähemmistöön tai erota ihonväriltään tai äidinkieltään valtaväestöstä ja osallistua vaalikampanjaan pääteemanaan jotakin muuta kuin suvaitsevaisuus ja ihmisoikeudet, vasta sitten suomalainen poliittinen kansalaisuus on inklusiivista Julkusen tarkoittamalla tavalla. Butlerin (1990/2006, 218) mukaan identiteettikategoriat pitäisi ottaa perusteellisesti haltuun ja käyttää

niitä uudella tavalla. Siten tulisi haastettua niin sukupuolen kuin monien muidenkin diskursiivisten kategorioiden yhteisvaikutus. Siten identiteetin kategorioista tulisi kaikissa muodoissaan pysyvästi problemaattisia eivätkä ne voisi hegemonisoitua ja aiheuttaa siten uusia valta-asetelmia.

Kuinka sitten on, kertoiko vaalimainonnan representaatioista rakentuva poliittisen kansalaisen kuva sen tavallisen tarinan naisista ja miehistä omilla paikoillaan, suomalaisen tasa-arvoisina ja suvaitsevaisina niin kauan kuin mikään ei heiluta vakiintunutta järjestystä? Kertoi se, siltä osin, että perinteinen heteronormatiivinen sukupuolijärjestys sääntelee edelleen poliittisen kansalaisen identiteettiä voimakkaasti, ja enemmistö ehdokkaista nojaa tavalla tai toisella tähän järjestykseen. Mutta vaikka tarinan voi edelleen kertoa siten, että se sopii saumatta suomalaiseen yhteiskunnalliseen kaanoniin, sitä voi myös sovitella toisenlaisiin kehyksiin: Uudet etniset suomalaisuudet, entistä monimuotoisemmat perheasemat ja sukupuolen dikotomian murtuminen antavat mahdollisuuksia uudenzalaisille poliittisille kansalaisuuksille. Suomen vääjäämätön monikulttuuristuminen ja yhteiskunnassa toisinaan kiihkeänäkin käyvä neuvottelu siitä, kuka määrittää, millainen on oikeanlainen perhe tai hyväksyttävä sukupuoli, viittaavat siihen, että tulevaisuudessa kerrotaan uudenzalaisia tarinoita poliittisesta kansalaisuudesta.

6.3 Tutkimuksen kriittistä arviointia

Tämän tutkimuksen kulkua on minun tutkijannäkökulmastani motivoinut kaksi keskeistä tekijää: ensinnäkin loppumaton kiinnostus identiteetin rakentumiseen, joka pohjimmiltaan on yksi näkökulma sen ymmärtämiseen, mitä me ihmiset oikein olemme, sekä toiseksi oman ajatteluni kehittyminen ja oman tutkijaaäneni löytäminen. Tässä luvussa esitän muutamia kriittisiä ja reflektiivisiä huomioita tutkimuksestani.

Tutkimukseni on monitieteinen yhdistellessään sukupuolentutkimusta, diskurssintutkimusta, politiikan tutkimusta ja mainonnan tutkimusta media- ja kulttuurintutkimuksen kattonäkökulman alle ja sivutessaan siellä täällä sosiologisiakin tutkimusaloja. Monitieteisyys edellyttää laaja-alaista asiantuntemusta ymmärtää kaikkien käsiteltyjen alojen tieteenfilosofisia lähtökohtia ja nähdä niiden väliset mahdolliset teoreettiset ristiriidat. Väitöskirjatyo vaatii aina laajaa perehtymistä tutkimusilmiöön ja teorioihin, joista käsin ilmiötä voitaisiin ymmärtää, mutta monitieteinen tutkimus joutuu käsittelemään pinnallisemmin useita tieteenaloja siinä missä yhden tieteenalan konventioissa pitäytyvä tutkimus voi kaivautua syvemmälle oman alansa tutkimukseen. Kulttuurintutkimukselle on kuitenkin ominaista raja-aitojen ylittäminen todellisen, elämää ja kulttuuria

ymmärtävän tiedon etsinnässä. Sen vuoksi monitieteisyys työssäni on perusteltua, ja uskon sen hyödyttävän tutkimustani – poliittisen kansalaisuuden käsitteellistäminen intersektionaalisenä identiteettinä vaatii jo lähtökohtaisesti useamman tieteenalan ymmärrystä.

Pohdin pitkään, onko tutkimusasetelmani oikea. Hain toimivia metodeja, sopivia teoreettisia käsitteitä ja mietin, miten asioita tieteellisesti ilmaistaan ”oikein”; onko oikeaa olemassakaan. Tieteen kielikin pakeni minua, kunnes ymmärsin, että vaivallisuuden tunteeni siitä, etten osaa kirjoittaa oikein, johtuikin siitä, etten intuitiivisesti (myöhemmin myös varsin eksplisiittisesti) suostunut tieteen perinteisen raportoinnin kuivakkaan, usein tutkijaroolin piilottavaan muottiin. Oman kirjoittajaääneni löytäminen ja hyväksyminen vapautti lopulta koko tutkimuksenteon uusille urille. Ajattelemisen on kirjoittamista ja kirjoittamisen ajattelemista, ainakin monille meistä. Olen iloinen tieteellisen kirjoittamisen ahtaita rajoja viime vuosikymmeninä kritisoinneista äänistä ja odotan vielä suurta keskustelua äidinkielellä kirjoittamisen eli ajattelemisen perustavanlaatuisesta merkityksestä tutkimukselle.

Tutkimusasetelma voi siis olla monenlainen, mutta olennaista on, onko se koherentti ja looginen: kuinka perustelen valintani muihin mahdollisiin valintoihin verrattuna ja täyttääkö tutkimukseni kokonaisuudessaan sille asetetut kriteerit niin laadullisen tutkimuksen kuin edustamiensa tutkimusalojenkin kannalta? Työni edustaa kriittistä tutkimusta – se ei voi muuta ollakaan tuodessaan esiin uusia näkökulmia politiikan, sukupuolen ja kansallisuuden suhteisiin. Työn fokus muotoutui monenlaisten harhapolkujen jälkeen lopulta nimenomaan oman kiinnostukseni pohjalta, ja tämä kiinnostus on herännyt ainakin osittain politiikan kentällä ja mediamaailmassa havaitsemieni epäkohtien ja vääristymien pohjalta. En kuitenkaan ole halunnut kirjoittaa normatiivista väitöskirjaa; en katso pystyväni kertomaan, kuinka sukupuolen tulisi poliittisessa mainonnassa näytettyä, tai minkälainen etninen suomalaisuus olisi oikeanlaista.

Kuvailevan ja normatiivisen välinen ero on tosin jossakin määrin teoreettinen – jo kuvailun mahdollistavien kategorioiden, kuten nainen ja mies, käyttäminen vahvistaa perinteisiä käsityksiä sukupuolesta ja on siten normatiivista (Butler 1990/2006, 32). Samoin olen tietoinen siitä, että esimerkiksi maahanmuuttaja-termin käyttäminen vahvistaa maahanmuuttaja-kategoriaa, sillä maahanmuuttajuus ei ole sisäsyntyinen ominaisuus vaan yhteisön antama leima (Wrede 2010), ja sen käyttäminen vaatisi rajanvedon sille, kuka on maahanmuuttaja, kuka ei, ja millä perusteella. Tällaiset luokitteluun liittyvät ehdot on kuitenkin hyväksyttävä, jotta pystyy raportoimaan tutkimuksestaan.

Perinteisesti tieteellisen tutkimuksen arvioinnista puhuttaessa on käytetty kahta keskeistä käsitettä: validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteetti kertoo, antaako tutkimus vastauksen siihen, mihin sen on ajateltu vastaavan, reliabiliteetti

puolestaan, onko saatu vastaus luotettava. Samaan ajattelutapaan kuuluu tutkijaroolin ulkopuolisuus tutkimuksesta: hän toimii koneenkäyttäjänä, joka säätelee raaka-aiheita ja mittareita ja katsoo, millaisia tuloksia koneesta milläkin yhdistelmällä putkahtelee. Kulttuurintutkimuksessakin näitä käsitteitä voidaan käyttää, mutta toisin. Validiteetti ei tarkoita tutkimuksen todenmukaisuutta, sitä, kuinka se kuvaa todellisuutta. Se olisi mahdotonta, koska kulttuurintutkimus pohjautuu siihen poststrukturalistiseen näkemykseen, että yhtä, yhteistä todellisuutta ei ole.

Sen sijaan kulttuurintutkimuksen validiteettia voidaan arvioida kolmen eri tekijän avulla (Saukko 2005). Ensinnäkin hermeneutiikan kannalta tutkimus on sitä arvokkaampi mitä herkemmin se tuo esiin informanttinsa koetun todellisuuden. Toiseksi kriittisen diskurssianalyysin kannalta tutkimus on sitä validimpi mitä tehokkaammin se tuo esiin diskursseihin kätkeytyvän politiikan. Ja kontekstuaaliselta kannalta tärkeää on, että tutkimus ottaa luotettavasti huomioon historiallisen ja sosiaalisen todellisuuden.

Näistä ensimmäisen ajattelun täyttyvän representaatiotutkimusta paremmin tutkimuksessa, jossa tutkijan aineistona on informanttien oma ääni. Representaatioiden tutkimuksessa kriteeriä voisi soveltaa ehkä varmistamalla, että kaikki aineiston representaatiot ovat saaneet analyysissa tasapuolisen käsitteilyn, että kaikki aineiston äänet ovat tulleet kuulluiksi. Toinen kriteeri sen sijaan täyttyy, kun tutkimus pystyy näyttämään diskursseihin sisältyvää valtaa. Tässä tutkimuksessa valta näyttäytyy erityisesti identiteettien hegemonisuutena: millaiset identiteetit ovat marginaalisia toisia, ja millaisia merkityksiä ne saavat. Kolmas tekijä kiinnittää aineiston kontekstiin. Kontekstuaalinen ymmärrys täyttyy sitä paremmin, mitä tarkemmin tutkija tuntee ja havainnoi tutkimusta ympäröivää kulttuuria.

Analysoitavat tekstit on aina kiinnitettävä historialliseen kontekstiinsa (esim. Turner 2003, 32). Konteksti on epistemologisesti kuitenkin kulttuurintutkimuksessa sikäli hankalasti lähestyttävä asia, että kaikki kontekstuaalinen tieto, jota tutkijan käytössä on, on väistämättä erilaisten diskurssien sävyttämää. Kontekstin huomioon ottamisella pyritään tutkimuksessa relevantteihin tulkitoihin, mutta tutkijan käsitys kontekstista on aina tavalla tai toisella väritynyt, vaikka tutkimus olisi kontekstualisoitu kuinka huolellisesti ja monipuolisesti.

Omaa ymmärrystään tutkimuskontekstista ei siis voi puhdistaa diskursseista analyysin ajaksi, joten ainoaksi vaihtoehdoksi tutkijalle jää tämän seikan olemassaolon tiedostaminen ja ymmärtäminen. Saukon (2005) mukaan kulttuurintutkimuksen merkittävin piirre saattaa olla kriittinen suhtautuminen siihen, kuinka diskurssit ja sosiaaliset prosessit muokkaavat sitä, kuinka koemme itsemme ja ympäristömme. Kulttuurintutkimuksen olemukseen kuuluu siis oman puolueellisuuden ymmärtäminen – mikä on samalla tutkimuksen kriittisyyden edellytys.

Konstruktionistiseen tutkimukseen perustuvassa analyysissä ei voi olla ehdottomia totuuksia, mutta voi toki kyseenalaistaa, ovatko tutkijan tulkinnot tavoittaneet olennaisen. Kontekstiin liittyvä validiteetti on ehkä parhaiten näistä Saukon esittämistä validiteetin lajeista ulkopuolisen lukijan arvioitavissa: onko esittämäni historiallinen ja sosiaalinen konteksti oikea; tunnistaako lukija sen suomalaisen yhteiskunnan, josta kirjoitan? Kulttuurintutkimus on siinä mielessä ansiokas tutkimusote, että se pakottaa tutkijan käymään läpi omat taustaoletuksensa, koska tieteenalan omat lähtökohdat ovat osin ristiriitaiset. Saukon (ma.) mukaan voimakas sitoutuminen tiettyyn taustateoriaan saattaa syöttää tutkijan ajatukset tiettyyn tulkintaputkeen, jolloin hän ei näe vastauksia, jotka eivät sovi teoriaan.

Moni tutkimukseni havainnoista vahvistuisi vertailuaineiston avulla. Tällaista vertailuaineistoa tutkimukseni ei kuitenkaan sisällä, joten esimerkiksi etnisen suomalaisuuden analyysi ei voi sulkea pois kysymystä, kuinka moni aineistosta noussut etnisen suomalaisuuden piirre ilmenisi vastaavassa aineistossa myös muissa kansallisissa kulttuureissa, vaikkapa Ruotsissa. Tämä ongelma on tyypillinen kaikelle tutkimukselle, joka ei sisällä laajoja, vertailevia aineistoja. Toisaalta kyse on kysymyksenasettelusta – tutkimusta olisi kiinnostavaa jatkaa vertaamalla suomalaista poliittista kansalaisuutta muihin kulttuureihin ja kysymällä, kuinka suomalainen poliittinen kansalaisuus eroaa esimerkiksi ruotsalaisesta.

Diskurssianalyysin kannalta on syytä pohtia ainakin sitä, kuinka on mahdollista kuvata tutkimuskohdetta ja sen eri piirteitä konstruoimatta niitä – tietoisesti tai tiedostamattaan – perinteisellä tavalla ja vahvistamatta siten totuttuja järjestyksiä (vrt. Jokinen ym. 2004, 24). Perinteisen välttäminen ei periaatteessa liene täysin mahdollista, mutta asian tiedostaminen auttaa jo näkemään, millä mahdollisilla tavoilla kulttuuriset järjestykset ohjaavat tulkintaa. Tutkijalla itsellään aina väistämättä oma henkilöhistoriansa, aikansa ja paikkansa, mikä vaikuttaa tulkintaan. Tämä tutkimus on helsinkiläisen, akateemisen, perheel-lisen, feministisesti orientoituneen, aktiivisesti mediaa ja politiikkaa seuraavan tutkijan kirjoittama. Toisenlaisen kirjoittajan havainnot ja tulkinnot olisivat luultavasti väistämättä joltain osin eronneet tämän tutkimuksen havainnoista ja tulkinnoista.

Tässä tutkimuksessa minun on pitänyt erityisesti pohtia omia poliittisia vaikuttimiani ja motivaatiotani tehdä kriittistä yhteiskuntatutkimusta poliittisella aineistolla – mitä tahdon tällä tutkimuksella sanoa; miksi minusta on tärkeää tuoda esiin erilaisia kulttuurisia piirteitä, joita vaalimainontamme heijastaa. Poliittisten puolueiden ja henkilöiden tarkastelu tasapuolisesti on helppo toteuttaa järjestelmällisen analyysin kautta, mutta tulkintoja ohjaavia arvoja on vaikeampi tunnistaa. Länsimainen politiikan tutkimus ei tietenkään

ole arvovapaata yleisestikään, kuten ei mikään tutkimus, vaan yleensä jo ainakin demokratian ideaali ohjaa tutkijoiden tulkintoja.

Halu ymmärtää identiteettejä ja kansalaisten poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksia on ollut tärkeä motivaatiotekijä työssäni, mutta lisäksi tutkimustani on ohjannut henkilökohtainen kiinnostus sukupuolen sekä perheen ja työn yhdistämisen merkityksiä kohtaan.⁶³ Etenkin sukupuolentutkimuksen alalla tutkijoiden mielenkiinnon kohteet ovat usein tavalla tai toisella omakohtaisia, eikä se ole haittatekijä, päinvastoin, kunhan tutkija pysähtyy pohtimaan vaikuttimensa. Tutkijan omien, tutkimuskohteeseen liittyvien arvojen ja asenteiden tunnistaminen mahdollistaa myös vastakysymysten esittämisen aineistolle: tietty piirre aineistossa saattaa kantaa juuri vastakkaista merkitystä kuin tutkija olettaisi.

6.4 Jatkotutkimuksen aiheita

Kiinnostavia säikeitä jatkotutkimukselle irtoili tutkimustyöstäni pitkin matkaa ja moneen suuntaan. Kokoan tähän niistä muutamia.

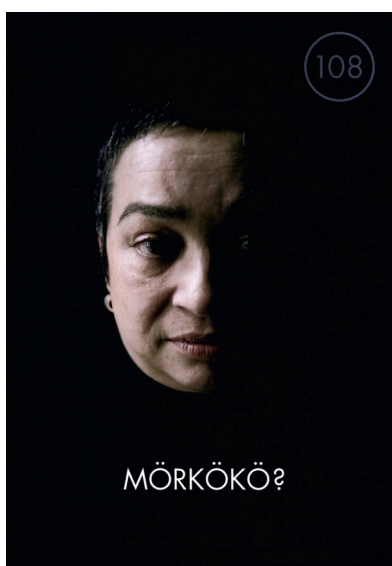
Aineistossa on selvästi nähtävissä puoluekohtaisia eroja poliittisten kansalaisten identiteettien representaatioissa. Vasemmiston edustama etninen suomalaisuus on erilaista kuin oikeiston, ja perheasemankin suhteen korostuvat eri puolueiden ehdokkaiden identiteeteissä erilaiset piirteet. Näiden erojen takana ovat ideologiset ja puolueiden perinteisiin representaatioihin liittyvät seikat, joiden analyysi ehdokkaiden identiteetin rakentumisen kannalta olisi mielenkiintoista. Olen kuitenkin vain sivunnut puoluekannan merkitystä identiteetin rakentumiselle tässä työssä. Voisi kuvitella, että nykyinen poliittinen kenttä, johon media voimallisesti vaikuttaa, olisi pakottanut median ja politiikan tutkijat yhteistyöhön. Tieteenalat ovat kuitenkin ainakin Suomessa enimmäkseen pysyneet etäällä toisistaan (Parvikko 2001). Tämäkään työni ei ole politiikan tutkimusta. Poliitiikan tutkijat kulkevat kyllä samoissa maisemissa, mutta asettavat kysymyksensä toisin. Toivon silti työni olevan yksi lauta viestinnän ja politiikan tutkimusta rakentavaan siltaan.

Jatkotutkimuksena tälle työlle näen tärkeänä ja ajankohtaisena tarkemman perehtymisen siihen, millaisia tiloja ja toiminnan mahdollisuuksia poliittisen kansalaisen identiteetti antaa perinteisen kansalaisen kuvasta erottuville, uudenaikaisille kansalaisille. Pohjoismaita on kritisoitu kyvyttömyydestä ottaa huomioon niin sukupuolista monimuotoisuutta kuin monikulttuurisuutta (Julkunen

63 Omista kokemuksistani tutkimustyön ja äitiyden yhdistämisestä, ks. Huovinen 2010b; Huovinen 2010c.

2010, 211). Aika näyttää, miten esimerkiksi maahanmuuttajanaiset alkavat saada ääntään kuuluviin suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa – vai onko tilan antaminen maahanmuuttajamiehille vielä vaikeampaa? Maahanmuuttajien mediassa saama julkisuus ainakin näyttäytyy usein yksipuolisena.

Naiset ja miehet muuttavat Suomeen eri syistä (mts. 211). Kulttuurisesti maahanmuuttajanaiset nähdään helposti uhreina, kun taas maahanmuuttajamiehiä on kritisoitu niin työnteon välttelystä kuin väkivaltaisuudesta. Heidän identiteeteissään myös luokan, koulutuksen, uskonnon ja etnisen taustan kategoriat näyttäytyvät eri tavoin kuin perinteisten suomalaisten poliittisten kansalaisten. He näkyvät joka tapauksessa pikku hiljaa enemmän myös suomalaisessa poliittisessa kuvastossa ja pakottanevat tutkimusta ottamaan itsensä huomioon.

(45 nainen, vas)

Sen sijaan voi kysyä, mikä on vanhempien vähemmistöjemme tilanne – miksi aineistoni ainoa etnisen taustansa esiin tuova romaniehdokas kysyy voimakkaasti aineiston valtavirrasta poikkeavassa esitteessään itsestään: ”Mörkökö?”

Lehtonen ja Koivunen (2010) kirjoittavat mediasta ns. kunnollisuuskoneena, joka tuottaa diskursiivista me-käsitystä, joka Suomen kontekstissa useimmiten viittaa keskiluokkaan. Tämä me-käsitys normittaa keskiluokan olemista kauhistelemalla toisia, esimerkiksi lööppimedian julkkiksia. Kunnollisuuskone pyörii myös vaalimainonnassa, mutta sen säädöt lienevät joka maassa omanlaisensa. Olisi mielenkiintoista päästä tekemään vertailevaa

tutkimusta esimerkiksi eri EU-maiden kesken, joko vaalimateriaalilla tai muulla media-aineistolla: miten eri EU-maiden poliittisten kansalaisten identiteetti rakentuu, ja miten kansallisuuksien väliset kulttuurierot näkyvät identiteetin muotoutumisessa? Erityisen kiinnostavaa olisi rakentaa tutkimukseen feminististä näkökulmaa: sukupuolen merkitykset ovat länsimaissa osin yhteisiä, mutta joka maassa niissä on omat painotuksensa. Maiden välinen vertaileva tutkimus saattaisi avata uusia näkökulmia myös suomalaisen poliittisen kansalaisen sukupuolittuneeseen identiteettiin.

Tutkimukseni aineisto on visuaalisesti rikasta, ja pyrkimys ymmärtää visuaalista ja löytää oikeanlainen metodiikka tutkimukseeni tutustutti minut visuaalisen kulttuurintutkimuksen kohteisiin, mm. nopeasti lisääntyneeseen,

jatkuvaan kuvavirtaan kaikkialla ympärillämme sekä niin reaali maailman kuin uuden teknologian asettamaan jatkuvaan vaatimukseen olla katseen kohteena ja tallennettavana. Sukupuolentutkimuksen näkökulmasta nämä vaatimukset asettavat runsaasti kysymyksiä siitä, kenellä on oikeus katsoa tai kuvata, ja mikä on yksityisen tai julkisen kansalaisen oikeus vaikuttaa siihen, mihin medioihin päätyy esille ja minkälaisissa konteksteissa. Näihin kysymyksiin perehtymistä pidän hyvin tärkeänä, sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta.

Kuten yhteiskuntatieteellinen tutkimus usein, tämäkin tutkimus päättyi lopulta tarkastelemaan monimutkaisia ja abstrakteja mutta kaikkialla vaikuttavia käsitteitä, kuten valtaa ja eronteikoja. Vallankäyttäjät ja vallankäytön kohteet eivät ole aina tietoisia välisistään valtasuhteista, joten yhteiskuntatieteiden tehtävä on tuoda vallankäytön mekanismeja esiin (Haapala 2010). Yhteiskunnan muuttuessa valtasuhteiden esiintuominen on kriittisen tutkimuksen tehtävä yhä uudelleen. Tämä tutkimus kiinnittyy suomalaisen yhteiskunnan tämänhetkisiin muutoksiin: puoluekentän uudelleenjärjestymiseen, Suomen monikulttuuristumiseen ja sukupuolen ja perheen merkitysten liikkumiseen.

Kulttuurintutkimuksen erityisyys verrattuna muihin tutkimusaloihin on sen kyvyssä johdattaa tutkija näkemään, kuinka loppujen lopuksi kaikki on läpikotaisin kulttuurista, niin historia, biologia kuin politiikkakin. Oivaltavasti tätä kulttuurin kaikkialle ulottuvaa vaikutusta kuvaa antropologi Rayna Rappin laulu *Mira's Morning Song*, jota Donna Haraway lainaa teoksensa *Primate Visions* (1989, 383) lopussa.

”This is the story
My darling Mira
That science tells us of our worth
Welcome to culture
My dearest daughter
It’s the greatest show on earth”

Lähteet

- Aalto, Ilana 2002. Kotiin päin. Kodin muuttuvat merkitykset miesten isyysker-
tomuksissa. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 2/4. 3–16.
- Aalto, Ilana 2012. *Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskes-
kusteluissa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylän
yliopisto, Jyväskylä.
- Ahmad, Akhlaq 2010. ”Voisin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoi-
den sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg,
Camilla (toim.) 2010. *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*.
Palmenia, Helsinki University Press, Helsinki. 72–92.
- Alasuutari, Pertti 1999. Nationalismi, kansakunta ja yhteiskunta. Teoksessa
Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri 1999. *Post-Patria? Globalisaation
kulttuuri Suomessa*. Vastapaino, Tampere. 31–52.
- Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri 1999. Johdanto teoksessa Alasuutari, Pertti
& Ruuska, Petri 1999. *Post Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*.
Vastapaino, Tampere. 11–30.
- Alvesson, Mats & Kärreman, Dan 2000. Varieties of Discourse: On the Study
of Organizations through Discourse Analysis. *Human Relations* Vol.
53(9). 1125–1149.
- Anderson, Benedict 1991. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and
Spread of Nationalism*. Verso, London & New York.
- Anttonen, Anneli 2000. Iris Marion Youngin ajatuksia feminismistä, eron
politiikasta ja ruumiillisuudesta. Teoksessa Anttonen, Anneli & Lempiäi-
nen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.) 2000. *Feministejä – Aikamme
ajattelijoina*. Vastapaino, Tampere. 319–343.
- Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) 1994. *Naisten
hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere.
- Anttonen, Anneli & Lempiäinen, Kirsti & Liljeström, Marianne (toim.) 2000.
Feministejä – Aikamme ajattelijoina. Vastapaino, Tampere.
- Apo, Satu & Ehrnrooth, Jari 1996. *Millaisia olemme? Puheenvuoroja suoma-
laisista mentaliteeteista*. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Vammalan
kirjapaino, Vammala.
- Appadurai, Arjun 1990. Disjuncture and Difference in the Global Cultural
Economy. *Theory, Culture & Society*, Vol. 7. 295–310.
- Aslama, Minna & Jääsaari, Johanna 1997. Kirsi, kiintiöt ja populaari julkisuus:
avoimien vai suljettujen silmien politiikkaa? *Politiikka: Valtiotieteellisen
yhdistyksen julkaisu* 39(3). 278–287.

- Aslama, Minna & Jääsaari, Johanna 2004. Sillä silmällä. Naiset, populaari politiikka ja mediajulkisuus. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 4/2004. 61–66.
- Baker, Carolyn 1997. Membership Categorization and Interview Accounts. In Silverman, David (toim.) 1997. *Qualitative Research. Theory, Method and Practice*. Sage, London. 130–143.
- Bauman, Zygmunt 1996. From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity. Teoksessa Hall, Stuart & du Gay, Paul (toim.) 1996. *Questions of Cultural Identity*. Sage Publications, London. 18–36.
- Benwell, Bethan & Stokoe, Elizabeth 2006. *Discourse and identity*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas 1966/1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Gaudeamus, Helsinki. Alkuteos: *The Social Construction of Reality*, 1966.
- Bhandar, Davina 2010. Cultural politics: disciplining citizenship. *Citizenship Studies* 14(3). 331–343.
- Billig, Michael 1995. *Banal nationalism*. SAGE, London.
- Blommaert, Jan & Verschueren, Jef 1992. The role of language in European nationalist ideologies. *Pragmatics* 2(3). 355–375.
- Borg, Sami & Moring, Tom 2005. Vaalikampanja. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.) 2005. *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, Helsinki.
- Borg, Sami (toim.) 2012. *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012. Oikeusministeriö, Helsinki.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. 1992/1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu University Press. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. Alkuteos: *Invitation to reflexive sociology*, 1992.
- Braidotti, Rosi 2005. A Critical Cartography of Feminist Post-Postmodernism. *Australian Feminist Studies*, Vol. 20(47). 169–180.
- Brooks, Ann 2007. Reconceptualizing Representation and Identity: Issues of Transculturalism and Transnationalism in the Intersection of Feminism and Cultural Sociology. Teoksessa Edwards, Tim (toim.) 2007. *Cultural Theory. Classical and Contemporary Positions*. Sage, London. 183–210.
- Bussemaker, Jet & Voet, Rian 1998. Citizenship and gender: theoretical approaches and historical legacies. *Critical Social Policy* 56. 18:3. 277–306.
- Butler, Judith 1990/2006. *Hankala sukupuoli*. Gaudeamus, Helsinki. Alkuteos *Gender Trouble. Feminism, and the Subversion of Identity*, 1990.
- Calhoun, Craig 1992. Introduction: Habermas and the Public Sphere. Teoksessa Calhoun, Craig 1992 (toim.) *Habermas and the Public Sphere*. MIT Press. 1–48.

- Cameron, Deborah 1996. *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus*. Vastapaino, Tampere.
- Carlson, Tom 2001. Gender and Political Advertising across Cultures. A Comparison of Male and Female Political Advertising in Finland and the US. *European Journal of Communication* 16: 131, 130–154.
- Charpentier, Sari 2004. Vanheneminen, postmoderni lähestymistapa ja erot. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 77–96.
- Cohen, Joshua 1997. Procedure and substance in deliberative democracy. *Deliberative Democracy: Essays on Reason and Politics*. MIT Press, Cambridge. 407–437.
- Couldry, Nick 2006. Culture and citizenship. The missing link? *European Journal of Cultural Studies* Vol. 9(3), 321–339.
- Cowan, Gloria & Hoffman, Charles D. 1986. Gender stereotyping in young children: Evidence to support a concept-learning approach. *Sex Roles* Vol. 14(3–4), 211–224.
- Crenshaw, Kimberlé 1989. Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine. *The University of Chicago Legal Forum* Vol. 1989. 139–167.
- Crenshaw, Kimberlé 1991. Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review* Vol. 43(6), 1241–1299.
- Dahlerup, Drude 1988. From a small to a large minority: women in Scandinavian politics. *Scandinavian Political Studies* Vol. 11(4), 275–298.
- Dahlgren, Peter 2006. Doing citizenship. The cultural origins of civic agency in the public sphere. *European Journal of Cultural Studies* Vol. 9(3), 267–286.
- De Fina, Anna 2012. Discourse and Identity. *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Published Online: 5 NOV 2012. DOI: 10.1002/9781405198431.wbeal0326. Luettu 13.5.2013.
- Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. 2005. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3.ed. Sage Publications.
- EB 2009. Standard Eurobarometer (EB70). European elections 2009. Osoitteessa: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_303_en.pdf. Luettu 19.12.2012.
- Eduskunta 2013 = Kansanedustajien ikärakenne. Osoitteessa <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/tixhaku.sh?lyh=hex8230?lomake=tix5050>. Luettu 23.4.2013.
- Edelman, Murray 1985. *The symbolic uses of politics*. Illini Books, University of Illinois Press.

- Edwards, Tim 2007. Introduction. Teoksessa Edwards, Tim (toim.) 2007 *Cultural Theory. Classical and Contemporary Positions*. Sage, London. 1–4.
- Ehrnrooth 1996: Apo, Satu & Ehrnrooth, Jari 1996. *Millaisia olemme? Puheen-
vuoroja suomalaisista mentaliteeteista*. Kunnallissalan kehittämissäätiö.
Vammalan kirjapaino, Vammala.
- Ekonomiliitto 2011 = Suomen ekonomiliiton palkkatasotutkimus 2011.
Osoitteessa: <http://www.sefe.fi/palkkaero>. Luettu 18.12.2012.
- Elomäki, Anna 2007. Kansalaisuuden sukupuolittuneet representaatiot suomalaisissa eduskuntavaalijulisteissa. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 2/2007. 4–15.
- EP 2010: Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimiston sivusto. Osoitteessa: (<http://www.europarl.fi/view/fi/Parlamentti.html>) Luettu 29.9.2010.
- Eräranta, Kirsi 2005. Heteroseksuaalinen matriisi ja isän vanhemmuus, *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 18:3, 19–29.
- Eräranta, Kirsi 2013. *Taloudellinen, sukupuolittunut ja transnationaalinen sosiaalinen. Hyvinvointihallinnan muutos ja kysymys työn ja perheen yhteensovittamisesta*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- EVA 2009: Haavisto, Ilkka & Kiljunen, Pentti 2009. *Kapitalismi kansan käräjillä*. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2009. Taloustieto Oy, Yliopistopaino.
- Evans, Jessica & Hall, Stuart 1999. What is visual culture? Teoksessa Evans, Jessica & Hall, Stuart (toim.) 1999. *Visual Culture: the reader*. Sage, London. 1–7.
- Fairclough, Norman 1997. *Miten media puhuu*. Vastapaino, Tampere.
- Fairclough, Norman 2003. *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. Routledge, London & New York.
- Fairclough, Norman & Pardoe, Simon & Szerszynski, Bronislaw 2006. Critical Discourse Analysis and Citizenship. Teoksessa Hausendorf, Heiko & Bora, Alfons (toim.) 2006. *Analysing Citizenship Talk: Social Positioning in Political And Legal Decision-making Processes*. John Benjamins, Amsterdam & Philadelphia. 98–123.
- Ferrara, Federico & Weishaupt, J. Timo 2004. Get Your Act Together. Party Performance in European Parliament Elections. *European Union Politics* 5(3): 283–306.
- Ferree, Myra Marx 2009. Inequality, intersectionality and the politics of discourse. Framing feminist alliances. Julkaisematon käsikirjoitus. Osoitteessa: <http://www.ssc.wisc.edu/~mferree/documents/Intersectionality-0209-1.pdf>. Luettu 10.9.2013.
- Fewster, Derek 2006. *Visions of Past Glory: Nationalism and the Construction of Early Finnish History*. Helsingin yliopisto, Helsinki.

- Foucault, Michel 1966/2010. *Sanat ja asiat. Eräs ihmistieteiden arkeologia*. Gaudeamus, Helsinki. Alkuteos: Les Mots et Choses, 1966.
- Gee, James Paul 1999. *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and method*. Routledge, New York and London.
- Gledhill, Christine 1997. Genre and gender: The case of soap opera. Teoksessa Hall, Stuart 1997 (toim.). *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage Publications, London. 337–384.
- Goffman, Erving 1959/1990. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books, New York.
- Goffman, Erving 1976. *Gender Advertisements*. Harper Torchbooks, New York.
- Gunnarsson, Lena 2011. A defence of the category ‘women’. *Feminist Theory* 12(1). 23–37.
- Haapala, Pertti 2010. Vallan rakenteet ja yhteiskunnan muutos: Mielikuva-harjoitus 1800–2000-lukujen Suomesta. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki. 21–33.
- Haavisto, Camilla & Kivikuru, Ullamaija & Lassenius, Marina 2010. Toisesta työvoimaksi – maahanmuuttajat mediassa. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) 2010. *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Palmenia, Helsinki University Press, Helsinki. 229–253.
- Hacking, Ian 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Vastapaino, Tampere.
- Hall, Stuart 1990. Cultural identity and diaspora. Teoksessa Rutherford, Jonathan (toim.) 1990. *Identity: Community, culture, difference* 2. 222–237.
- Hall, Stuart 1996a. Cultural studies and its theoretical legacies. Teoksessa Morley, David & Chen, Kuan-Hsing (toim.) 1996. *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies*. Routledge, London. 262–275.
- Hall, Stuart 1996b. New ethnicities. Teoksessa Morley, David & Chen, Kuan-Hsing (toim.) 1996. *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies*. Routledge, London. 441–449.
- Hall, Stuart 1996c. Introduction: Who Needs ‘Identity’? Teoksessa Hall, Stuart & du Gay, Paul (toim.) 1996. *Questions of Cultural Identity*. Sage Publications, London. 1–17.
- Hall, Stuart 1997. The centrality of culture: notes on the cultural revolutions of our time. Teoksessa Hall, Stuart (toim.) 1997. *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage, London. 208–238.
- Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Hall, Stuart 2005. Old and new identities. Teoksessa Rothenberg, Paula S. (toim.) 2005. *Beyond borders: In thinking critically about global issues*. Worth Publishers, New York. 167–173.

- Halonen, Irma Kaarina 2005. Uhkaava ikä ja naistenlehden kurittava katse. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iiris (toim.) 2005. *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. PS-Kustannus, Jyväskylä. 15–29.
- Hancock, Ange-Marie 2007. When multiplication doesn't equal quick addition: Examining intersectionality as a research paradigm. *Perspectives on Politics*, 5(01), 63–79.
- Haraway, Donna 1989. *Primate Visions. Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*. Routledge, New York & London.
- Harjunen, Hannele 2004. Lihavuus, stigma ja sukupuoli. Teoksessa Jokinen, Eeva, Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 243–262.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012. Genre – monitieteinen näkökulma. Teoksessa Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) 2012. *Genre-analyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Gaudeamus, Helsinki. 17–47.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko 2012. *Genre-analyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Gaudeamus, Helsinki.
- Herkman, Juha & Hiidenmaa, Pirjo & Kivimäki, Sanna & Löytty, Olli 2006. Kulttuurintutkimuksen maailmallisuus. Teoksessa Herkman, Juha & Hiidenmaa, Pirjo & Kivimäki, Sanna & Löytty, Olli (toim.) 2006. *Tutkimusten maailma. Suomalaista kulttuurintutkimusta kartoittamassa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto. 9–17.
- Herkman, Juha & Hiidenmaa, Pirjo & Kivimäki, Sanna & Löytty, Olli (toim.) 2006. *Tutkimusten maailma. Suomalaista kulttuurintutkimusta kartoittamassa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto.
- Herkman, Juha 2006. Kriittinen kulttuurintutkimus valinkauhassa. Teoksessa Herkman, Juha & Hiidenmaa, Pirjo & Kivimäki, Sanna & Löytty, Olli (toim.) 2006. *Tutkimusten maailma. Suomalaista kulttuurintutkimusta kartoittamassa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylä. 21–32.
- Hermes, Joke & Dahlgren, Peter 2006. Cultural studies and citizenship. *European Journal of Cultural Studies*. 9(3). 259–265.
- Herzog, Hanna 1987. The election campaign as a liminal stage – negotiations over meanings. *Sociological Review*. Vol. 35(3). 559–574.
- Hirdman, Yvonne 1988. Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3. 49–63.
- Hohendahl, Peter Uwe 1979. Critical Theory, Public Sphere and Culture. Jürgen Habermas and his Critics. *New German Critique* 16. 89–118.
- Holmer-Nadesan, Majja 1996. Organizational Identity and Space of Action. *Organization Studies* Vol. 17(1). 49–81.

- Holmes, Erin Kramer & Jacob Erickson, Jenet & Hill, E Jeffrey 2012. Doing what she thinks is best: Maternal psychological wellbeing and attaining desired work situations. *Human Relations* 65(1), 1–22. Published online 22.2.2012.
- Holvino, Evangelina 2010. Intersections: The Simultaneity of Race, Gender and Class in Organization Studies. *Gender, Work and Organization* 17(3). 248–277.
- Housley, William & Fitzgerald, Richard 2002. The reconsidered model of membership categorization analysis. *Qualitative Research* Vol. 2(1). 59–83.
- Hovi-Wasastjerna, Päivi 2011. Haastattelu 8.6.2011. Aalto-yliopiston taideteollisen korkeakoulu.
- Hovi-Wasastjerna, Päivi 1999. *Poliitiikan kasvot. Poliittisen mainonnan kehityksestä Suomessa sadan vuoden ajalta ja vaalimainonnan tarkastelua vuosina 1907–1999*. Omakustanne, Helsinki.
- Huovinen, Annamari 2010a. Kunnon kalajuttu. EU-uutisen harharetket. *Journalismikritiikin vuosikirja 2010. Media & Viestintä* 1/2010. 119–126.
- Huovinen, Annamari 2010b. Laudaturin äiti? Akateeminen suoriutuja äitiyttä opettelemassa. Teoksessa Keski-Rahkonen, Anna & Lindholm, Camilla & Ruohonen, Johanna & Tapola-Haapala, Maria (toim.) 2010. *Tutkimusmatkoja äitiyteen*. Duodecim, Helsinki. 189–193.
- Huovinen, Annamari 2010c. Kyllä töitä pian tekis, ajatukset ajan vie – akateemiasta työstä ja ajanhallinnasta. Teoksessa Räsänen, Keijo (toim.) 2010. *Joko tunnet tämän tutkijan? Esseitä akateemisesta työstä*. Aalto-yliopiston korkeakoulu, Helsinki. 115–128.
- Huovinen, Annamari & Weselius, Hanna 2013. *The Portrait of Ms Prime Minister. Beauty and Professionalism on the Cover of a News Magazine*. Konferenssipaperi, esitetty Canadian Political Sciences Association (CPSA) -konferenssissa Victoriassa, Kanadassa 5.6.2013.
- Hutchinson, John 2000. Ethnicity and modern nations. *Ethnic and Racial Studies* Vol 23(4), July, 651–669.
- Hvenegård-Lassen, Kirsten 2013. Disturbing Femininity. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research* 5. 153–173.
- Hänninen, Jorma 1997. Mr. Finland ja miesruumiin estetiikka. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) 1997. *Ruumiin siteet. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Vastapaino, Tampere. 119–136.
- Ihmisoikeudet.net 2013. Amnestyn Suomen osaston, Ihmisoikeusliiton, Suomen YK-liiton ja Maailma.netin yhteissivusto. Osoitteessa: <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=etnisyyys>. Luettu 14.5.2013.

- Ivarsflaten, Elisabeth & Gudbrandsen, Frøy 2012. The Populist Radical Right in Western Europe. *European Regional Surveys of the World: Western Europe*. Osoitteessa: http://www.nordic-populism.aau.dk/digitalAssets/43/43663_populistright_routledgeregionalsurveys11.pdf. Luettu 6.5.2013.
- Irigaray, Luce 1993/2004. *An ethics of sexual difference*. Continuum, London & New York.
- Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. 2002. Citizenship Studies: An Introduction. Teoksessa Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (toim.) 2002. *Handbook of Citizenship Studies*. Sage, London. 1–10.
- Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (toim.) 2002. *Handbook of Citizenship Studies*. Sage, London.
- Jallinoja, Riitta 2006. *Perheen vastaisku*. Gaudeamus, Helsinki.
- Janoski, Thomas & Gran, Brian 2002. Political Citizenship: Foundations of Rights. Teoksessa Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (toim.) 2002. *Handbook of Citizenship Studies*. Sage, London. 13–52.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2004a. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Eeva 1997. Vihjeet. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) 1997. *Ruumiin siteet. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Vastapaino, Tampere. 7–20.
- Jokinen, Eeva 2004. Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 285–304.
- Jokinen, Eeva 2005. *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004b. Ruumiin taju. Rakenteet, kokemukset, subjekti. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 7–14.
- Jokinen, Eeva, Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004b. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere.
- Julkunen, Raija 2004. Sosiaalipolitiikan ruumis. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 17–40.
- Julkunen, Raija 2010. *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino, Tampere.
- Jääsaari, Johanna & Kivikuru, Ullamaija & Aslama, Minna & Juntunen, Laura 2010. Median tuottama kansalaisuus: Tulkintaa raameista ja rakenteista. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Helsinki University Press, Helsinki. 210–228.

- Johnston, Anne & Barton White, Anne 1994. Communication styles and female candidates: A study of the political advertising during the 1986 senate elections. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 71(2). 321–329.
- Kangas, Ilka & Nikander, Pirjo 1999. Johdanto. Teoksessa Kangas, Ilka & Nikander, Pirjo (toim.) 1999. *Naiset ja ikääntyminen*. Gaudeamus, Helsinki. 7–24.
- Kantola, Anu 2003. Loyalties in flux. The changing politics of citizenship. *European Journal of Cultural Studies* Vol 6(2), 203–217.
- Kantola, Johanna & Holli, Anne Maria 2004. Feministinen politiikan tutkimus. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 4/2004, 2.
- Kantola, Johanna & Borchorst, Anette & Freidenvall, Lenita & Reisel, Liza & Teigen, Mari 2012. Institutionalizing Intersectionality in the Nordic Countries : Anti-Discrimination and Equality in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Teoksessa Krizsan, Andrea & Skjeie, Hege & Squires, Judith (toim.) *Institutionalizing Intersectionality: The Changing Nature of European Equality Regimes*. Palgrave Macmillan, England.
- Karvonen, Lauri 2012. Ehdokasäänestäminen. Teoksessa Borg, Sami (toim.) 2012. *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012. Oikeusministeriö, Helsinki. 313–323.
- Kaskisaari, Marja 1997. Homoparisuhdekeskustelu – diskurssi ja performatiivi. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) 1997. *Ruumiin siteet. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuoliesta*. Vastapaino, Tampere. 233–254.
- Katajamäki, Heli & Koskela, Merja & Isohella, Suvi (toim.). *Lukija- ja käyttäjälähtöinen viestintä. Viestinnän tutkimuksen päivät 2007*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 152. 60–69.
- Katila, Saija & Meriläinen, Susan 1999. A Serious Researcher or Just Another Nice Girl?: Doing Gender in a Male-Dominated Scientific Community. *Gender, Work and Organization* Vol. 6(3). 163–173.
- Katila, Saija & Meriläinen, Susan 2002. Metamorphosis: From ‘Nice Girls’ to ‘Nice Bitches’: Resisting Patriarchal Articulations of Professional Identity. *Gender, Work and Organization* Vol. 9(3). 336–354.
- Kauppi, Niilo 2006. Bourdieun strukturaali-konstruktivistinen politiikan teoria. Yhteiskunnallinen hallinta, poliittinen arviointikyky ja politiikan kenttä. Teoksessa Purhonen, Semi & Roos, J.P. (toim.) 2006. *Bourdieu ja minä*. Vastapaino, Tampere. 163–175.
- Kellner, Douglas 1998. *Mediakulttuuri*. Vastapaino, Tampere.
- Kellner, Douglas 2000. Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical intervention. Teoksessa Hahn, Lewis (toim.) 2000. *Perspectives on Habermas*. Open Court Press. 1–17.

- Kenny, Kate & Whittle, Andrea & Willmott, Hugh 2011. *Understanding Identity & Organizations*. Sage, London.
- Keski-Rahkonen, Anna & Lindholm, Camilla & Ruohonen, Johanna & Tapola-Haapala, Maria (toim.) *Tutkimusmatkoja äitiyteen*. Duodecim, Helsinki.
- Kivimäki, Sanna 2012. *Kuinka tämän tuntisi omaksi maakseen. Suomalaisuuden kulttuurisia järjestyksiä*. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Korhonen, Johanna 2012. *Kymmenen polkua populismiin*. Counterpoint. Osoitteessa: http://www.e2.fi/files/Kymmenen%20polkua%20populismiin_Johanna%20Korhonen.pdf. Luettu: 27.2.2013.
- Korvajärvi, Päivi 1999. Ikäsyrrjinnän kokemukset ja käytännöt työelämässä. Teoksessa Kangas, Ilka & Nikander, Pirjo 1999. *Naiset ja ikääntyminen*. Gaudeamus, Helsinki. 85–105.
- Kosonen, Ulla 1997. Nähdyn tuleminen kaipuu ja häpeä. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) 1997. *Ruumiin siteet. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Vastapaino, Tampere. 21–42.
- Kosonen, Ulla 2004. Villejä ja hillittyjä ruumiita. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 67–76.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo 2001. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. Arnold, London.
- Kroon Lundell, Åsa & Ekström, Mats 2008. The complex visual gendering of political women in the press. *Journalism Studies* Vol. 9(6), 891–910.
- KS 2011 = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone, Helsinki. Luettu 19.4.2011.
- Kuisma, Juha 2008. Myyttinen Karjala. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Sihvola, Juha (toim.) 2008. *Tarkemmin ajatellen. Kansakunnan henkinen tila*. Gaudeamus, Helsinki. 62–88.
- Kupiainen, Reijo 2007. Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä. Teoksessa Rossi, Leena-Maija & Seppä, Anita 2007. *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Gaudeamus, Helsinki. 36–54.
- Kuusipalo, Jaana 2011. *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Tampere University Press, Tampere.
- Kyrölä, Katriina 2005. Kokoeroja genreissä – lihavat populaarimediassa. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iris (toim.) 2005. *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. PS-Kustannus, Jyväskylä. 103–130.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal 1985/2001. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. Verso, London & New York.

- Laiho, Marianna & Ruoho, Iris 2005. Lihaan kirjoitettu. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iris (toim.) 2005. *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. PS-Kustannus, Jyväskylä. 5–14.
- Lazar, Michelle M. 2005. Politicizing Gender in Discourse: Feminist Critical Discourse Analysis as Political Perspective and Praxis. Teoksessa Lazar, Michelle M. (toim.) 2005. *Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse*. Palgrave, Basingstoke.
- Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu 2010. Kansalainen minä: Median ihannesubjektit ja suostumuksen tuottaminen. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Helsinki University Press, Helsinki. 229–250.
- Lehtonen, Mikko 2002. Saatteeksi. Teoksessa Hall, Stuart 2002. *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Lewis, Justin 2006. News and the empowerment of citizens. *European Journal of Cultural Studies* 9(3). 303–319.
- Lister, Ruth 1997. *Citizenship: Feminist Perspectives*. Macmillan Press Ltd, Houndmills.
- Lönnqvist, Bo & Kiuru, Eeva & Uusitalo, Eeva 1999. *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Löppönen, Paavo 2008. Myyttien ja kertomusten valta. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Sihvola, Juha (toim.) 2008. *Tarkemmin ajatellen. Kansakunnan henkinen tila*. Gaudeamus, Helsinki. 89–135.
- Maahanmuuttovirasto 2011 = *Maahanmuuttoviraston kotisivu*. Osoitteessa: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2477> Luettu 19.4.2011.
- Marshall, Thomas Humphrey 1950/2006. Citizenship and social class. *The Welfare State Reader*. Polity Press, Bristol. 30–39.
- Matsumoto, David & Hwang, Hyisung C. 2012. The Language of Political Aggression. *Journal of Language and Social Psychology*. Published online 8 October 2012.
- Mattila, Mikko & Sänkiäho, Risto 2005. Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.) 2005. *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, Helsinki. 73–87.
- Mavin, Sharon & Bryans, Patricia & Cunningham, Rosie 2010. Fed-up with Blair's babes, Gordon's gals, Cameron's cuties and Nick's nymphets. Challenging gendered media representations of women political leaders. *Gender in Management: An International Journal* Vol. 25(7). 550–569.
- McCall, Leslie 2005. The Complexity of Intersectionality. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 39(3). 1771–1800.

- McDonagh, Eileen 2002. Political citizenship and democratization: The gender paradox. *American Political Science Review* 96(3). 535–552.
- Meinander, Henrik 2006. *Suomen historia – Linjat, rakenteet, käännekohtat*. WSOY, Helsinki.
- Melin, Harri & Roine, Mira 2008. *Sosiologian verkkoperuskurssi, luku 6: Luokkien ja sosiaalisten jakojen tutkimus*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutus. Osoitteessa <http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiologia/luku6.html>. Luettu 26.8.2013.
- Meskus, Mianna 2009. *Elämän tiede. Tutkimus lääketieteellisestä teknologiasta, vanhemmuudesta ja perimän hallinnasta*. Vastapaino, Tampere.
- Miles, Matthew B. & Huberman, Michael 1994. *Qualitative Data Analysis*. Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Mirzoeff, Nicholas 1999. *An introduction to visual culture*. Routledge, London.
- Mitchell, W.J.T. 1994. *Picture Theory. Essays on Verbal and Visual Representation*. The University of Chicago Press, Chicago & London.
- Moisander, Johanna & Valtonen, Anu 2006. *Qualitative Marketing Research. A Cultural Approach*. Sage, Great Britain.
- Moisander, Johanna 2001. *Representation of Green Consumerism: A Constructionist Critique*. Helsinki School of Economics and Business Administration, Helsinki.
- Moring, Tom & Mykkänen, Juri 2012. Vaalikampanjat ja viestinnällistyminen. Teoksessa Borg, Sami (toim.) 2012. *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012. Oikeusministeriö, Helsinki. 62–78.
- Mouffe, Chantal 1991. Democratic Citizenship and the Political Community. Teoksessa Miami Theory Collective (toim.) 1991. *Community at Loose Ends*. University of Minnesota Press, Minneapolis. 70–82.
- Mouffe, Chantal 1993/2005. *The Return of the Political*. Verso, London & New York.
- Mouffe, Chantal 2000. Politics and passions. The stakes of democracy. *Ethical Perspectives* 7/2–3. 146–150.
- Mouffe, Chantal 2005. *The Democratic Paradox*. Verso, London & New York.
- Mäntynen, Anne 2006. Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. Teoksessa Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) 2006. *Genre – tekstilaji*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 42–71.
- Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) 2006. *Genre – tekstilaji*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Mörttinen, Matti 2000. Media. Tiedonvälittäjänä opettajana ja pelinappulana. Teoksessa Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.) 2000. *EU ja Suomi. Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Edita, Helsinki. 95–113.

- Mörttinen, Matti ja Törnudd, Nina 2006. Suomi, EU, kansalaismielipide ja media. Teoksessa Stubb, Alexander (toim.) 2006. *Marginaalista ytimeen. Suomi Euroopan unionissa 1989–2003*. Tammi, Helsinki. 384–401.
- Mörä, Tuomo 2008. Miksi Euroopan unioni ei kiinnosta kansalaisia. Teoksessa Katajamäki, Heli & Koskela, Merja & Isohella, Suvi (toim.) 2008. *Lukija ja käyttäjälähtöinen viestintä. Viestinnän tutkimuksen päivät 2007*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 152. 60–69.
- Nieminen, Hannu & Aslama, Minna & Pantti, Mervi 2005. *Media ja demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:11. Oikeusministeriö, Helsinki.
- Niiniluoto, Ilkka 2008. Suomalaiset onnen portilla. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Sihvola, Juha (toim.) 2008. *Tarkemmin ajatellen. Kansakunnan henkinen tila*. Gaudeamus, Helsinki. 11–33.
- Nikander, Pirjo 2010. Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset järjestykset. Teoksessa Ruusuvaari, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere, Vastapaino 2010. 242–268.
- Nordberg, Camilla 2010. Tutut vieraat – Suomen romanit, työelämän marginaalissa? Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) 2010. *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Palmenia, Helsinki University Press, Helsinki. 254–273.
- Nousiainen, Kevät 2001. Yksityinen ja julkinen – perhe ja markkinat. *Naistutkimus* 4/2001. 6–21.
- O'Brien, Marion & Peyton, Vicki & Mistry, Rashmita & Hruda, Ludmila & Jacobs, Anne & Caldera, Yvonne & Huston, Aletha & Roy, Carolyn 2000. Gender-Role Cognition in Three-Year-Old Boys and Girls. *Sex Roles* Vol. 42(11/12). 1007–1025.
- Ollila, Anne 1994. Naisliike, nationalismi ja kansanvalistus: Miksi Marttayhdistys halusi riveihinsä ”kaikkien kansanluokkien naiset”? Teoksessa Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) 1994. *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere. 53–72.
- Paloheimo, Heikki 2005. Johdanto. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.) 2005. *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, Helsinki. 19–27.
- Pantti, Mervi 2004. Taistelu sydämistä ja mielistä: Stuart Hall ja kulttuurintutkimus. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) 2004. *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Gaudeamus, Helsinki. 230–254.
- Parry, Geraint & Moyser, George & Day, Neil 1992. *Political participation and democracy in Britain*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Parvikko, Tuija 2001. Presidentinvaalikampanjan viestinnällistä ja poliittista luentaa. *Naistutkimus* 2/2001. 90–92.
- Peräkylä, Anssi 2005. Analyzing Talk and Text. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (toim.) 2005. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3.ed. Sage Publications. 869–885.
- Petrassi, Daniela 2012. 'For me, the children come first': A discursive psychological analysis of how mothers construct fathers' roles in childrearing and childcare. *Feminism & Psychology*. Published online 9 May 2012. 1–10.
- Phoenix, Ann & Pattynama, Pamela 2006. Intersectionality. *European Journal of Women's Studies* 13(3), 187–192.
- Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- PS 2011 = *Perussuomalaisten vaaliohjelma*, eduskuntavaalit 2011. <http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=1536>. Luettu 23.9.2011.
- Pulkkinen, Tuija ja Rossi, Leena-Maija 2008. Esipuhe teoksessa Butler, Judith 1990/2006. *Hankala sukupuoli*. Gaudeamus, Helsinki. Alkuteos *Gender Trouble. Feminism, and the Subversion of Identity*, 1990. Suom. Pulkkinen, Tuija ja Rossi, Leena-Maija.
- Purhonen, Semi 2006. Sukupolvet paperilla. Kuinka käyttää Bourdieun sosiologiaa ”generationalismiin” haastamiseen? Teoksessa Purhonen, Semi & Roos, J.P. (toim.) 2006. *Bourdieu ja minä*. Vastapaino, Tampere. 177–226.
- Puustinen, Liina, Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna 2006. Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) 2006. *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki. 15–44.
- Puwar, Nirmal 2004. Thinking about making a difference. *The British Journal of Politics & International Relations* 6(1). 65–80.
- Pälli, Pekka 2003. *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Railo, Erkki 2011. *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005*. Turun yliopisto, Turku.
- Rantalaiho, Liisa 1994. Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) 1994. *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere. 9–30.
- Ridell, Seija 2006. Genre ja mediatutkimus. Teoksessa Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) 2006. *Genre – tekstilaji*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 184–213.

- Rojek, Chris 2007. Stuart Hall and the Birmingham School. Teoksessa Edwards, Tim (toim.) 2007. *Cultural Theory. Classical and Contemporary Positions*. Sage, London. 69–81.
- Rollock, Nicola 2012. The invisibility of race: intersectional reflections on the liminal space of alterity. *Race Ethnicity and Education* Vol. 15(1), 65–84.
- Ronkainen, Suvi 1999. *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus, Helsinki.
- Rose, Gillian 2001. *Visual methodologies. An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. Sage, London.
- Rose, Gillian 2003. Family photographs and domestic spacings: a case study. *Transactions of the Institute of British Geographers* 28. 5–18.
- Rose, Gillian 2010. *Doing Family Photography: The Domestic, the Public and the Politics of Sentiment*. Ashgate, Farnham.
- Rossi, Leena-Maija 2003. *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Gaudeamus, Helsinki.
- Rossi, Leena-Maija 2008. Hankalasta asiasta epäpuhtaasti. *SQS* 01/08. 42–47.
- Rossi, Leena-Maija & Seppä, Anita 2007. *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Gaudeamus, Helsinki.
- Rossiter, Amy 1988. *From Private to Public. A Feminist Exploration of Early Mothering*. The Women's Press. Toronto, Canada.
- Rottmann, Susan B. & Ferree, Myra Marx 2008. Citizenship and intersectionality: German Feminist Debates about Headscarf and Antidiscrimination Laws. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 15(4). 481–513.
- Ruuska, Petri 1999. Kohti alueiden Suomea. Teoksessa Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri 1999. *Post Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Vastapaino. Tampere. 108–131.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, Tampere.
- Räsänen, Keijo (toim.) 2010. *Joko tunnet tämän tutkijan? Esseitä akateemisesta työstä*. Aalto-yliopiston korkeakoulu, Helsinki.
- Saarenmaa, Laura 2010. *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Sacks, Harvey 1992. *Lectures on Conversation*, niteet I ja II. Blackwell, Oxford.
- Sassen, Saskia 2002. Towards Post-National and Denationalized Citizenship. Teoksessa Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (toim.) 2002. *Handbook of Citizenship Studies*. Sage, London. 277–291.
- Satka, Mirja 1994. Sota-ajan naiskansalaisen ihanteet naisjärjestöjen arjessa. Teoksessa Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) 1994. *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere. 73–96.

- Saukko, Paula 2005. Methodologies for Cultural Studies. An Integrative Approach. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (toim.) 2005. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3.ed. Sage Publications. 343–356.
- Saukkonen, Pasi 1999. *Suomi, Alankomaat ja kansallisvaltion identiteettipoliitiikka*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi 2003. Suomalaisen yhteiskunnan historia, rakenne ja poliittinen kulttuuri. Teoksessa Saukkonen, Pasi (toim.) *Paikkana politiikka. Tietoja ja tulkintoja Suomen poliittisesta järjestelmästä*. Helsingin yliopisto, Helsinki. Acta Politica 26. 9–42. Osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/yhteiskunta/>. Luettu 26.8.2013.
- Schoon, Ingrid & Hansson, Leeni & Salmela-Aro, Katariina 2005. Combining Work and Family Life. Life Satisfaction Among Married and Divorced Men and Women in Estonia, Finland, and the UK. *European Psychologist* 10(4). 309–319.
- Schroeder, Jonathan E. 2006. Introduction to the special issue on aesthetics, images and vision. *Marketing Theory* 6(1). 5–10.
- Schroeder, Jonathan E. & Zwick, Detlev 2004. Mirrors of Masculinity: Representation and Identity in Advertising Images. *Consumption, Markets and Culture* Vol. 7, No 1. 21–52.
- Seppä, Anita 2007. Kulttuurin kuvallistuminen. Teknologisoitumisen seuraus vai teoreettinen ylilyönti? Teoksessa Rossi, Leena-Maija & Seppä, Anita (toim.) 2007. *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Gaudeamus, Helsinki. 14–35.
- Seppänen, Janne 2001. *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Vastapaino, Tampere.
- Seppänen, Janne 2005. *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Vastapaino, Tampere.
- Sevenhuijsen, Selma 1998. *Citizenship and the Ethics of Care*. Routledge, London.
- Shore, Susanna & Mäntynen, Anne 2006. Johdanto. Teoksessa Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) 2006. *Genre – tekstilaji*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 9–41.
- Shields, Stephanie A. 2008. Gender: An intersectionality perspective. *Sex Roles*, 59(5–6). 301–311.
- Sihto, Matti & Sardar, Paula 2012. *Ikääntyneiden työllisyys- ja työttömyyskehityksen uuden ikäpolitiikan aikana*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, 45/2012.
- Siim, Birte 2000. *Theories about Citizenship. Politics and Agency in France, Britain and Denmark*. Cambridge University Press.

- Silverman, David (toim.) 1997. *Qualitative Research. Theory, Method and Practice*. Sage, London.
- Slattery, Karen & Garner, Ana C. 2011. Mother as mother and mother as citizen: Mothers of combat soldiers on national network news. *Journalism*. Published online 26.9.2011. 1–16.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. University of Nevada Press, Reno & Las Vegas.
- Sundberg, Jan 2012. Puolueet yhteiskunnan ohjaajina ja ohjattuina. Teoksessa Paakkunainen Kari (toim.) 2012. *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2012:1, Helsinki. Osoitteessa <http://hdl.handle.net/10138/36047>. Luettu 4.5.2013.
- Stark, Laura & Kokko, Marja & Koskinen, Koivisto, Eerika & Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi & Tuomaala, Saara & Turunen, Arja 2010. Kätkeytynyt valta: Sukupuolihistoriat ja valtatutkimus. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki. 79–96.
- Stevenson, Nick 2001. Culture and citizenship: An Introduction. Teoksessa Stevenson, Nick (toim.) 2001. *Culture and citizenship*. Sage, London. 1–10.
- Sulkunen, Irma 1997. Naisten äänioikeus meillä ja muualla. Teoksessa *Yksi kamari – kaksi sukupuolta. Suomen eduskunnan ensimmäiset naiset*. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. 11–25.
- Swales, John M. 1990. *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Søderberg, Anne-Marie & Vaara, Eero (eds.) 2003. *Merging across borders. People, cultures and politics*. Copenhagen Business School Press, Copenhagen.
- Tedre, Silva 2004. Tukisukkahousut sosiaalipolitiikkaan! Inhomaterialistinen hoivatutkimusote. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 41–64.
- Thomas, Robyn 2009. Critical Management Studies on Identity. Mapping the Terrain. Teoksessa Willmott, Hugh & Bridgman, Todd & Alvesson, Mats (toim.) 2008. *The Oxford Handbook of Critical Management Studies*. Published to Oxford Handbooks Online: September 2009. 166–185.
- TK 2011 = Eduskuntavaalit. Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit [verkkojulkaisu]. ISSN=1799–6252. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.11.2012]. Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-29_tie_001_fi.html

- TK 2013a = Perheet koon, perhetyypin ja henkilöiden määrän mukaan alueittain 2006–Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–3215. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 5.4.2013]. Saantitapa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/tau.html>.
- TK 2013b = Asuntokunnat muuttujina Vuosi, Alue ja Asuntokunnan koko. Suomen virallinen tilasto (SVT): Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–6745. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 5.4.2013]. Saantitapa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/asas/tau.html>
- TK 2013c = Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.4.2013]. Saantitapa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/tyokay/index.html>
- TK 2013d = Perheaseman määritelmä Tilastokeskuksen mukaan. Osoitteessa: <http://www.stat.fi/meta/kas/perheasema.html>. Luettu 14.5.2013.
- TK 2013e = Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797–5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.8.2013]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>
- Townsend, Taija 2012. *Women as leaders in Public Discourse. Communication, Gender and Leadership*. Aalto University. Unigrafia, Helsinki.
- Turner, Graeme 2003. *British cultural studies: An introduction*. Routledge, London.
- UM 2006 = Ulkoministeriön mediakatsaus 17.1.2006: Naisiin kohdistuva perheväkivalta on Suomessa kasvava ongelma. Osoitteessa <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=65735&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 26.8.2013.
- Utriainen, Kati 2009. *Arvostava vastavuoroisuus ikääntyvien sairaanhoitajien työhyvinvoinnin ytimenä hoitotyössä*. Oulun yliopisto, Oulu.
- Oikeusministeriö 2012 = Vaalit.fi. Oikeusministeriön vaalisivusto. Osoitteessa <http://www.vaalit.fi/53112.htm>. Luettu 17.10.2012.
- Vaara, Eero & Risberg, Anette & Söderberg, Anne-Marie & Tienari, Janne 2003. Nation talk. The construction of national stereotypes in a merging multinational. Teoksessa Söderberg, Anne-Marie & Vaara, Eero (toim.) 2003. *Merging across borders. People, cultures and politics*. Copenhagen Business School Press, Copenhagen. 61–86.
- Vaarama, Marja (toim.) 2009. *Ikääntyminen riskinä ja mahdollisuutena*. Poliittisen kestävyysalaryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian raportteja 3/2009.
- Valtion talousarvio 2013 = *Valtion talousarvioesitys 19.6.2013*. Osoitteessa http://budjetti.vm.fi/indox/tac/frame_year.jsp?year=2013&lang=fi. Luettu 26.8.2013.

- Vattula, Kaarina 1981. *Palvelustyöstä konttoristiin: naisten työhönohallistuminen 1880–1940*. Suomen historiallinen seura, Helsinki. Osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3532/vattula63-90.pdf?sequence=1>. Luettu 26.8.2013.
- van Zoonen, Liesbet 2006. The personal, the political and the popular. A woman's guide to celebrity politics. *European Journal of Cultural Studies*. Vol 9(3). 287–301.
- Vega, Judith 2010. A neorepublican cultural citizenship: beyond Marxism and liberalism. *Citizenship Studies* 14(3). 259–274.
- Veijola, Soile 2004. Pelaajan ruumis. Sekapeli modaalisena sopimuksena. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) 2004. *Ruumis töihin! Käsité ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere. 99–124.
- Verloo, Mieke 2006. Multiple Inequalities, Intersectionality and the European Union. *European Journal of Women's Studies* 13(3). 211–228.
- Vuori, Jaana 2001. *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnellut asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Väestöliitto 2013 = Väestöliiton tilastot maahanmuuttajien määrästä. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/. Luettu: 8.3.2013.
- Wagner, Ina & Wodak, Ruth 2006. Performing success: identifying strategies of self-presentation in women's biographical narratives. *Discourse & Society* 17(3). 385–411.
- Wass, Hanna & Borg, Sami 2012. Äänestysaktiivisuus. Teoksessa Borg, Sami (toim.) 2012. *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu 16/2012. Oikeusministeriö, Helsinki. 97–115.
- Williams, Raymond 1991. *The Sociology of Culture*. Schocken Books, New York.
- Winter, Torsten & Roos, Eva & Rahkonen, Ossi & Martikainen, Pekka & Lahelma, Eero 2006. Work-Family Conflicts and Self-Rated Health Among Middle-Aged Municipal Employees in Finland. *International Journal of Behavioral Medicine* 13(4). 276–285.
- Wodak, Ruth 2009. *The Discourse of Politics in Action. Politics as Usual*. Palgrave Macmillan, Great Britain.
- Wrede, Sirpa 2010. Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) 2010. *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Palmenia, Helsinki University Press, Helsinki. 7–31.
- Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) 2010. *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Palmenia, Helsinki University Press, Helsinki.
- Yesilova, Katja 2009. *Ydinperheen politiikka*. Gaudeamus, Helsinki.

- YLE 2009 = YLEn vaalitulospalvelu. http://yle.fi/vaalit/tulospalvelu/vaalipii-rit/ehdokkaat_aanimaarajarjestyksessa_vp02.html. Luettu 20.1.2011.
- Young, Iris Marion 1980. Throwing Like a Girl. A Phenomenology of Feminine Body Comportment Motility and Spatiality. *Human Studies* 3. 137–156.
- Yuval-Davis, Nira 1993. Gender and nation. *Ethnic and Racial Studies* Vol 16(4). 621–632.
- Yuval-Davis, Nira 2003. 'Human security' and the Gendered Politics of Belonging. Paper presented in Justice, Equality and Depending in the "Postsocialistic" condition Symposium 22.3.2003 in the University of Warwick.
- Yuval-Davis, Nira 2006. Intersectionality and Feminist Politics. *European Journal of Women's Studies* 13(3). 193–209.
- Yuval-Davis, Nira 2007. Intersectionality, Citizenship and Contemporary Politics of Belonging. Teoksessa Bennett, Jennifer (toim.) *Scratching the surface: Democracy, traditions, gender*. Heinrich Böll Foundation, Pakistan. 7–22.
- Zechner, Minna 2008. Kykyjä kyvyttömyyden tasolla: hoivan vaiheet vanhus-ten kertomana. *Janus* 16(4), 295–310.

Liitteet

■ Liite 1: Yhteenveto tutkimusaineistosta

Europarlamenttivaalit 2009

	Henkilö- esitteiden lukumäärä puolueit- tain, kpl	Vaalissa valitut eh- dokkaat	joista aineistos- sa	Aineiston ehdokkaista naisia kpl / %	Aineiston ehdokkaista miehiä kpl / %
Kokoomus	18	3	3	9	9
SDP	11	2	1	8	3
Keskusta	15	3	3	7	8
Vihreät	8	2	2	7	1
Vasemmistoliitto	10	–	–	7	3
Yhteensä	62	9¹	9	38 / 61	24 / 39

Eduskuntavaalit 2011

	Henkilö- esitteiden lukumäärä puolueittain, kpl	Vaalissa valitut eh- dokkaat	joista aineistos- sa	Aineiston ehdokkaista naisia, kpl / %	Aineiston ehdokkaista miehiä, kpl / %
Kokoomus	17	44	5	8	9
SDP	24	42	5	11	13
Perussuomalaiset	16	39	3	4	12
Keskusta	19	35	1	10	9
Vasemmistoliitto	32	14	3	18	14
Vihreät	36	10	7	21	15
RKP	5	9	0	4	1
Yhteensä	149	193²	24	76 / 51	73 / 49

Henkilöesitteiden lisäksi aineistossa on mukana joitakin muutaman ehdokkaan yhteisesitteitä. Heitä ei kuitenkaan ole laskettu mukaan kokonaispäälukuun, jos heillä on lisäksi ollut oma esite aineistossa.

- 1 Lisäksi valittiin yksi perussuomalaisten, yksi ruotsalaisten ja yksi kristillisten ehdokas.
- 2 Lisäksi valittiin kuusi kristillisten ja yksi ahvenanmaalaisten edustaja.

Liite 2: Aineiston ehdokkaat aakkosittain

Europarlamenttivaalit 2009

Aaltonen, Helena (kesk)	Pietikäinen, Sirpa (kok)
Alho, Arja (vas)	Puhakka, Joona (kok)
Almqvist, Fredrik (sdp)	Puhakka, Sirpa (vas)
Autto, Heikki (kok)	Puoskari, Mari (vihr)
Can, Nesrin (sdp)	Pöntinen, Kai (kok)
Cronberg, Tarja (vihr)	Railimo, Riikka (kok)
Hassi, Satu (vihr)	Ranki, Anna (kesk)
Hautala, Heidi (vihr)	Salmi, Jukka (kesk)
Hurskainen, Sinikka (sdp)	Saramo, Jussi (vas)
Iso-Aho, Juhani (kesk)	Sarvamaa, Petri (kok)
Itälä, Ville (kok)	Sievinen, Jani (sdp)
Jaakonsaari, Liisa (sdp)	Siitonen, Eva-Riitta (kok)
Jäätteenmäki, Anneli (kesk)	Sirnö, Minna (vas)
Kaikkonen, Antti (kesk)	Suokas, Kyösti (vas)
Kari, Emma (vihr)	Suomalainen, Nina (kok)
Karjula, Kyösti (kesk)	Taiveaho, Satu (sdp)
Kauma, Pia (kok)	Takkula, Hannu (kesk)
Kauppi, Heikki (kok)	Tapaninen, Timo (kesk)
Korhola, Eija-Riitta (kok)	Tornberg, Helena (kesk)
Korhonen, Johanna (kesk)	Torsti, Pilvi (sdp)
Lapintie, Annika (vas)	Tuori, Jukka (kok)
Laukkanen, Markku (kesk)	Umayya, Abu-Hanna (vihr)
Lindborg, Jenny (sdp)	Vanhanen, Merja (kesk)
Lindroos, Kirsi (sdp)	Vikman, Sofia (kok)
Linnonmaa, Anne (kok)	Virta, Sari (vas)
Lumberg, Kiba (vas)	Väätäinen, Eero (vas)
Manner, Riikka (kesk)	
Manninen, Johanna (kok)	
Metsola, Ukko (kok)	
Mikkola, Anna (vas)	
Moring, Anna (vihr)	
Myllymäki, Pekka (kesk)	
Mäntylä, Aleks (vihr)	
Paananen, Reijo (sdp)	
Paasilinna, Petra (sdp)	
Penttilä, Risto E.J. (kok)	

Kinnunen, Markus (kesk)	Juurikkala, Timo (vihr)
Abdulla, Zahra (vihr)	Järvinen, Jukka (sdp)
Ahola, Riku (vas)	Kanerva, Seppo (perus)
Alanko-Kahiluoto, Outi (vihr)	Kanerva-Poranen, Kirsi (vihr)
Arhinmäki, Paavo (vas)	Kantola, Tarja (sdp)
Aromaa, Juuso (vas)	Karhuvaara, Arja (kok)
Björnberg-Enckell, Maria (ruots)	Kari, Emma (vihr)
Blom, Atte (vas)	Karimäki, Johanna (vihr)
Brax, Tuija (vihr)	Karlstedt, Jorma (kesk)
Bryggare, Arto (sdp)	Kasvi, Jyrki J.J. (vihr)
Castrén, Verna (vihr)	Katainen, Jyrki (kok)
Das Bhovnik, Elina (kesk)	Kauppinen, Sirpa (vihr)
Elo, Simon (perus)	Kiviniemi, Mari (kesk)
Elo, Tiina (vihr)	Koivulaakso, Dan (vas)
Elo, Timo (perus)	Kolbe, Laura (kesk)
Elonen, Johanna (vas)	Kontio, Timo (sdp)
Gran, Birgitta (vas)	Kostilainen, Anniina (vihr)
Haaja, Ilpo (vas)	Kotila, Pirkko (vas)
Haapalainen, Susanna (sdp)	Kousa, Tuuli (vihr)
Haavisto, Pekka (vihr)	Kristina Ljungqvist (perus)
Hakola, Juha (kok)	Kuusinen, Tuula (perus)
Halla-Aho, Jussi (perus)	Kuuskoski, Eeva (kesk)
Halonen, Aino (vas)	Kuuvalo, Nasu (vas)
Hartikainen, Antti (vas)	Kärkkäinen, Eeva (kesk)
Havasto, Tapio (sdp)	Laaninen, Timo (kesk)
Heinäluoma, Eero (sdp)	Laavi, Elina (kok)
Helistö, Kimmo (vihr)	Lappalainen, Vesa (kesk)
Hiilamo, Heikki (vihr)	Latikka, Timo (kesk)
Hiltunen, Rakel (sdp)	Lehtinen, Sanna (kesk)
Hopsu, Inka (vihr)	Lepomäki, Elina (kok)
Hursti, Rene (perus)	Leppänen, Joonas (vas)
Huru, Nina (perus)	Lindell, Armi (vas)
Hussein, Abdirahim (kesk)	Lintunen, Tiina (vas)
Immonen, Katri (vas)	Lipponen, Päivi (sdp)
Ingervo, Sirkku (vihr)	Lohikoski, Pia (vas)
Jokela, Laura (perus)	Lovén, Jape (sdp)
Jungner-Nordgren, Anna (ruots)	Luomanen, Raine (kok)
Juntunen, Pauliina (vihr)	Länsipuro, Janne (vihr)

Mackiewicz, Janina (ruots)
 Mithiku, Hanna (vas)
 Modig, Silvia (vas)
 Moring, Anna (vihr)
 Muhammed, Husein (vihr)
 Muyingo, Jesca (sdp)
 Mäkelä, Mikko (vihr)
 Männistö, Lasse (kok)
 Mönkkönen, Juhani (perus)
 Niemi, Matti (sdp)
 Nieminen, Jarmo (kok)
 Nieminen, Jarmo (kok)
 Nyholm, Henrik (vas)
 Ojansuu, Kirsi (vihr)
 Paananen, Reijo (sdp)
 Paavolainen, Sara (sdp)
 Packalén, Tom (perus)
 Pajamäki, Osku (sdp)
 Pakarinen, Pia (kok)
 Patomäki, Heikki (vas)
 Paussu, Toni (perus)
 Pelkonen, Jaana (kok)
 Peltokorpi, Terhi (kesk)
 Perkiö, Sanna (kok)
 Pihlaja, Kirsi (vas)
 Puhakka, Sirpa (vas)
 Puoskari, Mari (vihr)
 Puranen, Johanna (vas)
 Raatikainen, Mika (perus)
 Railo, Tuomo (vihr)
 Rantala, Marcus (ruots)
 Ravela, Reko (vas)
 Ravolainen-Rinne, Heta (sdp)
 Razmyar, Nasima (sdp)
 Relander, Jukka (vihr)
 Reuter, Martina (vas)
 Rossi, Mika (kesk)
 Ruuskanen, Kristiina (kesk)
 Rydman, Wille (kok)
 Rätty, Laura (kok)

Saarinen, Markku (vas)
 Saarnio, Pekka (vas)
 Sandberg, Johanna (ruots)
 Sarkomaa, Sari (kok)
 Sarlund, Juha (kesk)
 Sarvamaa, Petri (kok)
 Sevander, Tomi (sdp)
 Sinnemäki, Anni (vihr)
 Skoglund, Riitta (vihr)
 Soininvaara, Osmo (vihr)
 Stranius, Leo (vihr)
 Sumuvuori, Johanna (vihr)
 Suorsa-Pahl, Seija (kesk)
 Taipale, Ilkka (sdp)
 Tasmuth, Tiina (kesk)
 Tenkula, Tarja (sdp)
 Tiusanen, Pekka (perus)
 Toivola, Jani (vihr)
 Torsti, Pilvi (sdp)
 Tuomioja, Erkki (sdp)
 Törmänen, Antti (kesk)
 Uotila, Kari (vas)
 Urpilainen, Jutta (sdp)
 Uusikumpu, Maarit (vas)
 Wallgren, Thomas (sdp)
 Valtonen, Olli (kok)
 Vapaavuori, Jan (kok)
 Vesikansa, Sanna (vihr)
 Villo, Pertti (perus)
 Virta, Sari (vas)
 Vuorjoki, Anna (vas)
 Väättäin, Juha (perus)
 Ylikahri, Ville (vihr)
 Yusuf, Said (vihr)

Suomalainen poliittinen kenttä käy läpi murrosta, jossa heijastuvat yhteiskunnan muuttuvat arvot. Tässä teoksessa tarkastellaan suomalaisten poliittisten ehdokkaiden identiteettejä vaalimainonnassa. Ehdokkaat pyrkivät esiintymään mahdollisimman edustavina kansalaisina. Vaaliehdokkaiden identiteettien representaatioita analysoimalla voidaankin päätellä, millaisia ovat tämän hetken suomalaiset ideaalikansalaiset ja mille arvoille heidän identiteettinsä perustuvat. Teos kuljettaa lukijan politiikan julkisilta kentiltä myös yksityiselle puolelle kodin ja perheen pariin. Hyvän kansalaisuuden normeja etsitään niin suomalaisen kulttuurin rukiisilta juurilta kuin eurooppalaisen vallan saleista urbaaneine ihanteineen. Muuttuva kansalaisuus osoittautuu edelleen varsin sukupuolittuneeksi käsitteeksi, mutta kansalaisen identiteeteistä löytyy myös monenlaisia murtumia, jotka tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia yhteiskunnan monimuotoistumiselle ja monenlaisten kansalaisuuksien hyväksymiselle.

ISBN 978-952-60-5405-6
 ISBN 978-952-60-5407-0 (pdf)
 ISSN-L 1799-4934
 ISSN 1799-4934
 ISSN 1799-4942 (pdf)

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu
Viestinnän laitos
www.aalto.fi

**KAUPPA +
 TALOUS**

**TAIDE +
 MUOTOILU +
 ARKKITEHTUURI**

**TIEDE +
 TEKNOLOGIA**

CROSSOVER

**DOCTORAL
 DISSERTATIONS**